

Mij bekend,

Griffier der Staten van Noord-Brabant

Jaarstukken 2015

PS 15/16

Inhoudsopgave

	b/z.
Inleiding	3
Programmaverantwoording	
1 Bestuur	7
2 Ruimte	19
3 Natuur, water en milieu	37
4 Economie	59
5 Mobiliteit	85
6 Cultuur en samenleving	103
7 Investeringsagenda	123
Algemeen financieel beleid	161

Paragrafen

	b/z.
1 Bedrijfsvoering	165
2 Provinciale heffingen	171
3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	177
4 Onderhoud kapitaalgoederen	183
5 Treasury	189
6 Verbonden partijen	195
7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	203
8 Burgerjaarverslag	209

Jaarrekening

Overzicht van baten en lasten met toelichting	216
Balans met toelichting	231
Wet normering Topinkomens	251

Afkorting	253
-----------	-----

De bijlagenbundel met bijlagen 1 t/m 15 is
onderdeel van deze jaarstukken 2015

Inleiding Jaarstukken 2015

Inleiding

Het begrotingsjaar 2015 stond in het teken van de afronding van de vorige bestuursperiode en de start van een nieuw provinciebestuur. In 2015 zijn wij voortvarend aan de slag gegaan met de uitwerking van het bestuursakkoord Beweging in Brabant. Over deze uitwerking hebben uw Staten op 18 september jl. gedebatteerd. In het debat is richting gegeven aan de verdere strategische koers van de provincie in de komende jaren en aan de uitwerking van het akkoord in de begroting 2016. Vanuit het bestuursakkoord werken we met een aantal inspirerende thema's in plaats van dichtgetimmerde plannen. Thema's die bij Brabanders energie losmaken en innovatieve oplossingen uitlokken. Het gaat om thema's die dwars door de organisatie lopen. Die op een integrale en verbindende wijze een antwoord geven op wat wij als belangrijke maatschappelijke uitdagingen zien. Op alle fronten zijn wij in 2015 bezig geweest het verschil te maken en daarmee een top kennis- en innovatieregio te zijn en te blijven.

Vergroten van de vitaliteit van natuur en (stedelijke) landschappen

Met 'uitnodigend werken' als uitgangspunt realiseren wij de provinciale doelen voor natuur, water en milieu in een integrale, gebiedsgerichte context. Onze (regionale) partners en het bedrijfsleven zijn hierin zoveel mogelijk in de lead. Vanuit dit uitgangspunt wordt de uitvoering door derden opgepakt, onder andere door de manifestpartners bij de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant. Het bedrijfsleven wordt meer en meer partner in (gebieds-)ontwikkelingen zoals in Moerdijk en Cranendonck/Kempenbroek. In 2015 hebben wij talrijke samenwerkingsarrangementen met onze partners afgesloten, zoals het convenant Hoge Zandgronden, het PMWP en het convenant Samen Tegen Dumping. Ook werden tastbare en beleefbare uitvoeringsprojecten afgerond zoals de Noordwaard (water, natuur, recreatie), de Overdiepse Polder (water, landbouw) en de film Holland Natuur in de Delta (Visit Brabant, Biesbosch).

Versterken sociale veerkracht

Ruimte bieden aan maatschappelijke initiatieven geeft een impuls aan welzijn, welvaart, economie, voorzieningen en sociale netwerken. We benutten onze unieke Brabants identiteit (erfgoed, cultuur en sport) om de sociale veerkracht te versterken. Op het gebied van erfgoed zetten we in op het betrekken van de samenleving bij het herbestemmen. Het

vertrekpunt daarbij is het initiatief zelf: hoe faciliteren we het initiatief of het netwerk het best om te komen tot een haalbare businesscase, welke stakeholders zijn daarvoor nog extra nodig, welke kennis en expertise kan daarbij helpen. Zo hebben we bijvoorbeeld met de stakeholders rondom het klooster in Velp en de Isabella Kazerne in Vught afspraken gemaakt over de inzet om te komen tot een businesscase. En samen met het Prins Bernard Cultuurfonds helpen we diverse gemeenschappen met vouchers om kerken te herbestemmen. Daar waar nodig investeren we mee in onze iconen, zoals bij Mariënborg, NS Werkplaats, Catharinadal en de Ploeg.

Met het concept-uitvoeringsprogramma cultuur hebben we de administratieve lasten voor de professionele kunsten (in de basisinfrastructuur) verminderd door vooraf toe te zeggen dat we co-financieren als er een landelijke subsidie komt. Ook hebben we onze lobby richting het Rijk geïntensiveerd om de kans te vergroten op toekenning van subsidies aan Brabantse instellingen. Door ons gezamenlijk met Brabanders in te zetten voor onze doelen (op gebied van bijvoorbeeld cultuur en erfgoed) versterken we de sociale veerkracht. Tegelijkertijd benutten we de sociale veerkracht die er al is, om draagvlak voor bestaande projecten te creëren en te behouden.

Daarnaast hebben wij onze inzet op de gehandicaptensport geïntensiveerd, door het verhogen van het subsidieplafond, waardoor er meer projecten aangepast sporten mogelijk zijn gemaakt.

Verduurzamen landbouw

Een aantal gemeenten in Brabant neemt daadkrachtige besluiten om nieuwe knelpunten te voorkomen (met nieuw geurbeleid, of een aanhoudingsbesluit). Ook gaan burgers en boeren, gesteund door de gemeente, met elkaar het gesprek aan over de toekomst van de landbouw in relatie met de leefbaarheid van het gebied. De ZLTO is in overleg met de provincie diverse programma's gestart m.b.t. een toekomstbestendige landbouw. Ook gaat zij met haar leden het moeilijke gesprek aan over de keuzes die zij moeten maken voor een duurzame toekomst. We zien burgerbewegingen die een actieve bijdrage leveren aan de transitie (Youth Food Movement, Herenboeren en deelname burgers aan onze mestdialogen). Ook andere partijen uit de agrofoodketen nemen hun verantwoordelijkheid. Zo legt Jumbo een Nieuwe Standaard Kip in de schappen. Het saneren van knelpunten en voorkomen van nieuwe knelpunten is nog steeds belangrijk. Onze aandacht is daarnaast sterk gefocust op innoveren, verduurzamen en ontwikkelen.

Hierbij zetten we in op innovaties die de Agrofoodsector écht veranderen, zodat we streven naar een duurzame, economisch gezonde sector. Dit is zo ook verwoord in de actualisatie van de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood.

Versnellen energietransitie

We zijn hard op weg om de energietransitie te versnellen. In het Uitvoeringsprogramma Energie hebben wij onze plannen verwoord, gericht op energiebesparing en duurzame energieopwekking. Het aandeel wind, zon, geothermie en hydro-energie stijgt en wordt een steeds belangrijker onderdeel van onze energievoorziening. Maar om de transitie door te zetten, moeten we versnellen op de uitrol van duurzame energie met bestaande technieken, en nadenken hoe we de grote volgende slag kunnen slaan door de innovatiekracht van Brabant in te zetten. Met gemeenten, bouwbedrijven, industrie, woningcorporaties, energiecoöperaties, banken en onderwijsinstellingen hebben we medio 2015 een overeenkomst gesloten om in de komende drie jaar 1.000 bestaande woningen in Noord-Brabant 'nul-op-de-meter' te maken. Het grote doel is 800.000 huizen in 2050. In de realisatie van onze ambities speelt het energiefonds een belangrijke rol, zowel in de financiering, maar ook in het opzetten en ontwikkelen van energieprojecten. In 2015 heeft het fonds haar eerste investeringen gedaan, waaronder in wind, zon, energiebesparing en warmte-koude opslag. Gelet op alle positieve energie in de Brabantse samenleving, zal het aantal projecten in 2016 blijven groeien.

Organiseren slimme en duurzame mobiliteit

Met 141 partners is in 2015 een maatregelenpakket samengesteld voor de verbetering van de bereikbaarheid van Zuid-Nederland. Het maatregelenpakket, samengevat in het bidboek 'Bereikbaarheid Zuid-Nederland', is door minister Schultz van Infrastructuur omarmd en ondersteund met een rijksbijdrage van € 580 mln. De focus ligt op zowel infra- als smart mobility-maatregelen op de A67 en de A58 (de Brabantcorridor). Op het gebied van Intelligente Transport Systemen (ITS) werken we samen met kennisinstellingen, marktpartijen en overheden. In Brabantstad-verband hebben we op de High Tech Automotive Campus in Helmond een ITS bureau opgericht. Dit bureau staat klaar om de ITS-projecten uit te voeren en om het kennisniveau samen naar een hoger niveau te tillen. In 2015 zijn wij met het Rijk en andere partners een principe-oplossing overeengekomen voor de aanpak van de N65 in Vught en Haaren. De oplossing draagt bij aan de verbetering van de leefbaarheid, verkeersveiligheid en de bereikbaarheid van deze gemeenten. Op het terrein van openbaar vervoer werken wij aan het realiseren van zero

emissie busvervoer. In 2015 is voor regio Zuid-Oost een concessie verleend waarmee in de komende jaren de stap wordt gezet naar volledige zero emissie.

Veerkrachtige arbeidsmarkt en economische ontwikkeling

Noord-Brabant, met haar stevige industriële fundament en innovatieve bedrijvigheid, staat er economisch goed voor. Met steeds minder mensen exporteert onze industrie meer dan ooit tevoren. Onze inzet draagt daar aan bij.

Stimulering van vernieuwing van de economie en het uitbouwen van ecosystemen is en blijft belangrijk. Zo hebben wij in 2015 met de ministeries van Defensie en Economische Zaken een overeenkomst gesloten om te investeren in een faciliteit voor het onderhoud van de F35 motoren bij het Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW). Ook is afgelopen jaar verder ingezet op het versterken van hoogwaardig onderwijs, onderzoek en innovatie-activiteiten in Brabant. Met Tilburg University, Technische Universiteit Eindhoven en gemeente 's-Hertogenbosch hebben we de handen ineen geslagen voor de oprichting van een Grand Initiative Data Science. En geven wij met het Leisure Ontwikkefonds een impuls aan de innovatiekracht van de vrijetijdssector. Verder hebben we sterk ingezet op het benutten van nieuwe Europese vormen van financieren, zoals het Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI/Junckerplan) en het programma Horizon 2020.

De BOM heeft ook in 2015 bijgedragen aan de uitvoering van onze doelen; niet alleen door het beheer en de uitvoering van onze Fondsen, maar ook via acquisitie en inzet op werklocaties (herstructurering)

Inzet op een flexibele en veerkrachtige arbeidsmarkt blijft noodzaak, temeer omdat nog grote groepen Brabanders van werk verstoken zijn. Daartoe zijn in 2015 op basis van het Bestuursakkoord een aantal lijnen in gang gezet, waaronder de uitwerking van Flexicurity, en de uitvoering van Kennispact 3.0, waarin de Brabantse MBO-scholen en de Brabants Zeeuwse Werkgeversvereniging de relatie tussen onderwijs en het MKB versterken.

Circulair maken van onze economie

Het sluiten van kringlopen is noodzakelijk om onze bedrijven ook in de toekomst van grondstoffen te voorzien. Het transitieproces vergt jaren, er zijn innovaties nodig op bedrijfsniveau en systeemniveau. Een voorbeeld van de circulaire economie waar de provincie reeds actief is, is de biobased economy. Het gaat dan om een economie die voor zijn materialen en energie niet meer afhankelijk is van fossiele grondstoffen, maar van groene grondstoffen (biomassa). In Zuidwest Nederland zet de provincie met de Biobased Delta vol in op het chemisch verwaarden van suikers. Naast de verwaarding

van biomassa, wordt circulaire economie ook toegepast door afvalstoffen te recycleren. Afval wordt een bron voor grondstoffen en daarmee worden ketens gesloten. Het sluiten van kringlopen heeft nadrukkelijk een plek gekregen in het Provinciaal Milieu en Water Plan (PMWP), onder de noemer groene groei. Als provincie hebben wij een verbindende en stimulerende rol en sluiten we steeds meer strategische allianties met ketenpartijen. In 2015 hebben wij de regie genomen om met partners te komen tot een lange termijnoplossing voor de mestproblematiek. In de toekomst verkennen wij hoe wij het thema circulaire economie meer integraal vorm kunnen geven waarbij we focus aanbrengen op het creëren van nieuwe economische toegevoegde waarde.

Beweging in de organisatie

In het Bestuursakkoord hadden we afgesproken om op een vernieuwende manier te werken. We willen steeds meer een participerende overheid zijn die samenwerkt met burgers, onderwijs, ondernemers en andere partners en inspeelt op kansrijke initiatieven uit de samenleving. De goede ervaringen die wij hebben opgedaan uit het gebiedsgericht werken, nemen wij hierin mee. De nieuwe werkwijzen en competenties hebben wij in deze bestuursperiode al verder toegepast in de Energy Cafés, werkplaats De Gruyter, Jobhouse en in andere 'living labs'.

Het effectief en flexibel acteren op de inhoudelijke uitdagingen binnen de huidige maatschappelijke context, vraagt om een organisatie die in beweging is. De doorontwikkeling naar een opgave gestuurde organisatie, waar professionals ruimte krijgen en efficiënt ondersteund worden door de organisatie, is in volle gang. Zo wordt geïnvesteerd in het beter kunnen matchen van de gewenste kwaliteit en capaciteit aan projecten, het vergroten van het netwerkend vermogen van medewerkers en in het vitaliseren en verjongen van de organisatie in het algemeen. Onze grote uitdaging is deze ontwikkeling te realiseren binnen een krimpend organisatiekostenbudget.

We werken vanaf 2015 vanuit één organisatiekostenbudget (OKB), waarin de budgetten voor personele capaciteit, personeelskosten en materiële overhead (huisvesting, ICT enz.) zijn samengebracht. Dit maakt het mogelijk om binnen de totale kosten voor de ambtelijke organisatie flexibel te sturen op de inzet van capaciteit en overige bedrijfsvoeringsmiddelen. Dit heeft directe consequenties voor de wijze waarop wij onze paragraaf bedrijfsvoering presenteren. De twee begrotingsonderdelen bedrijfsvoering en personeelsbudget zijn samengevoegd (analoog aan de begroting 2016), waarbij we de

beleidsprestaties en mijlpalen uit de begroting 2015 volledig en vanuit één OKB verantwoorden.

Verbetering beleids- en planning & controlcyclus

In de afgelopen bestuursperiode hebben wij gewerkt aan de verbetering van de beleids- en P&C-cyclus. In samenwerking met een werkgroep uit (de vorige) Provinciale Staten is gekozen voor een nieuwe opzet voor de begroting 2015 en het uitbrengen van een digitale begroting. Hierop hebben we in de huidige bestuursperiode voortgebouwd.

In 2015 hebben we voor de eerste keer invulling gegeven aan de documenten uit de vernieuwde P&C-cyclus in hun onderlinge relatie:

- Als richtinggevend document voor de begroting 2016 hebben we de Uitwerking Bestuursakkoord opgesteld;
- De uitvoering van het lopende begrotingsjaar hebben we met één inzichtelijke en toegankelijke bestuursrapportage (burap) tussentijds verantwoord. Qua opzet en format sluit de burap direct aan op het nieuwe begrotingsmodel. De burap is vóór de begrotingsbehandeling aan Provinciale Staten voorgelegd, zodat de meerjarige consequenties verwerkt kunnen worden in de volgende meerjarenbegroting;
- In de laatste vergadering van het jaar hebben PS een slotwijziging vastgesteld, waarin we alle eerdere PS-besluitvorming met consequenties voor de begroting en administratief-technische wijzigingen hebben opgenomen, zodat er een goede en zo actueel mogelijke basis ligt voor het opstellen van de jaarrekening.

In 2016 geven wij voor de eerste keer invulling aan de laatste twee documenten uit de vernieuwde beleids- en P&C-cyclus, de Perspectiefnota en deze jaarrekening 2015:

- De perspectiefnota vervangt de traditionele voorjaarsnota. De perspectiefnota is strategischer van aard zijn en stelt Provinciale Staten beter in staat beleid tegen elkaar af te wegen en de richting voor het eerstvolgende begrotingsjaar te bepalen;
- In deze jaarrekening 2015 is de nieuwe opzet die voor het eerst bij de begroting 2015 is ingevoerd, doorvertaald.

Overeenkomstig de vernieuwde beleids- en P&C-cyclus werken we aan een steeds betere voeding van de planning & control documenten vanuit de beleidscyclus. In de beleidsstukken worden doelen 'smart' geformuleerd, zijn prestatie- en effectindicatoren opgenomen en wordt een planning van de middeleninzet afgegeven die vervolgens als

input dient voor de P&C-documenten. Tevens evalueren wij ieder beleidsterrein/-thema minstens één keer in de vier jaar, zodat in een bestuursperiode ieder beleidsterrein één keer de revue passeert.

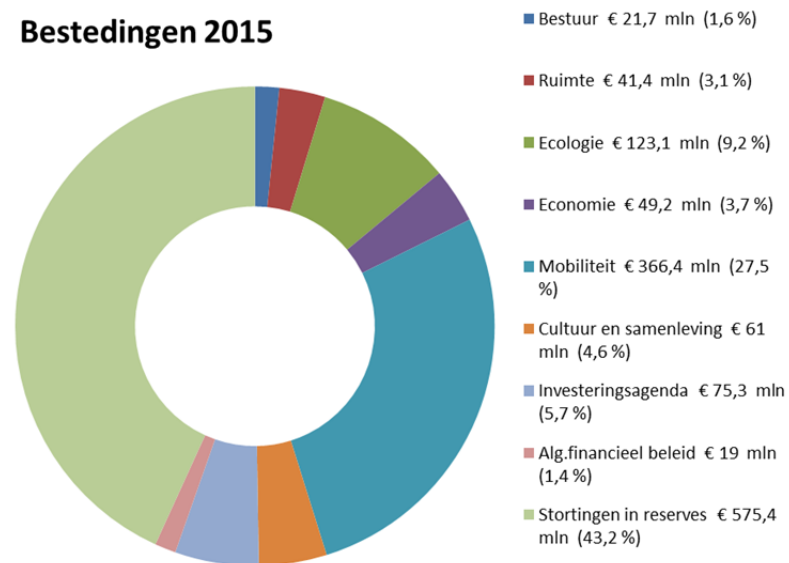
Financiële kerncijfers

Hoewel we te maken hebben met een teruglopende budgettaire ruimte, is onze financiële positie onverminderd solide. De jaarstukken laten zien het bruto rekeningresultaat € 86,1 mln bedraagt. Het financiële resultaat over 2015 is dus positief waarbij alle risico's met voldoende middelen zijn afgedekt. Wij zijn er trots op dat wij met ons degelijk begrotingsbeleid ervoor kunnen zorgen dat er op de korte, maar ook op de lange termijn voldoende financiële ruimte blijft bestaan voor toekomstig nieuw beleid en eventuele nieuwe bestuurlijke prioriteiten. Bij deze jaarrekening doen wij het voorstel om nog enkele mutaties in de reserves aan te brengen tot een bedrag van per saldo € 37,7 mln en om voor in totaal € 30,7 mln aan prestaties en daaraan gekoppelde middelen over te hevelen van 2015 naar 2016 en volgende jaren. Indien deze overhevelingsvoorstellen gehonoreerd worden, resteert een netto besteedbaar rekeningresultaat van € 17,5 mln. Dit resultaat vloeit terug naar de algemene middelen en wordt betrokken bij integrale afweging.

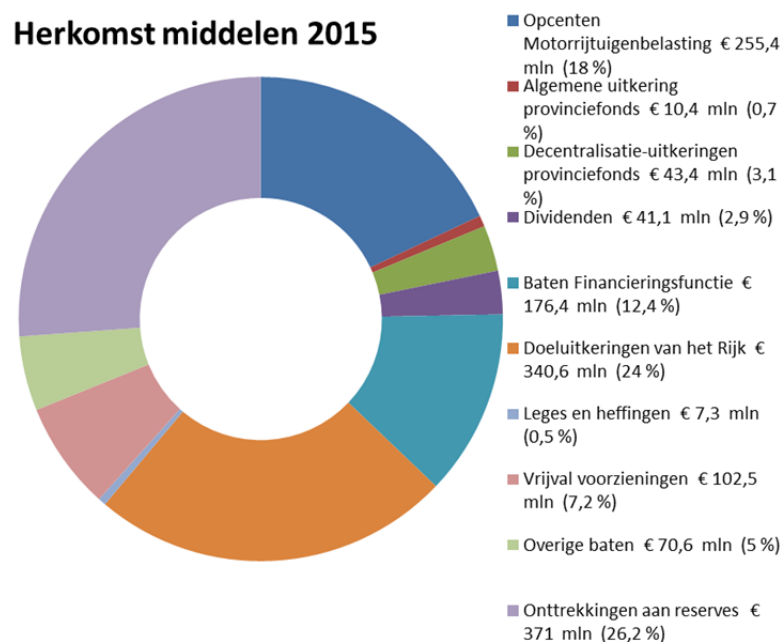
Leeswijzer

In de begroting 2015 was één van de verbeteringen dat per programma en productgroep figuren en grafieken worden gebruikt die de financiële informatie inzichtelijker en transparanter maken. Deze figuren en grafieken zijn, voor zover van toepassing in een verantwoording, ook in de jaarrekening 2015 toegepast. Door het vernieuwde begrotingsformat te volgen kan de relatie tussen de in de begroting geplande prestaties en daarvoor geraamde bedragen en de één-op-één verantwoording daarover in de jaarrekening bewerkstelligd worden.

Bestedingen 2015

Herkomst middelen 2015

1 Bestuur

Programma 01 Bestuur

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inleiding

Het vergroten van de kwaliteit van het openbaar bestuur in Noord-Brabant. De wettelijke kaders hiervoor worden gevormd door:

- de provinciewet;
- de gemeentewet;
- de wet Bevordering integriteitsbeoordeling door het Openbaar Bestuur (Bibob);
- de ambtsinstructie Commissaris der Koning (CdK).

De provincie doet dit via de volgende drie hoofdlijnen:

- a) de kwaliteit van het openbaar bestuur in het algemeen, bijvoorbeeld door het vergroten van integriteit en weerbaarheid, het stimuleren van efficiënte kennisverwerving, -borging en benutting;
- b) het versterken van de bestuurlijke samenwerking;
- c) het borgen van de toekomstbestendigheid van het openbaar bestuur

Provinciebestuur (01.01)

Het vergroten van de integriteit en weerbaarheid van het openbaar bestuur:

De commissaris heeft in 2015 zijn rijkstaken op voortvarende wijze uit kunnen voeren.

De verschillende specifiek geformuleerde prestaties op het gebied van integriteit en weerbaarheid en de toepassing van de Wet Bibob zijn grotendeels gerealiseerd.

Effectieve en efficiënte kennisverwerving, -borging en -benutting:

De provincie heeft haar inzet op een effectieve en efficiënte kennisverwerving, -borging en -benutting gecontinueerd. Per 1 januari 2016 is BrabantAdvies van start gegaan.

Het in- en extern functioneren van de eigen bestuursorganen wordt ondersteund.

Provinciale staten door de griffie en Gedeputeerde Staten en de Commissaris van de Koning door de provinciale organisatie. Voor zijn rijkstaken wordt de CdK ondersteund door het Kabinet CdK.

Bestuurlijke samenwerking (1.02)

De provincie zet ingevolge de in november 2015 vastgestelde beleidsnotitie '(Veer)krachtig Bestuur in Brabant: hoe nu verder? ' onverminderd het beleid voort om de veerkracht van de gemeenten te versterken. In 2015 hebben 11 gemeenten besluiten genomen over hun bestuurlijke toekomst. Op basis van de toekomstvisies van de gemeenten wordt op regionaal niveau het gesprek aangegaan over passende samenwerking en/of bestuursvormen.

Versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur vraagt om goede bestuurlijke contacten met en in de regio's. Samen met de regio bezien wij mogelijkheden om tot regionale ontwikkelagenda's te komen op basis waarvan onze gezamenlijke opgaven gerealiseerd kunnen worden, te beginnen in Zuid-Oost Brabant en West-Brabant. Dit vraagt van onze zijde een professionalisering en strategische inzet van het relatiemanagement met gemeenten.

Daarnaast is verder gewerkt aan het ontwikkelen van Brabantstad tot een internationaal en concurrerend en bestendig internationaal netwerk.

Interbestuurlijk toezicht (01.03)

Het beleidskader Interbestuurlijk Toezicht 2016-2019 is vastgesteld. De belangrijkste uitgangspunten van het beleid zijn:

- Toezicht houden, dun waar het kan en stevig waar het moet;
- Toezicht is meer dan alleen handhaven. Ook preventie- en voorlichtingsactiviteiten rekenen wij tot het houden van toezicht;
- We kiezen ervoor om het toezicht niet enkel te beperken tot het systematisch toezicht, omdat dat vooral een "papieren" exercitie is. Daarom doen we ook reality checks en themaonderzoeken om op die manier te pikken in de werkelijkheid;
- Algemene oordelen worden ieder jaar voor iedere lokale overheid op alle zes de toezichtgebieden gepubliceerd. Deze oordelen publiceren wij in de vorm van provinciale kleurenkaartjes per toezichtgebied.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
<u>Wet Bibob: Notitie inzake uitvoering Wet Bibob</u>	Volledige implementatie en uitvoering Wet Bibob	Gedeeltelijk gerealiseerd. De Wet Bibob biedt de mogelijkheid om op meerdere terreinen de Wet Bibob toe te passen. Het beleid met betrekking tot vastgoedtransacties is echter nog niet gereed i.v.m. afstemming met andere Brabantse bestuursorganen.
<u>Startnota Kennis en onderzoek EZB-0120</u>	Start Brabant Advies	Ja. Per 1 januari 2016 is BrabantAdvies van start gegaan.
<u>Notitie Krachtig Bestuur in Brabant EZB-0095</u>	Alle gemeenten hebben bestuurlijke uitspraken gedaan over hun toekomst en in 15 gemeenten is met de implementatie daarvan gestart.	In 2015 hebben 11 gemeenten besluiten genomen over hun bestuurlijke toekomst waarvan er 5 hebben gekozen voor een ambtelijke fusie en 6 voor een bestuurlijke. In totaal zijn er in 2015 17 visies ingediend. 28 gemeenten waren nog bezig met het opstellen hiervan. 10 gemeenten gaven aan dat de door ons gevraagde visie al in bestaande gemeentelijke documenten is opgenomen. Gemeenten die nog bezig zijn met het visietraject hebben uitstel gekregen tot 1 juli 2016. Op basis van de visies zullen subregionale vervolgtrajecten volgen die nog in de huidige raadsperiode moeten leiden tot uitspraken over de gemeentelijke toekomst.
<u>Veerkrachtig Bestuur in Brabant: hoe verder?</u>		
<u>Beleidskader interbestuurlijk toezicht 2016 - 2019</u>	In 18 gemeenten vindt een realitycheck plaats .	De realitycheck (waaronder brandveiligheid zorginstellingen) heeft in 17 gemeenten plaatsgevonden.

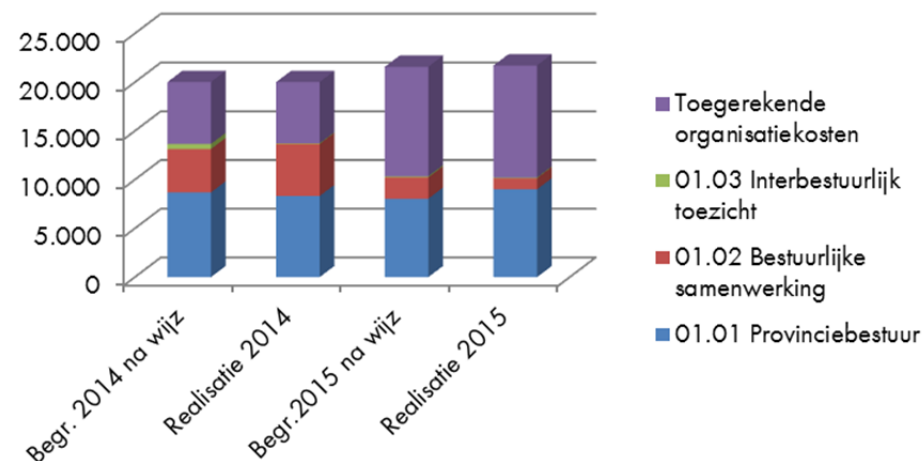
Heeft het gekost wat het mocht kosten?

01 Bestuur

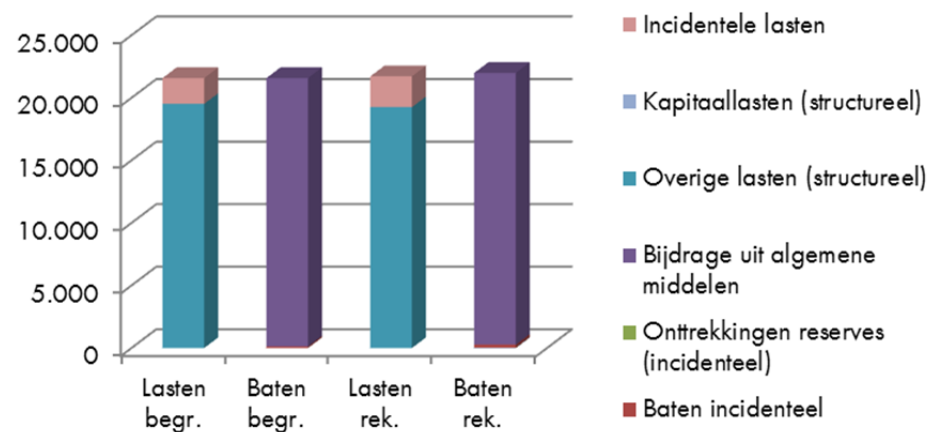
Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr.-realisatie
Lasten				
Programmalasten	11.395	10.353	10.228	124
Toegerekende organisatiekosten	11.235	11.235	11.492	-257
Totaal lasten	22.631	21.588	21.721	-133
Baten				
Rijk	0	0	0	0
Europa	0	0	0	0
Overige programmabaten	2	127	270	143
Totaal baten	2	127	270	143
Saldo van baten en lasten	-22.629	-21.461	-21.450	10
Dekking verschil lasten en baten				
Dekking uit reserves	0	0	-275	-275
Dekking uit alg.middelen	22.629	21.461	21.726	265
totale dekking van het saldo	22.629	21.461	21.450	-10

Binnen het programma bestuur is de realisatie in 2015 nagenoeg gelijk aan de begroting na wijziging. Mede als gevolg van de uitbreiding van 5 naar 6 gedeputeerden is er een overschrijding op het product 01.01 "Provinciebestuur". Deze overschrijding wordt echter gecompenseerd door onderschrijdingen op de producten 01.02 "Bestuurlijke samenwerking" en 01.03 "Interbestuurlijk toezicht".

Programma Bestuur (lasten x € 1.000)

Lasten, baten en saldo bedragen x € 1.000

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De productgroep Provinciebestuur draagt bij aan de kwaliteit van het openbaar bestuur in Noord-Brabant en richt zich daarbij op het provinciebestuur zelf en de rol en positie van de provincie als bestuurslaag. Het intern en extern functioneren van de eigen bestuursorganen wordt ondersteund; Provinciale Staten door de griffie en Gedeputeerde Staten en de commissaris van de Koning door de provinciale organisatie. De uitvoering van de rijkstaken van de commissaris van de Koning, waaronder Openbare orde en veiligheid en burgemeestersbenoemingen, wordt ondersteund door het Kabinet van de commissaris van de Koning.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Wet Bibob:

In 2015 zijn bijna 115 integriteitsonderzoeken, inclusief bibob-onderzoeken, in behandeling genomen c.q. behandeld (incl. overloop uit 2014). Het nieuwe bibob-beleid is begin 2015 vastgesteld en in werking getreden. De evaluatie ervan zal worden uitgevoerd in 2016.

Met uitzondering van 'vastgoed' wordt bij alle overige beleidsvelden het bibob-instrumentarium risico-gericht toegepast. Het onderzoek om risico-gericht beleid te ontwikkelen t.b.v. 'vastgoed' vergde meer tijd dan verwacht, onder andere omdat is besloten dit in samenwerking met een aantal Brabantse gemeenten te ontwikkelen. Het bibob-beleid 'vastgoed' wordt uiterlijk op 1 oktober 2016 vastgesteld door GS.

Bestuurlijke integriteit

Net als bij de provinciale verkiezingen van 2011 heeft de CdK na de verkiezingen van 2015 een integriteitstoets laten uitvoeren bij kandidaat-gedeputeerden. Een verschil met 2011 is dat, mede naar aanleiding van de ervaringen rond de integriteitstoets bij wethoudersbenoemingen, er voor gekozen is om ook een externe screening te laten uitvoeren, met als doel het in kaart brengen van integriteitsrisico's die verbonden zijn aan de benoeming van een gedeputeerde.

Daarnaast is de CdK met zijn kabinet veelal achter de schermen betrokken bij het oplossen van diverse integriteitskwesties in gemeenten.

- Deze betrokkenheid is in lijn met het wetsvoorstel waarin de commissarissen van de Koning (evenals de burgemeesters) belast gaan worden met het horizontaal en verticaal toezicht op bestuurlijke integriteit. Daarmee wordt de als vanzelfsprekend ontstane praktijk, naar het zich laat aanzien in de loop van 2016, geformaliseerd en als zogeheten wettelijke plicht bij de CdK ondergebracht.

Weerbare overheid:

In 2105 heeft de Taskforce Brabant Zeeland twee voortgangsrapportages uitgebracht die beide ter kennis van PS zijn gebracht. De voorzitter van de Taskforce Brabant Zeeland, Peter Noordanus, heeft de Statenleden op 8 december 2015 geïnformeerd over de voortgang van het 'Actieplan bestuurlijke weerbaarheid en integriteit Brabant'.

De provinciale subsidie is in 2015 onder meer aangewend voor de financiering van vier districtelijke programmamanagers ondermijning in West Brabant en het Bestuurlijk Ondersteuningsteam in Oost-Brabant. De in de zomer van 2015 georganiseerde workshop Slimme Samenwerking, een gezamenlijk initiatief van de provincie, het OM, de politie en de Taskforce Brabant Zeeland, waar ongeveer veertig professionals en managers uit de veiligheids- en justitieketen in Brabant aan deelnamen, is deels met provinciale middelen gefinancierd en dat geldt ook voor twee miniconferenties van de Taskforce Brabant Zeeland (onder andere over bestuurlijk afpakken) en de in november 2015 gehouden bestuurlijke conferentie weerbare overheid.

Kennis en Onderzoek

De nieuwe adviesstructuur BrabantAdvies is per 1 januari 2016 van start gegaan. In BrabantAdvies werken de Provinciale Raad Gezondheid (PRG), Sociaal Economische Raad Brabant (SER) en de Provinciale OmgevingsCommissie (POC) integraal samen om een bijdrage te leveren aan het verbeteren van het beleid en de politieke discussie hierover. De adviezen gaan over onderwerpen die rechtstreeks of door hun uitwerking van belang zijn voor de kerntaken van de provincie.

BrabantKennis heeft begin 2015 10 Kiemen van Het Nieuwste Brabant uitgebracht met trends en ontwikkelingen ter inspiratie voor het nieuwe bestuursakkoord. Daarnaast zijn trendverkenningen naar de circulaire economie, de toekomst van middelgrote steden en de vergaande digitalisering van de samenleving gedaan. De Vooruitdenkerslezing ging

dit jaar over Big Data en werd gehouden door Kenneth Cukier. De Trendnacht 2015 stond geheel in het teken van Robots! BrabantKennis helpt het bestuur en de politiek in het nadenken over de lange termijn.

Brabantse hoger onderwijs instellingen en de provincie zijn in steeds meer trajecten goede samenwerkingspartners. Kennis wordt ontwikkeld en gedeeld, jongeren krijgen de kans aan praktijkcasussen te werken en onderzoek wordt meer toegepast op de beleidspraktijk. Voorbeelden zijn “werkplaats De Gruyter” waarin afstudeerders werken aan praktijkcasussen op gebied van ruimtelijke inrichting en duurzaamheid of de minor met de HAS waarbij 65 studenten aan de slag gaan met twaalf projecten binnen de transitie Agrofood. We werken toe naar een meer programmatische, langere termijn samenwerking op voor de provincie strategische thema’s. Zo draagt een samenwerking direct bij aan iets waarop het bestuur in Brabant het verschil wil maken en tegelijkertijd hebben de kennisinstellingen concrete projecten voor de studenten.

Stand van zaken mijlpalen 2015:

Besluitvorming risicogericht Bibob-beleid

- Er zijn 115 integriteitsonderzoeken verricht;
- Onderzoek naar risicogerichte toepassing bibob-instrumentarium bij ‘vastgoed’ afgerond;
- Onderzoek gestart naar verbetering risico-gericht toepassing bibob-instrumentarium bij de overige beleidsvelden mede om de lastendruk voor het bedrijfsleven te verminderen.

Geïmplementeerde zorgplicht bestuurlijke integriteit

De wetswijziging is nog niet ingegaan, maar informeel werkt de CdK al alsof deze zorgplicht al bestaat, zowel horizontaal (provincie) als verticaal (andere Brabantse lokale overheden).

Deelrealisatie plan van aanpak Weerbare overheid

Uit de voortgangsrapportages van de Taskforce Brabant Zeeland blijkt dat een meerderheid van de Brabantse gemeenten intussen werk maakt van de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Er is sprake van een grote actie- en samenwerkingsbereidheid. Highlights die in dit verband worden genoemd zijn de extra aandacht voor bestuurlijk afpakken (bestuurlijke incasso), een toename in het aantal gemeenten dat beleid voert op basis van artikel 13b Opiumwet en een toename van het aantal gemeenten waarbinnen het MT actief stuurt op ondermijning. De aandacht voor het

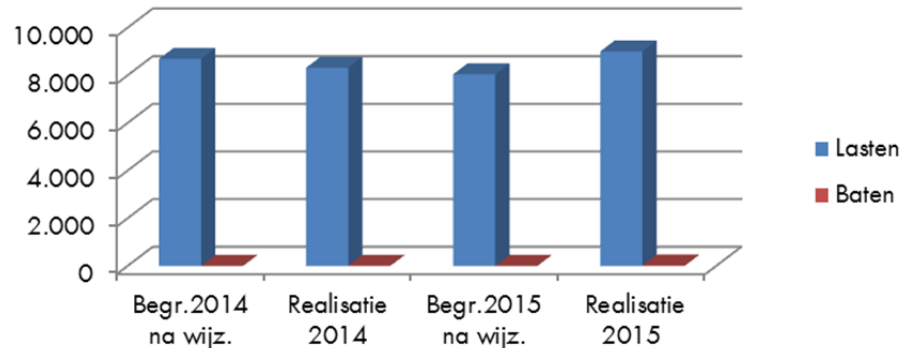
gemeente breed organiseren van de bestuurlijke aanpak vormt een belangrijk speerpunt binnen het actieprogramma ‘bestuurlijke weerbaarheid en integriteit Brabant.

Vernieuwde adviesstructuur.

Gerealiseerd per 1-1-2016.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	8.697	8.050	9.011	-960
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	2	2	26	24
Baten	2	2	26	24
Saldo lasten en baten	-8.695	-8.048	-8.984	-936
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdrage uit reserves	0			
Bijdrage uit alg. middelen	8.695	8.048	8.984	936
Totale dekking van het saldo	8.695	8.048	8.984	936

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)**Toelichting**

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- kosten PS/Griffie	297
- kosten kennis en onderzoek	323
Totaal onderschrijding	620
<i>Overschrijding</i>	
- kosten GS/CdK	-1.580
Totaal overschrijding	-1.580
Totaal afwijking lasten	-960

a. Onderschrijding kosten PS/Griffie € 297.000 betreft lagere kosten voor onder meer onderzoeken (€ 124.000), vergoedingen(€ 57.000), reis- en verblijfskosten(€ 39.000) en kosten ondersteuning functioneren PS (€ 56.000) daarnaast hogere cursuskosten en overige voorzieningen (€ 5.000). Ook zijn de kosten van de Zuidelijke Rekenkamer (ZRK) hierin opgenomen. Aangezien de ZRK minder kosten heeft gemaakt dan begroot is ook de bijdrage van beide Provincies (Limburg en Noord-Brabant) minder dan begroot (€ 26.000).

b. Onderschrijding kosten Kennis en Onderzoek € 323.000 betreft met name lagere kosten Centraal Onderzoeksbudget (€316.000) doordat een aantal onderzoeken is doorgeschoven naar 2016. Ook lagere kosten voor Informatiebronnen (€ 11.000) en Brabant Kennis (€ 37.000). Daarnaast hogere kosten voor Brabant Advies (€ 41.000) voor de opstart van de nieuwe stichting Brabant Advies in 2015.

c. Overschrijding Kosten GS / CdK € 1.580.000 betreft met name extra lasten voorziening pensioenen als gevolg van afwaardering aankopen pensioenvoorziening/ herberekening toekomstige pensioenlasten (€ 1,3 mln). Als gevolg van de uitbreiding van het college van GS van 5 naar 6 gedeputeerden zijn er hogere kosten gemaakt voor o.a. Wedde GS & CdK , reis- en verblijfskosten en overige bestuurskosten. Tevens hoger uitgaven voor pensioenen en wachtgelden oud GS leden als gevolg van de bestuurswisseling in 2015. Daarnaast hogere kosten kabinetsaangelegenheden onder meer door hogere bestuurskosten in verband met onderzoek door de commissie Laarbeek.

01.02 Bestuurlijke samenwerking

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het streven betreft het bevorderen van de bestuurlijke samenwerking in Brabant. Doel hierbij is een vernieuwende, meer op de leefwereld van burgers georiënteerde organisatie van het openbaar bestuur in Noord-Brabant te zijn. In 2015 is gewerkt aan onder meer het ontwikkelen van innovatieve manieren van besturen en het faciliteren van gemeenten bij de totstandkoming van bestuurlijke uitspraken over de eigen toekomst.

Daarnaast is verder gewerkt aan het ontwikkelen van Brabantstad tot een internationaal en concurrerend en duurzaam groeiend internationaal netwerk.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Samenwerken in wisselende allianties

In 2015 hebben GS drie werkbezoeken gehouden: in Zuid-Oost Brabant, West-Brabant en Midden-Brabant. Met de regio's Zuid-Oost Brabant en West-Brabant is tijdens deze bezoeken afgesproken om tot een vernieuwde samenwerking(sagenda) te komen, die vanuit de maatschappelijke opgaven vorm gaat krijgen. In 2016 zal dit proces vervolgd worden waarbij – bij wederzijds en door andere 'O's gebleken meerwaarde – het de bedoeling is dit voor de hele provincie uit te rollen.

(Veer)krachtig bestuur in Noord-Brabant

In 2015 hebben met nagenoeg elke Brabantse gemeente ambtelijke of bestuurlijke gesprekken plaats gevonden en hebben in totaal 36 van de 66 gemeenten gebruik gemaakt van de subsidieregeling die is ingesteld ter ondersteuning van de gemeentelijke visievormingstrajecten. Van het beschikbare budget van €500.000 was eind 2015 € 367.105 gerealiseerd.

Innovatieve manieren van besturen

De zoektocht naar nieuwe vormen van openbaar bestuur vormt een belangrijk onderdeel van (Veer)Krachtig Bestuur. Tilburg University heeft in opdracht van ons een onderzoek uitgevoerd naar nieuwe vormen van samenwerking. Deel 1 (ervaringen met nieuwe bestuursvormen in Nederland) is in de zomer van 2015 verschenen en gepresenteerd op de ledenbijeenkomst van de VBG. Deel 2 (een inventarisatie van bestuursvormen binnen een aantal EU-lidstaten) is binnenkort gereed en zal in de eerste helft van 2016 actief met

de Brabantse gemeenten worden gedeeld. Met het oog op een zo groot mogelijke toepasbaarheid in de praktijk is bij de totstandkoming van zowel deel 1 als deel 2 een klankbordgroep betrokken die bestaat uit een vertegenwoordiging van een aantal gemeenten. De provincie wil vanuit haar eigen doelstellingen en opgaven participeren in de Streeknetwerken. Deelname wordt daarmee maatwerk. De huidige Streeknetwerken zijn in 2015 bijgestaan in het verder professionaliseren van de triple-helix netwerk en de opmaak van nieuwe (sub)regionale gebiedsagenda's, waarbij niet alleen meer afstemming is gekomen met Provinciale, maar ook met Rijks- en Europese doelen en ambities.

BrabantStad

BrabantStad heeft in 2015 het Nieuwste Cahier #01: BrabantStad uitgewerkt in een Werkagenda BrabantStad. Hiermee is verder invulling gegeven aan het werken aan een Aantrekkelijker, Bereikbaarder en Concurrerender Brabant. De schaal van de gezamenlijke steden wordt gebruikt om de agglomeratiekracht en de internationale concurrentiekracht van Brabant verder te versterken. BrabantStad hanteert hiervoor de vernieuwende aanpak: in 2015 zijn bottom-up een aantal innovatieve projecten opgepakt. Dat wil zeggen dat kansrijke (innovatieve) projecten uit één stad BrabantStad-breed worden uitgerold. Hierdoor wordt de benodigde massa gemaakt die nodig is om (inter)nationaal concurrerend te kunnen zijn. In 2015 zijn de projecten WoonConnect/SPARK en Zuidlijn uitvoeringsgereed gemaakt.

De resultaten van de werkagenda worden ook doorvertaald in de ontmoetingen die wij intern en extern organiseren en vormen tevens de onderlegger voor onze lobby en public affairs.

Relatiemanagement gemeenten

Om de onderlinge werkrelaties op orde te krijgen heeft in 2015 het accent gelegen op het gebiedsgericht werken, het inrichten van de gebiedskamers en het effectief samenwerken. De geplande verkenning - of een managementrelatieplan een effectief instrument is voor professioneel relatiemanagement - heeft niet plaatsgevonden.

Onderdeel van de vernieuwde samenwerking met de regio's is het in beeld brengen van de governance op de bestaande samenwerkingsvormen en samen met de regio te komen tot een zo 'lean' mogelijke samenwerking.

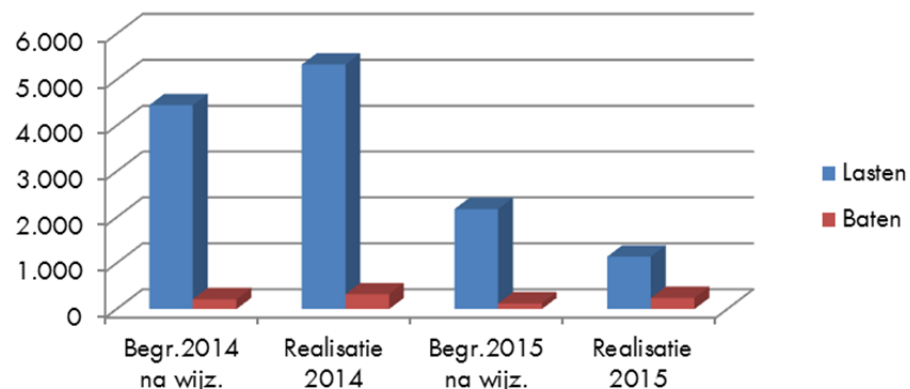
Stand van zaken mijlpalen 2015

- In het kader van de Samenwerkingsagenda Brabantstad zijn diverse projecten uitgevoerd;
- Overzicht van bestuurlijke uitspraken van Brabantse gemeenten over hun toekomst.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	2.177	2.182	1.145	1.037
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	125	244	119
Baten	0	125	244	119
Saldo lasten en baten	-2.177	-2.057	-901	1.156
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.regionale structuurversterking	0	0	-275	-275
Bijdrage uit alg. middelen	2.177	2.057	1.176	-881
Totale dekking van het saldo	2.177	2.057	901	-1.156

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Kosten bestuurlijke samenwerking	250
- Kosten t.b.v. bestuursstructuur	787
Totaal onderschrijding	1.037
<i>Overschrijding</i>	
Totaal overschrijding	
Totaal afwijking lasten	1.037

a. Onderschrijding kosten voor Bestuurlijke samenwerking (€ 250.000) door lagere kosten Majeure projecten West Brabant (€ 276.000), in verband met lagere eindafrekening in 2015 en lagere kosten Vlaams Nederlandse Delta (€ 54.000) en lagere kosten Grote Stedenbeleid (€ 14.000). Daartegenover staan hogere kosten voor Programma Brabantstad (€ 94.000) die gecompenseerd worden door hogere bijdragen partners Brabantstad voor (€ 94.000).

b. Onderschrijding kosten Bestuursstructuur (€ 787.000) door lagere kosten dan gepland voor Krachtig Bestuur (€ 599.000), lagere kosten bestuurlijk interprovinciaal overleg (€ 201.000) Daarnaast hogere kosten voor samenwerkingsprojecten in kader handhaving (€ 13.000).

Voor (Veer)Krachtig bestuur is er sprake van een aanzienlijke onderuitputting. Het uitgangspunt vooraf was dat er voldoende budget zou moeten zijn om alle Brabantse gemeenten desgewenst financieel een zetje in de rug te kunnen geven en daarnaast om indien nodig ook een aantal gezaghebbende personen in te huren om in een aantal gemeenten nader onderzoek te verrichten (zoals bijvoorbeeld de inzet van dhr. Veerman in het Land van Heusden en Altena). In de praktijk blijkt dat veel gemeenten meer tijd nodig hebben voor een visietraject of er bewust voor kiezen om geen subsidie aan te vragen. Ook is het gemiddeld gevraagde subsidiebedrag per gemeente lager dan het maximale bedrag dat kon worden aangevraagd (€30.000 per gemeente).

01.03 Interbestuurlijk toezicht

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De provincie voert op een aantal terreinen de taak van interbestuurlijk toezichthouder uit. Bijvoorbeeld bij financieel toezicht, het omgevingsrecht en de archiefzorg. Uitgangspunt van het interbestuurlijk toezicht is een sober systeem, op afstand efficiënt. Het is risicogericht toezicht dat intensiever wordt als het nodig is.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Uitvoeringsprogramma:

In het kader van het archieftoezicht zijn 3 informatiebijeenvakkingen voor gemeenten georganiseerd over nut en noodzaak van het vastleggen van metagegevens. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de archivering van digitale agenda's en audio-video-opnamen van raadsvergaderingen.

Bij omgevingsrecht is opnieuw bij alle gemeenten de tijdige vaststelling van de handhavingsdocumenten beoordeeld. Verder is de brandveiligheid bij verzorgings- tehuizen en asbestsaneringen nader onderzocht.

Op het gebied van externe veiligheid is het onderzoek naar de borging van externe veiligheid in de bestemmingsplannen eind 2015 afgerond.

Binnen het financieel toezicht zijn de begrotingen van alle gemeenten en waterschappen beoordeeld. Daarbij werd bij de gemeentebegrotingen extra aandacht besteed aan de grondexploitatie en het onderhoud van wegen.

mijlpalen 2015

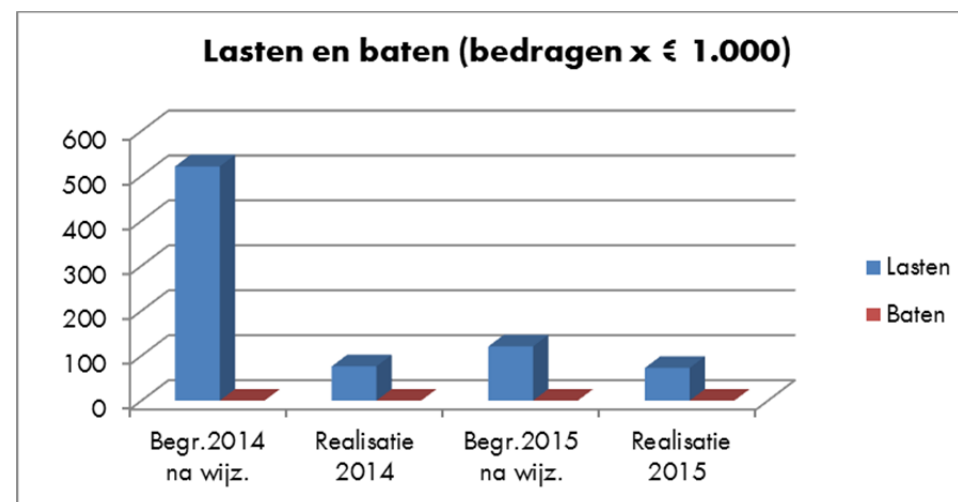
De volgende mijlpalen zijn in 2015 gerealiseerd:

- Jaarprogramma interbestuurlijk toezicht;
- Jaarverslag IBT 2014;
- Evaluatie art. 217 vernieuwing Interbestuurlijk Toezicht;
- Beleidsplan 2016-2019;

Het uitvoeringsprogramma 2016 is in januari 2016 vastgesteld.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	521	120	73	48
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-521	-120	-73	48
Dekking verschil lasten en baten				
Bijdrage uit reserves	0			
Bijdrage uit alg. middelen	521	120	73	-48
Totale dekking van het saldo	521	120	73	-48

2

Ruimte

Programma 02 Ruimte

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inleiding

Met partners en andere betrokkenen werkt de provincie intensief samen om de ruimtelijke kwaliteit te verhogen en zorgvuldig ruimtegebruik te stimuleren door:

- een goed woon-, werk- en leefklimaat te behouden en te versterken;
- het realiseren van een mooi, gezond en economisch vitaal landelijk gebied dat verbonden is met de steden, waarbij de transitie naar een duurzame Agrofoodsector wordt gestimuleerd;
- het stedelijk netwerk ruimtelijk te versterken.

De provincie is hierbij projecttrekker, ondersteuner, of één van de uitvoerende partijen van een gebiedsproces. Dit gebeurt o.a. via streeknetwerken (waarbij behalve overheden, ondernemers, onderwijs en ook maatschappelijke organisaties betrokken zijn), waarbij de provinciale rol varieert van gebiedsregisseur tot ondersteuner, en alles wat daar tussenin zit. Samen met partners vindt de provincie zo de balans tussen de verschillende belangen. Daarbij vervult zij ook een spilfunctie in de transitie naar een duurzame agrofoodsector.

Ruimtelijke ontwikkeling (02.01)

De provincie heeft afgelopen jaar actief ingezet op het behouden en versterken van een goed woon- en werkklimaat en de Brabantse Mozaïekstructuur. Het borgen van de ruimtelijke belangen heeft plaatsgevonden door ca. 2.500 plannen inhoudelijk te beoordelen (o.a. 380 voorontwerpplannen, 860 ontwerpplannen en 1.060 vastgestelde plannen). Versterken van de belangen doen we onder andere door de Verordening ruimte te actualiseren en samen met partners projecten te begeleiden en te realiseren in bijvoorbeeld de integrale gebiedsopgaven, via de streeknetwerken en via Werkplaats de Gruyter. Eén van de resultaten is dat een aantal onderwijsinstellingen voor het onderwijsjaar 2015 – 2016 ruimtelijke kwaliteit in hun onderwijsprogramma hebben opgenomen. Afgelopen jaar zijn ook de eerste stappen gezet naar de implementatie van de Omgevingswet. In juli is het plan van aanpak voor een omgevingsvisie vastgesteld en vervolgens besproken met Provinciale Staten.

Ontwikkelbedrijf

2015 heeft in het teken gestaan van de verdere ontwikkeling van (inmiddels) 10 grootschalige erfgoedcomplexen, ontwikkeling van bedrijventerreinen zoals Logistiek Park

Moerdijk (LPM), Businesspark Aviolanda (BPA) en Oss Life Science Park (OLSP) als ook de afbouw van de stimuleringsmaatregelen woningbouw. Daarnaast zijn in 2015 over twee deelnemingen door PS belangrijke besluiten genomen: medio 2015 is besloten tot herfinanciering van de Tuinbouw OntwikkelingsMaatschappij (TOM), waarbij vanuit het investeringskrediet Ontwikkelbedrijf een lening van maximaal € 58 mln wordt verstrekt aan de TOM. Ook heeft eind 2015 besluitvorming plaatsgevonden over de herstructurering van de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR), waarbij de Provincie enig aandeelhouder is geworden. Zie verder ook de voortgangsrapportage Ontwikkelbedrijf (bijlage bij jaarverantwoording) voor een totaalbeeld van alle ontwikkelingen in 2015.

Vitaal Platteland en agrofood (02.02)

Vitaal platteland

Onze rol als partner in de gebiedsopgaven en streeknetwerken is geëvalueerd. De uitkomsten hiervan zijn begin dit jaar besproken in GS. Duidelijk is dat er vanaf 2017 geen generieke regeling komt voor de streeknetwerken. Onze inzet na 2016 zal afhangen van de mate waarin partners in de uitvoering rekening houden met onze opgaven.

Agrofood: behoren tot de slimste en duurzaamste Agrofoodregio in Europa

In 2015 is de samenwerking met partners uit de agrofoodsector versterkt en verbreed. Gezamenlijk is de actualisatie van de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood (UBA) voorbereid. Daarnaast zijn in 2015 al diverse concrete successen geboekt, zowel op het gebied van saneren van knelpunten, als op het gebied van innovatie en verduurzaming. Succesvolle innovaties hebben plaatsgevonden in de gehele agrofoodketen, zoals Carrezzo (eiwitten toevoegen aan voeding voor ouderen en zieken), Protix BS in combinatie met Coppens (insecten voor diervoeding en daarmee kringloop sluiten), ontwikkelingen living lab op gebied van precisie landbouw.

De uitvoering van de UBA is in 2015 in een stroomversnelling terecht gekomen. De verschillende programma-onderdelen zijn beter op elkaar afgestemd en projecten hebben een duidelijker focus gekregen. De aandacht verschuift ook steeds meer van de traditionele (kaderstellende) taken van de provincie naar het stimuleren en faciliteren van innovatie.

Ruimtelijke ontwikkeling stedelijk gebied (02.03)

Voor de ruimtelijke ontwikkeling van het stedelijk gebied maken de regio's visies en afspraken in Regionale Ruimtelijke Overleggen (RRO's) over bedrijventerreinen, kantoren, detailhandel en wonen o.b.v. analyses die door de provincie zijn aangereikt. Er is een concept handleiding ladder duurzame verstedelijking opgesteld en de vernieuwing van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) loopt volgens planning. De agendafase van de REOS (ruimtelijke economische ontwikkelstrategie) is

gestart, waarbij half 2016 in beeld is wat de belangrijkste kritieke succesfactoren zijn, waarmee het verschil gemaakt kan worden in het versterken van de internationale concurrentiepositie. Verder is het plan van aanpak voor het 'onderzoek logistieke corridor Rotterdam-Antwerpen-Frankrijk' vastgesteld.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
02.01 Structuurvisie Ruimtelijke Ordening 2014 (paraplu-nota voor onderstaande nota's) Verordening ruimte Noord Brabant 2014 -	Uitvoering 9 gebiedsopgaven (streefwaarde 2015: 8) Bevorderen van ruimtelijke kwaliteit in de gebiedsopgaven Borgen van provinciale ruimtelijke belangen in lokale (bestemmings)plannen: 2.500 plannen beoordeeld Bijdrage aan Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte & Transport (MIRT) In 2015 Veegronden verordening Ruimte (Vr) Startnotitie nieuwe omgevingswet in 2015	Met het nieuwe bestuursakkoord is de coördinerende taak ten aanzien van de gebiedsopgaven vervallen en is bovendien de gebiedsopgave Noordoost Corridor (ook wel "De Ruit" genoemd) getransformeerd naar een andersoortige opgave, namelijk de brede bereikbaarheidsopgave van ZuidOost Brabant (Brabant Corridor). De N69 en de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat zijn in de fase van uitvoering terecht gekomen. Dit geldt ook voor de overige gebiedsopgaven. Bijzonder daarbij is dat de door de provincie geformuleerde opgaven zodanig door de regio is omarmd dat bestaande samenwerkingsverbanden in de regio, waaronder streeknetwerken, de opgaven inmiddels hebben geadopteerd. Deze beweging past in de transitie naar een meer flexibele bestuursstijl die maximaal wil aansluiten bij de maatschappelijke dynamiek. Bij elke gebiedsopgave is een ontwerper vanuit het bredere BERK-team betrokken, zodat de ruimtelijke belangen geborgd zijn. Daadwerkelijke inzet van deze ontwerpers is afhankelijk van de fase van het proces waarin een gebiedsopgave zich bevindt. In 2015 zijn circa 2.500 plannen inhoudelijk beoordeeld (380 voorontwerpplannen, 860 ontwerpplannen en 1060 vastgestelde plannen). Alle aangeboden voorontwerpplannen zijn voorzien van een reactie en daarnaast hebben 450 voorontwerpplannen de verkorte procedure doorlopen. Op de ontwerpplannen zijn 166 zienswijzen uitgebracht en tegen 9 vastgestelde bestemmingsplannen hebben GS gereageerd met een reactieve aanwijzing en/of beroep. In november zijn er tijdens het bestuurlijk overleg MIRT tussen Rijk, Limburg en Brabant diverse afspraken gemaakt onder meer over de bereikbaarheidsopgave in Zuid-Nederland en op de Brabantcorridor (A58/A67) en het deltaprogramma. Een overzicht en stand van zaken van alle MIRT-projecten in Brabant is te vinden op: http://mirt2016.mirtoverzicht.nl/mirtgebieden/zuidnederland/brabant/visie Op 10 juli is de veegronden van de regels van de Vr in PS vastgesteld (Statenvoorstel 33/15 Verordening ruimte 2014). In november hebben PS de actualisatie van de kaarten van de Vr vastgesteld. Er is een plan van aanpak voor de implementatie van de Omgevingswet binnen de provincie

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	Brabants Expertisecentrum Ruimtelijke Kwaliteit (BERK)	Noord-Brabant opgesteld. Vanwege het veelomvattende karakter van de implementatie wordt dit vorm gegeven in een programma met daaronder vier deelprojecten: opstellen Omgevingsvisie, opstellen omgevingsverordening, herijken werkprocessen en het digitaliseringsproces. Binnen een aantal gebiedsopgaven (Gebiedsopgave Oostelijke Langstraat, Noordoost Corridor) en grote infrastructuurprojecten (N65, N69, A58) heeft BERK een belangrijke adviesrol gehad. Daarnaast is de prijsvraagopgave van West-Brabant voor de 10^e Eo Wijersprijsvraag, met een aantal externe bureaus verder ingevuld en uitgewerkt. Het Festival Ruimtelijke Kwaliteit vond plaats op 26 november met ruim 160 deelnemers. Tijdens dit festival hebben deelnemers aan een aantal concrete ruimtelijke vraagstukken kunnen werken, veelal aangedragen door organisaties uit Brabant. Een actieve bijdrage is geleverd aan de discussie over Ruimtelijke Kwaliteit op landelijk niveau. Intern is de discussie over ruimtelijke kwaliteit en de kennis over ruimtelijke kwaliteit via een aantal themagerichte bijeenkomsten (cultuurhistorie, erfgoedcomplexen, infrastructuur, landelijk gebied, gebiedsopgaven), verder uitgebreid.
Notitie project Mijn Mooi Brabant	Afronden en evaluatie 'Mijn Mooi Brabant projecten' en ruimtelijke kwaliteit opgenomen in onderwijscurricula	Eind 2015 zijn alle 13 projecten uit de subsidieregeling Mijn Mooi Brabant afgerond. Het programma Mijn Mooi Brabant is geëvalueerd. Voor onderwijsjaar2015-2016 heeft een groot aantal onderwijsinstellingen waaronder technasia en HBO onderwijs, ruimtelijke kwaliteit in hun curriculum/onderwijsprogramma opgenomen. In totaal hebben bijna 1.000 studenten deelgenomen aan het programma Mijn Mooi Brabant.
02.02 De transitie van het Brabantse stadteland – Een nieuwe koers PS 60/11	Bieden procesondersteuning streeknetwerken, alsmede integrale gebiedsopgaven met focus op vitaal platteland	Onze rol als partner in de gebiedsopgaven en streeknetwerken is geëvalueerd. De uitkomsten hiervan zijn begin dit jaar besproken in GS. Duidelijk is al wel dat er vanaf 2017 geen generieke regeling komt voor de streeknetwerken. De netwerken richten zich nu voornamelijk op hun toekomst na 2016. Onze inzet zal afhangen van de mate waarin partners in de uitvoering rekening willen houden met onze opgaven. Daarnaast is een nieuw intern studieprogramma 'Netwerkend werken' opgezet.
Uitvoering Transitie stad en platteland; een nieuwe koers. Onderdeel externe organisatie PS 37/12	Het zich kunnen ontwikkelen van glastuinbouwbedrijven in concentratiegebieden. Bijsturing in Burap: Bij de komende actualisatie van het Innovatieprogramma Agrofood/UBA zal het kader voor besteding van deze middelen voor de transitie van de (glas)tuinbouwsector nader worden uitgewerkt binnen de POP-3 thema's Innovatie & kennisoverdracht, Investerings voor eerste uitrol van innovaties, Innovatie door samenwerking.	De ontwikkeling van glastuinbouwbedrijven in concentratiegebieden, waaronder de glastuinbouwprojectlocaties AFC-NP en Deurne, is vrijwel stilgevallen door het wegvallen van investeringsvermogen in de sector. Inmiddels worden bij AFC-NP wel met een aantal kandidaten concrete gesprekken gevoerd. Om uit het dal te komen zal de glastuinbouwsector moeten werken aan een transitie naar meer duurzaamheid, verbetering /vernieuwing van het verdienmodel, ketenversterking etc. Ook voor de meeste andere plantaardige sectoren is het van belang om hier aan te werken. Daarom is bij Burap besloten om de nog voor sanering glastuinbouw beschikbare bestuursakkoordmiddelen (€ 2 mln uit de regeling Knelpunten Platteland) in te zetten als co-financiering binnen POP-3 voor transitie van de (glas)tuinbouwsector binnen het Innovatieprogramma Agrofood/UBA. In een Brainstormbijeenkomst is eind 2015 in beeld gebracht waar knelpunten en kansen liggen voor de plantaardige sectoren. Deze zullen worden benut bij de invulling van de POP-3 subsidieregeling.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Structuurvisie Ruimtelijke Ordening 2014	Ontwikkelen van perspectieven hoe stad en land meer en beter met elkaar verbonden kunnen worden Landbouwkundige structuurversterking. Bij burap is gemeld dat bij de afronding van POP2 projecten is gebleken dat er ongeveer 300 hectare meer is gerealiseerd (herverkaveling) dan voorzien.	INTERREG-4B-project PURE hubs is afgerond. Onder de noemer PURE Hubs (Pioneers in Urban-Rural Entrepreneurship) is aan de hand van concrete, inspirerende voorbeelden een strategie ontwikkeld om stad en land beter met elkaar te verbinden die goed aansluit bij gebiedsgericht werken in Brabant en bijdraagt aan de transitie van de agrofoodsector (http://www.purehubs.eu/). In Brabant is bijvoorbeeld bijgedragen aan het versterken van de regionale knooppuntfunctie van de Philips Fruittuin en van Groendomein Wasven in Eindhoven en van stadsboerderij Eyghentijds in Den Bosch. De verkoop van streekproducten wordt er gecombineerd met horeca, educatie, leisure of specifieke zorgfuncties. Ook hebben onze Natuurpoorten een extra impuls gekregen om zich te ontwikkelen tot multifunctionele, op beleving georiënteerde knooppunten. Aansprekende voorbeelden zijn de natuurpoort de Heksenboom in Sint Anthonis, de Peelse Heide in Reusel en de Lievensberg in Bergen op Zoom. De PURE Hubs strategie sluit aan bij de brede maatschappelijke beweging op het gebied van stadslandbouw en levert een bijdrage aan het behoud van de ruimtelijke kwaliteit van het Brabantse Mozaïek. Er was sprake van een streefwaarde van 3.000 hectare. De reden voor een streefwaarde is dat het in hoofdzaak om vrijwillige planmatige kavelruil ging (het initiatief lag bij externe partners). Het proces van vrijwillige planmatige kavelruil is dat het bij aanvang onzeker is hoeveel deelnemers per project mee willen doen, hoeveel grond zij willen inbrengen en hoeveel grond er feitelijk geruild gaat worden. Het feitelijk ruilen zit in de laatste fase en is erg afhankelijk van taxaties en bedrijfseconomische afwegingen van dat moment. Het komt voor dat een ruilketen van een aantal eigendommen wordt geannuleerd omdat een enkele deelnemer in die keten afhaakt. Er is nog geen subsidieregeling kavelruil onder POP3 opengesteld. Oriëntatie voor een nieuwe regeling onder POP3 vindt wel plaats.
Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2020 (Integrale uitwerking advies Commissie Van Doorn)	<u>Ondersteunen van de transitie</u> - organiseren van brabantberaad en inspiratiesessies - Het organiseren van de uitvoering met partners	We houden de verandering van de agrofood naar een structureel duurzame sector op tempo en versnellen waar mogelijk. In twee woorden samengevat: verbinden en aanjagen. In dat kader zijn we in 2015 de Dialogen gestart, waarin deelnemers worden uitgenodigd niet zozeer vanuit het traditionele belangenperspectief maar meer vanuit een persoonlijke motivatie het transitievraagstuk te benaderen. Mede dankzij de veelvuldige dialogen en de inspanningen van het urgentieteam kunnen we vaststellen dat de samenwerking met bestaande partners is verbeterd. Daarnaast werken verschillende nieuwe partners (jonge boeren, ontwerpers, etc.) inmiddels mee aan het transitieproces. Zo heeft een groep van 7-10 jonge ondernemers (boeren, sectorgerelateerde ondernemers, designers, communicatieprofessionals) de organisatie van de tweede Dialoogsessie (eind januari 2016) op zich genomen.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknpte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	- bijdrage vanuit agrofood aan internationalisering/profilering en branding - koppeling aan strategische relatie-evenementen - Het ondersteunen van duurzame initiatieven in de primaire sector en de keten - openstellen van de jonge boeren subsidieregeling (POP3) in 2015 <u>BZV: Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij</u> - bijdrage leveren aan het tot stand komen van certificaten in de agrofoodketen <u>Urgentiegebieden</u>	Internationalisering wordt ingezet om nieuwe markten te openen, en om voor de eigen opgave te leren van andere clusters en regio's. De drempel om internationaal zaken te doen wordt ook voor Brabantse MKB-foodbedrijven verlaagd. Op verzoek van bedrijfsleven wordt samengewerkt op internationale foodbeurzen. Met bedrijven, kennisinstellingen en de Brabantse OntwikkelingsMaatschappij wordt verder invulling gegeven aan de opgedane contacten met het agrofood cluster in Jiangsu. De eerste bestellingen vanuit Jiangsu zijn binnen bij Brabantse bedrijven en er worden modellen ontwikkeld om kennis en kunde te vermarkten. Daarnaast wordt actief gebruik gemaakt van de mogelijkheden die de EU programma's bieden (m.n. PlattelandOntwikkelingsProgramma, Operationeel Plan Zuid en Interreg). In het najaar zijn de eerste openstellingen geweest. Op de Strategische Relatie Evenementen gaan we met onze relaties en het publiek in gesprek over onze opgaven. Samen met Ministerie van Economische Zaken en de Zuidelijke Land en Tuinbouworganisatie (ZLTO) hebben we in dit kader Agri Meets Design op de Dutch Design Week georganiseerd. Hier zijn vraagstukken van agrofood ondernemers gekoppeld aan designers om samen op een creatieve manier te werken aan nieuwe oplossingen. De vraagstukken hebben zowel betrekking op sociale, maatschappelijke als economische thema's. Tijdens het ProefMei Festival in Bergen op Zoom hebben we met medewerking van de ZLTO een symposium georganiseerd over nieuwe manieren om producten op de markt te brengen. Het LandbouwInnovatieBureau heeft 30 duurzame innovaties ondersteund. De eerste POP-openstellingen hebben 108 aanvragen opgeleverd. De agrofoodpluim is 7x uitgereikt aan innovatieve bedrijven (bijvoorbeeld Rijk Zwaan, kaasboerderij 't Bosch en de Suikerunie). De subsidieregeling 'bedrijfsinvesteringen voor jonge boeren' kan niet eerder dan begin 2016 opengesteld worden in verband met afstemming op nationaal niveau. De BZV 1.1 is vastgesteld en is op 15 juli 2015 in werking getreden. De BZV is verbreed met de thema's brandveiligheid en energie en het onderwerp volksgezondheid heeft een steviger positie gekregen. Ook zijn de criteria voor grondgebonden melkveebedrijven in het Gebied Beperkingen Veehouderij gewijzigd. Daarnaast is van enkele certificaten de score gewijzigd en zijn enkele nieuwe certificaten toegevoegd. Tot slot zijn de normen voor emissie van ammoniak en fijnstof aangepast aan nationale regelgeving. Met inwerkingtreding van BZV 1.1 is gebruik van de webapplicatie verplicht. Tot 1 november 2015 zijn ruim 140 BZV aanvragen ingediend bij gemeenten. De gemiddelde BZV score is 7,17 (waar 7,0 het minimum is om te kunnen voldoen aan de BZV). Ketenpartijen zijn bezig om nieuwe concepten te ontwikkelen zoals het Varken van Morgen en de Kip van Morgen. Deze partijen streven hiermee naar een verdere verduurzaming van de keten. De BZV probeert deze ontwikkelingen te stimuleren. Op 15 december 2015 hebben GS het ontwerp van BZV 1.2 vastgesteld, hierin wordt voorgesteld om de score van enkele certificaten te wijzigen en om voor pluimvee drie perspectiefvolle technieken in de BZV op te nemen die uitstoot van fijnstof verminderen.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Samenhang met andere begrotings-programma's <i>04.02 Economie; economisch programma</i> <i>03.02 Ecologie; Milieu</i> <i>06.03 Cultuur en samenleving</i>	- Ondersteunen van de urgentiegebieden middels het Urgentieteam - Bijdragen aan het oplossen van concrete knelpunten. Bijsturing burap: Verbeterde aanpak door in de beginfase scherper de (on)mogelijkheden in beeld te brengen plus goede back-office. Daarnaast wordt bij gemeenten een brede aanpak geadviseerd om niet "te dweilen met de kraan open". - Voor 80% van de overbelaste gebieden is een verbeterplan opgesteld <u>Innovatieprogramma (als onderdeel van het economisch programma)</u> - Uitvoeren van de proeftuinregeling, gestart in 2014 (<i>Proeftuin is een (fysieke of niet-fysieke) omgeving voor het testen van nieuwe producten of diensten in het ontwikkelstadium.</i>) - Inzetten van makel- en schakelcapaciteit <u>Overig</u> monitoren luchtkwaliteit verminderen fosfaat Gezondheidsaspecten	Het urgentieteam kan op verzoek van gemeenten, boeren en burgers worden ingeschakeld. Het team was in 2015 op 62 plekken betrokken in 23 gemeenten. Het Urgentieteam staat primair voor het oplossen van de problemen. Het bespreekbaar maken en oplossen van problemen geeft ook meer inzicht in wat er mis gaat. Het roept de discussie op over het voorkomen van nieuwe problemen. Dit leidt tot veranderingen in beleid, werkwijzen en houding en gedrag van betrokkenen. We leveren geen bijdrage meer indien gemeenten niet bereid zijn maatregelen te treffen om nieuwe knelpunten te voorkomen. De trajecten verkeren in verschillende fases. Op 28 plekken worden gesprekken met betrokkenen gevoerd om te verkennen of er mogelijkheden zijn voor oplossingen (dialoog). Op 22 plekken worden concrete verbeterplannen opgesteld. Op 3 plekken is het verbeterplan gereed. Op 9 plekken heeft het team een adviserende rol en wordt de afweging gemaakt of er sprake is van urgentie. Er zijn 5 proeftuinen ingericht: De makel- en schakelpartners agrofood (BOM, AgriFood Capital, Food Tech Brainport, LIB/ZLTO) hebben ruim twintig clusters/proeftuinen begeleid. Vijf nieuwe business clusters en proeftuinen zitten in de uitvoeringsfase. Als voorbeelden kunnen genoemd worden; Foodsquad, Big Development, Carrezzo (eiwitten toevoegen aan voeding voor ouderen en zieken), Protix BS in combinatie met Coppens (insecten voor diervoeding en daarmee kringloop sluiten). De makel- en schakelpartners ondersteunen en begeleiden ondernemers bij het verder brengen van innovatieve ideeën tot een investeringsrijp businessplan. Dit heeft geresulteerd in het adviseren van 100 bedrijven, het helpen van 20 bedrijven/ initiatieven met het verder ontwikkelen van hun businessplannen en 20 initiatieven zijn doorgeleid naar financiering. Dit laatste gebeurt in het bijzonder naar de provinciale fondsen bij de BOM, waaronder het Innovatiefonds, ontwikkelfonds en Subsidieregeling Haalbaarheidsstudies, regionale subsidieregelingen zoals REAP en LIB, OP-Zuid, POP3 en Interreg. Zie 03.02 Zie 03.02 Zie 06.03

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknpte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Vernieuwd Nimby-Beleid en reserveren van middelen voor de uitvoering in de jaren 2012-2015 in de VJN coppens 2012.ROW-0100 Strategie bedrijventerreinen en andere werklocaties PS 18/12	Oplossen van bestaande en voorkomen van nieuwe Nimby situaties Opstellen van kwantitatieve en kwalitatieve (deel-)analyses (o.a. t.b.v. de regionale agenda's voor werken en bestuurlijke afspraken) Met de regio's opgestelde regionale agenda's voor werken, incl. bestuurlijke afspraken over de ontwikkeling van bestaande en nieuwe werklocaties	In 2015 zijn 4 Nimby projecten afgerond (Oss, Helmond, Loon op Zand en Best). Op dit moment lopen nog 13 trajecten die eind 2016 afgerond worden, waarna in 2017 een evaluatie volgt. Er is een aantal inhoudelijke bouwstenen en kwantitatieve en kwalitatieve analyses aangereikt aan de RRO's (Regionale ruimtelijke Overleggen) om te komen tot nieuwe regionale visies en afspraken voor bedrijventerreinen, kantoren en detailhandel. In december zijn in de RRO's de Regionale Agenda's Werken vastgesteld. Hierbij is dankbaar gebruik gemaakt van de gezamenlijk opgestelde "Handreiking duurzame Verstedelijkingsafspraken". Alle RRO's beschikken inmiddels over een visie en afspraken m.b.t. kantoren en detailhandel. Op basis van de Handreiking worden deze afspraken geëvalueerd en zullen, indien noodzakelijk, in het voorjaar van 2016 nieuwe afspraken worden gemaakt. De vertaling van de kwantitatieve en kwalitatieve analyses m.b.t. bedrijventerreinen tot concrete afspraken vraagt, gelet op de (financiële) consequenties, meer tijd dan gepland. Voorzien is dat in juni 2016 in de 4 regio's ook voor dit onderwerp nieuwe afspraken zullen worden gemaakt. Voor de grootschalige logistiek wordt een proces geïnitieerd om tot boven regionale afstemming te komen. Inzet is om hierover in juni 2016 nieuwe bovenregionale afspraken te maken. Bij het maken van bovenstaande afspraken wordt nadrukkelijke rekening gehouden met de bestaande leegstand. Voor de integrale aanpak van leegstand-leefbaarheid-demografische ontwikkelingen is een plan van aanpak ontwikkeld en inmiddels in uitvoering.
Bouwen en wonen	Actualisatie van de bevolkings- en woningbehoefteprognoses Regionale woningmarktanalyses (o.a. t.b.v. de regionale agenda's voor wonen en bestuurlijke afspraken) Met de regio's opgestelde regionale agenda's voor wonen, incl. bestuurlijke afspraken over de woningbouwprogramma's Stimuleren van collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO)	Actualisatie heeft eind 2014 plaatsgevonden. De volgende actualisatie zal in 2017 of 2018 plaatsvinden. De regionale woningmarktanalyses zijn opgesteld en hebben een plek gekregen binnen de Regionale Agenda's Wonen. In de 4 RRO's zijn in december 2015 de Regionale Agenda's Wonen en de afspraken over de woningbouwprogramma's vastgesteld. In dit kader is specifiek aandacht besteed aan de huisvesting van vluchtelingen en statushouders. De Regeling Collectief Particulier Opdrachtgeverschap is per 1 juli 2015 geëindigd. De beschikbare middelen zijn volledig verleend. Enkele aanvragen zijn afgewezen vanwege het geldende subsidieplafond. Er zijn op dit moment nog ruim 30 projecten, gesubsidieerd in 2014 en

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Voortgangsrapportage ontwikkelbedrijf	Woningbouwstimuleringsmaatregelen	2015, in uitvoering. De desbetreffende subsidies zullen uiterlijk in 2017 worden afgewikkeld. Alle regelingen zijn inmiddels gesloten. Als gevolg van de regeling Brabantse Verkoop Garantie (BVG) heeft de Provincie op dit moment nog 41 woningen in bezit (t.o.v. 121 per jan 2015). Van de €26,5 mln aan verstrekte startersleningen (3.318 leningen) is inmiddels €5,5 mln afgelost. De hypothecaire leningen, verstrekt in periode 2009-2015, lopen voor een periode van max. 30 jaar, maar worden naar verwachting eerder afgelost, omdat de regeling voorschrijft dat na de eerste 3 jaar een hoger dan marktconforme rente moet worden betaald. Tenslotte is in 2015 ook Meerrijk (Eindhoven) als één van de 3 Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (BIFN) tot afronding gekomen. De overige 2 fondsen worden naar verwachting in de periode 2017-2019 afgerond. Verdere uitgebreide informatie over afronding van de woningbouwstimuleringsmaatregelen is te vinden in de Voortgangsrapportage ontwikkelbedrijf (bijlage bij jaarverantwoording).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

02 Ruimte

Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr.-realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	43.024	32.707	19.824	12.882
Toegerekende organisatiekosten	21.110	21.110	21.593	-483
Totaal lasten	64.134	53.816	41.417	12.399
<u>Baten</u>				
Rijk	90	1.304	-1.071	-2.375
Europa	0	15	-1.867	-1.882
Overige programmabaten	2.016	8.723	2.487	-6.236
Totaal baten	2.106	10.042	-451	-10.493
Saldo van baten en lasten	-62.028	-43.774	-41.868	1.906
<u>Dekking verschil lasten en baten</u>				
Dekking uit reserves	7.215	7.737	7.933	196
Dekking uit alg.middelen	54.813	36.038	33.935	-2.102
totale dekking van het saldo	62.028	43.774	41.868	-1.906

Financiële toelichting

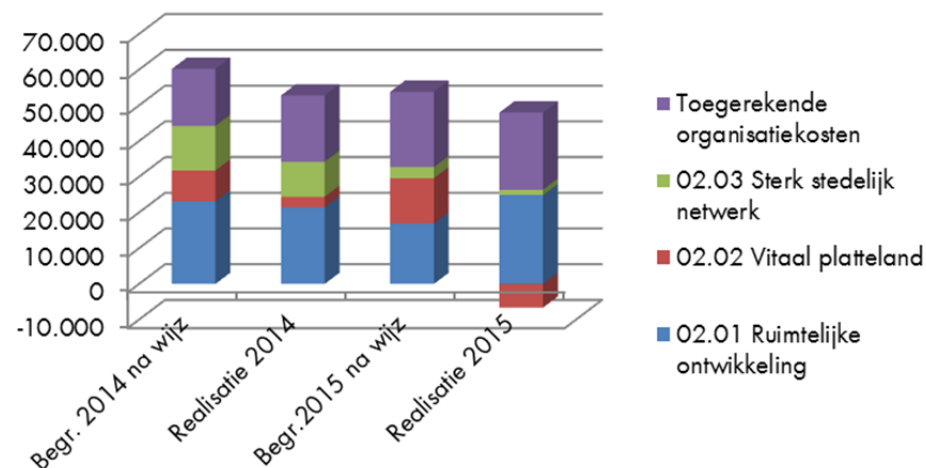
Lasten: de onderschrijding wordt m.n. verklaard door:

- voordelige afwikkelingsverschillen i.v.m. transitie van Dienst Landelijk Gebied (ca. € 8 mln. (deze worden ingezet voor financiering van de overgenomen projecten);
- onderbesteding programma agrofood (ca. €4,4 mln. betreft overheveling);
- lagere vaststelling subsidies landbouw (ca. €4 mln.).

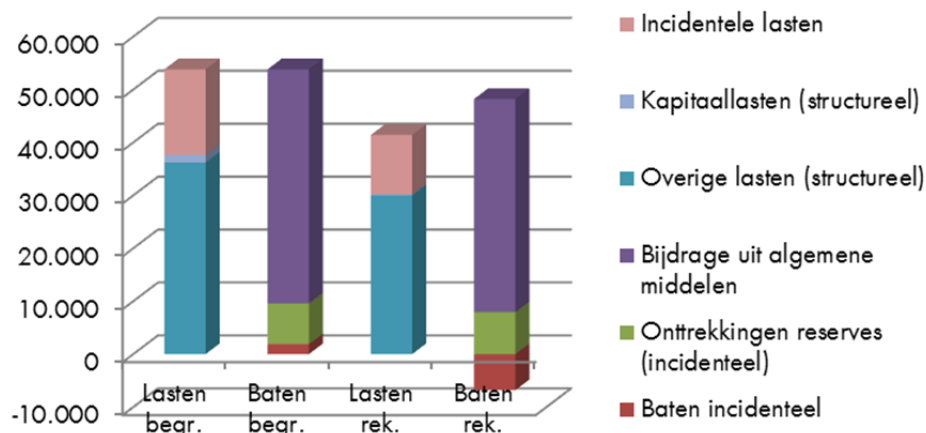
Baten: de onderschrijding wordt m.n. verklaard door:

- lagere inkomsten grondexploitatie (overdracht gronden Logistiek Park Moerdijk heeft niet in 2015 meer plaatsgevonden en minder rente inkomsten);
- door de lagere vaststelling van subsidies (zie lasten) zijn ook de inkomsten (cofinanciering) minder.

Programma Ruimte (lasten x € 1.000)

Lasten, baten en saldo bedragen x € 1.000

02.01 Ruimtelijke ontwikkeling en kwaliteit

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De provincie heeft afgelopen jaar actief ingezet op het behouden en versterken van een goed, woon- en werkklimaat en de Brabantse Mozaïekstructuur. Dit door onder andere de Verordening ruimte te actualiseren en samen met partners projecten te begeleiden en te realiseren in bijvoorbeeld de integrale gebiedsopgaven, via de streeknetwerken en in het kader van Mijn Mooi Brabant.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De mijlpalen, zoals opgenomen in begroting 2015 zijn als volgt ingevuld:

Gebiedsgericht werken

Onze rol als partner in de gebiedsopgaven en streeknetwerken is geëvalueerd. De uitkomsten hiervan worden begin dit jaar besproken in GS. Duidelijk is al wel dat er vanaf 2017 geen generieke regeling komt voor de streeknetwerken. Onze inzet na 2017 zal afhangen van de mate waarin partners in de uitvoering rekening willen houden met onze opgaven. De netwerken zijn hierover ingelicht en sorteren in 2016 hier op voor, met de ontwikkeling van nieuwe (sub-)regionale gebiedsagenda's.

Kaderstelling

- De Startnotitie voor de ontwikkeling van de nieuwe omgevingsvisie is in juli vastgesteld en met PS besproken in november 2015. De verkenning (droomfase) is gestart. Er is een plan van aanpak opgesteld voor de implementatie van de omgevingswet binnen de provincie Noord-Brabant. Vanwege de grote impact is gekozen voor de instelling van een programma. De beïnvloeding van de wetgeving op rijksniveau is in volle gang (pre-consultatie van de AMvB's) en loopt door in 2016.
- Circa 2.500 gemeentelijke bestemmingsplannen zijn beoordeeld.
- De veegronden in het kader van de Verordening Ruimte is in juli door PS vastgesteld. De kaartactualisatie is in november door PS vastgesteld.

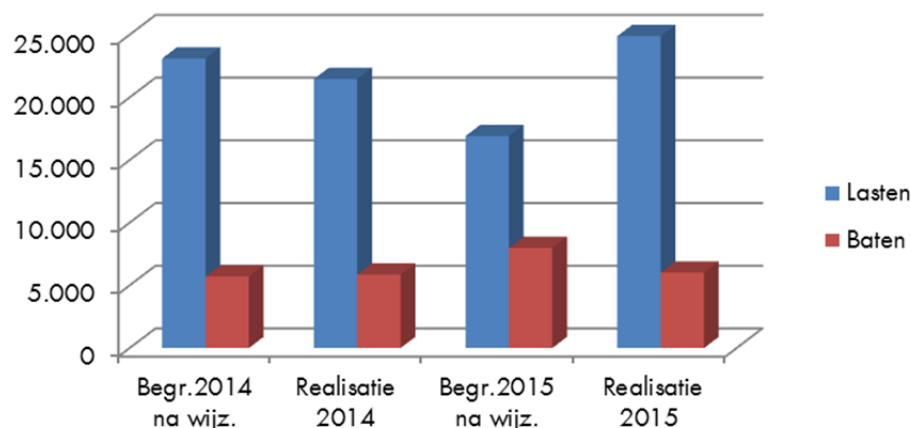
Brabants Expertisecentrum Ruimtelijke Kwaliteit (BERK)

- Voor de N279 is samen met het bouw bureau van de provincie, ruimtelijke kwaliteit geborgd in de 'design and constructopdracht' richting aannemers.
- Het (landschaps)plan voor de N69 is opgesteld en er is een bijdrage geleverd aan de ruimtelijke kwaliteitsdiscussie rondom de aanpak van de N65.

- Het festival Ruimtelijke Kwaliteit heeft plaatsgevonden met ruim 160 deelnemers.
- Alle 13 projecten uit Mijn Mooi Brabant zijn afgerond. Mijn Mooi Brabant is geëvalueerd.
- Een groot aantal onderwijsinstellingen heeft ruimtelijke kwaliteit in het onderwijsprogramma opgenomen. In dit kader hebben ruim 1000 studenten (in minors, afstudeerders en stagiaires) meegewerkt aan de initiatieven, de academies en conferenties in onder meer Werkplaats De Gruyter.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	27.639	16.922	24.889	-7.968
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	4	4
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	1.766	7.979	6.014	-1.965
Baten	1.766	7.979	6.018	-1.961
Saldo lasten en baten	-25.873	-8.943	-18.872	-9.929
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.uit reserve grondportef. de Kempen	0	3	3	0
Bijdrage uit risicoreserve	0	1.500	3.139	1.639
Bijdr.uit. Reserve ontwikkelbedrijf/grc	1.428	2.664	7.499	4.834
Bijdrage uit alg. middelen	24.445	4.776	8.232	3.455
Totale dekking van het saldo	25.873	8.943	18.872	9.929

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)**Toelichting**

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Onderschrijding	
- Oostelijke Langstraat	3.142
- Brainport-Oost – Ruimtelijke kwaliteit	328
- Ruimtelijke kwaliteit Kleine Beerze	330
- Afschrijving deelneming RvR	1.320
- Afwaardering aankopen ontwikkelbedrijf	1.463
- Overige (o.a. procesgeld omgevingsvisie, Mijn Mooi Brabant)	614
Totaal onderschrijding	7.197
Overschrijding	
- Ontwikkelbedrijf	-429
- Toevoeging voorzieningen	-14.734
- Overige overschrijding	-2
Totaal overschrijding	-15.165
Totaal afwijking lasten	-7.968

Onderschrijding lastenOostelijke Langstraat

Het grootste deel van de onderschrijding komt doordat alleen de bijdrage aan de planstudiefase van gerealiseerde projectonderdelen met de gemeente Heusden is verrekend. De bijdrage aan de realisatiefase volgt bij de eindafrekening van het GOL. Verder hebben de grondaankopen van agrarische percelen niet plaatsgevonden in 2015.

Brainport-Oost – Ruimtelijke kwaliteit

Als gevolg van opheffing van het SRE (Stadsregio Eindhoven) is een eerder afgegeven subsidiebeschikking aan SRE ingetrokken wat leidt tot onderuitputting op het budget.

Ruimtelijke kwaliteit Kleine Beerze

Het grootste deel van de onderschrijding komt doordat de samenwerkingsovereenkomst Levende Beerze (Eersel) begin 2016 verwerkt is.

Afschrijving deelneming Ruimte voor Ruimte

Met de overname van het aandeel van BNG Gebiedsontwikkeling (24%) en de negatieve resultaten van Ruimte voor Ruimte over 2014 en 2015 was de verwachting dat de boekwaarde van ons aandeel (99%) hoger zou zijn dan de totale boekhoudkundige waarde. In werkelijkheid viel dat dus mee. Er is maar een klein deel (€ 180.000) afgeboekt."

Afwaardering aankopen ontwikkelbedrijf

Eind 2015 heeft periodieke actualisatie van grondexploitaties plaatsgevonden. Daaruit volgt dat er minder afwaarderingen hebben hoeven plaats te vinden dan eerder was ingeschat (BURAP 2015).

Overschrijding lastenOntwikkelbedrijf

Overschrijding wordt veroorzaakt door uitgaven (€0,4 mln) in het kader van de overname van de participaties Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte. Dekking van deze meerkosten vindt plaats uit de Risicoreserve Ontwikkelbedrijf.

Toevoeging voorzieningen

Betreft ophoging a.g.v. risicoanalyse deelneming OLSP (Oss Life Science Park) € 2,25 mln, ophoging voorziening deelneming Ruimte voor ruimte met € 11,2 mln en vrijval voorziening leningen aan deelneming ad € 3,15 mln, ophoging en ophoging van de voorziening grondexploitatie met € 4,6 mln voor met name erfgoedcomplex leerfabriek KVL en Mariadal.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Inkomsten grondexploitatie	-2.016
- Overige	55
Totaal afwijking baten	-1.961

Onderschrijding Baten

Inkomsten grondexploitatie Ontwikkelbedrijf

Het nadelig saldo wordt met name veroorzaakt doordat de overdracht van de gronden van Logistiek Park Moerdijk (LPM) niet in 2015 heeft plaatsgevonden naar het Havenschap, doordat het inpassingsplan nog niet onherroepelijk is vastgesteld. Daarnaast zijn verschillende verstrekte geldleningen (bv voor de TOM) later betaalbaar gesteld dan was voorzien, waardoor er minder rente-inkomsten zijn ontvangen dan in de begroting was geraamd.

02.02 Vitaal platteland

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vitaal platteland

De manier van werken (gebiedsopgaven en streeknetwerken) is geëvalueerd. De uitkomsten hiervan worden begin dit jaar besproken in GS. Duidelijk is al wel dat er vanaf 2017 geen generieke regeling komt voor de streeknetwerken. Bij de aanpak van streeknetwerken loopt een aantal concrete acties om tot een verbetering van de samenwerking te komen. De netwerken richten zich nu voornamelijk op hun toekomst. Daarnaast ronden we verschillende landinrichtingsprojecten af en ontwikkelen we door naar een goede verbinding tussen stad en platteland.

Agrofood

Ondersteuning van de transitie: in 2015 zijn we gestart met inspiratiesessies. Het inzetten van nieuwe werkwijzen trekt moeilijke discussies weer vlot. De samenwerking met onze bestaande partners is verbeterd. Ook diverse nieuwe partners (jonge boeren, ontwerpers etc) werken inmiddels mee aan het transitieproces. We ondersteunen niet alleen duurzame innovaties in de primaire sector (bv via LandbouwInnovatie Bureau en POP3-subsidieregeling), maar ook nadrukkelijk in de rest van de keten. Om de plantaardige sectoren steviger in de UBA te verankeren is eind 2015 een eerste brainstormbijeenkomst georganiseerd met de Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie, Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) en Brabantse Milieu Federatie. Een werkgroep bestaande uit Provincie Noord-Brabant, bedrijfsleven, kennisinstellingen, rijksoverheid en milieuorganisaties heeft met het ontwikkelen van de KringloopToets een gezamenlijke taal ontwikkeld die inzichtelijk maakt hoe nutriënten en organische stof zich door voedselketens bewegen, en wat de effecten op bedrijfs-, nationaal, Europees en wereldniveau zijn van praktijk- en beleidsmaatregelen op verliezen van deze stoffen uit de kringloop. Hierdoor kunnen we beter gaan sturen op het sluiten van kringlopen.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De mijlpalen, zoals opgenomen in begroting 2015 zijn als volgt ingevuld:

Vitaal Platteland

- De manier van werken (gebiedsopgaven en streeknetwerken) is geëvalueerd.;

- Glastuinbouwbedrijven, transitie in gang gezet via voorbereiding POP3 programma en UBA;

Agrofood

De jonge boeren subsidieregeling (POP3) kan pas begin 2016 worden opengesteld. We hebben 7x de Agrofoodpluim uitgereikt aan innovatieve bedrijven en hen daarmee een podium geboden (bijvoorbeeld Rijk Zwaan, kaasboerderij 't Bosch en de Suikerunie).

We zijn met onze Triple Helix partners diverse internationale (Europese) samenwerkingsprojecten (o.a. STRING, ERG, Food Heroes, Food 2020, EU PIG) gestart en gebruiken de internationale bestuurlijke relaties met Vlaanderen, Zuid Duitsland en Jiangsu (China) om ondernemers toegang te bieden tot nieuwe markten; clusters aan elkaar te verbinden en van elkaar te leren (o.a. deelname internationale Foodbeurs PLMA, uitwisseling met Vlaamse regio's, bestuurlijk bezoek BAYWA (groot Duits agrotech bedrijf), samenwerking met Flanders DC).

De BZV 1.1 is in de zomer van 2015 in werking getreden. Met inwerkingtreding van BZV 1.1 is gebruik van de webapplicatie verplicht.

Eind 2015 is het ontwerp van BZV 1.2 vastgesteld, hierin wordt voorgesteld om de score van enkele certificaten te wijzigen en om voor pluimvee drie perspectiefvolle technieken in de BZV op te nemen die uitstoot van fijnstof verminderen.

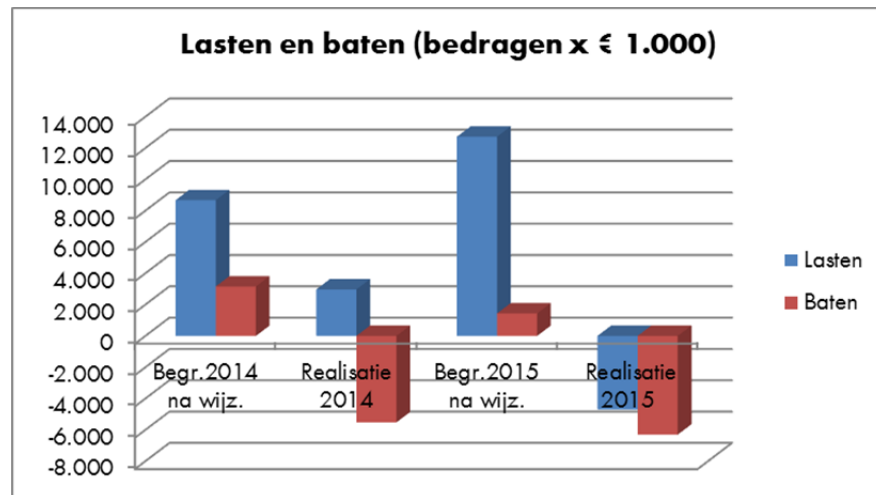
Het urgentieteam was op 62 plekken actief betrokken, verspreid over 23 gemeenten. Op 28 locaties wordt de dialoog met betrokkenen georganiseerd. Op 22 locaties wordt concreet gewerkt aan een verbeterplan en op 3 locaties zijn verbeterplannen gereed.

Het innovatieprogramma Agrofood is onlangs geëvalueerd. De proeftuinregeling is in uitvoering en de inzet van makel- en schakelcapaciteit verloopt naar wens.

In oktober is de GROW Campus in Den Bosch geopend. Er zijn 5 proeftuinen ingericht: De makel- en schakelpartners agrofood (BOM, AgriFood Capital, Food Tech Brainport, LIB/ZLTO) hebben ruim twintig clusters/proeftuinen begeleid. Vijf nieuwe business clusters en proeftuinen zitten in de uitvoeringsfase. Als voorbeelden kunnen genoemd worden; Foodsquad, Big Development, Carrezzo (eiwitten toevoegen aan voeding voor ouderen en zieken), Protix BS in combinatie met Coppens (insecten voor diervoeding en daarmee kringloop sluiten).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	7.513	12.717	-6.582	19.299
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	15	-1.871	-1.886
Rijk	0	922	-467	-1.389
Overige programmabaten	0	494	-3.963	-4.457
Baten	0	1.431	-6.301	-7.732
Saldo lasten en baten	-7.513	-11.285	282	11.567
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.reserve investeringsbudget landelijk gebied		340	-2.166	-2.506
Bijdrage uit risicoreserve		79	79	0
Bijdrage uit AR-voorfinanciering	943			
Bijdrage uit reserve ontwikkelbedrijf			-1.402	-1.402
Bijdr.Res.Co-financiering	203	1.555	-94	-1.648
Europese programma's				
Bijdrage uit alg. middelen	6.367	9.312	3.302	-6.011
Totale dekking van het saldo	7.513	11.285	-282	-11.567

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- ILG projecten en transitie DLG	8.020
Lagere vaststelling subsidies	
- VIV subsidies	1.667
- Landbouwkundige structuurversterking	1.319
- financiële afwikkeling POP 2 subsidies	1.026
- Uitvoeringskosten POP3 (factuur RVO niet ontvangen)	1.295
- Toevoeging risicovoorziening m.b.t. herfinanciering TOM	1.425
- Programma Agrofood (UBA)	4.399
- Overige (saldo van diverse kleinere onder en overschrijdingen)	445
Totaal onderschrijding	19.596
<i>Overschrijding</i>	
- Overige per saldo	-297
Totaal overschrijding	-297
Totaal afwijking lasten	19.299

Onderschrijding lasten**Afwikkeling ILG projecten en transitie DLG (Dienst Landelijk Gebied)**

In het kader transitie van Dienst Landelijk Gebied (DLG) projecten heeft er een herziening van de inrichting van de administratie plaatsgevonden. De provincie is nu opdrachtnemer geworden. Hiermee zijn de subsidies aan DLG komen te vervallen. Dit leidt tot voordelige afwikkelingsverschillen. Deze afwikkelingsverschillen worden ingezet om de lopende projecten te financieren.

Lagere vaststelling subsidies:

Bij de afwikkeling van subsidies (vaak oud ILG trajecten) blijkt dat subsidies lager vastgesteld zijn. Dit betekent dat balansverplichtingen niet geheel tot besteding komen, waardoor voordelige afwikkelingsverschillen ontstaan.

Uitvoeringskosten POP3 (Plattelands OntwikkelingsProgramma)

In 2015 is het POP3 programma gestart, de uitvoering vindt deels plaats bij RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland). RVO heeft echter niet gefactureerd in 2015 waardoor onderbesteding optreedt.

Toevoeging risicovoorziening m.b.t. herfinanciering TOM

De voorziening voor de TOM kan op basis van de geactualiseerde risicoanalyse voor de TOM BV worden verlaagd.

Programma Agrofood (UBA)

De onderbesteding wordt met name verklaard door de subsidieregeling Urgentiegebieden, waarvoor in 2015 weinig subsidiebeschikkingen afgegeven zijn.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Lagere vaststelling subsidies	
- ILG projecten	-4.181
- Landbouwkundige structuurversterking	-2.506
- Overige per saldo	-1.045
 Totaal afwijking baten	 -7.732

Lagere vaststelling subsidies

Vanwege de onderschrijding op de geraamde lasten door de lagere vaststelling van de subsidies ontvangt de provincie minder inkomsten van derden (m.n. Rijk en EU) dan geraamd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

In 2015 is actief ingezet op het ruimtelijk versterken van het stedelijk netwerk door:

- Bij te dragen aan een integrale strategie voor de versterking van het stedelijk netwerk;
- Zorg te dragen voor een goed functionerende regionale markt voor bedrijventerreinen, kantoren en detailhandel;
- Zorg te dragen voor een goed functionerende regionale woningmarkt;
- Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Integrale strategie

Nadat in 2014 de verkenningsfase van Ruimtelijke Economische OntwikkelStrategie (REOS) is uitgevoerd, is in april de agendafase van REOS gestart. Eind 2015 is in beeld gebracht wat de belangrijkste kritieke succesfactoren zijn, waarmee het verschil gemaakt kan worden in het versterken van de internationale concurrentiepositie.

Voor de realisatie van een integrale strategie voor de versterking van het Stedelijk Netwerk zijn meerdere verkenningen en onderzoeken (mijlpalen) uitgevoerd, zoals:

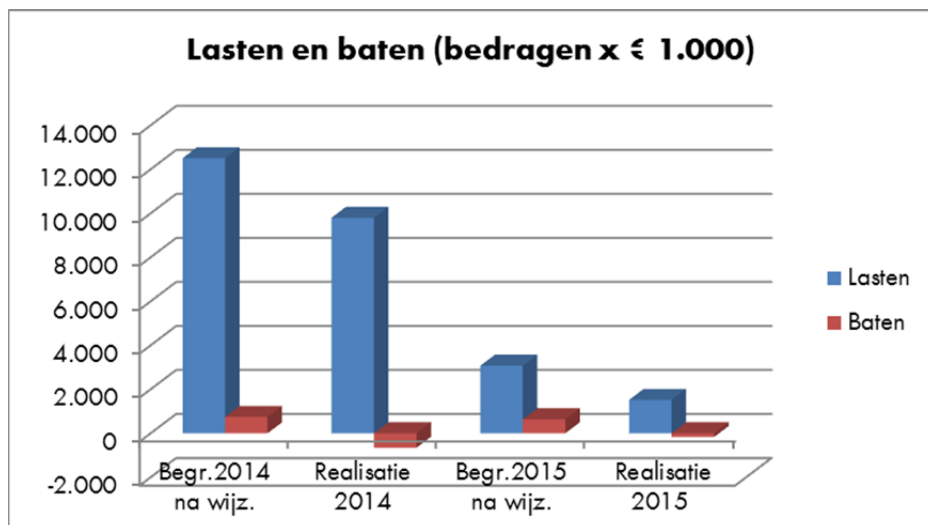
- onderzoek Logistieke Corridor Rotterdam-Brabant-Duitsland: Het plan van aanpak is vastgesteld. Verschillende thema's worden nu uitgewerkt en worden geagendeerd voor het BO MIRT in 2016;
- tijdens het BO MIRT (november 2015) zijn belangrijke afspraken gemaakt over:
 - a de bereikbaarheid van Zuid-Nederland. Het samen met de partners opgestelde Bidbook vormde hiervoor de basis;
 - b de koplopers rond het Deltaprogramma Maas;
 - c het vervolg van de A2 kennisas (kwartiermakersfase is afgerond) in het MIRT onderzoek Den Bosch/Deil én REOS;
 - d het adaptief programma en de ontwikkelstrategie Brainport City;
 - e het continueren van de betrokkenheid vanuit het Rijk bij Maintenance Valley. Samen met de regionale partners wordt een regionaal ruimtelijk-economische agenda opgesteld waarvan voorzien is dat deze in het BO MIRT 2016 zal worden vastgesteld.

Goed functionerende regionale markt voor bedrijventerreinen, kantoren, detailhandel en woningen met zorgvuldig ruimtegebruik

In 2015 is fors geïnvesteerd in het bewustwordings- en draagvlak proces m.b.t. de nieuwe verstedelijkingsopgaven: van de vraag naar de ruimte naar de vraag om het programma, van uitleg naar hergebruik, van kwantitatief naar kwalitatief, van meer naar anders, etc. De mijlpalen uit begroting 2015 hebben we daarbij als volgt gerealiseerd. Ten behoeve van genoemd bewustwordingsproces is gebruik gemaakt van de Ladder voor duurzame verstedelijking. Samen met de partners is hiervoor een handreiking opgesteld die in het najaar in de 4 RRO's is besproken. Vervolgens zijn bijeenkomsten op subregionaal en lokaal niveau georganiseerd en begeleid. Dit heeft geleid tot regionale Agenda's wonen en werken waarin de nieuwe verstedelijkingsopgaven/zorgvuldig ruimtegebruik een duidelijke plek heeft gekregen. In het najaar van 2015 zijn deze regionale agenda's in de RRO's vastgesteld. In de regionale agenda's werken zijn ook de activiteiten in het kader van het programma werklocaties opgenomen. Daarnaast zijn in deze RRO's afspraken gemaakt m.b.t. de programmering van woningen en de herijking van de reeds gemaakte afspraken m.b.t. kantoren en detailhandel. Ten aanzien van de bedrijventerreinen is, gelet op de consequenties van de te maken keuzes, afgesproken dat hiervoor in juni 2016 nieuwe afspraken zullen worden gemaakt. Bij al deze onderwerpen speelt het thema leegstand een belangrijke rol. In de 2^e helft van 2015 is voor de integrale aanpak van dit thema een Plan van Aanpak opgesteld en in uitvoering gebracht. Aanvullend op deze acties is in het najaar veel aandacht besteed aan de huisvesting van vluchtelingen en statushouders.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Verschil a-b
Lasten	7.872	3.068	1.517	1.551
Herkomst middelen				Verschil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	90	382	-604	-986
Overige programmabaten	250	250	436	186
Baten	340	632	-168	-800
Saldo lasten en baten	-7.532	-2.436	-1.685	751
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.uit. Reserve ontwikkelbedrijf/grc	4.641	1.597	876	-721
Bijdrage uit alg. middelen	2.891	840	810	-30
Totale dekking van het saldo	7.532	2.436	1.685	-751

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)	763
- Afwaardering woningbouw kredietcrisis	306
- Voorbereiding en uitvoering kosten woningbouwproductie	415
- Overige (saldo van diverse kleinere onder en overschrijdingen)	67
Totaal onderschrijding	1.551
<i>Overschrijding</i>	
Totaal overschrijding	
Totaal afwijking lasten	1.551

Onderschrijding

Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)

Een aantal ISV projectsubsidies is lager vastgesteld, waardoor een voordelig afwikkelingsverschil optreedt.

Afwaardering woningbouw kredietcrisis

Er is voor een lager bedrag afgewaardeerd op de BVG portefeuille, omdat een groter aantal woningen boven de boekwaarde verkocht is.

Voorbereiding en uitvoering kosten woningbouwproductie

De woningportefeuille is sneller gereduceerd dan was verwacht, waardoor de exploitatiekosten lager zijn uitgevallen dan begroot. Daarnaast zijn er minder kosten gemaakt om de woningen aantrekkelijker te maken voor de woningmarkt.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)	-763
- Overige baten	-37
Totaal afwijking baten	-800

Een aantal ISV projectsubsidies is lager vastgesteld, waardoor de provincie ook minder inkomsten ontvangt van het Rijk.

Natuur, water en milieu

Programma 03 Natuur, water en milieu

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inleiding

De provincie maakt zich sterk voor een gezonde leefomgeving voor mens, dier en plant, waar het veilig wonen is en waar ruimte is voor economische, maatschappelijke en ecologische ontwikkelingen. De provincie heeft daarbij verschillende rollen bijvoorbeeld als handhaver of regulator. Maar voor het realiseren van de ambitie werkt de provincie ook uitnodigend. Met haar ambitie wil de provincie maatschappelijke energie aanspreken, en doelen bereiken met of via maatschappelijke netwerken. Dit doet de provincie onder andere bij het ondernemende Natuurnetwerk Brabant en bij de samenwerking met de manifestpartners.

Zij streeft hierbij naar:

- de juiste waterhoeveelheid, schoon grond- en oppervlaktewater en bescherming tegen overstromingen (productgroep 03.01 Water);
- de zorg voor het milieu (productgroep 03.02 Milieu);
- een samenhangend netwerk van natuurgebieden, een kwalitatief hoogwaardige biodiversiteit, landschappen met regionale eigenheid en binding van natuur en landschap in de samenleving (productgroep 03.03 Natuur en Landschap; 07.02 Landschappen van Allure en 07.07 Groen Ontwikkefonds Brabant).

Zoals bij veel waar de provincie voor gaat en voor staat, doen we dat samen met andere partners. Bij Ecologie zijn dat met name de Manifestpartners; BMF, Brabants Landschap, vier Brabantse Waterschappen, ANWB, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, TOP Brabant, BPG en ZLTO.

Water (03.01)

Het Provinciaal Waterplan bevat het strategisch waterbeleid van de provincie Noord-Brabant voor de periode 2010-2015 met als belangrijke thema's: Verbetering van de waterkwaliteit, inrichting van watersystemen, omgaan met waterkwantiteit en gebruik van grondwatervoorraden. Het Provinciaal Waterplan is in 2015 afgerond. De eindrapportage heeft laten zien dat het voorgenomen beleid goed is uitgevoerd. Deze eindrapportage beoordeelt in hoeverre de voorgenomen acties zijn uitgevoerd en bijstelling van het beleid noodzakelijk is. De belangrijkste conclusie is dat de

voorgenomen acties zijn uitgevoerd en de daarvoor beschikbare middelen zijn benut. Deze eindmonitor geeft geen aanleiding om de beleidsdoelen in het PMWP te wijzigen. Een goede toestand van het watersysteem (zowel kwaliteit als kwantiteit) is op verschillende terreinen nog niet bereikt al hoewel er wel voorzichtige verbeteringen zichtbaar zijn. Er blijft ook na de lopende planperiode nog een aanzienlijke opgave om de (op grond van de Kaderrichtlijn Water vereiste) goede toestand van het watersysteem in 2027 te behalen.

Milieu (03.02)

In 2015 is gestart met een uitvoeringsprogramma Energie. De energie-opgave is tweeledig: 14 % duurzame energieopwekking in 2020 en de energie-innovatie stimuleren zodat het tempo van de verduurzaming na 2020 sterk toeneemt. De indicatoren vanuit milieu zijn voor 2015 vooral gericht op energiebesparing en duurzame energie-opwekking.

De inzet voor de zorg van het milieu is vastgelegd in het Provinciaal Milieu Plan (PMP). Dit PMP liep in 2015 af. De eindmonitor geeft het volgende beeld. De activiteiten voor de acht milieuthema's (externe veiligheid, lucht, geur, geluid en trillingen, licht, bodem, afval en stortplaatsen) zijn vrijwel allemaal uitgevoerd zoals voorgenomen.

Binnen de bestuurlijke accenten (gezondheid, emissiereductie in de veehouderij, vermindering fosfaatdruk en monitoring) zijn diverse deelprojecten uitgevoerd. Voor deze thema's en bestuurlijke accenten uit het PMP zijn beleidsindicatoren vastgesteld en gemonitord. De indicatoren zijn gericht op die onderdelen waarop de provincie via haar beleid invloed kan uitoefenen. Het geeft vooral inzicht in de voortgang van de uitvoering van het beleid. Er kan echter geen conclusie getrokken worden of er sprake is van verbetering van de totale milieusituatie in Brabant. Daarvoor bestaan andere monitoringsystemen zoals de Duurzaamheidsbalans.

Er is een stijging van de totaalscore voor de voortgang van de uitvoering van het PMP. Dit komt vooral voor rekening van de verbetering van de luchtkwaliteit. Vooral het aantal overschrijdingen van de normen voor fijnstof en stikstofoxiden langs wegen is sterk afgenomen. De emissie van ammoniak laat ook een verbetering zien, maar ligt nog ver af van de doelstelling. Voor de overige thema's zijn de veranderingen ten opzichte van de tussentijdse evaluatie gering.

Eind 2015 is het integrale Provinciaal Milieu- en Waterplan vastgesteld.

Natuur en landschap (03.03)

De provincie heeft samen met de manifestpartners en het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB) verder invulling gegeven aan de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant (NNB). Gezamenlijk is een meerjarenprogrammering opgesteld, de aanpak voor de natuurgebieden met uit te voeren PAS-herstelmaatregelen is verder vorm gegeven en er zijn afspraken gemaakt over de wijze waarop het NNB op een ondernemende wijze kan worden gerealiseerd. Tegelijkertijd is door provincie en (manifest)partners doorgewerkt aan de realisatie van natuurgebieden waarover vóór het GOB al afspraken waren gemaakt.

Op 1 juli is het PAS-programma en de beleidsregel voor de ontwikkelingsruimte in werking getreden. Daarmee is er een directe koppeling gekomen tussen de uitvoering van PAS-herstelmaatregelen en het beschikbaar komen van economische ontwikkelingsruimte. In de 2e helft van 2015 heeft de implementatie van de PAS en de beleidsregel plaatsgevonden.

De samenwerking vanuit de natuur met de economie en de samenleving is verder vormgegeven. Een mooi voorbeeld is het contract dat de provincie heeft gesloten met het bedrijf BosWerkt. Dit bedrijf zorgt, met inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, voor het beheer van bosrijke percelen op basis van de ecologische voorwaarden van de eigenaar. BosWerkt brengt voor dit sociaal bosbeheer geen kosten in rekening en het hout wordt zoveel mogelijk tot hoogwaardige en duurzame eindproducten verwerkt.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknpte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
03.01 Provinciaal Waterplan 2010 – 2015 PS 48/09	Afronden PWP 2010-2015. Bij burap is gemeld: Gereed, zie Statenmededeling dd 12 mei 2015, doc.nr. 3800098 * Voortgang eindevaluatie PWP (2010-2015) streefwaarde 2015: evaluatie gereed	Ja.
<u>PMWP 2016-2021</u>	Opstellen nieuw Provinciaal waterplan (2016-2021) * Voortgang proces herziening PMWP Streefwaarde 2015: inspraak en vaststelling	Ja.
	Bijdrage aan vervolg Deltaprogramma * Voortgang regioprocessen onder regie van de provincie. Streefwaarde 2015: Bestuursovereenkomsten Volkerak-Zoommeer en Deltaprogramma Hoge Zandgronden en Optimalisering voorkeursstrategieën Rivieren. Bijstelling burap: deels gereed 2016.	Ja. De samenwerkende partijen langs de Maas hebben begin 2015 een doorstart gemaakt met de planvorming voor de Maas. Daartoe is een programmaplan opgesteld en is een compacte werkorganisatie ingericht. Regioprocessen Rivieren zijn voortgezet en de nulfase van de koploperprojecten in Brabant is afgerond. Gestart is met het vervolg van de onderzoeksfase voor koploperprojecten in Brabant waarvoor verschillende trekkende partijen zijn gevonden. Eind 2015 heeft PS een begrotingswijziging goedgekeurd waardoor € 10 mln beschikbaar is voor rivierverruiming.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	Begeleiding korte termijn maatregelen (Uitvoeringsplan-Zuid-Westelijke Delta) * Voortgang realisatie Roode Vaart i.h.k.v. begeleiding korte termijn maatregelen. Streefwaarde 2015: procedurele voorbereiding Uitvoeren maatregelen Planologische kernbeslissing 'Ruimte voor de rivier' * Voortgang uitvoering 4 projecten i.h.k.v. maatregelen planologische kernbeslissing. Streefwaarde 2015: gereed Bijstelling burap: deels gereed 2016. Verbetering afgekeurde primaire dijken na goedkeuring door provincie * Voortgang voorbereiding en goedkeuring dijkverbeteringsplannen. Dit betreft de projecten uit het voortschrijdend landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma, planning op basis van voortgang bij de waterschappen. Streefwaarde 2015: opstellen en uitvoeren verbeterplannen primaire keringen. Verbetering afgekeurde regionale keringen door de waterschappen op basis van kaders van provincie (gereed 2024). * Voortgang verbetering regionale keringen (271 km). Dit betreft de in 2013 afgekeurde dijkvakken. Planning is afhankelijk van voortgang bij de betrokken waterschappen. Streefwaarde 2015: opstellen uitvoeren verbeterplannen regionale keringen. bijstelling burap: uitvoeren verbeterplannen regionale keringen, totaal gereed 2025. Cofinanciering POP-programma milieu-investeringen grondgebonden landbouw (indicator: tender najaar 2015 opengesteld). streefwaarde 2015: Openstellen POP3 tender Milieu investeringen in de landbouw Vaststellen beleidsnota drinkwaterwinning uit brakwater door GS. Streefwaarde 2015: gereed	Bestuursovereenkomst Zoetwater Zuidwestelijke Delta is ondertekend maart 2015. Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Grevelingen, Volkerak-Zoommeer (GVZ, voorbereidingsfase) is ondertekend maart 2015. Nu wordt toegewerkt naar Bestuursovereenkomst GVZ Planuitwerkingsfase (beoogd medio 2016). Bestuursovereenkomst Deltaplan Hoge Zandgronden is ondertekend sep-2015. Ja. Ja. Deels. De dijkverbeteringen in Noord-Brabant worden volgens plan voorbereid en uitgevoerd. De betreffende plannen zijn inmiddels goedgekeurd. Drie dijkverbeteringen zijn afgerond (Amer-Donge), Werkendam-oost, Oostwaard). De voorbereiding van dijkverbetering nabij Geertruidenberg loopt. Ja. Met de waterschappen zijn afspraken gemaakt over de afronding van de verbetering van regionale keringen. Die afspraken variëren naar gelang de omvang van het verbeterprogramma per waterschap. waterschap Aa en Maas 2018, waterschap De Dommel 2020, waterschap Brabantse Delta 2025. De voortgang verloopt volgens plan. Ja, openstelling van de POP3 tender Milieu investeringen in de landbouw heeft plaatsgevonden van 2 november tot 11 december 2015. Plan van Aanpak is nagenoeg gereed. Prioriteit heeft echter bij het H2S onderzoek gelegen waarmee risico's voor de volksgezondheid zijn gemoeid. Dit onderzoek is nagenoeg afgerond. Energie en tijd zullen nu gericht zijn op het Brakwaterconcept waarbij het streven is een beleidsnota eind 2016 vast te laten stellen.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	Afronden van het dossier industriële winningen voor menselijke consumptie. Streefwaarde 2015: gereed Subsidie verlenen voor realisatie waterdoelen door waterschappen * Voortgang waterdoelen gesubsidieerd door de provincie. streefwaarde 2015: prestaties verdrogingsbestrijding, beek en kreekherstel, waterberging, waterkwaliteit en ecologische verbindingzones i.h.k.v. 2e bestuursovereenkomst afgerond. Subsidie verlenen realisatie door derden * Voortgang gesubsidieerde doelen te realiseren door derden. Streefwaarde 2015: Projecten ven- en wijstherstel i.h.k.v. PWP afgerond. Bijstelling burap: Projecten venherstel gereed in 2017	Deels. In tegenstelling tot verwachtingen voldoen eind 2015 9 van de 12 bedrijven aan de extra voorwaarden als gevolg van de ambtshalve wijziging van de watervergunning. Voor 3 achterblijvende bedrijven geldt dat deze goed op weg zijn en zij zullen volgens verwachting gedurende het eerste kwartaal van 2016 voldoen aan de extra voorwaarden. De vertraging bij de laatste 3 bedrijven is mede veroorzaakt door de in de in eerste instantie gebrekkige begeleiding door de omgevingsdienst Zuidoost Brabant. Ja. Deels. Venherstel: Begin 2015 zijn de beschikbare middelen besteed aan diverse subsidiebeschikkingen voor venherstel. Een deel van deze projecten is eind 2015 gereed, een deel uiterlijk 2017. Dit is geheel volgens de voorwaarden van de subsidieregeling. Wijstherstel: de middelen zijn besteed aan projecten wijstherstel. Projecten zijn afgerond.
03.02 Provinciaal Milieuplan d.d. 10 januari 2012 PS 64/11	Beleid en beleidsrealisatie van de milieukwaliteit van de Brabantse leefomgeving: * Eindevaluatie PMP Streefwaarde 2015: Gereed, zie Statenmededeling d.d. 12 mei 2015, doc.nr. 3800098. * Herziening PMWP (PMP+PWP) Streefwaarde 2015: gereed Monitoren luchtkwaliteit middels metingen: * Innovatief project monitoring luchtkwaliteit: Aireas Streefwaarde 2015: voortgangsrapportage	Ja. Ja. Ja. De eindrapportage is opgesteld. Op basis hiervan is de eindbeschikking subsidie voor Aireas vastgesteld. Daarnaast zijn andere initiatieven voortvloeiend uit Aireas gestart.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	* Meetprojecten m.b.t. luchtkwaliteit in Noord-Brabant. Streefwaarde 2015: 4 rapportages. Bij burap is gemeld dat de rapportages in maart 2015 zijn opgeleverd. * Actueel monitoringstool voor Brabant in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Streefwaarde 2015: jaarrapportage. Bij burap is gemeld dat de rapportage in maart 2015 is opgeleverd. * Actuele gezondheidskaarten van Brabant. Streefwaarde 2015: geactualiseerde kaarten. Bij burap is gemeld dat de gezondheidskaarten geactualiseerd zijn. Beheersen en herstellen van bodemkwaliteit. * Uitgevoerde fases humane spoedlocaties (11 locaties). Streefwaarde 2015: 15 fases * Alle terreinen gasfabrieken zijn gesaneerd Actief bodembeheer de Kempen * Afronding van het project Actief bodembeheer de Kempen. Streefwaarde 2015: gereed. Bij burap gemeld dat uitvoering is afgerond. Bodemsanering Chemie-Pack. * Opstarten full scale grondwatersanering. Streefwaarde 2015: sanering gestart. Bij burap is gemeld dat opdracht voor sanering is verstrekt. Stimulering vermindering fosfaat * Aantal hectares grond met gewassen voor het uitmijnen van fosfaat. Streefwaarde 2015: 20 ha. * Aantal bedrijven dat maatregelen treft voor het verminderen van overdaad aan fosfaat. Streefwaarde 2015: 10 bedrijven	Ja. Ja. Ja. Deels. In 2015 zijn 12 fases afgerond, Door complexiteit van de verontreinigende stoffen op twee locaties loopt de sanerende fase langer dan ingeschat. Hierdoor zijn 3 fases niet behaald. Deze fase zullen in de eerste helft van 2016 afgesloten worden. Ja. Conform planning. De gasfabrieken zijn in 2016 gesaneerd. Ja. Ja,de sanering is gestart in de uitvoering is een lichte vertraging. Ja (zie ook hieronder) Deels. In 2015: 6 bedrijven. Weliswaar is het aantal deelnemende bedrijven minder dan verwacht. Echter het aantal hectares gronden dat voor het uitmijnen gebruikt wordt door de 6 bedrijven is met 25 ha 25% meer dan verwacht. (Zie ook hierboven)

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	* Westelijke Langstraat experiment uitmijnen fosfaat.	Ja. Volgens planning, rapport eindevaluatie in 2017 gereed
Beleidsnota hergebruik van stortplaatsen d.d. 22 juni 2004	Voormalige en gesloten stortplaatsen. * Milieu hygiënische nazorg op gesloten stortplaatsen (cumulatief) (totaal 9 in 2025) en 2 in 2015 * Aantal ha hergebruik stortplaatsen (jaarlijks): 10 ha in 2015	Ja. Ja.
Energieagenda 2010-2020	Verlagen van de CO2-emissies * Uitvoering Subsidieregeling woningsisolatie Noord-Brabant Bevorderen van het gebruik van duurzame warmte, restwarmte en reststromen * Onderzoek naar mogelijkheden voor bredere toepassing van warmtenetten: 1 haalbaarheidsadvies in 2015 * Inzet reststromenmakelaar Bevorderen energiebesparing in de bebouwde omgeving * Uitgewerkt stappenplan voor de realisatie van een nul-energie woning * Ontwikkelen van businesscases voor het omvormen van een cluster van woningen tot nul-energie woningen: 2 cases in 2015 * Opdracht aan lokale energiecoöperaties ter bevordering van energiebesparing met een Brabant-brede uitstraling * Bewijswoning 'nul op de meter' (bij voorkeur woningen uit provinciaal eigendom)	Ja. Conform planning. Het eindverslag is in 2016 gereed. Ja, Moerdijk Ja, er zijn een aantal businesscases opgeleverd (bv. Moerdijk, Dongen, Cuijk) en er is een concrete koppeling tot stand gekomen in Eindhoven bij Strijp S. Ja. Conform planning. Het stappenplan is in 2016 gereed. In 2015 is met 111 partijen de Brabantse deal Nul-op-de-meter getekend. Niet volledig gerealiseerd. In 2015 is een haalbaarheidsstudie gestart naar het energieneutraal maken van het provinciale woningbezit uit de Brabantse Verkoop garantieregeling. Resultaten worden in het voorjaar van 2016 verwacht. Andere businesscases zijn niet gestart omdat er nog geen betaalbaar aanbod voor particulieren is vanuit aanbieders van energiebesparende maatregelen. Niet volledig gerealiseerd. Gesprekken over projecten hebben nog niet geleid tot concrete afspraken. Ja. Conform planning. Er is een verkenning gestart naar het energieneutraal maken van de eigen BVG-woningen. Het resultaat moet in 2016 blijken.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Beleid ondergrond- visie op het benutten van de potenties in de ondergrond d.d. 20 september 2013 PS 49/13 Bijlage 1	Duurzaam gebruik van de ondergrond. * Structuurvisie voor de Ondergrond (STRONG) zienswijze op plan-MER, MKBA en ontwerp-STRONG: 1 zienswijze in 2015. Bijstelling Burap: 1 zienswijze in 2016. * Wijziging PMV n.a.v. de motie Brabant Schaliegasvrij (M1): 1 gewijzigde PMV in 2015. Bij burap gemeld dat deze gereed is zie, PS besluit 67/14, d.d. 6 februari 2015 * Adviezen aan Ministerie EZ n.a.v. vergunningaanvragen in de diepe ondergrond: 1 advies in 2015 * Zienswijze op de Structuurvisie Schaliegas en plan MER : 1 zienswijze in 2015. Bijstelling burap: 1 zienswijze in 2016.	Ja. Ja. Ja, één verzoek om advies ontvangen van Ministerie EZ. Ja
Risicobeleid externe veiligheid 2014-2018: Naar een maatschappelijke afweging van belangen PS 10/14	Betrouwbare informatie over risicovolle bedrijven: In 2015 gereed * Streefwaarde 2015: al deze 2150 bedrijven zijn vermeld op de risicokaart. Bij burap 2015 is gemeld: Alle ca. 2.150 bedrijven zijn vermeld op de kaart. Actuele kaart is in te zien op: http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/veiligheid/risicokaart.aspx Het stabiliseren/verlagen van de risicoperceptie externe veiligheid bij de Brabantse burgers * Beleidsvisie Externe Veiligheid * Max. 10% van de Brabantse burgers voelt zich gespannen danwel angstig als zij aan risicobronnen denkt. Borgen van structurele en adequate uitvoering van externe veiligheidstaken bij overheidsinstanties.	Ja. Ja. Conform planning. Het evaluatierapport is in 2016 gereed. Ja. Conform planning is het belevingsonderzoek is in 2016 gereed

Provincie Noord-Brabant / Jaarstukken 2015

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	* Opstellen strategisch vergunningenbeleid: gereed in 2015. Bijstelling burap: 1 strategisch vergunningenbeleid in 2016	Conform planning. Deze is in 2016 gereed.
03.03 Brabant: Uitnodigend Groen PS 50/12	Inzicht in beleid en beleidsrealisatie * Toestand Brabantse Natuur. Streefwaarde 2016: 1 * Rapporten natuurkwaliteit EHS en N2000. Streefwaarde 2016: 2 * Evaluatie natuur- en landschapsbeleid. Streefwaarde 2016: 1 evaluatie Uitvoering natuurbeleid * Vaststellen begrenzing EHS middels 1 natuurbeheerplan EHS in 2015 * Vaststellen definitieve Natura 2000-beheerplannen: in 2015 9+12=21 beheerplannen. Bijstelling burap: 14 in 2015, 3 in 2016. * Inzetten rijksmiddelen N2000/PAS voor uitvoering N2000-maatregelen * Verlenen subsidie beheer van de ecologische hoofdstructuur door derden : In 2015 80.500 ha natuur binnen EHS, incl. 27.000 ha na transitie DLG; 1.250/4.530 ha natuurgericht beheer agrarische grond door particulieren. Bijstelling streefwaarde in burap: 82.000 ha. Prestaties verwerving en inrichting EHS / EVZ's) * Verlenen subsidie voor realisatie van ontsnipperingsmaatregelen door derden. In 2015 6 projecten.	Ja. Conform planning. Deze is in 2016 gereed. Ja. Conform planning. Deze is in 2016 gereed. Ja. Conform planning. Deze is in 2016 gereed. Ja. Eén beheerplan is definitief vastgesteld en 12 beheerplannen zijn in ontwerp vastgesteld en worden in 2016 definitief vastgesteld. Vier beheerplannen zijn in concept gereed en worden in 2016 in ontwerp vastgesteld. De terinzagelegging, het opstellen van de nota van antwoord en het definitief vaststellen van de beheerplannen vraagt een langere doorlooptijd dan was voorzien. Dit komt onder meer door de afstemming met andere gezagen die veel tijd vraagt. Vier beheerplannen zijn nog niet opgesteld. De verantwoordelijkheid voor deze plannen ligt bij Rijkswaterstaat of de provincie Limburg. Ja, er is voor € 13 miljoen aan subsidie beschikbaar. Niet volledig gerealiseerd. Er is in totaal voor 79.257 ha subsidie verleend voor beheer van de ecologische hoofdstructuur en voor 4.807 ha voor agrarisch natuurbeheer. Ja.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	* Verlenen subsidie voor behoud en herstel biodiversiteit door derden o.b.v. maatregelenkaart leefgebiedplannen. In 2015 50 projecten. Bijstelling streefwaarde 2015 in burap: 25 projecten. * Verlenen subsidie voor realisatie karakteristiek landschap door derden. In 2015: 350 projecten via Stika groenblauwe diensten; 55 projecten via Regeling verbinding en landschap. * Verlenen subsidie voor bevorderen draagvlak en samenwerking tussen partijen voor realisatie natuur- en landschapsdoelen. In 2015 3 gesubsidieerde natuurorganisaties. * Bevorderen investeringen burgers en maatschappelijke organisaties in natuur en landschap. In 2015 10 burgerinitiatieven via gemeenten en 10 initiatieven via maatschappelijke organisaties. * Bevorderen investeringen ondernemers, bedrijfsleven en natuureigenaren en vanuit de gezondheid- en zorgsector op het raakvlak van natuur, landschap, welzijn, gezondheid, duurzame voedselproductie, economie en cultuur. In 2015:10 initiatieven van ondernemers, bedrijfsleven en natuureigenaren 3 deelnemende economische regio's 3 initiatieven natuur en gezondheid	Ja, er is aan ruim 50 projecten subsidie verleend. Deels. Voor het Stimuleringskader groenblauwe diensten zijn 102 subsidieaanvragen ingediend. In vier gebieden zijn geen aanvragen geweest omdat er voor deze gebieden geen contract was. De contracten voor deze gebieden (30 gemeenten) zijn op 7 december 2015 getekend. Met terugwerkende kracht worden aanvragen in deze gebieden vanaf 1 januari 2015 alsnog beoordeeld en gegund. Het aantal aanvragen zal dus nog toe nemen. Voor de Regeling verbinden en landschap zijn 57 subsidieaanvragen ingediend en is aan 52 projecten subsidie verleend. Voor 5 aanvragen loopt de beoordeling nog. Ja, er is subsidie verleend aan de Brabantse Milieufederatie, Brabants Particulier Grondbezit (BPG) en aan Brabants landschap. Ja, er zijn 22 projecten gerealiseerd via gemeenten en 13 via maatschappelijke organisaties. Deels. In 3 deelnemende economische regio's lopen samenwerkingen met bedrijven, overheden en parkmanagement gericht op versterking van natuur en economie. Voor 1 regio loopt een haalbaarheidsverkenning. Er zijn 7 initiatieven rondom groen ondernemerschap met rendement voor natuur en landschap gestart. Voor 2 initiatieven is de subsidieaanvraag in voorbereiding. Daarnaast heeft de HAS diverse verkenningen uitgevoerd voor nieuwe initiatieven. Op het gebied van natuur en gezondheid hebben zich geen initiatiefnemers gemeld.
Verordening stikstof en Natura 2000 d.d. 9 juli 2010	Programmatie Aanpak Stikstof. In 2015 vastgesteld (door Rijk). Bij burap is gemeld dat deze door het Rijk op 1 juli 2015 is vastgesteld.	Ja.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

03 Natuur, Water en Milieu				
Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr.-realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	89.870	116.684	92.809	23.876
Toegerekende organisatiekosten	30.731	29.648	30.268	-620
Totaal lasten	120.601	146.332	123.076	23.256
<u>Baten</u>				
Rijk	12.263	43.162	39.345	-3.817
Europa	0	0	0	0
Overige programmabaten	7.897	19.614	23.181	3.567
Totaal baten	20.161	62.776	62.526	-250
Saldo van baten en lasten	-100.441	-83.556	-60.550	23.006
<u>Dekking verschil lasten en baten</u>				
Dekking uit reserves	30.452	93.569	84.151	-9.418
Dekking uit alg.middelen	69.989	-10.013	-23.600	-13.587
Totale dekking van het saldo	100.441	83.556	60.550	-23.006

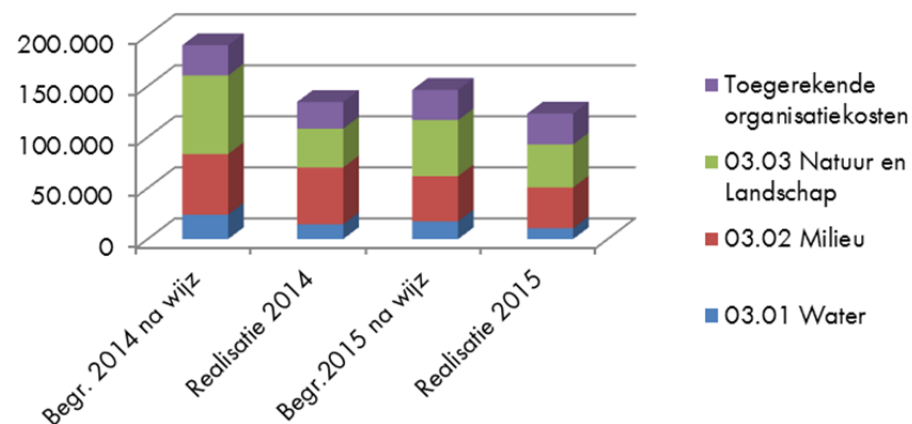
Van de begrootte €146 mln aan lasten is €123 mln gerealiseerd. Er is een onderschrijding van 23 mln. Hiervan is qua onderschrijdingen:

- €9 mln het administratief-technisch gevolg van de transitie Dienst Landelijk Gebied (en haar projecten) naar de provincie;
- €5 mln het gevolg van voordelige afwikkelverschillen bij projecten;
- €15 mln heeft betrekking op vertraging bij geplande activiteiten.

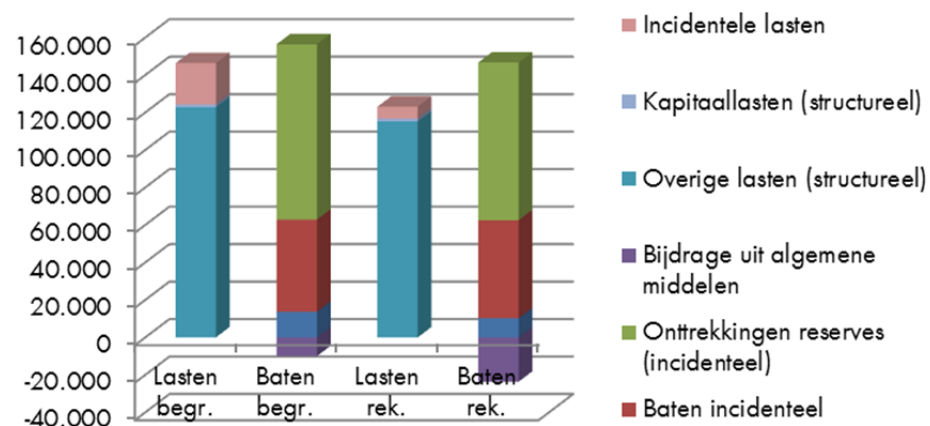
Qua overschrijdingen is:

- €2 mln het gevolg van de systematiek van bevoorschotting aan de omgevingsdiensten;
- €3 mln het gevolg van het negatief saldo bij de afronding van het project Actief Bodembeheer de Kempen.

Programma Natuur, water en milieu (lasten x € 1.000)

Lasten, baten en saldo bedragen x € 1.000

03.01 Water

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De doelstellingen van de productgroep water hebben veelal een lange termijn om ze te behalen. De doelstelling voor schoon en ecologisch goed water moeten volgens de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027 gehaald worden. Werken aan voldoende en veilig water betekent rekening houden met klimaatscenario's voor 2050. Effecten van huidig beleid zijn daarom niet altijd meteen zichtbaar in een groter doelbereik. Het bereiken van de KRW doelen staat ook onder druk. De natuur laat zich niet meteen dwingen, het effect van maatregelen kost tijd. Verdergaande maatregelen vragen aanpassingen van economische sectoren in een economisch mindere tijd.

Het in 2015 afgeronde Provinciaal Waterplan heeft duidelijke resultaten opgeleverd. We hebben als provincie een financiële bijdrage geleverd aan onder andere beek- en kreekherstel en verdrogingsbestrijding. Het Deltaprogramma is in de steigers gezet met de deelprogramma's Zuidwestelijke Delta, Rivieren en Deltaplan Hoge Zandgronden. Maar we zijn er nog zeker niet. Het behalen van de doelen vraagt door- en verdergaande inzet van de betrokken partijen. Met het nieuwe PMWP hebben we hier dan ook invulling aan gegeven. Insprekers op het PMWP hebben ook gevraagd om een duidelijke rol van de provincie in het behalen van de doelen. Hier gaan we in 2016 verder vorm aan geven.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Het Provinciaal Waterplan 2010-2015 is in 2015 afgerond. De eindrapportage heeft laten zien dat het voorgenomen beleid goed is uitgevoerd. De decentralisatie van natuur van Rijk naar provincie en de economische crisis heeft wel vertraging binnen de 6 jaar opgeleverd maar is veelal weer ingelopen. Concrete projecten als de Overdiepse polder en de Noordwaard zijn opgeleverd. De projecten binnen de bestuursovereenkomst met de waterschappen zijn uitgevoerd en afspraken over afronding van uitgelopen projecten zijn gemaakt. Ook wordt er voor het eerst in de watervergunningen van de industrie gesproken van menselijke consumptie en de verplichtingen qua monitoring en risicobeoordeling.

In het jaar 2015 is intensief gewerkt aan de beleidsvoornemens voor de nieuwe planperiode (het PMWP) en het in bestuursovereenkomsten vastleggen van de aanpak in de verschillende deelprogramma's van het Deltaprogramma. Met de waterschappen is

gewerkt aan een vervolg van de 2^e bestuursovereenkomst in de nieuwe planperiode. In december 2015 is daarvoor een intentieverklaring met de waterschappen ondertekend.

Stand van zaken mijlpalen 2015

- De eindevaluatie PWP (2010-2015) is afgerond en het nieuwe integrale Provinciale Milieu- en Waterplan is in december 2015 vastgesteld.
- De bestuursovereenkomsten Zoetwater Zuidwestelijke Delta en Deltaplan Hoge Zandgronden zijn ondertekend. De bestuursovereenkomst voor de voorbereidingsfase Ontwikkeling Grevelingen-Volkerak-Zoommeer is ondertekend.
- In september is de Overdiepse polder opgeleverd, gevolgd door de oplevering van de Noordwaard in oktober.
- Realisatie waterberging Krammer-Volkerak-Zoommeer eind 2015 (exclusief de bijbehorende aanpassing van regionale keringen).
- Openstelling van de eerste tender voor investeringen in precisiebemesting in kader van POP3 programma heeft plaatsgevonden van 2 november tot 11 december 2015.
- Het dossier industriële winningen voor menselijke consumptie is nog niet afgerond. Van de 12 bedrijven, voldoen 3 bedrijven nog niet geheel. Zij zijn echter op de goede weg en naar verwachting voldoen zij ook in het eerste kwartaal van 2016.
- Afronden van diverse projecten uit de BO2: zoals herstel delen van de natte natuurplek het Dommeldal, Vlijmensch ven en de Bult en beekherstel langs de Reusel.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	13.290	17.477	10.619	6.858
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	115	29	-85
Overige programmabaten	4.347	7.733	7.616	-117
Baten	4.347	7.847	7.645	-202
Saldo lasten en baten	-8.942	-9.630	-2.974	6.656
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr. Res. provinciaal waterplan	10.114	14.920	11.986	-2.935
Bijdr.res.investeringsbudget landelijk	0	0	-319	-319
Bijdr.risicoreserve	0	141	141	0
Bijdrage uit alg. middelen	-1.172	-5.431	-8.834	-3.403
Totale dekking van het saldo	8.942	9.630	2.974	-6.656

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Provinciaal Waterplan	2.439
- Afwikkeling POP-2	2.600
- Projecten Dienst Landelijk Gebied	1.694
- Overig	182
Totaal onderschrijding	6.915
<i>Overschrijding</i>	
- Overig	-57
Totaal overschrijding	-57
Totaal afwijking lasten	6.858

Toelichting

Provinciaal Waterplan

De Europese aanbesteding voor groot onderhoud van het grondwatermeetnet heeft in 2015 niet kunnen plaats vinden. Juiste opdrachtbepaling (grootte en inhoud) en bepalen van de juiste contractvorm voor dit onderhoud is complex en heeft meer tijd gekost dan voorzien.

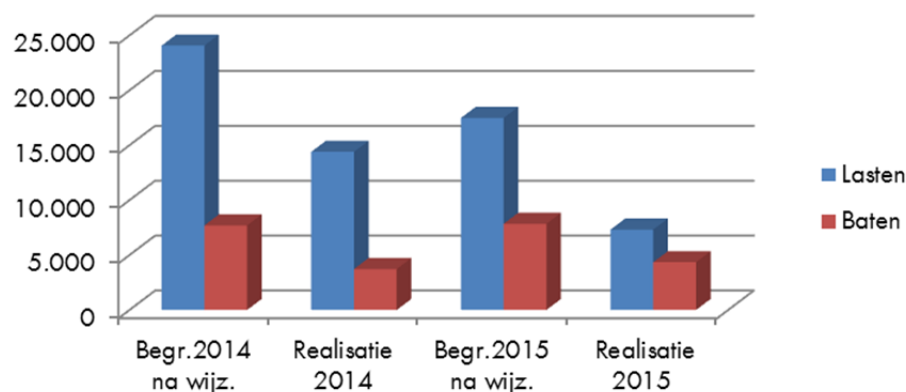
Afwikkeling Plattelandsontwikkelingsplan (POP-2)

Het programma POP2 is in 2015 volledig financieel afgewikkeld voor de totale looptijd van 2007-2013. De lagere vaststelling van de beschikkingen heeft geleid tot positieve afwikkelingsverschillen.

Projecten Dienst Landelijk Gebied

In het kader transitie van Dienst Landelijk Gebied (DLG) projecten heeft er een herziening van de inrichting van de administratie plaatsgevonden. De provincie is nu opdrachtnemer geworden. Hiermee zijn de subsidies aan DLG komen te vervallen. Dit leidt tot voordelige afwikkelingsverschillen (€1,6 mln). Deze afwikkelingsverschillen zijn nodig om de lopende projecten te financieren.

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Overig

Binnen de productgroep hebben zich verspreid over de diverse producten diverse kleine afwijkingen voorgedaan.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Convenant hydrologisch natuurherstel	
- Overig	-202
Totaal afwijking baten	-202

Overig

Binnen de productgroep hebben zich verspreid over de diverse producten diverse kleine afwijkingen voorgedaan.

03.02 Milieu

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De activiteiten uit het Provinciaal Milieu Plan (PMP) zijn te onderscheiden in activiteiten met betrekking tot acht milieuthema's (externe veiligheid, lucht, geur, geluid en trillingen, licht, bodem, afval en stortplaatsen) en activiteiten binnen vier bestuurlijke accenten. Dit zijn gezondheid, emissiereductie in de veehouderij, vermindering fosfaatdruk en monitoring.

De activiteiten voor de acht thema's zijn vrijwel allemaal uitgevoerd zoals voorgenomen. Binnen de bestuurlijke accenten zijn diverse deelprojecten uitgevoerd. Het accent gezondheid heeft vorm gekregen in het meenemen van gezondheid in een aantal gebiedsopgaven. Het blijkt dat niet in alle gebiedsopgaven gezondheid vanaf het begin wordt meegenomen in verband met andere prioriteiten. De emissiereductie in de veehouderij is uitgewerkt in de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood. Voor vermindering van de fosfaatdruk is een aantal projecten in uitvoering (vallend onder het landelijke Deltaplan Agrarisch Waterbeheer). In het plan van aanpak "Brabant BEWUST" werkt de provincie een Brabant brede aanpak uit. Het vierde bestuurlijk accent, monitoring, is (gedeeltelijk) uitgewerkt in deze eindmonitor. Naast het bepalen van de voortgang op de thema's uit het PMP zijn beleidsindicatoren voor deze thema's vastgesteld en gemonitord. De indicatoren zijn gericht op die onderdelen waarop de provincie via haar beleid invloed kan uitoefenen. Het geeft vooral inzicht in de voortgang van de uitvoering van het beleid. Er kan echter geen conclusie getrokken worden of er sprake is van verbetering van de totale milieusituatie in Brabant. Daarvoor bestaan andere monitoringssystemen zoals de Duurzaamheidsbalans.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Het PMP 2012-2015 is geëvalueerd en het integrale Provinciaal Milieu- en waterplan (PMWP 2016-2021) is vastgesteld, medio 2016 is de vaststelling van de Dynamische Uitvoeringsagenda (DUA) van het PMWP voorzien.

De meetnetprojecten Ammoniakmeetnet De Peel en Zuidwest Brabant zijn geëvalueerd. Het meetnet De Peel wordt met minder meetpunten voortgezet, daarnaast worden extra meetpunten geplaatst in de Natura 2000 gebieden. Deze meetpunten zijn onderdeel van de monitoring van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Zuidwest Brabant wordt voortgezet met één i.p.v. twee meetstations.

Project Actief Bodembeheer de Kempen (ABdK) is afgerond, voor eindevaluatie zie http://www.zinkindekempen.nl/downloads/ABdK_Evaluatie_december_2015_DEF.pdf.

De sanering van de ondergrond en het grondwater bij Chemie-Pack is gestart met de aanleg van een ondergronds saneringssysteem. Verwacht wordt dat in het 2^e kwartaal van 2016 met de daadwerkelijke sanering kan worden gestart.

Alle humane speedlocaties zijn gesaneerd dan wel onder controle.

Op 3 december 2015 is een convenant ondertekend tussen de provincie en het ministerie van Infrastructuur en Milieu over de cofinanciering van opruiming drugsdumpingen. Het ministerie heeft nog geen ontwerp-STRONG in procedure gebracht, dus het indienen van een zienswijze is nog niet aan de orde geweest.

In de loop van 2015 werden de Brabantse omgevingsdiensten, als gevolg van de aantrekkende economie, geconfronteerd met een toename van behandelen meldingen, vertrekken vergunningen en ontheffingen. Dit heeft geleid tot een noodzakelijke tussentijdse bijstelling van beschikbare middelen.

Stand van zaken mijlpalen 2015

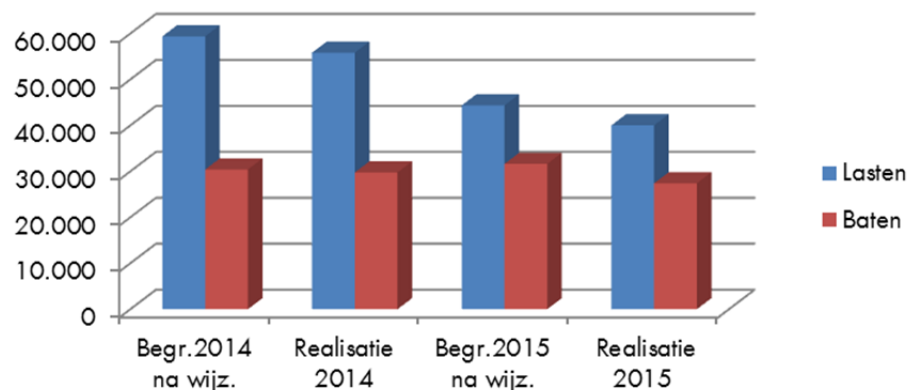
- Het bewaken en monitoren van de luchtkwaliteit vindt plaats middels het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Dit programma wordt jaarlijks geactualiseerd.
- Bij de ontwikkeling van provinciale infraprojecten wordt het in 2013 vastgestelde Actieplan EU-richtlijn omgevingslawaaï betrokken.
- De aanbesteding van de sanering van de ondergrond en grondwater bij Chemie-Pack is afgerond en de voorbereidingen voor de uitvoering worden getroffen.
- Provinciale afvalbeheertaken zoals vastgelegd in het Landelijk Afvalbeheerplan, het PMP en de Wet milieubeheer worden uitgevoerd conform de wet- en regelgeving.
- Twee van de drie omgevingsdiensten zijn er in geslaagd om, na een soms hectische oprichtingsfase, hun organisatie en bedrijfsvoering te stabiliseren. Voor de derde dienst is duidelijk geworden dat er sprake is van een zeer zorgwekkende financiële situatie en vermogenspositie. Er wordt daar hard gewerkt aan het verbeteren van deze situatie.

- Het naleefgedrag inzake handhaving conform de Handhavingskoers 2013-2016, wordt gemonitord. Met de omgevingsdiensten is via de opdrachtverlening en de daaronder liggende dienstverleningsovereenkomst een wijze van verantwoording afgesproken die qua data geen gelijke tred houdt met onze interne verantwoording. Op dit moment zijn daarom geen actuelere gegevens beschikbaar dan ten tijde van de bestuursrapportage.
- Zienswijze plan-MER, MKBA, en ontwerp STRONG is nog niet ingediend. Door het Rijk zijn nog geen procedures opgestart.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	29.691	44.359	40.004	4.355
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	7.265	23.928	22.004	-1.924
Overige programmabaten	3.523	7.678	5.388	-2.290
Baten	10.788	31.606	27.392	-4.214
Saldo lasten en baten	-18.902	-12.753	-12.611	142
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdrage uit risicoreserve	0	850	837	-13
Bijdr.res.investeringsbudget landelijk	666			0
Bijdr.alg.reserve voorfinanciering	750	750	750	0
Bijdr.alg.reserve Chemie-pack	2.794	1.294	844	-449
bijdrage uit reserve DU-bodem	0	5.844	5.844	0
Bijdrage uit alg. middelen	14.692	4.015	4.336	321
Totale dekking van het saldo	18.902	12.753	12.611	-142

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Bodemsanering	4.688
- Werkvoorraad vergunningsaanvragen Nb-wet	4.436
- Overig	1.107
Totaal onderschrijding	10.231
<i>Overschrijding</i>	
- Actief Bodembeheer de Kempen	-3.465
- Bevoorschotting omgevingsdiensten	-2.194
- Overig	-217
Totaal overschrijding	-5.876
Totaal afwijking lasten	4.355

Toelichting

Onderschrijding lasten

Bodemsanering

Een aantal saneringsprojecten blijft langer in de huidige onderzoeks- of saneringsfase waardoor een aantal (eind) afrekeningen doorgeschoven wordt naar 2016. Daarnaast is,

door een vertraging in de uitvoering van de bodemsanering Chemie Pack, een aantal prestaties niet in 2015 geleverd en daardoor niet uitbetaald.

Werkvoorraad vergunningsaanvragen Nb-wet

De onderschrijding van € 4,4 mln heeft als oorzaak dat de werkvoorraad van de af te handelen vergunningsaanvragen Nb-wet deels doorschuift naar 2016. Hier staat de overschrijding van € 1,6 mln tegenover, als gevolg van de wijze van bevoorschotting die is afgesproken met de omgevingsdiensten.

Hierdoor komt de onderschrijding per saldo uit op € 2,8 mln. In 2015 zijn voor dit doel incidentele middelen beschikbaar gesteld en hiervan schuift € 2,8 mln door naar 2016.

Overig

De overige onderschrijdingen, van in totaal € 1,1 mln, hebben met name plaatsgevonden bij Externe Veiligheid, nazorg stortplaatsen en het faciliteren van woningisolatie.

Overschrijding lasten

Actief Bodembeheer de Kempen (ABdK)

Project Actief Bodembeheer de Kempen (ABdK) is met een negatief saldo afgerond. Er is meer verontreinigde grond gesaneerd dan gepland. Dit tekort wordt in 2016 gecompenseerd uit de DU-Bodem.

Bevoorschotting omgevingsdiensten

De overschrijding is voor € 1,6 mln het gevolg van de wijze van bevoorschotting die is afgesproken met de omgevingsdiensten. Deze overschrijding valt volledig weg tegen de onderschrijding van € 4,4 mln.

Deze onderschrijding heeft als oorzaak dat de werkvoorraad van de af te handelen vergunningsaanvragen Nb-wet deels doorschuift naar 2016. Hierdoor komt de onderschrijding per saldo uit op € 2,8 mln. In 2015 zijn voor dit doel incidentele middelen beschikbaar gesteld en hiervan schuift € 2,8 mln door naar 2016.

Daarnaast heeft een ongeplande toevoeging van € 0,6 mln aan de voorziening Omgevingsdiensten plaatsgevonden. De Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB) heeft in december 2015 aangekondigd dat de deelnemers rekening moeten houden met een tekort van € 3,5 miljoen.

Het provinciaal belang in de OMWB bedraagt circa 35%. Met deze toevoeging zitten er voldoende middelen in de voorziening Omgevingsdiensten om de provinciale bijdrage in de tegenvaller bij OMWB op te vangen.

Overig

Binnen de productgroep hebben zich verspreid over de diverse producten diverse kleine afwijkingen voorgedaan.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Externe Veiligheid	-363
- leges Handhaving	-3.402
- Overig	-449
Totaal afwijking baten	-4.214

Toelichting

Externe veiligheid

Het programma Brabant Veiliger is in 2014 gestopt. In 2015 alleen de afwikkelingen van 2014 plaatsgevonden. Deze waren lager dan geraamd.

Leges handhaving

Zoals bij de lasten aangegeven schuift een deel van de af te handelen vergunningsaanvragen Nb-wet door naar 2016. Dit leidt niet alleen tot een verschuiving van de kosten, maar ook tot een verschuiving van de legesopbrengsten. Een uitgebreidere toelichting is opgenomen in de paragraaf Provinciale Heffingen.

Overig

Binnen de productgroep hebben zich verspreid over de diverse producten diverse kleine afwijkingen voorgedaan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het provinciale natuur- en landschapsbeleid is vastgelegd in de nota Brabant: uitnodigend groen (BRUG), de integrale provinciale natuur- en landschapsvisie 2012-2022 en het koersdocument Stad en Platteland. Doelstellingen hierin zijn:

- Een robuuste en veerkrachtige natuur met ecologische verbindingzones en faunavoorzieningen.
- Behoud en herstel van biodiversiteit.
- Een Brabants mozaïek van landschappen met regionale identiteiten.
- Verankering van natuur en landschap in de samenleving.

Bij de uitvoering van het natuurbeleid heeft de provincie een kaderstellende, faciliterende en toetsende rol en is eindverantwoordelijk voor de resultaten. De uitvoering doen we op een uitnodigende manier. Dat wil zeggen dat we manifestpartners en andere initiatiefnemers (overheden, organisaties en ondernemers) uitnodigen om de realisatie op te pakken binnen de kaders van de provincie Noord-Brabant. We faciliteren daarbij met creatieve instrumenten, geld én menskracht. Daarbij werken we nauw samen met onderwijs- en onderzoeksinstituten.

De productgroep Natuur en landschap heeft een relatie met het Groen Ontwikkelfonds Brabant (productgroep 07.07), namelijk het realiseren van een robuuste en veerkrachtige natuur, waarbij grote natuurgebieden met elkaar zijn verbonden door ecologische verbindingzones.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Stand van zaken mijlpalen 2015

- De evaluatie van de structurele subsidierelaties met de volgende intermediaire organisaties is uitgevoerd: Brabants particulier grondbezit, Brabantse Milieufederatie, Brabants Landschap, IVN Consulentenschap Natuur- en Milieueducatie en Coördinatiepunt Landschapsbeheer. GS zullen in het voorjaar van 2016 de resultaten van de evaluatie door laten werken in de subsidiëring voor 2016. Dan zullen ook PS worden geïnformeerd.

- Eén Natura 2000 beheerplan is definitief vastgesteld en 12 beheerplannen zijn in ontwerp vastgesteld en worden in 2016 definitief vastgesteld. Vier beheerplannen zijn in concept gereed en worden in 2016 in ontwerp vastgesteld. Vier beheerplannen zijn nog niet opgesteld. De verantwoordelijkheid voor deze plannen ligt bij Rijkswaterstaat of de provincie Limburg.
 - De provincie heeft met 4 agrarische collectieven een contract afgesloten. In het nieuwe stelsel kunnen individuele grondeigenaren geen SNL-subsidie meer aanvragen. Dit loopt nu via agrarische collectieven die enerzijds een contract met de provincie afsluiten en anderzijds contracten afsluiten met grondeigenaren. Hierdoor kan meer resultaat worden gehaald met minder organisatiekosten.
 - Alle maatregelkaarten voor het Uitvoeringsprogramma Biodiversiteit en Leefgebieden zijn gereed en beschikbaar voor het indienen van aanvragen.
 - De boomkikker komt weer op meer plaatsen voor in Noord-Brabant dankzij de uitgevoerde en door de provincie gesubsidieerde projecten.
 - In 3 deelnemende economische regio's lopen samenwerkingen met bedrijven, overheden en parkmanagement gericht op versterking van natuur en economie. Voor 1 regio loopt een haalbaarheidsverkenning. Er zijn 7 initiatieven rondom groen ondernemerschap met rendement voor natuur en landschap gestart. Voor 2 initiatieven is de subsidieaanvraag in voorbereiding. Daarnaast heeft de HAS diverse verkenningen uitgevoerd voor nieuwe initiatieven.
- Op het gebied van natuur en gezondheid hebben zich geen initiatiefnemers gemeld.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	46.890	54.848	42.186	12.662
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	4.999	19.120	17.312	-1.808
Overige programmabaten	26	4.203	10.177	5.974
Baten	5.025	23.323	27.489	4.166
Saldo lasten en baten	-41.865	-31.525	-14.697	16.828
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsbudget landelijk	0	1.253	1.559	307
Bijdr.reserve balansverkortng	16.129	24.748	24.748	0
bijdr.reserve DU natuur		36.138	33.370	-2.768
Bijdr.res.revitalisering landelijk gebied	0	7.631	4.361	-3.270
Bijdrage uit alg. middelen	25.736	-38.245	-49.342	-11.097
Totale dekking van het saldo	41.865	31.525	14.697	-16.828

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Projecten Dienst Landelijk Gebied	4.830
- Ecoducten	1.755
- Afwikkeling POP2	1.700
- Overig	5.242
Totaal onderschrijding	13.527
<i>Overschrijding</i>	
- Biodiversiteit	-650
- Overig	-215
Totaal overschrijding	-865
Totaal afwijking lasten	12.662

Onderschrijding lasten

Projecten Dienst Landelijk Gebied

In het kader transitie van Dienst Landelijk Gebied (DLG) projecten heeft er een herziening van de inrichting van de administratie plaatsgevonden. De provincie is nu opdrachtnemer geworden. Hiermee zijn de subsidies aan DLG komen te vervallen. Dit leidt tot voordelige afwikkelingsverschillen. Deze afwikkelingsverschillen worden ingezet om de lopende projecten te financieren.

Ecoducten

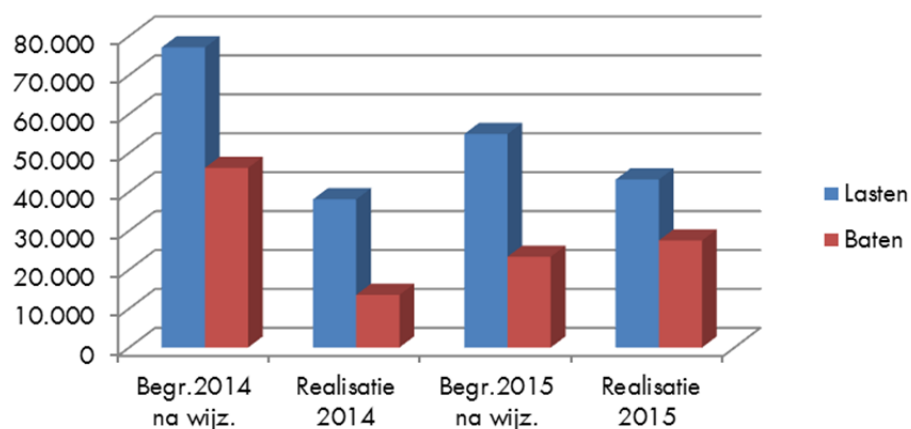
Voor de ecoducten Kempengrens en A67 zijn de kosten lager uitgevallen dan de oorspronkelijke aanneemsom.

Afwikkeling Plattelandsontwikkelingsplan (POP-2)

Het programma POP2 is in 2015 volledig financieel afgewikkeld voor de totale looptijd van 2007-2013. De lagere vaststelling van de beschikkingen heeft geleid tot positieve afwikkelingsverschillen.

Overig

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Binnen de productgroep hebben zich verspreid over de diverse producten (o.a. positieve afwikkelingsverschillen Ecologische verbindingzones, lagere schade uitkeringen Faunafonds, hogere POP subsidie SNL Beheer) onderbestedingen voorgedaan.

Overschrijding lasten

Biodiversiteit

De beschikking aan Eco2Eco is eind december 2015 afgegeven. In de raming was rekening gehouden dat deze subsidieverlening in januari 2016 zou worden beschikt.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Opheffing doeluitkering ILG	6.021
- Ecoducten	-1.499
- Overig	-356
Totaal afwijking baten	4.166

Toelichting

Opheffing doeluitkering ILG

In 2015 is de afrondingsovereenkomst Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) vastgesteld. Om financieel-technische redenen vervalt daardoor de doeluitkering ILG. De lopende ILG-projecten worden in 2016 gefinancierd uit de reserve ILG. Hiervoor wordt het eindsaldo op de transitoria ILG gestort in de reserve ILG.

Ecoducten

Voor de ecoducten Kempengrens zijn de kosten lager uitgevallen dan de oorspronkelijke aanneemsom.

Overig

Binnen de productgroep hebben zich verspreid over de diverse producten diverse kleine afwijkingen voorgedaan.

4 Economie

Programma 04 Economie

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De provincie richt zich op het versterken van de economische structuur, het verbeteren van de innovatiekracht en het versterken van onze internationale positie. Vernieuwing is hierbij het sleutelwoord. We hebben de ambitie om uit te groeien tot een internationale topkennis- en innovatieregio. Deze doelstellingen zijn uitgewerkt in het Economisch Programma Brabant en de meerjarenstrategie Brabant in internationaal perspectief. De provincie werkt aan haar doelen via de volgende drie pijlers:

1. De basis op orde: Brabant moet uitnodigend zijn en blijven. Dit vraagt veel op het gebied van arbeidsmarkt en werkgelegenheid, maar ook t.a.v. het juiste klimaat om te ondernemen;
2. Op weg naar de TOP: onze sterke Brabantse clusters moeten een structurele top-5 positie als Europese innovatie regio gaan innemen;
3. Het bredere Ecosysteem: Brabant moet aantrekkelijk zijn om te wonen, werken, uit te gaan en te recreëren

De door ons ingezette instrumenten, zoals de BOM, fondsen en subsidies, dragen bij aan het realiseren van onze doelen. Wij streven ernaar hierbij ook zoveel mogelijk landelijk en Europese middelen te verwerven.

Algemeen economisch beleid (04.01)

De basis op orde: het versterken van de economische basisinfrastructuur

Wat heeft de provincie daarvoor gedaan in 2015:

- Voorzien in economische basisinformatie en uitvoeren van enkele gerichte onderzoeken;
- Continuering economische ondersteuningsstructuur via de BOM en de BHB;
- De regeling Regionale Economische Actieprogramma's is geëvalueerd ex. art. 217a Provinciewet en heeft ertoe geleid dat de samenwerking wordt voortgezet in 2016 met aanpassingen die voortkomen uit de aanbevelingen.
- Versterking van de Vrijtijdseconomie; Uitvoering geven aan kadernotitie en uitvoeringstrategie Vrijtijdseconomie 2013-2020;
- Realiseren van een aantrekkelijke werkomgeving om bedrijven te trekken en talenten te binden. Participatie in Brabantse economische clusters;

Economisch programma Brabant (04.02)

Via dit programma brengen we én de basis verder op orde én we investeren in onze weg naar de TOP door het verbeteren van de innovatiekracht van Noord-Brabant.

Wat heeft de provincie gedaan in 2015:

- MKB en ondernemerschap; voortzetten lopende valorisatieorganisaties waarmee we o.a. investeren in de ondersteuning van innovatieve starters (POC fondsen)
- Innovatie met topsectoren voor maatschappelijke opgaven waar onder High Tech Systemen en Materialen, Automotive, (Agro)Food (zie ook 03.02), - Biobased Economy (zie 07.01), -Maintenance, - Logistiek, - Life Sciences & Health (incl. Zorg economie);
- Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie; provincie is verbinder en aanjager van de samenwerking tussen onderwijs-overheid-ondernemers(sectorplannen);
- Uitvoering geven aan de Digitale agenda van Brabant (zie ook 07.10 Breedbandfondsen). Graduate School

Internationalisering en Europese programma's (04.03)

In 2015 is er een verdiepingsslag gemaakt in de samenwerking met focusregio's, waarbij structurele samenwerking op de lange termijn voor het MKB en de kennisinstellingen, alsmede de internationale positionering van Brabant het uitgangspunt vormt. Door Internationalisering, Public Affairs, Branding en Europese programma's is bijgedragen aan de doelstellingen die in de Agenda van Brabant alsmede het nieuwe bestuursakkoord zijn geformuleerd.

Wat heeft de provincie daarvoor gedaan in 2015:

- Er vindt een structurele samenwerking plaats met voor Brabant relevante focusregio's. Brabant heeft zich met haar bedrijfsleven en kennisinstellingen gepresenteerd als betrouwbare samenwerkingspartner. Voorbeeld: om samenwerking met Zuid-Duitsland te intensiveren zal er na een periode van kwartiermakerschap in 2016 een Brabant-representative worden geplaatst op CG München.

- De samenwerking met kennisintensieve regio's heeft onder andere geleid tot samenwerkingsovereenkomsten van de TU/e met universiteiten in Tokio en Haifa. Daarnaast is er sprake van o.a. clustersamenwerking (Medtech en e-mobility) tussen Baden-Württemberg en Brabant. Meereizende bedrijven hebben concrete matchmaking met buitenlandse bedrijven (en vice versa bij inkomende bezoeken).
- Door inzet van provincie en BOM op de hoogtechnologische positionering van Brabant heeft dit geleid tot het aantrekken van hoogwaardige buitenlandse investeringen met een waarde van bijna € 118 miljoen en 1756 arbeidsplaatsen.
- De drie Europese programma's, die 7 jaar lopen: OP-Zuid, Interreg V en POP3, zijn alle drie opengegaan. Op-Zuid; 4 regelingen opgesteld, Pop3; 3 regelingen en voor Interreg; 2 openstellingen. Ook is sterk ingezet op het onderzoeken van de mogelijkheden van nieuwe Europese financieringsbronnen buiten de bestaande programma's zoals het EFSI (Junckerplan), Horizon 2020 en initiatieven van de EIB en EIF.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Economisch Programma Brabant (EPB) PS 18/12	<u>Algemeen economisch beleid</u> Samenwerken economisch beleid dmv doorlopende REAP subsidie regeling en maatwerk afspraken met decentrale overheden bijvoorbeeld Metal Valley	Gerealiseerd. Evaluatie toont nut en noodzaak REAP aan.
-	-Aantal Brabantse regio's Regionale Economische Actie Programma's (REAP's). Streefwaarde 2015: 4 subsidietoekenningen	Gerealiseerd. Naast de vier reguliere subsidietoekenningen over 2015, heeft elke regio een toekenning ontvangen voor een extra impuls die voortkomt uit de niet bestede middelen periode 2008-2011. REAP leidt provinciebreed tot tientallen Triple Helix projecten gericht op vernieuwing.
-	Opdrachtverlening tot verzamelen economische basisinformatie	
-	Aantal digitale publicaties. Streefwaarde 2015: 1 per jaar. Bij burap gemeld dat de streefwaarde is gerealiseerd.	Gerealiseerd
-	-Aansturing van en samenwerking met Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) door middel van jaarplannen met concrete prestatie-indicatoren. In 2015 1 jaarplan	Gerealiseerd. De BOM heeft met de input van de provincie een activiteitenplan voor 2016 opgesteld. Daarbij zijn eveneens de prestatie-indicatoren benoemd. GS hebben met dit activiteitenplan ingestemd.
-	<u>Ruimte voor bedrijvigheid</u> Bedrijventerreinen en werklocaties:	
-	-Aantal projecten uit het uitvoerings-programma Bedrijventerreinen en andere werklocaties. In burap is gemeld dat het volledige uitvoeringsprogramma is gerealiseerd en afgerond.	Gerealiseerd
-	-Regionale herstructurerings-programma's ha. In 2015 2000 ha. bijstelling streefwaarde in burap naar 2195 ha.	Gerealiseerd

Provincie Noord-Brabant / Jaarstukken 2015

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknorte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
		-VDL Enabling Transport Solutions heeft zich gevestigd op de Automotive Campus in Helmond -De Verkeerscentrale Zuid-Nederland en de Innovatiecentrale is in Helmond geopend. Deze innovatiecentrale is uniek in Europa Regionale Maintenance aanpak: Maintenance & Services Programma Brabant Op basis van het PwC-rapport heeft de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) met bedrijven, kennisinstellingen en intermediaire organisaties (zoals DIWCM, Rewin en Midpoint) in 2015 gewerkt aan een aan een regionaal Maintenance & Service programma Brabant. De komst van de F-35 is daarbinnen de katalysator om ook een impuls te geven aan de business en bedrijvigheid binnen andere actuele Brabantse thema's. De Provincie investeert in een motorenfaciliteit op Logistiek Centrum Woensdrecht t.b.v. het motorenonderhoud aan (een deel van) de Europese F35 vloot. In de Bestuursovereenkomst tussen de Ministeries van Defensie, Economische Zaken en de Provincie zijn afspraken opgenomen om verdere clusterontwikkeling te versterken en te versnellen. Ontwikkeling regionale Aerospace & Maintenance 'hotspots' Er zijn meerdere 'hotspots' in de regio die fungeren als katalysator om innovatieprocessen te versnellen en business te genereren. Eén van de hotspots is het Businesspark Aviolanda, waarvan wij (groot) aandeelhouder zijn. Afgelopen 14 juli 2015 hebben Gedeputeerde Staten besloten dat Businesspark Aviolanda zich gaat richten op de realisatie van een Aerospace & Maintenance PPS. Deze PPS bestaat uit Businesspark Aviolanda, het ministerie van Defensie (LCW) en een aantal bedrijven en kennis- en onderzoeksinstellingen. De PPS gaat een onderscheidend aanbod van producten en diensten voor Aerospace & Maintenance ontwikkelen. In het verlengde daarvan moet een regionaal ecosysteem worden ontwikkeld van bedrijven en kennis- en onderzoeksinstellingen. Bijvoorbeeld in de vorm van PPS, open en gedeelde faciliteiten, business development en lobbyactiviteiten. Deze nieuwe slimme verbindingen tussen kennis en praktische toepassing leidt tot nieuwe bedrijvigheid.
-	Aantal Europese projecten tbv clusters. In 2015 4 Europese projecten	Ruim gerealiseerd, Europese projecten o.a.op het gebied van: Agrofood (10), HTSM (meerdere Interregprojecten gehonoreerd en 2 OP-Zuid projecten), Maintenance (1), Lifesciences/zorgeconomie (1 gehonoreerd in eerste fase; besluitvorming begin 2016); Tevens in 2015 project In2LifeSciences afgerond (eveneens Interreg NW-Europe))
-	OP Zuid-programma's is operationeel voor innovatieve ondernemers in 2015	Gerealiseerd, bijvoorbeeld. Agrofood: 3 projecten zijn goed gekeurd in de eerste call van OP Zuid. Testfaciliteitenregeling Innovatie Agrofood is opengesteld onder zowel OP-Zuid als onder Plattelands Ontwikkelings Plan

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
- Beleidskader en uitvoeringsagenda Vrijtijdseconomie - -	Vrijtijdseconomie: Doorontwikkeling uitvoeringsorganisatie VisitBrabant (vergroting platform, diensten en functiona-liteiten) door subsidieverlening, inclusief vastgelegde prestaties o.b.v. nulmeting 2013. Jaarlijks -Monitoringsrapportage o.b.v. nulmeting 2013. Jaarlijks <u>Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie:</u> Regionale en provinciale activiteiten programma's van samenwerkingsverbanden ter uitvoering van het Brabantse arbeidsmarktakkoord (BAA). In 2015 afronding meerjarenprogramma's	3(POP3). HTSM: 2 projecten zijn gehonoreerd in de eerste call van OP-Zuid. Logistiek: 1 project, het Fieldlab CAMPIONE wordt een testlocatie die bedrijven in de chemische sector gaat helpen met de toepassingen van sensoren en big data. Het doel is 100% voorspelbaar onderhoud. Zorgeconomie: Project Boost4Health gehonoreerd binnen Interreg NW-Europe tevens in 2015 project In2LifeSciences afgerond (eveneens Interreg NW-Europe). Gerealiseerd. De doorontwikkeling van VisitBrabant heeft in 2015 vorm gekregen door het aanbod van een portfolio van diensten voor bezoekers en ondernemers via ConnectBrabant, VisitBrabant en Routebureau Brabant. Naast de jaarlijkse exploitatiesubsidie wordt de beweging vanaf 2015 extra gestimuleerd middels een aantal intensiveringsprojecten om op deze manier de positieve ontwikkelingen te versterken. Gerealiseerd. Provinciale Staten zijn in december 2015 geïnformeerd over voortgang van vrijtijdseconomie. De monitoringsrapportage wordt vanaf dit jaar geïntegreerd in de jaarlijkse beleidscyclus, met in 2017 een midterm review. Gerealiseerd. Meerjarenprogramma's lopen door als opmaat naar nieuwe accenten zoals opgenomen in Bestuursakkoord.
- Brabant in internationaal perspectief; meerjarenstrategie 2012-2015 EZB-0109	Stimuleren/begeleiden inkomende internationale missies. In 2015 2 missies	Gerealiseerd. - In januari 2015 heeft TEP (Tx Entrepreneurial Partners Tokio) een bezoek gebracht aan Brabant. De verbinding met deze triple helix organisatie uit Tokio heeft inmiddels geleid tot veel aandacht voor het Brabantse open innovatiemodel en een concrete samenwerking tussen TU/e en Tsukuba University. In 2016 zal een eerste summer school plaatsvinden, waarbij studenten uit Japan en Eindhoven oplossingen zoeken voor gemeenschappelijke maatschappelijke opgaven, gebruik

0

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknpte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
-	Aantal internationale missies. In 2015 2 missies Inzicht in resultaten van inkomende en uitgaande handelsmissies aantal uitgevoerde evaluaties. In 2015 2 evaluaties Opstellen samenwerkingsstrategieën focusregio's. In 2015 1 samenwerkingsstrategie	makend van de high-tech kennis die in beide landen aanwezig is. - In november maakte een clusterdelegatie uit de regio Nürnberg (Beieren) kennis met de verschillende Brabantse bedrijven en onderwijsinstellingen, zoals TU/e, NXP semiconductors en de High Tech Campus Eindhoven. Daarnaast is er een matchmaking georganiseerd tussen Brabantse en Duitse bedrijven in de sectoren ICT, Robotica en Industry 4.0. De follow-up bestaat ondermeer uit een high level bezoek aan Brabant in maart 2016 en een tegenbezoek in december 2016. Gerealiseerd. - In 2015 is er een uitgaand bezoek georganiseerd naar Baden-Württemberg rondom de beurs World of Energy Solutions. Dit bezoek, uiteraard triple helix georganiseerd, stond in het teken van de verdieping in de samenwerking met Baden-Württemberg op het thema e-mobility en verkenning op het thema Med-Tech. Naast continuering van de bestuurlijke samenwerking (ondertekening klimaatconvenant MOU onder 2) vond in Stuttgart een matchmaking plaats tussen Brabantse en Duitse ondernemers in de sector elektromobility en is er een samenwerkingsovereenkomst getekend tussen clusterorganisaties Brainport Industries en Medical Mountains op het thema Med-Tech. In het najaar van 2016 wordt deze missie vervolgd met een tegenbezoek. - In 2015 is een kleinschalige missie naar Israël georganiseerd. In dit zeer innovatieve land heeft de TU/e zich gepositioneerd bij de vermaarde Technion Universiteit in Haifa met als doel samenwerking op het gebied van fotonica, mechanische elektrotechniek en robotica. Er is een samenwerkingsovereenkomst getekend. Aan dit bezoek is een kleinschalige handelsdelegatie gekoppeld ten gunste van Brainport Industries (HTSM). Uit deze missie zijn concrete vervolgoopdrachten gekomen voor bedrijven in het Brainport Industries Conglomeraat, en kunnen er in 2016 inkomende bezoeken worden verwacht. Zoals hierboven beschreven is het garanderen van follow-up een vereiste voordat men begint aan inkomende en uitgaande missies. Het organiseren van een missie is geen doel op zich, maar maakt deel uit van een structurele samenwerking met een bepaalde regio. Hierin is focus aangebracht. Verkenningssmissie agrofood (november 2014) naar Jiangsu is geëvalueerd en er wordt nu uitvoering gegeven aan follow up. In 2015 is voor Duitsland een programma opgesteld dat een lijn uitzet voor de samenwerking in de komende paar jaar. Onderdeel hiervan is onder andere het plaatsen van een Brabant-vertegenwoordiger op het CG in München. Nut en noodzaak van samenwerking (inclusief detecteren van kansen), in samenspraak met de Brabantse partners, het aanbrengen van focus en het garanderen van follow-up vormen enkele van de belangrijkste uitgangspunten in het structurele samenwerkingsprogramma.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	Europese programma's: Uitputting van de Europese Subsidie programma's ter verwezenlijking van de provinciale doelen. In 2015 95% Opleveren en lanceren van operationele regelingen voor 3 majeure Europese programma's in 2015 1 Operationeel Agentschap Zuid in 2015 Public affairs: Behartigen van de belangen van Brabant in politiek Den Haag en bij de EU in Brussel. In 2015 1 werkplan public affairs	Voor de programmaperiode 2007 – 2013 zal de uitputting van OP Zuid (naar verwachting) 100% bedragen, voor POP2 en Interreg zal dit uitkomen op ruim 95%. Alle drie de Europese programma's zijn in 2015 open gegaan. Voor het OPZuid programma heeft het geresulteerd in een 4-tal openstellingen gericht op de versterking van de innovatie in Brabant, de ondersteuning van het MKB en voor een koolstof arme economie. De Interreg programma's grensregio Vlaanderen – Nederland en het twee Zeeën Programma hebben 2 keer opengesteld in 2015 en grensregio Duitsland . Met het POP3 programma had de provincie een primeur door op 2 november 2015 als eerste provincie in Nederland het POP 3 te openen met een drietal regelingen gericht op innovatie in de landbouw. De doelstelling om te komen tot een operationeel agentschap (Stimulus) voor Europese programma's op schaal van Zuid-Nederland in 2015 is nog niet volledig gerealiseerd. Er zijn in 2015 belangrijke stappen gezet om tot schaalvergroting van de uitvoeringsorganisatie Stimulus te komen. Zo zijn de taken van Stimulus Programmamanagement inmiddels succesvol uitgebreid met het programma OP Zuid 2014 – 2020, het POP3 programma, de MIT gelden en de verwerking van de provinciale cofinanciering aanvragen voor het Interreg VA programma. Daarnaast is er een flexibel systeem ontwikkeld voor de vastlegging en beheersing van de diverse subsidiestromen, wat inmiddels ook bij de andere 3 managementautoriteiten in Nederland is uitgerold. Zo heeft stimulus voor het systeem een één gescoord, wat de hoogst haalbare score is. Bovendien heeft Stimulus met een foutfractie van 0,033% een nationaal laagterecord gebroken. Belangrijkste activiteiten in 2015 in Brussel: - Ontvangst van de EP commissie voor Regionaal Beleid in Eindhoven op 19 maart 2015 - Succesvolle Brabantse lobby om regionale projecten in te kunnen dienen in het Investment Plan for Europe (EFSI) - Tot stand brengen bilaterale ontmoeting CdK en eurocommissaris Katainen in Amsterdam op 14 april 2015 - Organisatie werkbezoek As50 gemeenten (Oss, Bernheze, Uden, Veghel en Landerd) aan Brussel op 17 juni 2015 - Ondersteuning CdK en gedeputeerde Pauli bij Comité van de Regio's, AER en Huis van de Nederlandse Provincies - Werkbezoek van PS aan Brussel op 5 en 6 november 2015 - IPO/HNP publicatie over Better EU Regulation voor eurocommissaris Frans Timmermans opgesteld - Contacten onderhouden met Brabantse Europarlementariërs

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	Branding Brabantboodschap en uitstraling op internationale beurzen en missies samen met partners. In 2015 minimaal 5 beurzen/missies Actieve benadering van de internationale pers rond internationale activiteiten en successen Actieve benadering van de nationale media rond Brabantse successen Winnen van (internationale) award of ranking als regio voor 2016	Werkbezoek eurocommissaris Cretu aan Agrifoodcapital in 's-Hertogenbosch op 16 november 2015 Met name internationaal heeft Brabant zich op toonaangevende beurzen nadrukkelijk - en in samenwerking met partners uit het bedrijfsleven - laten zien: PLMA, Hannover Messe, WES-Stuttgart, Expo Real, Domotica & Slim Wonen. Dit heeft bijgedragen aan de uitstraling van een van de meest innovatieve regio's van Europa. Inhoudelijk en visueel is de regio Brabant i.s.m. partners gepositioneerd op beurzen conform de propositie van top kennis- en innovatieregio. Ook de communicatie en media daaromheen zijn daartoe ingezet. Idem m.b.t. de NFIA-masterclass (i.s.m. BOM). De bezoekersaantallen en positieve reacties op deze beurzen, van bezoekers en bestuur, hebben ertoe geleid dat er strategisch wordt nagedacht over de inzet op binnen- en buitenlandse beurzen in 2016 e.v. Daarnaast is de regio-propositie goed ingebed bij het Japanse CEO-dinner en de bestuurlijke missie naar Japan (okt.) i.h.k.v. foreign investment. . I.h.k.v. de WES, EER, en de PLMA zijn waar mogelijk de on- en off-line media ingezet t.b.v. regio-profilering. Via @explorebrabant worden Brabantse innovaties gedeeld met 364 volgers. De internationale tweets worden gemiddeld per dag 400 keer gezien. Brabantse innovaties en ondernemers zijn door Branding aangedragen als redactionele items voor programma's als Booming Brabant, Friday Afternoon (RTL-Z!), in Brabant Magazine en tijdens de BNR en FD 'Brabantweek'. Daarnaast worden via Twitter actuele vernieuwingen en successen doorlopend gedeeld onder ruim 3500 volgers. @ddjab telt bijna 7000 verzonden tweets, tweets worden gemiddeld per dag 2000 keer gezien en per dag komen er 2 nieuwe volgers bij. De Brabant branding nieuwsbrief heeft de frequentie verhoogd naar 6 x per jaar, en heeft zo'n 450 abonnees. Afsluiting EER-jaar met jurybezoek. De fDi-(Foreign Direct Investment)award 2014-2015, voor regio met de beste investeringsstrategie van W-Europa voor buitenlandse bedrijven, is benut om in publicaties en bij evenementen het belang en het succes van Brabant te onderstrepen. Eind 2015 hebben zowel BOM als Brainport wederom ingetekend op de fDi-award voor 2016, waarbij Branding op de inhoud heeft ondersteund.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	Aantal activiteiten gericht op verbinding en versterken partners/ondernemerschap. In 2015 minimaal 2 Aantal activiteiten gericht op verbinden en versterken trots in de regio. In 2015 minimaal 1 Aantal grotere producties (brand management). In 2015 minimaal 2 Aangepaste en gedragen strategie	Versterking samenwerking met studententeams TU/e (solar-team, TU/Ecomotive, Storm, NOVA en InMotion). Netwerk vergroot door het samenbrengen van triple helix partners bij beurzen, media-activiteiten en bijeenkomsten en het netwerk vergroot, met én tussen partners. N.a.v. Ecomobiel connecties gelegd met o.a. Eneco. O.a. bij de PLMA-beurs waar Brabantse ondernemers zich gezamenlijk, onder de vlag van de regio, hebben gepositioneerd en de afspraak is gemaakt in 2016 de mogelijkheid te verkennen voor gezamenlijke deelname aan food-beurzen elders in Europa. Blijvend investeren in vergroting van de trots op Brabantse successen via @ddjab, en verspreiding van de NB-sticker. Daarnaast zijn op aanvraag NB-materialen geleverd; m.n. de NB-sticker vindt gretig aftrek bij de VVV's. Daarnaast i.s.m. team Sport gezorgd voor zichtbaarheid bij sportevenementen en op sportlocaties (Indoor Brabant, WK Veldrijden, en hockey) middels bebording en banners. Uit onderzoek (medio 2015) is gebleken dat een zeer hoog % van de Brabanders trots is op de eigen regio: 81%. De film bij de start van het van Goghjaar (i.s.m. Stichting Van Gogh), de internationale Brabant-expositie is vernieuwd en uitgebreid (o.a. gebruikt tijdens missies, DDW, Open Dag provincie, NFIA-masterclass). Voor de World of Energy Solutions (WES) in Stuttgart is het beleidsdoel vanuit IZ/e-mobility vertaald in passend design en beleving in het Brabantpaviljoen, in overeenstemming met de regiopropositie. Ook is een portal ontwikkeld t.b.v. beursbezoek en missies. Opstarten grote producties rondom EASTR-conferentie 2016. Tot slot is de strategie van Brabant Branding opnieuw tegen het licht gehouden, aangescherpt en geconcretiseerd. Dat heeft o.a. geleid tot een afwegingskader met richtlijnen voor de strategische inzet van regiobranding om de bijdrage van een initiatief aan de promotie van de regio en daarmee de lading van het merk vast te stellen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

04 Economie

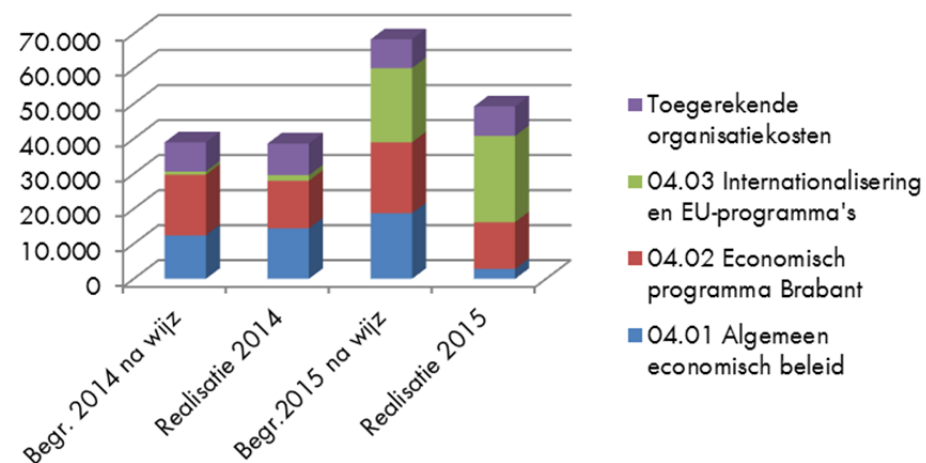
Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr.-realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	21.602	60.202	40.819	19.384
Toegerekende organisatiekosten	8.217	8.217	8.405	-188
Totaal lasten	29.818	68.419	49.223	19.196
<u>Baten</u>				
Rijk	0	3.624	3.610	-14
Europa	0	317	12.338	12.021
Overige programmabaten	397	491	6.970	6.479
Totaal baten	397	4.432	22.918	18.486
Saldo van baten en lasten	-29.421	-63.987	-26.305	37.682
<u>Dekking verschil lasten en baten</u>				
Dekking uit reserves	256	27.568	3.296	-24.272
Dekking uit alg.middelen	29.165	36.419	23.010	-13.409
Totale dekking van het saldo	29.421	63.987	26.305	-37.682

Toelichting

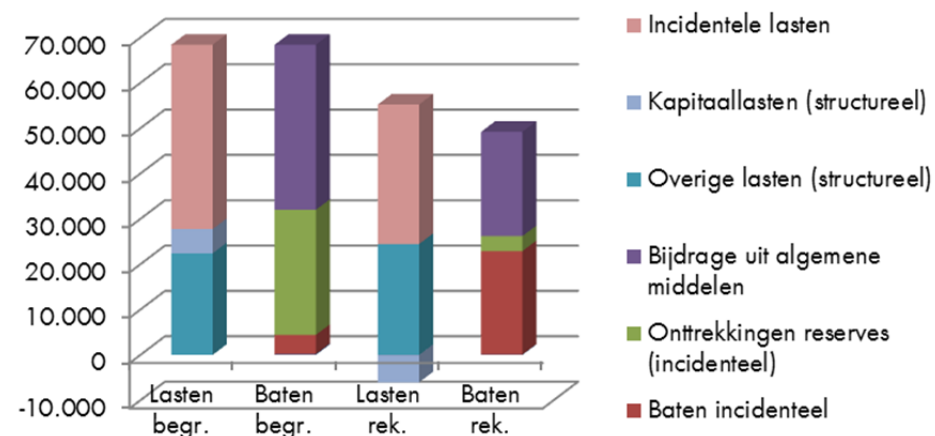
Er is voor € 19 mln minder uitgegeven dan we hebben begroot in 2015. Dit komt door:

- Positieve herwaardering m.b.t. deelnemingen:
 - Bom; De feitelijke opwaardering van de BOM holding is € 6,0, vanwege positieve beleggingsrendementen, terwijl er in de begroting rekening was gehouden met een afwaardering van ruim € 5 mln. Hierdoor ontstaat er t.o.v. de begroting € 11 mln. minder lasten.
 - Doordat BioNovion met een zeer positief resultaat is verkocht, is er geen negatieve waarde meer van het Spin off fonds en kan de voorziening (ad € 4 mln.) komen te vervallen.
- Lagere uitgaven ad € 4 mln. op de posten arbeidsmarktbeleid (€ 2 mln.) en Ruimte voor bedrijvigheid (€ 2 mln.). Betreft in beide gevallen bestuursakkoordmiddelen 2015-2020, die in 2015 nog niet besteed zijn, maar worden overgeheveld naar 2016.

Programma Economie (lasten x € 1.000)

Lasten, baten en saldo bedragen x € 1.000

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het op orde brengen en houden van de economische basisinfrastructuur. Het gaat hierbij om onze partners in uitvoering van het economisch beleid in de regio bijvoorbeeld voor de vrijetijdseconomie, de arbeidsmarkt en ruimte voor bedrijvigheid. Daarnaast investeren in de uitvoering van de havenstrategie Moerdijk.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Vernieuwing arbeidsmarktbeleid

Een gezonde arbeidsmarkt is essentieel voor een sterke economische basisinfrastructuur. Daartoe heeft de provincie in 2015 een aantal stappen ondernomen.

De provincie heeft de triple helix samenwerking in het Pact Brabant en de Arbeidsmarktregio's gefaciliteerd door de door partners opgestelde actieplannen te subsidiëren. Deze hebben tot doel een bijdrage te leveren aan de volgende 5 doelstellingen:

1. ontzorgen MKB bij hun personeelsvoorzieningsvraagstukken;
2. voldoende gekwalificeerde instroom in de sterke Brabantse clusters;
3. nieuwe arrangementen ter verbetering van de arbeidsmobiliteit;
4. acties gericht op iedereen doet mee op de arbeidsmarkt;
5. acties gericht op aantrekken van buitenlandse kenniswerkers en vakmensen voor de moeilijk vervulbare vacatures.

Met de partners afgesproken dat zij rapporteren over de behaalde resultaten in het eerste kwartaal.

In aanvulling daarop hebben wij uitvoering gegeven aan een programma om de effecten van de crisis te verminderen en hebben de werkgelegenheidsimpuls uitgevoerd om arbeidsmarktinnovatie te stimuleren. Zowel vanuit de regionale aanpak als de sectorale aanpak zijn vele acties in uitvoering met als doel om zoveel mogelijk mensen te ondersteunen bij het behouden of krijgen van een plaats op de arbeidsmarkt.

Het nieuwe Bestuursakkoord legt duidelijke en nieuwe accenten op het gebied van Arbeidsmarktbeleid, vooral op flexicurity, sociale innovatie, all inclusive, de relatie arbeidsmarkt en onderwijs en internationalisering. Hierop zijn de volgende activiteiten in gang gezet dan wel resultaten behaald:

- Aan een extern bureau is opdracht gegeven om samen met stakeholders uit het veld te komen tot een gedragen advies hoe flexicurity in Brabant te stimuleren/implementeren
- In 2015 is een extra impuls gegeven aan de samenwerking tussen onderwijs en arbeid, onder meer door de uitvoering van het Kennispact 3.0 (samenwerking MBO-werkgevers) te faciliteren;
- Hebben wij een impuls gegeven om de aanpak van jeugdwerkloosheid vanuit het Midden-Brabantse te verbreden over Brabant;
- Zijn de Brabantse sectorplannen van werkgevers en branches ondersteund, o.a. via garantstellingen, waaronder het grensoverschrijdende sectorplan met België en Duitsland.
- Is Brabants Besten (innovatieve werkgevers op sociale innovatie en sociaal inclusief) verder uitgebouwd tot 30 deelnemende ondernemers en uitgebreid met de thema's flexicurity en reshoring.

Naar aanleiding van de sluiting van Philip Morris in Bergen op Zoom hebben wij samen met betrokken partners het initiatief genomen om medewerkers van Philip Morris en getroffen medewerkers van toeleveranciers te begeleiden van werk naar werk, ook over de grens. Daarnaast is uitvoering gegeven aan het Actieprogramma Economische Structuurversterking Zuid-Westelijke Delta. Onderdeel daarvan is onder meer gerichte acquisitie door BOM en Rewin. De aanpak om te komen tot regionale structuurversterking leidt tot concrete projecten waarvoor onder andere aanhaking wordt gezocht bij Europese- en Rijksprogramma's.

Ruimte voor bedrijvigheid

Om de basis op orde te krijgen voor het speerpunt ruimte voor bedrijvigheid hebben we regionale afspraken gemaakt met gemeenten over planning en programmering van werklocaties. Ook zijn in regionaal verband afspraken gemaakt over de herstructurering van bedrijventerreinen. De doelstelling van de BOM in dat kader is gehaald. Daarnaast hebben wij met de BOM afgesproken dat de beschikbare middelen tevens worden ingezet op het versterken van de Brabantse topclusters/toplocaties, waardoor meer focus is gekomen op het versterken van de Brabantse economie.

Mede door onze inzet hebben wij een aantal bedrijfsverplaatsingen, uitbreiding of nieuwvestiging kunnen faciliteren. Genoemd kunnen onder andere worden Danone en DPD.

De vier Brabantse regio's hebben in 2015 een beroep doen gedaan op de REAP subsidie regeling die tot doel heeft de regionale economische samenwerking te versterken, leidend tot uitvoering van vernieuwende projecten op economisch gebied met betrokkenheid van Triple Helix partners. Daarnaast hebben de vier regio's als extra impuls een eenmalige projectsubsidie ontvangen, gefinancierd uit de niet bestede middelen 2008-2011.

In 2015 is het Uitvoeringsprogramma Havenstrategie vastgesteld door de gemeente, de provincie en het Havenschap. Deze heeft vooral het karakter van een agenda. Thans worden de opgenomen acties uitgewerkt tot projecten, in nauwe samenspraak met andere partners zoals RWS, het waterschap, de BMF, etc die een belangrijke rol (kunnen) gaan vervullen bij de uitvoering.

Vrijetijdseconomie

VisitBrabant is goed van start gegaan en er zijn resultaten geboekt. In het eerste jaar is de website online gegaan, is de social community opgestart en zijn er diverse diensten ontwikkeld voor bezoekers en ondernemers: zie ook: Statenmededeling VTE 2015.

Op VisitBrabant.nl wordt het Brabants toeristisch aanbod in samenhang gepresenteerd. Daarmee is het aantrekkelijk en goed vindbaar voor de consument. Locaties van ondernemers zijn te vinden op de site en er is een evenementenagenda. De site wordt goed bezocht en de social community (twitter, Instagram, facebook) is groot en groeiend.

De zakelijke dienstverlening en communitybuilding via ConnectBrabant.nl verloopt eveneens goed. Het betreft hier onder meer de businessdesk, de nieuwsbrief, organisatie en deelname aan netwerkbijeenkomsten en de organisaties van trainingen en masterclasses. Er zijn diverse activiteiten ondernomen om via de reisindustrie (TravelTrade) bezoekers van verder weg te trekken. Dankzij samenwerking met het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) lift Noord-Brabant mee met de internationale campagnes, wat de marketing onder internationale bezoekers versterkt. Wat betreft de Integrale aanpak van de vrijetijdseconomie en andere beleidsclusters zijn crossovers met belangrijke andere thema's opgestart en hebben ze resultaat opgeleverd:

Enkele voorbeelden VTE en Cultuur: themajaar VanGogh 2015: ruim 1 miljoen bezoekers aan Noord-Brabant vanwege van Gogh, waarvan 80% meer dan een dag (shortbreak) met economische spin-off. De van Gogh locaties in Nuenen en Zundert ontvingen 70% meer bezoekers, waarvan 25% afkomstig uit het buitenland. Cultuur in Brabant is hiermee internationaal op de kaart gezet. Een ander voorbeeld is de verbeterde samenwerking tussen de festivals op het gebied van marketing.

- VTE en natuur: realisatie 30 Natuurpoorten, structurele promotie Biesbosch via de kanalen van Visitbrabant
- VTE en mobiliteit: Verkenning pilot OV-pas, innovatieve bereikbaarheid en Brabant fietsprovincie.
- VTE en sport: Pilot online Stappenplan economische spin-off sportevenementen
- VTE en agrifood: ontwikkeling strategie om producten verder te ontwikkelen en initiatieven interessanter te maken voor bezoekers van verder weg.

Stand van zaken mijlpalen 2015

Arbeidsmarkt:

- Afronding/verantwoording meerjarenplannen uitvoering Brabants Arbeidsmarkt Akkoord, waaronder Brabant voor Techniek. Uitvoering loopt door in 2016;
- Afronding/verantwoording projecten in het kader van de crisisaanpak en de werkgelegenheidsimpuls. Uitvoering loopt door in 2016;
- De totstandkoming van de regionale "werkbedrijven". Met als doel om effectieve methoden te ontwikkelen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt op reguliere werkplekken te krijgen. (gezamenlijke verantwoordelijkheid bedrijfsleven en overheid);
- Een actieplan gericht op het stimuleren van arbeidsmobiliteit over de grens;
- De eerste tientallen Brabantse arbeidsmarktprojecten voor EU programma's zijn ontwikkeld en gemeld;
- 30 innovatieve Brabantse ondernemers zetten sociale innovatie en inclusief werkgeverschap op de kaart en breiden uit met flexicurity en reshoring;
- Kennispact 3.0, samen verder werken aan de 21st century skills en de beroepen van morgen.

Vrijetijdseconomie

VisitBrabant is goed van start gegaan en het eerste jaar zijn er al diverse diensten ontwikkeld voor bezoekers en ondernemers. Concrete resultaten:

- Aantal via de portal ontsloten locaties van ondernemers gestegen van 5.400 naar 8.800
- Aantal evenementen in de agenda gestegen van 400 naar 2500
- 10 x meer unieke bezoekers van de site (20.000)
- 100.000 pageviews per maand
- Groeiend aantal volgers op twitter en instagram: resp. 1800 en 1400
- Facebookcommunity van 12.000 fans
- Ask a local community van 200 actieve gebruiker n groeiend

ConnectBrabant

- Nieuwsbriefbestand van 3000 leden
- Deelname (40) en organisatie (20) van netwerkbijeenkomsten
- Gebruik businessdesk door ruim 250 ondernemers per maand
- 5 online trainingen en 6 masterclasses op gebied van social media, internationale marktwerking en gastvrijheid
- Beursdeelname aan ITB Berlijn, WTM Londen en FITUR Madrid met gezamenlijke Brabantse stakeholders
- Organisatie van meer dan 40 site-inspections
- Meer dan 100 buitenlandse perspublicaties

Routebureau Brabant:

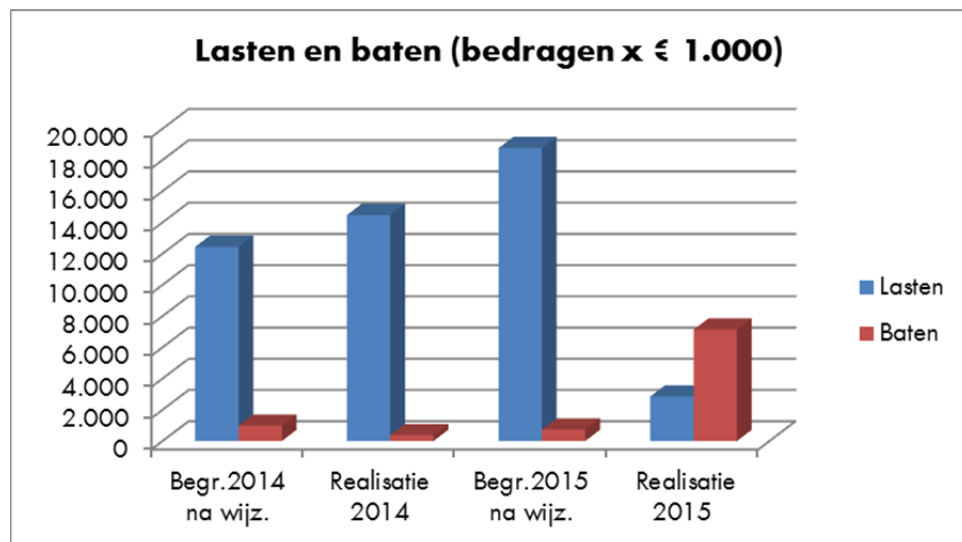
- Ontwikkeling routes met internationale allure: nominaties beste Europese fietsroute 2016 (Van Gogh route) en beste Nederlandse innovatie (Van Gogh-Roosegaarde fietspad)
- Brabant in top 3 aantal fiets-(3^e) en wandeltochten (2^e)

Belangrijkste mijlpalen van de Crossovers

- Meer dan 1 miljoen bezoekers aan Noord-Brabant vanwege het themajaar Van Gogh, waarvan 80% voor een shortbreak. 70% meer bezoekers aan Van Gogh-locaties in Nuenen en Zundert; 13% meer buitenlandse bezoekers
- Meer dan 150 ondernemers haken aan op van Gogh productontwikkeling
- 100 buitenlandse journalisten, 200 perspublicaties en 125 touroperators voor site-inspecties n.a.v. Van Gogh
- Realisatie 30 natuurpoorten

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	11.827	18.757	2.847	15.909
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	317	302	-15
Rijk	0	0	-14	-14
Overige programmabaten	375	408	6.847	6.440
Baten	375	725	7.136	6.411
Saldo lasten en baten	-11.452	-18.032	4.288	22.320
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.regionale structuurversterking	0	0	-3	-3
Bijdr.res.investeringsbudget landelijk	0	0	-14	-14
Bijdr.risicoreserve	0	5.561	-3.969	-9.530
Bijdr.Res.Co-financiering Europese programma's	256	256	-67	-323
Bijdrage uit alg. middelen	11.196	12.215	-237	-12.452
Totale dekking van het saldo	11.452	18.032	-4.288	-22.320

Onderschrijdingen

Plattelandsontwikkelingsplan (POP): Het programma POP2 is in 2015 volledig financieel afgewikkeld voor de totale looptijd van 2007-2013. De lagere vaststelling van de beschikkingen hebben geleid tot positieve afwikkelingsverschillen.

Herwaardering deelnemingen

BOM

In de begroting is rekening gehouden met een negatief resultaat van Bom Holding ten bedrage van € 5,3 mln. (incl. afwaardering van Mutracx vanwege een faillissement ad € 2,1 mln). De feitelijke opwaardering is € 6,0 mln vanwege positieve beleggingsrendementen wordt de BOM geherwaardeerd tot maximaal de verkrijgingswaarde.

LS&H fonds

in het LS&H fonds is een belegging (Acerta) met zeer positieve resultaten. Hierdoor zijn de fondskosten en de verliesvoorzieningen uit 2014 en 2015 gecompenseerd. En er is ook nog uitzicht op een daadwerkelijk rendement.

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Plattelandsontwikkelingsplan (POP)	1.559
- Herwaardering deelneming BOM	11.363
- LS&H fonds	760
- Kredietcrisis	4.000
- Overige onderschrijdingen	711
Totaal onderschrijding	18.393
<i>Overschrijding</i>	
- Bijdrage aan Brab. Ontwikkelings Mij.	-1.804
- Visit Brabant	-378
- Overige overschrijdingen	-302
Totaal overschrijding	-2.484
Totaal afwijking lasten	15.909

Kredietcrisis

Doordat BioNovion met een zeer positief resultaat is verkocht, is er geen negatieve waarde meer van het Spin off fonds en kan de voorziening (ad € 4 mln.) komen te vervallen. De kans is groot dat de provincie nagenoeg alle middelen uit het SOFB terug krijgt.

De overige onderschrijdingen zijn ontstaan door onder andere Lagere uitvoeringskosten Spin-of fonds Brabant, Algemeen economisch Beleid (fasering duurzaam Industriepark Cranendonck) en laadinfrastructuur.

Overschrijdingen

Zowel voor de bijdrage aan Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij als voor Visit Brabant : Is er een begrotingssubsidie voor intensivering verstrekt in het kader van het bestuursakkoord (meerjarig), de volledige beschikking is ten laste van 2015 gekomen. Begroting zal hiertoe meerjarig aangepast worden.

Overige overschrijdingen zijn ontstaan uit diverse posten onder andere REAP, Arbeidsmarktbeleid en advieskosten Havenschap Moerdijk.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Beleggingsresultaat LS&H ivm Acerta	6.700
- Overige afwijkingen	-300
 Totaal afwijking baten	 <u>6.411</u>

Het beleggingsresultaat wordt als via het statenvoorstel tot vaststelling van de jaarstukken in 2016 aan de algemene risicoreserve toegevoegd.

04.02 Economisch programma Brabant

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Met de uitvoering van het economisch programma Brabant werken we aan het versterken van de economische structuur en het verbeteren van de innovatiekracht van Brabant. Onze provincie wil met kennis, ondernemerschap en innovatie tot de Europese top gaan behoren. Hieraan geven wij invulling door uitvoering van de economische speerpunten; het bevorderen van ondernemerschap in het MKB, het stimuleren van innovatie met topsectoren, het bieden van ruimte voor bedrijvigheid en het verbeteren van de arbeidsmarkt voor de kenniseconomie. De Brabantse ontwikkelingsmaatschappij is daarbij onze economische uitvoeringsorganisatie.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

MKB en ondernemerschap

Met een Brabant dekkend netwerk van valorisatieprogramma's investeren wij in bevordering van ondernemerschap in het onderwijs, ondersteuning van innovatieve starters, betere commerciële en maatschappelijke benutting van publiek gefinancierde kennis en leningen aan start-ups voor de vroege fasen van innovatie. Daarnaast zijn we in het kader van de Samenwerkingsagenda Rijk-Regio een actieve aanjager van de totstandkoming van een adequate ondersteuningsstructuur voor innovatief MKB-bedrijfsleven. Hierin werken alle uitvoeringsorganisaties efficiënt en effectief samen.

Innovatie met topsectoren voor maatschappelijke opgaven

In het Economisch programma zijn de volgende sectoren als prioritair opgenomen: Hightech systemen en Materialen (HTSM), Automotive, (Agro)food, Biobased economy, Maintenance, Logistiek en Life sciences/medische technologie, inclusief Zorgeconomie. Via onze topclusters willen we doorgroeien naar een internationale kennis- en innovatieregio. In het Economisch Programma zetten we in op het versterken van de economische structuur, het verbeteren van de innovatiekracht en het versterken van onze internationale positie. Onze doelen worden mede gerealiseerd door de instrumenten die we inzetten, bijvoorbeeld de capaciteit van BOM op het gebied van Business development en Foreign Investments, en financiering via onder meer de fondsen. Wij streven naar een maximale multiplier met instrumentarium op Rijks- en Europees niveau. Daarnaast

investeren wij in het bevorderen van ondernemerschap, werken we met partners aan een adequate ondersteuningsstructuur voor het innovatief MKB-bedrijfsleven en hebben we een Brabant dekkend netwerk voor startersondersteuning. We zetten financieel en niet-financieel instrumentarium in voor innovatie met topsectoren voor maatschappelijke opgaven en dragen bij aan het (mede) organiseren van netwerkbijeenkomsten op het gebied van onze topclusters.

Cluster en campus-ontwikkelingen

We werken aan cluster en campus-ontwikkelingen, waarmee we structurele samenwerking tussen ondernemers en kennisinstellingen borgen en daarnaast ook de fysieke ruimte voor bedrijvigheid creëren. Enkele highlights uit 2015:

Pivot Park, Oss.

2015 stond vooral in het teken van de doorontwikkeling van Pivot Park richting een zelfstandige open innovatie campus. Een eenmalige bijdrage uit het Bestuursakkoord voor campusontwikkelingen is hiervoor beschikbaar gesteld. Eind 2015 is Pivot Park gestart met het opzetten van een monitoringsysteem om de kennis en de ervaringen rond jonge campussen te vergaren en te borgen.

Pivot Park ligt qua aantal bedrijven en werknemers op schema. 2015 was een succesvol jaar voor Pivot Park dankzij een aantal gerichte overnames van Pivot Park bedrijven en ook het binnenhalen van internationale onderzoeksopdrachten. Desondanks staat de financiële positie van Pivot Park onder druk. Pivot Park Holding BV heeft in 2015 een herijkt businessplan opgeleverd, waarin haar toekomstvisie voor de lange termijn is beschreven. Met alle relevante stakeholders wordt in 2016 gekeken hoe in gezamenlijkheid deze toekomstvisie kan worden gerealiseerd.

Aviolanda, Woensdrecht.

Afgelopen juli 2015 hebben Gedeputeerde Staten besloten tot een koerswijziging van Businesspark Aviolanda richting het realiseren van een Aerospace & Maintenance PPS. Deze PPS bestaat uit Businesspark Aviolanda, het ministerie van Defensie (LCW) en een aantal bedrijven en kennis- en onderzoeksinstellingen. De PPS gaat een onderscheidend aanbod van producten en diensten voor Aerospace & Maintenance ontwikkelen. In het verlengde daarvan moet een regionaal ecosysteem worden ontwikkeld van bedrijven en

kennis- en onderzoeksinstituten (o.a. open en gedeelde faciliteiten, business development en lobbyactiviteiten).

In december hebben PS besloten tot een investering (lening) in de motorenfaciliteit voor het onderhoud van een deel van de Europese vloot van de F35 (JSF). Deze investering dient als katalysator voor nieuwe bedrijvigheid, potentiële werkgelegenheid (toekomstige groei) en de bevordering van innovatie en concurrerend vermogen. In de Bestuursafspraken tussen Provincie en de Ministeries van Economische zaken en Defensie zijn afspraken gemaakt over actieve verwerving van aanvullende F35-opdrachten en civiel medegebruik van het LCW, inclusief het streven naar (gezamenlijke) exploitatie van een deel van de faciliteiten door samenwerking van Defensie en het (Brabantse) bedrijfsleven. Ook zijn afspraken vastgelegd over innovatiegericht inkopen door de landelijke overheid en samenwerking op het gebied van kennis, opleiding & training en uitwisseling van technisch personeel.

Daarnaast is gewerkt aan de verdere opbouw van de Brainport Innovation Campus (BIC Eindhoven), is het Fieldlab Campione opgericht in Gilze Rijen. Een Smart industry/maintenance testlocatie die bedrijven uit de chemische sector ondersteunt met de toepassing van sensoren en big data. Het doel is 100% voorspelbaar onderhoud.

De acties voor verbetering van de arbeidsmarkt voor de kenniseconomie treft u aan bij 04.01.

Digitale Agenda van Brabant

De provincie bevordert de totstandkoming van financierbare (breedband) investeringsvoorstellen door partijen in Brabant. In 2015 is de pilotfase Breedbandfonds Brabant geëvalueerd en is de instrumentenmix ten behoeve van de Hoofdphase aangescherpt. Flankerend hieraan is gewerkt aan de volgende projecten:

- breedbandloket/breedband community building. Via de website van de provincie wordt een interactieve digitale omgeving met informatie over breedbandaanleg ingericht. Daarnaast worden informatie- en kennisuitwisselingsbijeenkomsten georganiseerd voor de diverse doelgroepen;
- beleidsontwikkeling en awareness. Organisatie van een publiek-privaat congres rondom de impact van digitalisering;
- uitvoering van publiekscampagne;
- inrichting van vier regionale governance organisaties ten behoeve van regionale projectontwikkeling.

In 2015 is het Hoofdfonds opengesteld en hebben 3 partijen een definitieve aanvraag bij de BOM – als uitvoerende partner – gedaan. 2016 staat in het teken van uitvoering.

Stand van zaken mijlpalen 2015

High Tech Systems & Materials

- Koningshoevenbijeenkomst data science met start en ondertekening van Graduate School Den Bosch
- innovatie plan Brainport Industries Campus
- vervolg ondersteuning DITSS (Dutch Institute for Technology, Safety & Security)
- 3e tranche geld richting Holst en start ontwikkeling met holst ecosysteem met de gekochte patenten
- start Vanguard
- onderzoek smart industry, oprichting intermediair samenwerkingsverband en mede organisatie van een aantal bijeenkomsten
- meerdere OP-Zuid aanvragen goedgekeurd zoals Fotonica (hoogste rating) en fieldlab Campione
- Start en ondertekening van Graduate School Den Bosch.

Automotive

- De verdere ontwikkeling van de Automotive Campus krijgt vorm en er hebben zich nieuwe partijen gevestigd (o.a. Verkeers- en Innovatiecentrale en VDL). Ook is er onder leiding van een triple helix beleidsgroep een gemeenschappelijke visie opgesteld voor de ontwikkeling van de campus als centrale locatie voor Green & Smart Mobility en de Automotive sector.”;

Logistiek

- de lancering van NewWays op de Dutch Design Week.

Maintenance

- Rapport PWC over de kansen die de komst van de F35 biedt voor Nederland.
- Provinciale investering (lening) in F-35 motorenonderhoudsfaciliteit Woensdrecht.
- Bestuursafspraken tussen de Ministeries van defensie, EZ en Provincie Noord-Brabant.
- Versterking regionale Aerospace & Maintenance hotspots
- Zelfvoorzienende doorstart World Class Maintenance (WCM)
- Honorering in OP-Zuid van Smart industry field lab Campione

Lifesciences

- Concretisering afspraken Pivot Park (open stellen campus, verbeteren uitstraling), en groei aantal werknemers op schema
- Aantal mooie opdrachten en overnames bij start-up's op Pivot Park (veelal in verleden met provinciale steun opgezet)
- Alle Brabantse middelen in RedMedTechVentures fund uitgezet, inclusief aanvullende € 0,5 mln
- Eerste versie business plan voor grootschalig living lab ehealth opgesteld (BA-ambitie!)
- Interreg-project Boost4Health geselecteerd voor definitieve uitwerking, start voorzien in 2016 (Noordwest-Europa programma)
- Samenwerking gestart met Baden-Wurtemberg en Brainport Industries rondom medische technologie
- Samen met Brabantse stakeholders op vakbeurzen BioMedica, Health Valley event en Technology for Health

(Agro)Food

- in oktober is de GROW Campus in Den Bosch geopend
- De makel- en schakelpartners agrofood (BOM, AgriFood Capital, Food Tech Brainport, LIB/ZLTO) hebben ruim twintig clusters/proeftuinen begeleid. Vijf nieuwe business clusters en proeftuinen zitten in de uitvoeringsfase.
- In 2015 is de testfaciliteitenregeling Innovatie Agrofood opengesteld. Deze is gekoppeld aan zowel POP en OP-Zuid. Doel van de regeling is het stimuleren van bedrijven en kennisinstellingen om hun testfaciliteiten beschikbaar te stellen voor MKB bedrijven.

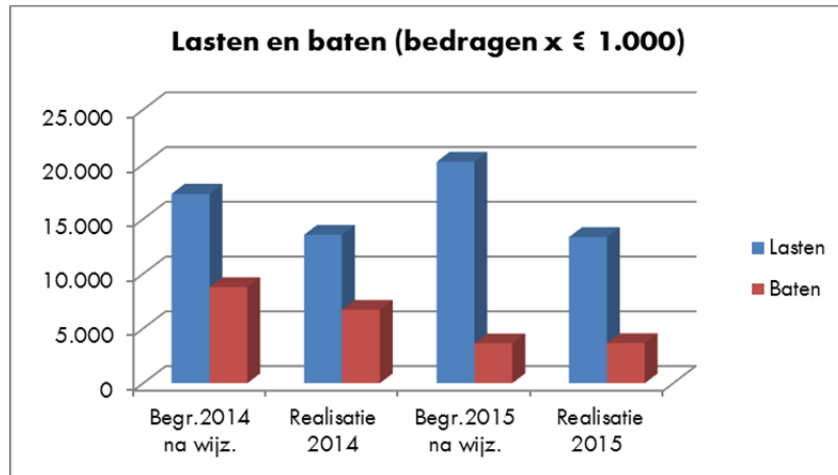
Zorgen voor voldoende kapitaal

- het OP-Zuid programma is open voor ondernemers om innovatieve projecten in te dienen;
- er is een gezamenlijke ondersteuningsstructuur van KvK en de ROM's voor het MKB om zo maximaal aan te haken bij regionale, nationale en Europese financieringsmogelijkheden;
- er is een zeer vroege fase financiering faciliteit (niet-revolverend) voor innovatieve startende ondernemingen, aansluitend op het bestaande aanbod van innovatie-financiering. Vanuit het Brabant brede netwerk van Startersondersteuning zijn in 2015 10 Proof of Conceptleningen verstrekt en 29 Preeseedleningen.

- Voor de vervolg financiering (preseed-seed) is het Ontwikkelfonds beschikbaar. Dit fonds is in 2015 gestart en richt zich op consortia van bedrijven die een innovatieve product-markt combinatie naar de markt willen brengen. In 2015 zijn 6 investeringen gedaan. Het Ontwikkelfonds is onderdeel van het Innovatiefonds, zie ook Programma investeringsagenda –productgroep 07.08.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	8.726	20.235	13.360	6.875
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	3.624	3.624	0
Overige programmabaten	23	23	33	11
Baten	23	3.646	3.657	11
Saldo lasten en baten	-8.704	-16.589	-9.703	6.886
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdrage uit risicoreserve	0	2.575	2.575	0
Bijdrage uit alg. middelen	8.704	14.014	7.128	-6.886
Totale dekking van het saldo	8.704	16.589	9.703	-6.886

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie	1.957
- Ruimte voor bedrijvigheid:	1.988
- PHP middelen Herstructurering bedrijventerrein	1.422
- Breedbandloket / management en kennisontw.	1.013
- Zorg economie	394
Diverse onderschrijdingen	509
Totaal onderschrijding	7.283
<i>Overschrijding</i>	
- Overige overschrijdingen	-408
Totaal overschrijding	-408
Totaal afwijking lasten	6.875

Onderschrijding

-Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie: voor de middelen uit het bestuursakkoord voor 2015 zijn (ultimo december) beschikkingen voorbereid. De daadwerkelijke beschikkingen hebben echter begin 2016 plaats gevonden. De bestuursakkoordmiddelen worden overgeheveld naar 2016.

Ruimte voor Bedrijvigheid

Betreft middelen bestuursakkoord 2015 voor Campusontwikkeling (o.s. Cuijck,) die in 2015 niet meer tot besteding zijn gekomen, maar waarvan voorgesteld wordt deze over te hevelen naar 2016.

PHP middelen Herstructurering bedrijventerrein:

De middelen van het PHP worden voor € 1.0 mln. ingezet om een impuls aan West-Brabant te geven. Regio West Brabant zal samen met de provincie Noord-Brabant en de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij komen tot projecten op verouderde bedrijventerreinen in West-Brabant. De beoordeling van deze projecten vraagt meer tijd en voorgesteld wordt om €1,0 mln. over te hevelen naar 2016.

Breedbandloket

Vanwege minder activiteiten zijn de uitvoeringskosten voor Breedbandloket / management en kennisontwikkeling lager uitgevallen dan geraamd.

Zorg economie:

Pivot Park BV is bezig met een herijking van haar business plan, waarin ook de ervaringen van afgelopen jaren worden gebruikt om de open innovatie campus Pivot Park nog beter geëquipeerd te maken voor de toekomstige behoeften van haar bewoners en klanten. Aan dit leerproces draagt de provincie financieel bij, voor in totaal € 400.000. Deze prestatie was geraamd voor 2015, maar door een vertraging in het herijkingsproces, zal een deel van het bedrag, zijnde € 285.000, pas in 2016 gerealiseerd worden en wordt voorgesteld om €0,285 mln. over te hevelen naar 2016.

Diverse onderschrijdingen. Makel en schakelwerk Agrofood is lager uitgevallen, balansafwikkeling IAB4 programma.

Overschrijding

- Overige overschrijdingen: De kosten voor ontwikkelingen van de topsectoren zijn hoger uitgevallen.

04.03 Internationalisering en Europese programma's

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

In 2015 is er een verdiepingsslag gemaakt in de samenwerking met focusregio's, waarbij structurele samenwerking op de lange termijn voor het MKB en de kennisinstellingen, alsmede de internationale positionering van Brabant het uitgangspunt vormt. Door Internationalisering, Public Affairs, Branding en Europese programma's is bijgedragen aan de doelstellingen die in de Agenda van Brabant alsmede het nieuwe bestuursakkoord zijn geformuleerd.

Met Baden-Württemberg, Beieren, Vlaanderen, Jiangsu, Japan en Israël zijn de relaties zichtbaar verdiept en is samenwerking versterkt. In Brussel is krachtig ingezet op belangenbehartiging en lobby. Conform het bestuursakkoord is Brabant in Brussel gepositioneerd als EU topregio waar het gaat om kennis en innovatie. Ook in Den Haag is ingezet op belangenbehartiging en versterking van de Haagse contacten voor het nieuwe college. Door nauwe samenwerking met een breed scala aan Brabantse partners is de eenduidige Brabantse boodschap zowel internationaal als nationaal veelvuldig gezien en gehoord.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

2015 stond in het teken van de continuering, verdieping en verdere verkenning van de ingeslagen route van 2014.

Internationale samenwerking

Met **Duitsland**, waar de focus ligt op de high-tech Bundesländer Beieren en Baden-Württemberg, bestaat zo'n intensieve vorm van structurele samenwerking. Meerdere inkomende en uitgaande missies bevestigen dit. Brabant heeft zich goed kunnen profileren en banden tussen Brabantse en Duitse clusterorganisaties zijn versterkt. Op basis van detachering van 3 maanden wordt thans de aanbeveling ingevuld om te komen tot plaatsing van een Brabantse vertegenwoordiger op het Consulaat-Generaal te München voor enkele jaren. Met als taakveld Beieren en Baden-Württemberg zal worden ingezet op samenwerking op het gebied van innovatie en kennis (i.s.m. kennisinstellingen als TU/e) en zullen er kleinschalige handelsmissies worden georganiseerd binnen de thema's e-/smart mobility, Med-Tech en Agrofood. Maar ook buurregio Noordrijn-Westfalen blijft van belang voor Brabant. Zo wordt samenwerking met Limburg ingezet om onze belangen op het CG in Düsseldorf in te vullen voor versterking van de grensoverschrijdende samenwerking.

Vlaanderen blijft als buurregio van groot belang voor alle taken en opgaven van de provincie. Het onderhouden van goede bestuurlijke en ambtelijke relaties is juist door de complexiteit van de diverse bestuurslagen in bevoegdheden van groot belang, van (grens)gemeenten tot aan de Belgische federale overheid. Denk daarbij aan de complexe samenwerking in VND-verband (Vlaams-Nederlandse Delta). De samenwerking met andere Vlaams-Brabant (Leuven, IMEC), Antwerpen (havensamenwerking) en Belgisch Limburg (Kempensamenwerking) is geïntensiveerd. Verdere samenwerking met het Vlaams Gewest, verantwoordelijk voor innovatie, moet in 2016 worden versterkt. Strategische inzet is en wordt gepleegd op de samenwerking met Vlaamse kennisinstellingen (i.s.m. TU/e en UvT), iets wat in de afgelopen jaren onderbelicht is geweest maar wat grote mogelijkheden voor samenwerking kan opleveren. De Brabantse agenda voor de toekomst sluit goed aan bij de Vlaamse toekomstvisie 2050. Brabant (met Brainport) en Vlaanderen spelen een leidende rol in het Vanguard-initiatief, een Europees netwerk gericht op de uitdagingen voor de toekomstige maakindustrie.

De positionering van 'Europe's heart of smart solutions' heeft in 2015 een concrete vorm gekregen. Door de verbinding te zoeken met internationale high-tech regio's kunnen Brabantse kennisinstellingen en bedrijven de samenwerking aangaan met vooraanstaande counterparts. De toegevoegde waarde van de provincie bevindt zich in het verbindende element, en het openen van ingangen. In Japan heeft Brabant zich zonder meer kunnen presenteren als regio waar open innovatie en hoogtechnologische ontwikkelingen gezamenlijk zorgen voor succes. Er is in Japan veel interesse in dit model. Door een samenwerkingsrelatie met TEP (Tx Entrepreneurial Partners Tokio) heeft Brabant nu ook een platform in Japan waar het open innovatiemodel kan worden gepromoot. De interesse van Japanse bedrijven in Brabant is groot gebleken, net als die van andere triple helix organisaties. De samenwerking tussen TU/e en Tsukuba University is uitgebreid en zal in 2016 leiden tot een summer school waarin technologie en innovatie zullen worden ingezet door studenten uit Japan én Eindhoven om te komen tot nieuwe oplossingen binnen de maatschappelijke opgaven.

In **Israël** is de samenwerking gezocht met de Technion Universiteit, die moet leiden tot innovatiesamenwerking. Daarnaast is het hoogtechnologische karakter van diverse

sectoren in Israël zeer aantrekkelijk voor Brabantse bedrijven die actief zijn op het gebied van HTSM (o.a. Brainport Industries).

De provincie Jiangsu in **China** is ook in 2015 interessant gebleven voor Brabant. Jiangsu loopt voorop als het gaat om de transformatie van laagwaardige productie naar innovatie en high-tech maakindustrie. De provinciale overheid in Jiangsu heeft daarom de samenwerking met Brabant meermaals opgezocht, onder andere tijdens een inkomende missie met het thema "Science & Technology". Na een wisseling van de wacht van de Brabantse vertegenwoordiger in Nanjing is in 2015 ingezet op het voorbereiden van een kleinschalige, gefocuste missie rondom medische technologie in voorjaar 2016.

Tot slot merkt de provincie dat vanuit internationaal perspectief, Brabant zeer interessant wordt bevonden als hoogtechnologische (investerings-)regio. Ambassades brengen een bezoek aan Brabant en onder andere in samenwerking met Brainport en de BOM is Brabant uitstekend gepositioneerd als interessante hightech-regio. Denk daarbij aan het proactief op de kaart zetten van Brabant in Den Haag (inkomende missies), bij de NFIA buitenkantoren (buitenlandse investeringen) en het gezamenlijk organiseren van werkbezoeken. In 2015 heeft Brabant onder andere twee dagen alle Nederlandse acquisiteurs mogen ontvangen voor de NFIA masterclass en is ingezet op het vestigingsklimaat van Brabant door vervolg te geven aan het winnen van de FDI-awards in 2014. Daarnaast heeft de BOM dertig buitenlandse bedrijven begeleid bij hun investeringen in Brabant (bijna € 118 miljoen). Voorbeelden hiervan zijn de komst van het hoofdkantoor van Shimano en het Europese logistieke centrum van Huawei, evenals extra investeringen in Forever 21, Mars en Tesla. Dit vertaalde zich in 1756 banen. En deze investeringen genereren een extra impuls voor de omgeving van deze buitenlandse bedrijven. De uitstekende ligging van Brabant, de sterke logistieke sector alsmede het aanwezige hightech-ecosysteem zijn daarbij vaak doorslaggevend.

Europese programma's

Alle drie de Europese programma's zijn in 2015 open gegaan. Voor het OPZuid programma heeft het geresulteerd in een 4-tal openstellingen, voor de Interreg programma's grensregio Vlaanderen – Nederland en het twee Zeeën Programma heeft dit geleid tot 2 openstellingen en grensregio Duitsland – Nederland heeft gekozen voor een openstelling voor de gehele programmaperiode 2014 -2020.

Met het POP3 programma had de provincie een primeur door op 2 november 2015 als eerste provincie in Nederland het POP 3 te openen met een drietal regelingen gericht op innovatie in de landbouw.

Om optimaal gebruik te maken van de financiële mogelijkheden die Europa ons biedt is door de afdeling Europese programma's in 2015 ook sterk ingezet op het onderzoeken van de mogelijkheden van nieuwe Europese financieringsbronnen buiten de bestaande programma's zoals het EFSI (Junckerplan), Horizon 2020 en initiatieven van de EIB en EIF.

De doelstelling om te komen tot een operationeel agentschap (Stimulus) voor Europese programma's op schaal van Zuid-Nederland in 2015 is nog niet gerealiseerd. Wel zijn er in 2015 belangrijke stappen gezet om tot schaalvergroting van de uitvoeringsorganisatie Stimulus te komen. Daarnaast is er een flexibel systeem ontwikkeld voor de vastlegging en beheersing van de diverse subsidiestromen, wat inmiddels ook bij de andere 3 managementautoriteiten in Nederland is uitgerold. Zo heeft stimulus voor het systeem een één gescoord, wat de hoogst haalbare score is. Uit intensieve controles die door de Audit Autoriteit (Ministerie van Financiën) op de in Brussel gedeclareerde kosten zijn uitgevoerd, is een foutfractie van 0,033% gebleken. Dit is de laagste foutfractie die binnen Nederland bij een MA is geconstateerd gedurende de programmaperiode 2007 – 2013. Bovenstaande geeft veel vertrouwen voor de toekomst en is een belangrijke stap op weg naar het schaalniveau voor een zelfstandig Agentschap Zuid voor Europese programma's.

Public Affairs - Brussel

Ook in 2015 is er gewerkt aan het behartigen van de belangen van Brabant bij de EU instellingen in Brussel. Via de inzet van twee vaste medewerkers van de provincie Noord-Brabant in het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel is gewerkt aan strategische lobby en belangenbehartiging bij de EU instellingen in Brussel. Conform het bestuursakkoord profileert Brabant zich in Brussel als een EU topregio op het gebied van kennis en innovatie. Er is ook extra ingezet op het organiseren van werkbezoeken uit Brabant aan Brussel.

Public Affairs Den Haag :

De belangen van Brabant in politiek Den Haag zijn het afgelopen jaar behartigd door het team public affairs. Op de prioritaire dossiers is gewerkt aan strategische lobby, advisering en informatievoorziening om publieke opinie en politieke besluitvorming voor Brabant zo gunstig mogelijk te laten uitvallen. Samen met de (nieuwe) leden van GS is geïnvesteerd in de Haagse contacten (onder andere woordvoerders uit de Eerste en Tweede Kamer en Brabantse Kamerleden). Conform de planning zijn de Brabantborrels en de Prinsjesdagborrel in Den Haag en werkbezoeken in Brabant georganiseerd. Onder meer op de volgende dossiers is gelobbyd en zijn resultaten behaald: intensieve veehouderij; infrastructuur (MIRT, bereikbaarheid Zuid-Nederland); defensie (JSF); cultuur;

Moerdijk; aanpak drugscriminaliteit, schaliegas, natuurwet (IPO) en de mediawet (publiek-private samenwerking).

Branding

De zichtbaarheid, herkenbaarheid en naamsbekendheid van Brabant zijn met name internationaal vergroot door het inbedden van onze boodschap en beeldmerk op passende plaatsen, evenementen en producten.

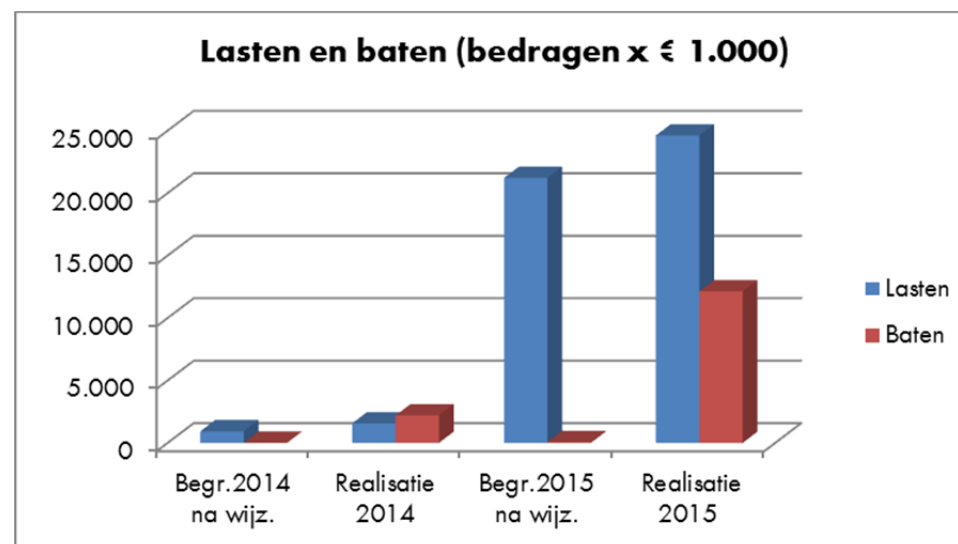
Hiermee is geïnvesteerd in de bekendheid van Brabant als kennis- en innovatieregio op vooral internationaal vlak, gericht op doelgroepen en specifieke doellanden. Hiertoe wordt nauw samengewerkt met partners uit de triple helix, met de focus op de maatschappelijke opgaven, ondernemerschap en leefklimaat. De bestaande strategie is tegen het licht gehouden, en doorontwikkeld tot een future proof model. Samenwerking en eenduidigheid dragen bij aan een consistent en sterk imago van Brabant en zijn daarmee van cruciaal belang in het realiseren van de internationale ambities van Brabant.

Mijlpalen van 2015:

- Brabantboodschap en -uitstraling op internationale beurzen en missies, samen met partners;
- Actieve benadering van de internationale pers rond internationale activiteiten en successen;
- Actieve inzet van diverse nationale media rond Brabantse successen;
- Grotere producties (brand management): beursportal, internationaal Brabantpaviljoen, hogere frequentie nieuwsbrief (6x p/jr ipv 4 x p/jr)
- Uitnuttigen fDI-award, en voorbereiding nieuwe fDi-award 2016-2017
- Alle drie Europese programma's open gegaan:
OPZuid programma; 4-tal openstellingen gericht op de versterking van de innovatie in Brabant, de ondersteuning van het MKB en voor een koolstof arme economie.
Interreg programma's; grensregio Vlaanderen – Nederland en het twee Zeeën Programma 2 openstellingen in 2015 en grensregio Duitsland – Nederland; 1 openstelling voor de gehele programmaperiode 2014 -2020.
POP3 programma; Op 2 november 2015 als eerste provincie in Nederland het POP 3 geopend met een drietal regelingen gericht op innovatie in de landbouw.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	1.049	21.211	24.611	-3.400
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	12.036	12.036
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	61	89	28
Baten	0	61	12.125	12.064
Saldo lasten en baten	-1.049	-21.150	-12.486	8.664
Dekking verschil lasten en baten				
Bijdr.Res.Co-financiering	0	19.176	4.772	-14.404
Europese programma's				
Bijdrage uit alg. middelen	1.049	1.974	7.714	5.740
Totale dekking van het saldo	1.049	21.150	12.486	-8.664

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Co financiering OP Zuid	4.080
- Co financiering Interreg	4.899
- Overige onderschrijdingen	208
Totaal onderschrijding	9.187
<i>Overschrijding</i>	
- Efro bijdragen OP Zuid	-12.036
-Overige overschrijdingen	-551
Totaal overschrijding	-12.587
Totaal afwijking lasten	-3.400

Totaal afwijking baten

- Efro bijdragen OP Zuid: Efro bijdrage OPZuid is niet geraamd maar wordt budgettair neutraal in de jaarrekening verwerkt. Zie ook afwijking bij overschrijding lasten.

Onderschrijding

- Co financiering OP Zuid: de aanvragen voor de call uit september/oktober 2015 zijn nog in een beoordelingsfase en nog niet beschikt.
- Co financiering Interreg: De aanvragen voor de call uit 2015 zijn nog in een beoordelingsfase en nog niet beschikt.
- Overige onderschrijdingen Uitvoeringskosten internationale zaken en branding zijn lager uitgevallen

Overschrijding

- Efro bijdragen OP Zuid: Efro bijdrage OPZuid is niet geraamd maar wordt budgettair neutraal in de jaarrekening verwerkt. Zie ook afwijking bij overschrijding baten.
Overige overschrijdingen: De uitvoeringskosten zijn te laag geraamd waardoor verschil is ontstaan.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Efro bijdragen OP Zuid	12.036
- Overige afwijkingen	28
Totaal afwijking baten	12.064

5 Mobiliteit

Programma 05 Mobiliteit

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inleiding

Wij willen dat Brabant een fijne plek is om te wonen, werken en recreëren. Waar je vlot op je bestemming kunt zijn en waar producten slim en veilig vervoerd worden. Wij willen ook dat Brabant een internationale top kennis- en innovatieregio blijft. We dragen bij aan de concurrentie- en agglomeratiekracht van Brabant, door samen met onze partners te werken aan een veilig, slim en duurzaam mobiliteitsnetwerk voor bewoners, bedrijven en bezoekers.

In mei 2015 is het nieuwe bestuursakkoord gesloten. Als uitwerking daarvan is de Ambitie Mobiliteit opgesteld. Sinds september 2015 werken we vanuit vier ontwikkellijnen om het mobiliteitsnetwerk voor Brabanders en de Brabantse economie te realiseren:

1. Verbeteren verbindingen binnen Brabant
2. Versterken (inter)nationale bereikbaarheid stedelijk Brabant
3. Werken aan toekomstbestendig openbaar vervoer
4. Optimaliseren wegbeheer, data en veiligheid

Algemeen Beeld

Het programma Mobiliteit loopt op koers. De eerste grote resultaten van majeure infrastructurele werken zijn opgeleverd. Zo zijn in 2015 de A4, de nieuwe Midden-Brabantweg (de N261) en de eerste van drie grote komomleidingen (Zundert) in gebruik

genomen. In 2015 zijn diverse uitvoeringsprogramma's voor mobiliteitsbeleid zoals DVM en Verkeersveiligheid afgerond en zijn de eerste stappen gezet voor de continuering van het beleid mede ook na de accenten van het nieuwe bestuursakkoord. Daarnaast zijn langlopende besluitvormingsprocessen succesvol afgesloten waardoor belangrijke projecten met onze partners zijn gestart, zoals het transferium Vlijmenseweg, de snelfietsroute Cuijk-Nijmegen en de gunning van de OV-concessie Zuidoost Brabant. Het akkoord dat de provincie heeft gesloten met het Rijk en de regio omtrent het bidbook 'bereikbaarheid Zuid-Nederland, samen slim robuust' is een belangrijke eerste stap in een innovatieve samenwerking tussen Rijk, provincie, regio en bedrijfsleven.

De vier ontwikkellijnen worden ingestoken vanuit de drie productgroepen:

Mobiliteit (05.01)

De provincie beïnvloedt de mobiliteitsbehoefte door in te spelen op de keuzes van mensen die zich verplaatsen (zoals gebruik van fiets en OV naast auto). Door het uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid worden verkeersdeelnemers bewust van hun bijdrage aan een veiliger verkeer: in 2015 toegespitst op de senioren verkeersdeelnemer. Projecten als Spookfiles A58 en B-riders zetten in op technische innovatie en ontwikkeling van intelligente systemen. Hierdoor vermindert de drukte op de weg. De (inter)nationale bereikbaarheid van stedelijk Brabant is versterkt doordat de Zuid Willemsvaart bevaarbaar is geworden voor klasse IV schepen. Door de aanpak van diverse kleine infrastructurele projecten door gemeenten via de Regionale Uitvoeringsprogramma's zijn de verbindingen binnen Brabant in 2015 verbeterd en veiliger geworden. De uitvoering van mobiliteitsbeleid kostte in 2015 circa € 145 miljoen.

Openbaar vervoer (05.02)

Het OV speelt in op de vraag van de meeste reizigers. Het OV vormt een verbindende schakel in het Brabants mobiliteitsnetwerk, legt de verbinding met de ruimtelijk-economische ontwikkeling en levert Brabant maatschappelijk nut (bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid).

In 2015 heeft de provincie de OV-visie verder uitgevoerd door:

- beheren van de OV-concessies, maar ook de aanbesteding en gunning van de concessie Zuidoost-Brabant. Uniek voor Nederland is dat vanaf de start van deze concessie al met ruim 40 elektrische gelede bussen wordt gereden in het stedelijke HOV. Nog binnen de concessieperiode zal het busvervoer volledig zero emissie zijn.
- het beïnvloeden van de reizigersmarkt, het benutten van vervoerscapaciteit en het verbeteren van de bereikbaarheid door de ontwikkelteams met vervoerder en gemeenten, kleinschalige mobiliteitsoplossingen en gebruik van de regiotaxi.
- investeringen in de ruggengraat van het OV-netwerk door start en of oplevering van diverse infrastructurele projecten als de HOV busbaan tussen Breda en Oosterhout.

De uitvoering van de OV-visie kostte in 2015 circa € 108 miljoen.

Infrastructuur / Provinciale wegen (05.03)

De doorstroming, verkeersveiligheid en leefbaarheid is verbeterd door het bouwen, verbeteren, beheren en onderhouden van de provinciale wegen. Dit kostte circa € 143,8 miljoen. Hiervan is circa € 58,4 miljoen geïnvesteerd via het investeringsvolume Provinciale Wegen (inclusief N261), circa € 48,6 miljoen via het normale programma (A59, A4 en Beheer en Onderhoud) en ca. € 36,8 miljoen voor de afschrijvingslasten voor eerder gedane investeringen.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Gevolgen voor het te bereiken effect?
Prov. Verkeers- en Vervoersplan, PVVP; 2020 PS 53/06 Dynamische Beleidsagenda (DBA) ; 2016 MF-0071 Bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid	Vaststelling van uitvoeringsprogramma met de vijf GGA-regio's door provinciale cofinanciering, getoetst aan de provinciale subsidieregeling Verkeer en Vervoer. In 2015 5 uitvoeringsprogramma's. Streefwaarde is bijgesteld in burap van 5 naar 6 ivm overname van taken van SRE. Uitvoeren van campagnes op het gebied van verkeersveiligheid. (streefwaarde 2015: 1 campagne jaar van de senioren)	Ja. In alle GGA-regio's is in najaar 2015 een regionaal uitvoeringsprogramma vastgesteld dat is getoetst aan de provinciale subsidieregeling Verkeer en Vervoer. De RUP's verbeteren de bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid door het uitvoeren van diverse mensgerichte en infrastructurele maatregelen. In 2015 zijn 101 infrastructurele projecten en 66 niet-infrastructurele projecten door de GGA-regio's gestart. Deze projecten worden in de loop van 2016 en verder afgerond. Voor het SRE is in 2015 op uniforme wijze een GGA-regio gevormd via de Metropoolorganisatie Regio Eindhoven. Ja. De provincie coördineert, begeleidt en financiert de Brabantbrede publiekscampagne '<i>Brabant gaat voor NUL verkeersdoden</i>'. Deze campagne heeft een breed bereik en besteedt veel aandacht aan gedragsbeïnvloeding. In 2015 stond de 'Senior' centraal in de campagne. In de GGA-regio's is dat tot uiting gekomen in de ruim 80 projecten die zijn uitgevoerd voor senioren. Dit betroffen veelal fietstrainingen, autotraining praktijk en opfriscursussen voor de theorie. Ook deden er 3.000 senioren mee met de verkeersveiligheidsquiz. De website www.nulverkeersdodenbrabant is in 2015 door ongeveer 20.000 bezoekers bezocht. Het Brabant Veilig Voorlichtingsteam bezocht evenementen. Het team gaat jaarlijks met 10.000 tot 12.000 Brabanders in gesprek. De provincie faciliteert verkeerseducatie voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Van de 880 basisscholen in Brabant nemen er ruim 800 deel aan het Brabants Verkeersveiligheid Label. Inmiddels hebben 712 basisscholen het label gehaald. Dit betekent dat 440.000 basisschoolkinderen in Brabant in 2015 goede verkeerseducatie hebben gehad. Bijna 100 voortgezet onderwijscholen nemen deel aan het programma Totally Traffic. En 25 scholen nemen deel aan het Europese project waarin naast verkeersveiligheid ook aandacht is voor gezondheid en milieu (STARS).

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Gevolgen voor het te bereiken effect?
-	26 Beter Benutten-projecten uitgevoerd en afgerond. Waarvan in 2015: 24	Ja. Gerealiseerd: 24 projecten zijn afgerond. B-Riders vervolg is een groot succes, 5000 extra deelnemers hebben de overstap van auto naar de fiets gemaakt. Naar verwachting levert dat meer dan 2000 spitsmijdingen per dag op, bovenop de 1000 van B-Riders 1. De effecten op doorstroming zijn later bekend.
-	Start uitvoering bereikbaarheidsverklaring Beter Benutten 2.0 in 2015: pm	Ja. Rijk, regio en bedrijfsleven nemen met dit programma samen innovatieve maatregelen om de bereikbaarheid in de drukste regio's te verbeteren. Brabant richt zich op drie sporen: stedelijke bereikbaarheid, logistiek en innovatie (ITS). De provincie coördineert het Brabantse programma en is trekker van de projecten Gedragsverandering A2 Nederweert – Eindhoven, B-riders, OV marketing en Brabant Mobiliteitsnetwerk
-	Investeringen in Brabantse kanalen. Realisatie van verbreding Zuid-Willemsvaart in 2015, en verbreding Wilhelminakanaal in 2016	Gedeeltelijk. De werkzaamheden aan de Zuid-Willemsvaart en Maximakanaal zijn in 2015 afgerond. De stad Den Bosch is nu ontlast van scheepvaartverkeer (o.a. geen openstaande bruggen meer) en Veghel is nu per klasse IV-schip goed bereikbaar. Voorbij Veghel zijn de werkzaamheden aan het kanaal in het kader van Beter Benutten afgerond waardoor de regio Zuidoost met beperkt klasse IV over water bereikt kan worden.
Goederenvervoer 3. Visie Vaarwegen; 2015 PS 72/04 4. Strategische Visie Goederenvervoer; 2030 PS 60/08	Uitvoering geven aan het programma fiets in de versnelling: realisatie van 1 snelfietsroute in 2015. Bij burap is gemeld dat de oplevering van de snelfietsroute in 2016 plaatsvindt.	Gedeeltelijk. De snelfietsroute Oss-'s-Hertogenbosch (F59) is gedeeltelijk gerealiseerd. De volledige route wordt opgeleverd in 2016. De aanleg van de snelfietsroute Cuijk-Mook-Nijmegen wordt voorbereid, verwachte oplevering van de hele route in 2018. In 2015 is gestart met het opstellen van een uitvoeringsprogramma voor het Brabants snelfietsroutenetwerk, dat een onderdeel zal vormen van het vervolg op Fiets in de Versnelling. In september 2015 is een samenwerkingsverband tussen provincie Noord Brabant, SPARK, de gemeente 's-Hertogenbosch, Jeroen Bosch Ziekenhuis, TU Eindhoven en NHTV Breda op het gebied van fietsonderzoek ondertekend. De partijen starten samen een proeftuin, ofwel 'living lab' op, om waarde te creëren voor de snelfietsroute F59 tussen 's-Hertogenbosch en Oss: Over een periode van drie jaar testen fietsers tal van innovaties op deze snelfietsroute. Doel van het living lab is de kennis over de omgeving, veiligheid, de fiets zelf, en het gedrag te vergroten, zowel regionaal, landelijk als internationaal.
-	Alle Brabantse treinstations beschikken in 2015 over OV-fietsen	Grotendeels gerealiseerd. In 2015 is NS gestart met de voorbereiding van de aanleg van OV fietsen op 17 trein- en 4 busstations. Naar verwachting komen alle OV-fietsen in 2016 beschikbaar voor publiek. Ook samen met BrabantStad is volop gewerkt aan thema Fiets. Zo heeft de Stuurgroep ingestemd met het position paper Ons Brabant Fietst inclusief actieprogramma 2016-2020. Ons Brabant Fietst is het samenwerkingsplatform voor publieksverbindende communicatie, online en offline. Dit platform draagt bij aan de ambitie om Brabanders en bezoekers meer en vaker de fiets te laten pakken, en om in 2020 dé toonaangevende fietsprovincie van Nederland te zijn.
OV-visie Brabant; ; 2025 PS 43/12	Uitvoering OV-bus concessies : 3 concessies in 2015	Ja, gerealiseerd Met het overnemen van de plusregio zijn dit drie concessiegebieden geworden.
-	Aanvullende prestatie bij burap: Aanbesteding en implementatie concessie Zuidoost Brabant. Streefwaarde 2015: 1.	De aanbesteding voor de concessie Zuidoost is succesvol afgerond. Hermes heeft de concessie gegund gekregen. In Zuidoost zullen extra bussen gaan rijden, vooral op de stedelijke HOV-assen en op de belangrijkste vervoerassen binnen de regio. Al vanaf de start van de concessie zullen 40

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

05 Mobiliteit

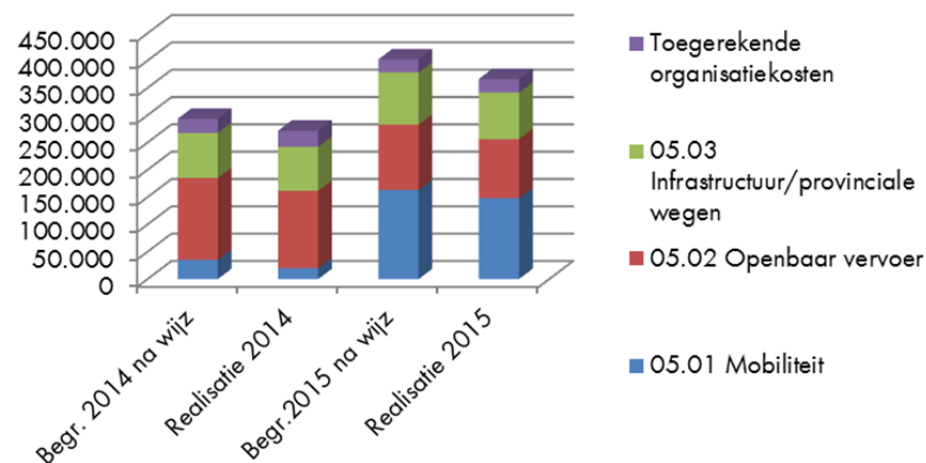
Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr.-realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	201.322	378.242	341.618	36.624
Toegerekende organisatiekosten	23.570	24.083	24.776	-693
Totaal lasten	224.892	402.326	366.395	35.931
<u>Baten</u>				
Rijk	130.007	264.955	250.859	-14.096
Europa	0	0	0	0
Overige programmabaten	2.248	20.059	22.486	2.427
Totaal baten	132.255	285.014	273.345	-11.669
Saldo van baten en lasten	-92.637	-117.311	-93.049	24.262
<u>Dekking verschil lasten en baten</u>				
Dekking uit reserves	11.654	33.528	30.019	-3.508
Dekking uit alg.middelen	80.983	83.784	63.030	-20.754
Totale dekking van het saldo	92.637	117.311	93.049	-24.262

Toelichting

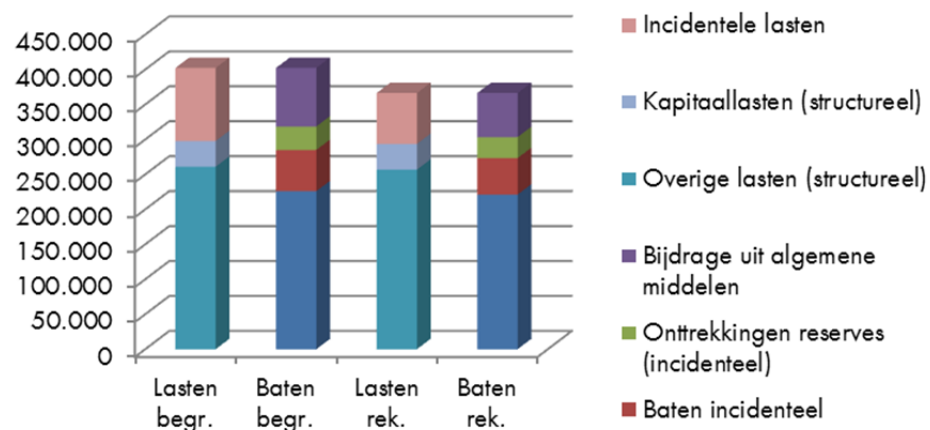
Er is voor bijna € 35,9 mln minder uitgegeven dan we hebben begroot in 2015. Dit komt o.a. door:

- Lagere uitgaven op Mobiliteitsbeleid van nog doorlopende projecten Beter Benutten (€ 4,9 mln), een latere afrekening voor de Brabantse kanalen (€ 3,3 mln) en lagere bestedingen op gemeentelijke infraprojecten (€ 5,3 mln.). Deze worden in 2016 afgerekend.
- Lagere uitgaven op Openbaar Vervoer, door lagere uitgaven op de OV concessie (€ 5,6 mln) door de lage indexatie van de uitgave aan de vervoerder. Daarnaast is de subsidieaanvraag voor de P&R Maijweg niet in 2015 verleend (€4,2 mln.). Dit wordt verschoven naar 2016.
- Minder uitgaven op infra en provinciale wegen. De overdracht van vier wegdelen is niet in 2015 afgerond, maar wordt in 2016 afgerond (€ 6,5 mln.). De financiële afronding van het project N261 vindt nog deels in 2016 plaats. Niet bestede middelen zijn deels benodigd in 2016 en vallen deels vrij (ca € 4 mln).

Programma Mobiliteit (lasten x € 1.000)

Lasten, baten en saldo bedragen x € 1.000

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Door het vervoer van mensen en goederen goed te faciliteren en te spreiden over weg, water en spoor ontstaat een betere doorstroming van het verkeer. We hebben verkeersdeelnemers bewuster gemaakt van hun keuzes en stimuleerden technische innovaties in het kader van slimme en duurzame mobiliteit en multimodaal goederenvervoer. Dit versterkt de (inter) nationale bereikbaarheid van stedelijk Brabant, maar verbetert ook de verbindingen binnen Brabant.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Bereikbaarheid Zuid-Nederland

Met het nieuwe bestuursakkoord wordt het SIF breder ingezet op mobiliteit, omdat het niet enkel aan infrastructurele projecten wordt toebedeeld. Vanaf de begroting 2016 wordt dit in de portefeuille Mobiliteit verantwoord. De opstartfase voor Bereikbaarheid Zuid-Nederland, wordt in 2015 nog betaald uit het SIF, zoals deze in hoofdstuk 07.06 wordt verantwoord. De afspraken met het Rijk omtrent de A58 horen hier ook bij.

Beter benutten

Binnen Beter Benutten 1.0 zijn we gestart met fase 3 van het project Spookfiles A58. Hierin worden prototypen gemonitord en getest. Ook is samen met Rijk, gemeenten en bedrijfsleven gestart met het programma Beter Benutten Vervolg. Diverse provinciale mobiliteitsprogramma's worden versterkt via het Beter Benutten programma, waarbij wordt ingezet op innovatieve gedragsverandering.

C-ITS

In 2015 is de provincie gestart met de uitvoering van het maatregelenpakket voor Noord-Brabant. Rijkswaterstaat, de B5 gemeenten en de provincie hebben belangrijke uitgangspunten bepaald voor de inzet op dynamisch verkeersmanagement en C-ITS in de toekomst. Hierbij is onder de vleugel van BrabantStad met de provincie als trekker gestart met het programmabureau C-ITS in Helmond.

Agenda goederenvervoer

De provincie bevordert de multimodale afwikkeling van goederenvervoer onder andere door uitvoering van het basisnet voor vervoer van gevaarlijke stoffen op provinciale

wegen. In kader van programma beter benutten is de elektrificatie van het goederenspoor bij Railport Brabant gestart. De voorbereiding voor de realisatie van een buitenhaven in Waalwijk, bereikbaar per klasse V schip, is gestart. De provincie heeft daarvoor een financiële bijdrage gegeven. Er is een bijdrageregeling Goederenvervoer opengesteld. In 2015 is vanuit de media aandacht geweest voor de goederenvervoer thema's in een speciale uitzending van Omroep Brabant en de documentaire "Het ging zoals het gaat" over het leven en werken op en rond de Zuid-Willemsvaart en het Maximakanaal. Beiden zijn mede mogelijk gemaakt door de provincie.

Agenda fiets

In 2015 liep het uitvoeringsprogramma Fiets in de Versnelling af. Enkele grote succesvolle projecten lopen nog door, zoals de oplevering van 4 snelfietsroutes: de route 's-Hertogenbosch - Oss, Cuijk -Nijmegen, Eindhoven - Helmond en Eindhoven - Valkenswaard. B-Riders kent een doorstart mede door extra financiering via het programma Beter Benutten Vervolg. De subsidieregeling van het programma Fiets in de Versnelling liep tot eind 2015 door, waarbij een groot aantal aanvragen die in de laatste weken van 2015 zijn beoordeeld, in het eerste kwartaal van 2016 zullen worden verleend. Daarnaast is de Samenwerkingsagenda BrabantStad Fiets en het position paper Ons Brabant Fiets inclusief actieprogramma 2016-2020 geaccordeerd. Als partner in BrabantStad Fiets hebben we deze samenwerkingsagenda, position paper en uitvoeringsprogramma mede opgesteld. De uitvoering moet leiden tot een sterkere positie van de fiets in de B5.

Bereikbaarheid Eindhoven Airport

In april 2015 is een bestuursovereenkomst Eindhoven Airport getekend door Rijk, PNB, MRE, gemeente Eindhoven en Eindhoven Airport, waarin afspraken zijn vastgelegd over de financiering van de bereikbaarheid van de luchthaven via land. De voorbereiding van het project is gestart door de gemeente Eindhoven. De Challengevariant wordt begin 2016 uitgewerkt in een Voorlopig Ontwerp. De verwachting is dat in 2018 wordt gestart met de daadwerkelijke uitvoering van het project. Eind 2015 heeft de provincie een subsidiebijdrage verleend aan de OV terminal in het te bouwen Multipurpose gebouw van Eindhoven Airport.

A27/Hooipolder

De minister heeft een Voorkeursalternatief vastgesteld. Nu wordt het Ontwerp-Tracébesluit voorbereid. In de regio is er extra aandacht voor het knooppunt Hooipolder en de daarmee samenhangende problematiek op enkele lokale wegen. De Provincie is in gesprek met meest direct betrokken gemeenten en Rijkswaterstaat over een integraal pakket maatregelen.

N65

Gemeenten, Rijk en Provincie zijn een principe-oplossing overeengekomen voor de aanpak van de N65 in Vught en Haaren. Een Statenvoorstel voor het provinciaal aandeel in de financiering van de maatregelen is in de maak. Tevens is gestart met de voorbereiding van een Bestuursovereenkomst.

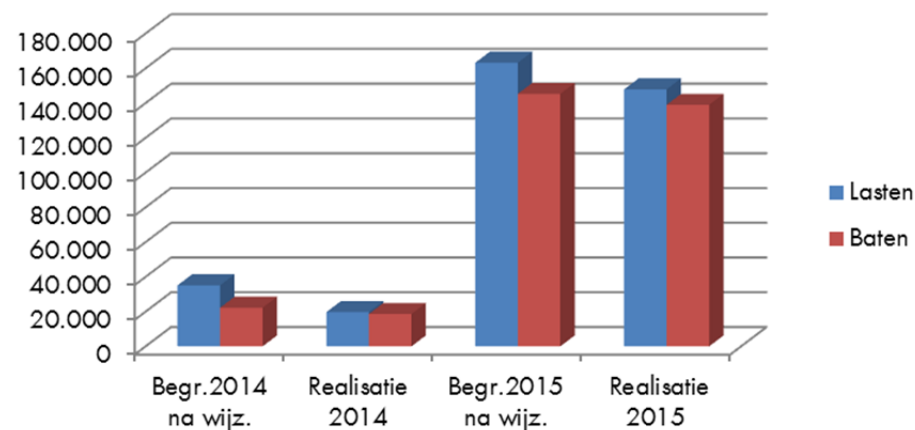
Mijlpalen 2015

- Realisatie centrale sluisbediening van de Brabantse kanalen; dankzij een provinciale bijdrage heeft Rijkswaterstaat een aantal sluizen in Brabant op de centrale aangesloten. Daarmee is een stap gezet op weg naar 24-uurs bediening van de sluizen op de hoofdvaarwegen in Brabant.
- In gebruik name verruimde Zuid-Willemsvaart; werkzaamheden zijn afgerond.
- Programma Quick win binnenhavens is volledig afgerond met de oplevering van het project in Oosterhout.
- In 2015 is gestart met het opstellen van een uitvoeringsprogramma voor het Brabants snelfietsroutenetwerk.
- In 2015 is NS gestart met de voorbereiding om OV fietsen op 17 trein- en 4 busstations aan te bieden. Naar verwachting komen alle 173 extra OV-fietsen in 2016 beschikbaar voor publiek.
- Oplossen van de tekorten in de fietsenstallingen bij stations; op 19 Brabantse stations zijn inmiddels ruim 3.000 stallingen toegevoegd. Nummer 20, station Etten-Leur, is als enige nog niet gereed.
- 700ste basisschool haalde het Brabants VerkeersveiligheidsLabel (BVL).
- Finale van verkeersveiligheidsquiz in provinciehuis in november 2015. In totaal deden 3.000 senioren mee met de quiz.
- Opening Innovatiecentrale voor verkeersdata en start operationele fase in april 2015.
- Fase 3 spookfiles A58 is gestart: connected technieken en diensten zijn operationeel, start coöperatieve technieken en diensten.

- Oplevering en vaststelling Samenwerkingsagenda Verkeersmanagement / ITS BrabantStad en de tekening van de provincie en haar partners in de zogenoemde Verklaring van Wenen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	30.028	163.159	147.846	15.313
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	16.856	133.547	129.145	-4.402
Overige programmabaten	430	11.688	9.829	-1.859
Baten	17.286	145.235	138.974	-6.261
Saldo lasten en baten	-12.742	-17.924	-8.872	9.052
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.reserve balansverkortng	9.009	13.842	13.842	0
Bijdr.reserve BMIT	0	1.425	-11	-1.436
Bijdrage uit alg. middelen	3.733	2.657	-4.958	-7.616
Totale dekking van het saldo	12.742	17.924	8.872	-9.052

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
Beter Benutten vervolg	4.864
Goederenvervoer	3.327
Fiets in de Versnelling	2.349
Verlengde Stationslaan Breda	2.262
GGA maatregelenpakker	1.558
Dynamisch verkeersmanagement (incl. werkbudget)	1.531
Alderstafel	810
Verkeersveiligheid	339
Totaal onderschrijding	17.040
<i>Overschrijding</i>	
SRE verplichtingen uit de BDU	-1.637
Overige per saldo	-90
Totaal overschrijding	-1.727
Totaal afwijking lasten	15.313

OnderschrijdingenBeter Benutten Vervolg

Het programma Beter Benutten is in volle gang. De provincie voert een aantal projecten zelf uit, en een aantal projecten wordt door één van onze partners uitgevoerd. In één geval heeft de verwachte subsidieverlening in 2015 niet plaatsgevonden en wordt in 2016 alsnog verwerkt. In totaal leidde dit tot een onderschrijding van ca € 4,8 mln.

Goederenvervoer

De daadwerkelijke kosten zijn meegevallen. Het benodigd bedrag voor het Wilhelminakanaal wordt pas verwerkt nadat het vervolgonderzoek is uitgevoerd. Daarnaast heeft het Rijk besloten de laatste rekening voor het project Zuid- Willemsvaart niet in 2015 maar in 2016 in rekening te brengen (ca. €0,8 mln.). Daarnaast is de regeling Goederenvervoer pas eind 2015 opengesteld, waardoor het bedrag van ca. € 1 mln niet is benodigd. De regeling blijft in 2016 bestaan en wordt gedekt uit de BDU.

Fiets in de Versnelling

Het uitvoeringsprogramma Fiets in de Versnelling liep in 2015 af. Tot eind december konden gemeenten subsidies aanvragen voor de aanpak van fietspaden in ons provinciale utilitaire netwerk. De verwerking van deze subsidies vindt in 2016 plaats, waardoor het budget van ca. € 2,3 mln benodigd is in 2016.

Verlengde Stationslaan Breda

Dit is een vrijval van middelen doordat de kosten voor de aanpak van de verlengde stationslaan in Breda goedkoper zijn uitgevallen. De businesscase is uitgevoerd zoals afgesproken tegen lagere kosten (ca. € 2,2 mln).

Regionale Maatregelenpakketten

Het gaat om € 1,6 miljoen lagere kosten voor 64 projecten in het kader van de regionale uitvoeringsprogramma's door gemeenten. Het gaat hierbij vaak om positieve aanbestedingsresultaten ten opzichte van de begrote uitgaven.

Dynamisch Verkeersmanagement

Het betreft hier het laatste jaar van het uitvoeringsprogramma DVM. Op de cofinancieringsregeling DVM Brabantstad is € 0,8 mln minder benodigd gebleken. Het jaar 2015 is een overgangsjaar waarin met het tekenen van de overeenkomst in Wenen voor verkeersmanagement vanaf 2016 diverse projecten gaan meelopen in het C-ITS programma van Beter Benutten Vervolg.

Alderstafel

Voor de verplichtingen die volgen uit de Aldersafpraak en advies zijn minder middelen nodig geweest. Een deel van het budget wordt overgeheveld om de afspraak ten behoeve van de Aeroclub Nistelrode in 2016 te kunnen voldoen.

Verkeersveiligheid

Voor het programma zijn minder kosten gemaakt dan verwacht. Alle verwachte beleidsprestaties zijn geleverd.

OverschrijdingenSRE verplichting uit de BDU

Vanaf 1 januari 2015 zijn de verkeers- en vervoerstaken van het SRE ondergebracht bij de provincie. Bij de doorlichting hebben we een inschatting gemaakt van de totale overgekomen lasten. In totaal is ca € 154 mln overgekomen, waarvan ca. € 101 mln.

door het SRE aangegane verplichtingen zijn. Dit is ca € 1,6 mln hoger dan de provincie had ingeschat. De lasten blijven binnen de door het SRE overgemaakte totaal bedrag van € 154 mln. De kosten worden gedekt uit de BDU.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
a. Inkomsten Zuid-Willemsvaart	-800
Lagere bijdrage uit BDU i.v.m. lagere lasten	-5.461
Totaal afwijking baten	<u>-6.261</u>

- De bijdrage die de regio betaalt aan de aanpak van de Zuidwillemsvaart fase 2 wordt in 2016 verwacht. De bijbehorende doorberekening aan onze partners is daardoor € 0,8 mln. lager dan verwacht.
- Uitgaven onder 05.01 worden voor een groot deel gefinancierd uit de BDU. Doordat deze kosten lager zijn dan verwacht, zijn de bijbehorende inkomsten lager dan verwacht.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

In 2015 zijn belangrijke stappen gezet voor onze drie ambities, zoals geformuleerd in de OV-visie:

- Het OV is vraaggericht: bij het beheer op onze bestaande concessies wordt gebruik gemaakt van ontwikkelteams, waarbij de buslijnen zijn aangepast aan de actuele vraag. Voor de concessie Zuidoost werken we op dezelfde wijze. Het sluit aan bij de vraag van zo veel mogelijk doelgroepen;
- Het OV is verbindend: schakels tussen mensen, activiteiten, modaliteiten zijn verbeterd en concrete verbeteringen en ruimtelijke ontwikkelingen versterken het stedelijk netwerk;
- Het OV is (maatschappelijk) verantwoord en heeft een positief effect op de leefbaarheid en duurzaamheid van Brabant. Dit doen we door in onze concessiegebieden door met de vervoerder afspraken te maken omtrent emissieloos en elektrisch busvervoer.

Het Openbaar Vervoer is goed op weg om toekomstbestendig te worden.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

OV concessies

Ongeveer een maand na de start van de nieuwe concessie in Oost-Brabant in december 2014 waren de busreizigers al gewend aan de gewijzigde dienstregeling.

Na de zomervakantie bleek de vervoersvraag op verbindingen naar en langs schoolinstellingen in beide concessiegebieden hoger dan voorgaande jaren. Dit betekende dat vooral in de spits bepaalde bussen vol tot overvol waren. Vervoerder Arriva zette op deze momenten meer bussen in. Enkele busritten heeft Arriva op verzoek van de provincie structureel in de nieuwe dienstregeling 2017 opgenomen.

In december is de concessie voor het Openbaar Vervoer in de regio Zuidoost-Brabant aan Hermes gegund. Hermes gaat vanaf 11 december 2016 het busvervoer in de regio verzorgen voor de komende 10 jaar. Er gaan extra bussen rijden, vooral op de stedelijke HOV-assen (busbanen voor hoogwaardig openbaar vervoer) en op de belangrijkste vervoerassen binnen de regio. Uniek voor Nederland is de grote inzet van zero-emissie-bussen: vanaf de start van de concessie rijden ruim 40 elektrische gelede bussen in het

stedelijke HOV. En nog binnen de concessietermijn wordt overgegaan op volledig zero emissie busvervoer.

Regiotaxi

De nieuwe Samenwerkingsovereenkomst Regiotaxi 2016 – 2020 is 22 oktober 2015 door alle partijen ondertekend op het symposium Slimme mobiliteit is Maatwerk. Dit is ook het startpunt geweest voor vernieuwing van het (fijnmazig) OV. In 2015 is hiervoor het veld verkend door een kwartiermaker en dit zal in 2016 verder worden uitgewerkt in het programma vernieuwing OV.

HOV, Knooppunten en spoor

De provincie heeft bijgedragen aan de uitvoering voor diverse OV-infra projecten, zoals busstation Oosterhout, aansluiting van A50 bij Uden en de HOV-baan naast het spoor Breda (onderdeel van Volans). Tevens zijn verschillende OV projecten in voorbereiding zoals transferium Willemspoort in 's-Hertogenbosch, HOV terminal Eindhoven Airport, onderdoorgang in de spoorzone Tilburg en de OV-terminal in Breda.

Provincie en B5 werken samen met het Rijk, NS en ProRail aan de Lange termijn spooragenda (LTSA). De provincie draagt bij aan de elektrificatie en de infrastructurele aanpassingen van de Maaslijn. De provincie investeert fors in het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Meteren- Bodelmonde en werkt samen met haar partners bij de uitvoering van de bestuursovereenkomsten. In het kader van het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen wordt onderzocht of er verbeteringen mogelijk zijn in Brabant.

In december 2015 is de Ontwikkelagenda spoor, HOV en knooppunten vastgesteld als uitvoeringskader van de OV visie. Dit is een gezamenlijk project van BrabantStad Bereikbaar en tevens de actualisatie van Ov netwerk BrabantStad uit 2003, waar het HOV in Noordoost Brabant deel van uitmaakt. In de eerste helft van 2016 zal de eerste tranche van nieuwe projecten en maatregelen worden vastgesteld binnen dit kader.

Pilot Nachtbussen

In december zijn we samen met concessiehouder Arriva en de gemeenten 's-Hertogenbosch, Eindhoven, Tilburg, Breda en Dordrecht een pilot Late Nachtnet bus

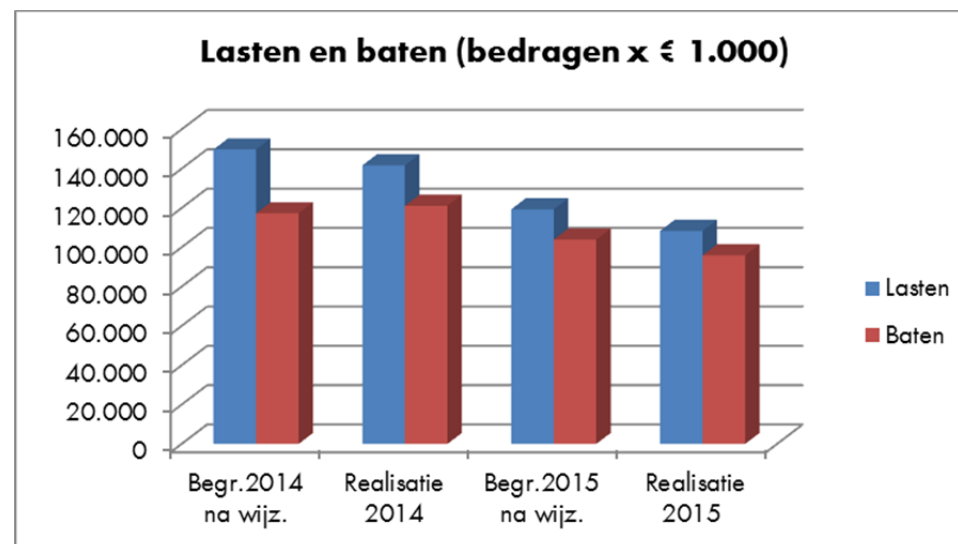
(Nachtbussen) gestart. De driejarige pilot betreft het nachtelijk vervoer per bus tussen deze steden in Brabant en de Randstad (Utrecht en Rotterdam). De provincie streeft naar volledige kostendekkendheid: het nachtelijk busvervoer rijdt op termijn zonder financiële overheidssteun.

Stand van zaken mijlpalen 2015

- Subsidieverlening aan gemeente 's-Hertogenbosch voor het transferium Vlijmenseweg.
- Pilot nachtbus: voorbereiding in 2015 heeft geresulteerd in uitvoering vanaf 2016,
- In West-Brabant kende de nieuwe dienstregeling van 2015 geen substantiële wijzigingen.
- Per 1 januari 2015 is de provincie concessieverlener voor het gebied Zuidoost. De uitvoering van de huidige concessie SRE kende geen bijzonderheden en verliep naar wens.
- opgeleverd Busstation Oosterhout (onderdeel van Volans);
- opgeleverd HOV-busbaan tussen Breda en Oosterhout;
- P&R Deurne opgeleverd;
- opgeleverd HOV Aalsterweg Eindhoven (HOV2);
- aansluiting A50 Uden/ Ziekenhuis Bernhove (HOV op- en afrit).
- vastgesteld Ontwikkelagenda spoor, HOV en knooppunten.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	79.231	119.345	108.339	11.007
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	72.603	97.066	90.169	-6.897
Overige programmabaten	340	6.876	5.772	-1.105
Baten	72.943	103.943	95.941	-8.002
Saldo lasten en baten	-6.288	-15.403	-12.398	3.005
Dekking verschil lasten en baten				
Bijdr.reserve balansverkortng	1.680	18.045	18.045	0
Bijdr.res.vernieuwing OV	808	131	131	0
Bijdr.reserve BMIT	0	0	-469	-469
Bijdrage uit alg. middelen	3.800	-2.773	-5.309	-2.535
Totale dekking van het saldo	6.288	15.403	12.398	-3.005

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
P+R Maijweg	4.212
Overige infrastructurele OV uitgaven	1.211
HOV-2 Nuenen Garantstelling	750
Exploitatie uitgaven	3.545
Overige onderschrijding	398
SRE verplichting uit de BDU	2.190
Totaal onderschrijding	12.306
<i>Overschrijding</i>	
Infrastructurele projecten	-1.299
Totaal overschrijding	-1.299
Totaal afwijking lasten	11.007

Toelichting*Onderschrijding*

P+R-Maijweg

De start van het project P&R Maijweg in 's-Hertogenbosch vindt in 2016 plaats. Het voortraject kent enige vertraging als gevolg van een uitgebreid afstemmingstraject met de buurtbewoners. In 2016 zal de subsidie worden toegekend aan de gemeente van € 3,7 mln (€2,7 mln BDU en € 1 mln.). Het restant van €0,5 mln valt vrij naar de provinciale middelen. Voor de €1 mln Leggen wij u een overhevelingsverzoek voor.

Overige infrastructurele OV-uitgaven

Als gevolg van het lager vaststellen van subsidies voor diverse OV infra projecten en het goedkoper uitvallen van de projecten t.b.v. HOV Uden-Veghel. Het gaat om de volgende projecten waarbij de subsidie lager is vastgesteld als gevolg van aanbestedingsresultaten. Het gaat om projecten P&R Ei van Drunen, HOV Parklaan Etten-Leur en de OV terminal Kennedylaan in Breda.

HOV-2 Nuenen

Een niet besteed bedrag van € 0,75 miljoen wordt verklaard door de garantstelling van de provincie aan de gemeente Nuenen voor het HOV-2 project. In de begrotingsruimte

van mobiliteit is rekening gehouden met de afdekking van deze garantstelling. Momenteel ligt er het verzoek van de gemeente om de garantstelling in te roepen, zodat deze mogelijk alsnog tot een last zal leiden in 2016.

Exploitatie-uitgaven

De circa € 3,6 miljoen is te verklaren door lagere kosten voor vervoerskundige aanpassingen in de kleine infrastructuur. De provincie houdt jaarlijks rekening met kleine aanpassingen in de OV infrastructuur die naar aanleiding van de te rijden routes moeten worden aangepakt. Dit jaar is daar weinig aanspraak op gemaakt (€ 1 mln). Daarnaast zijn enkele subsidiebijdragen van OV-projecten tegen lagere kosten gerealiseerd (€ 1 mln.). Tot slot zijn de verwachte kosten voor de eerste tranche van het reisproduct 16-17 jarige lagere dan verwacht (€0,4 mln), lage kosten voor de vervoerder door een lagere LBI (€0,4 mln), lagere beheers- en ondersteuningskosten voor de DRIS-panelen (€0,4 mln) en lagere uitnutting van het werkbudget (€0,3 mln).

Overige onderschrijding

De onderschrijding wordt veroorzaakt doordat de kosten voor het Nachtnet blijken mee te vallen (€ 0,3 mln). Het andere gedeelte van de overschrijding is toe te wijzen aan lagere kosten op het werkbudget voor OV.

SRE-verplichting uit de BDU

Vanaf 1 januari 2015 zijn de verkeers- en vervoerstaken van het SRE ondergebracht bij de provincie. Bij de doorlichting hebben we een inschatting gemaakt van de totale overgekomen lasten. In totaal is ca € 154 overgekomen, waarvan ca. €1,5 mln mln. door het SRE aangegane verplichtingen op het gebied van OV zijn. Dit is ca € 1,9 mln lager dan de provincie had ingeschat. De overige subsidieverplichtingen van het SRE zijn geboekt onder mobiliteitsbeleid (05.01).

Overschrijding

Belangrijkste oorzaak van de overschrijding komt voort uit de provinciale bijdrage aan de DRIS panelen op de OV terminal in Breda. Deze bijdrage aan infrastructureel project in het kader van onze OV-visie stond niet begroot, maar valt binnen de budgetruimte van OV. De bijdrage wordt gedekt uit de reserve vernieuwing OV.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Bijdrage BDU Rijk	-6.536
- Bijdrage derden Ov concessie	-853
- Opbrengst OV concessie	-205
- Overige afwijkingen Baten	-408
Totaal afwijking baten	-8.002

Toelichting

- Uitgaven onder Openbaar vervoer worden grotendeels gefinancierd uit de BDU. Doordat deze kosten lager zijn dan verwacht, zijn de bijbehorende inkomsten lager dan verwacht.
- De eindafrekening van de bijdrage Transferiumbussen door de gemeente 's-Hertogenbosch van de periode 2007 t/m 13 december 2014 (de vorige concessieperiode) worden het eerste kwartaal van 2016 door de provincie verwerkt. Er was in 2015 rekening gehouden met deze afrekening.
- De afwikkeling van de reizigersopbrengsten van de oude concessie is lager dan verwacht.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De provincie is verantwoordelijk voor de regionale bereikbaarheid. Daarom houdt de provincie een provinciaal wegennet in stand en breidt dit daar waar nodig uit. In totaal heeft de provincie 560 km wegen in haar bezit en 487 objecten (tunnels, viaducten en duikers).

De doorstroming, verkeersveiligheid en leefbaarheid voor de provinciale wegen is verbeterd. Het beheer en onderhoud van onze wegen is op orde. De bereikbaarheid en verbindingen binnen Brabant zijn verbeterd en de internationale bereikbaarheid is vergroot.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Komomleidingen

Ter verbetering van het provinciale wegennet is geïnvesteerd in diverse komomleidingen. De aanbestedingsprocedure van de komproblematiek Haps (N264) is in 2015 gestart. De uitvoering van de komproblematiek Oudenbosch (N641) loopt conform de planning. De komomleiding Zundert is in 2015 opgeleverd.

Investeringsvolume Provinciale Wegen

De voorbereiding voor de aanleg rotonde Oude Dijk te Odiliapeel is gaande. Er is een tijdelijke verkeersregelinstantie geplaatst. De ontwerpen en het contract voor de definitieve oplossing worden nu gemaakt.

Beheren en onderhouden van provinciale wegen

Met Rijkswaterstaat is een verkenning uitgevoerd om door samenwerking de calamiteitenafhandeling en de gladheidsbestrijding op de provinciale wegen en rijkswegen in Noord-Brabant effectiever en efficiënter uit te voeren. Voor de calamiteitenafhandeling zijn twee acties in gang gezet:

- rechtstreekse aansturing van de provinciale wegininspecteurs door de Verkeers Centrale Zuid Nederland (VCZN) van Rijkswaterstaat (vanaf 1 april 2015)
- Een pilot waarbij wegininspecteurs van RWS op de N-261 en N-279 zorgdragen voor eerste veiligstelling bij calamiteiten (start februari 2016).

Voor de gladheidsbestrijding zijn gezamenlijke contracten opgesteld voor de uitvoering van gladheidsacties en aanschaf materieel (aanbesteding begin 2016).

Stand van zaken mijlpalen 2015

- Oplevering van het traject A4 bij Steenberg en Bergen op Zoom
- N261 Tilburg-Waalwijk is opgeleverd
- N638, de komomleiding Zundert is in gebruik genomen.
- N268 oplevering 4 bruggen Marktvlietkanaal
- N625 oplevering van de rotonde T-aansluiting N625/ N626 is opgeleverd
- Versnellingsopgave VFP.14 Verbeteren kwaliteit fietspaden

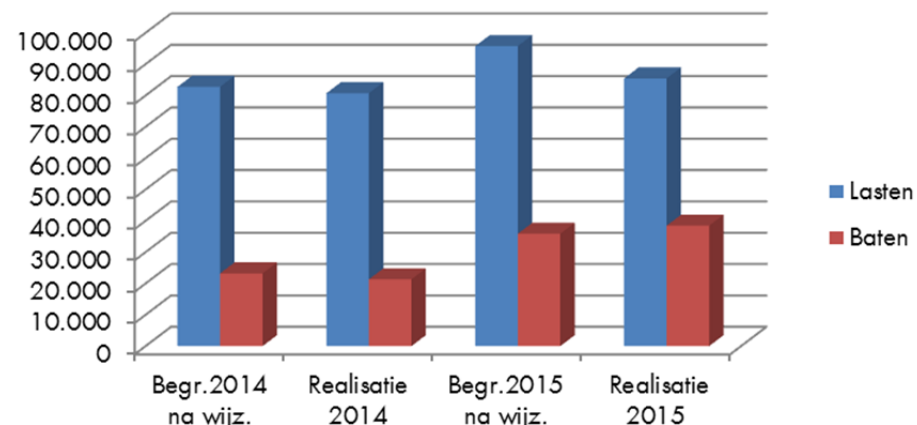
Naast deze mijlpalen zijn diverse (kleinere) infrastructurele projecten in 2015 afgerond conform het programma provinciale wegen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	92.063	95.738	85.433	10.305
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	40.548	34.342	31.545	-2.797
Overige programmabaten	1.478	1.494	6.886	5.392
Baten	42.026	35.836	38.431	2.594
Saldo lasten en baten	-50.036	-59.901	-47.003	12.899
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.herhuisvesting districten	157	85	23	-62
Bijdr.reserve BMIT		0	-1.541	-1.541
Bijdrage uit alg. middelen	49.879	59.816	48.521	-11.296
Totale dekking van het saldo	50.036	59.901	47.003	-12.899

Bedragen x € 1.000	Oorspr. raming	Raming 2015	Realisatie 2015	verschil
(investerings)	2015	2015	2015	
Verbeteren en bouwen	24.062	5.762	2.875	2.887
Benutten	10	10	3	7
Infraprojecten in voorbereiding	1.278	1.278	1.278	0
Materieel provinciale wegen	370	31	31	0
Voorbereiding projecten	3.350	3.500	3.141	359
Grondverwerving infrastructuur	5.500	2.500	2.270	230
Steunpunten en districtskantoren	157	85	23	62
Vervangingsinvesteringen	10.350	14.470	8.545	5.925
N261	37.889	40.327	35.600	4.727
Risicoreservering Infra	0	200	91	109
Komomleidingen	5.661	4.480	4.480	0
	88.627	72.643	58.337	14.306

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
Overdracht wegen	6.530
Onderhoudsimpuls infra	876
Majeure projecten	3.674
Komomleidingen	1.173
overige	12
Totaal onderschrijding	12.265
<i>Overschrijding</i>	
Beheer en onderhoud van wegen	-1.960
Totaal overschrijding	-1.960
Totaal afwijking lasten	10.305

Onderschrijding

Overdrachten wegen

In 2015 hebben we besloten een drietal overdrachten versneld te realiseren. Hierover is in oktober 2015 voorbereidend overleg gestart waarbij overeenstemming is bereikt over de overdrachtsvergoeding en het vervolgproces. Hierbij is door de vier gemeenten verzocht om aanvullend onderzoek. Dit onderzoek is pas in 2016 afgerond. We verwachten de overdrachten voor 1 april 2016 te realiseren. We stellen derhalve voor de middelen uit 2015 over te hevelen naar 2016.

Onderhoudsimpuls Infra

Het aanpassen van de werkzaamheden voor het vervangen van bestaande verlichting naar LED verlichting (1 mln.) is gedeeltelijk uitgevoerd in 2015. In 2015 zijn er wel afspraken gemaakt over de vervanging maar is deze vervanging slechts gedeeltelijk uitgevoerd en vindt in 2016 de volledige afrekening plaats (€ 0,7 mln). De besteding van overige middelen is vanwege weersomstandigheden naar het voorjaar 2016 verschoven

Majeure projecten

Voor de N261, zie toelichting onder investeringen (€ 1,6 mln). De A4 is opgeleverd conform afspraken met het Rijk (meevaller van € 1,5 mln). De kosten waren lager dan verwacht. De factuur van RWS voor onze bijdrage in de verkenning van de A58 was verwacht in 2015, maar niet ontvangen. We verwachten dit bedrag ad € 0,5 mln in 2016 te betalen.

Kmomleidingen

De kosten voor de komomleidingen zijn in totaliteit minder gebleken dan verwacht. Met het opleveren van de komomleiding Zundert kan een deel van de risicoreserve vrijvallen ten gunste van de middelen BDU. Een ander deel blijft nog beschikbaar voor de komomleidingen Haps en Oudenbosch, welke in 2016 doorlopen.

Overschrijding

Beheer en onderhoud van Wegen

Beheer en onderhoud wegen laat een overschrijding zien van € 1.962.000.

Het betreft:

- € 0,5 mln te verklaren door een subsidieverlening aan de gemeente Valkenswaard ten behoeve van de leefbaarheid langs de N69. Deze subsidie is in de tweede helft van 2015 verleend en was niet voorzien. De provincie sluit deze subsidie door namens het Rijk

- incidenteel onderhoud van asfalt en andere herstelmaatregelen op de provinciale wegen (€ 0,4 mln.),
- het op orde brengen van de beheerplannen (€ 0,25 mln.)
- het inwinnen van verkeersgegevens bij het NDW (€ 0,3 mln.) samen met Rijkswaterstaat.
- Daarnaast is er een overschrijding op de post "belastingen", door diverse OZB afdrachten voor incidentele (en tijdelijke) objecten: nieuwe objecten die deel uitmaken van anticiperende grondaankopen voor de grote investeringsprojecten zoals N279, komomleidingen etc.
- extra uitgaven op het onderhoud van gladheidsbestrijdingsmaterieel (€ 0,2 mln.). De provincie en Rijkswaterstaat bereiden gezamenlijk een aanbesteding voor nieuw gladheidsmaterieel voor. Dit traject kent een kleine vertraging waardoor dit jaar extra kosten voor onderhoudsmaatregelen van ons materieel nodig waren.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Bijdrage aan A4	3.000
Bijdragen n.a.v. werkzaamheden voor derden	2.891
Bijdrage van BDU en PPS A59	-3.297
Totaal afwijking baten	2.594

Toelichting

Bij de afwikkeling van het project op de A4 zijn afspraken gemaakt over de voorgefinancierde bijdrage van Bergen op Zoom.

In 2015 zijn er meer werkzaamheden voor derden uitgevoerd en in rekening gebracht dan is verwacht.

Door een lagere uitputting van middelen uit de PPS A59 en BDU onder majeure projecten zijn de bijbehorende inkomstenposten ook lager dan verwacht.

Toelichting investeringenN261 (€ 4,7 mln.)

Voor het gehele project geldt dat het project is uitgevoerd voor lagere kosten dan verwacht. Dit komt met name door de lage grondstofprijzen en het uitblijven van substantiële risico, waardoor reserves in het projectbudget onaangeroerd zijn. Voor het

investeringsvolume geldt dat de niet bestede middelen benodigd zijn in 2016. Dan worden de laatste afrekeningen van het project verwacht.

Programma provinciale wegen (ca. € 9,6 mln)

Op dit moment zijn er 60 projecten in uitvoering. De lagere bestedingen in het investeringsvolume wordt in het algemeen verklaard door een andere werkwijze in de aanpak van vervangingsinvesteringen. De provincie werkt vanaf 2015 met een integrale trajectaanpak. Dit vraagt meer voorbereidingstijd.

Daarnaast is er vertraging opgetreden op de volgende projecten:

Omlegging Baarle: De geplande start van de werken is aanzienlijk vertraagd aangezien de ruimtelijke procedure voor uitvoering op Belgisch grondgebied nog steeds niet tot een besluit heeft geleid.

N283 Kortveldse steeg: in dit project wordt werk met werk gemaakt door het leggen van persleidingen namens het Waterschap mee te nemen. Hierdoor heeft de voorbereiding langer geduurd en is het werk medio 2015 gestart.

N329 Weg van de Toekomst Oss: het gaat om gereserveerde gelden voor de aanleg van een ecoduct. Dit gaat niet door en in plaats daarvan worden alternatieve natuur versterkende maatregelen genomen. Over deze alternatieve maatregelen is eind 2015 besloten.

Vier projecten zijn versneld aangepakt. Verhoudingsgewijs is een hoog aanbestedingsvoordeel gerealiseerd. Een groot deel van de dunne asfaltdeklagen is door de aannemers vanwege grote kwaliteit risico's in het eind van het jaar (slecht weer) niet uitgevoerd en vindt pas in het voorjaar van 2016 plaats.

6

Cultuur en samenleving

Programma 06 Cultuur en samenleving

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inleiding

In het begrotingsprogramma Cultuur en Samenleving richten we ons op het versterken van het cultureel systeem (een brede basis en een toonaangevende top) en de identiteit in onze provincie en op het creëren van een sociale gezonde en veilige omgeving als basis voor een goed vestigings- en leefklimaat. De te behalen doelstellingen zijn vastgelegd in onder meer de Cultuuragenda voor Brabant, de kaderstellende notitie Monumenten, het programma Leefbaarheid@Brabant, de PS-opdracht voor gezondheid als aspectbeleid. Verder geven we voor ons erfgoedbeleid uitvoering aan onder meer wettelijke taken op het gebied van archeologie (vastgelegd in Wet Archeologische Monumentenzorg) en door invulling van structurele taken (zoals ondersteuning van het Noordbrabants Museum en van topmonumenten, Kamp Vught, erfgoedinstellingen en uitvoeringsorganisaties). Om deze doelstellingen te behalen vervult de provincie de rollen van verbinder en ondersteuner. Het programma omvat als overkoepelende beleidsterreinen: Cultuur (06.01), Jeugd (06.02) en samenleving (06.03). In productgroep 06.04 Sociaal-cultureel beleid zijn prestaties ondergebracht die ondersteunend zijn aan alle bovenstaande doelstellingen.

(Voor Brabant C, Sportplan en Grote Erfgoedcomplexen verwijzen we naar programma 07 Investeringsagenda.)

Cultuur (06.01)

Versterken van het culturele ecosysteem en de culturele identiteit, zowel op het gebied van professionele kunst, amateurkunst, cultuureducatie als op het gebied van erfgoed en archeologie.

Wat heeft de provincie daarvoor gedaan in 2015:

Om de doelstelling te realiseren hebben we ingezet op de volgende onderwerpen:

- Erfgoed; 2015 heeft in het teken gestaan van de afronding van het uitvoeringsprogramma erfgoed 2012-2015. Daarnaast is in 2015 op basis van de bevindingen van de herijking van het brede erfgoedbeleid gewerkt aan een aangescherpt beleidskader erfgoed inclusief grote erfgoedcomplexen: de (verbeeldings)kracht van erfgoed.
- Het Brabant C Fonds is in januari 2015 opgericht en sinds 16 maart 2015 operationeel. (zie ook 07.03);

- Cultuur; de Cultuuragenda van Brabant (PS 39/13) is nader uitgewerkt ten aanzien van de inzet van de provincie in 2016-2020. Dit heeft geresulteerd in het integrale concept uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020 (PS 13 nov 2015). In dit concept uitvoeringsprogramma is opgenomen wat onze inzet beoogd ten aanzien van de provinciale culturele infrastructuur (programmaliijn 1), beweging, experiment & vernieuwing (programmaliijn 2) en kennis, dialoog in netwerken (programmaliijn 3).
- Professionele kunsten (Beeldcultuur en Podiumcultuur); uitvoering o.b.v. podiumkunstenplan 2013-2016. De visie professionele kunsten nieuwe bestuursperiode maakt deel uit van het concept Uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020 (PS 13 november 2015)
- Cultuureducatie en Amateurkunst; Kunstbalie.
De tussenevaluatie cultuureducatie heeft geresulteerd in de provinciale monitor cultuureducatie.

Jeugd (06.02)

Nazorg bieden m.b.t. gerealiseerde transitie van jeugdzorg naar gemeenten per 1/1/2015.

Wat heeft de provincie daarvoor gedaan in 2015:

- De overdracht van taken naar gemeenten is gerealiseerd;
- De subsidievaststellingen van de zorgaanbieders en Zorgbelang hebben in 2015 plaatsgevonden. De subsidie van Bureau Jeugdzorg is begin 2016 vastgesteld.
- Het grootste deel van de incidentele subsidies is vastgesteld. Enkele subsidies zijn nog niet vastgesteld omdat aanvullende gegevens zijn opgevraagd of omdat geen of onvoldoende verantwoordingsinformatie is ontvangen.
- In 2015 heeft K2 voor het laatste jaar het werkplan voor de provincie uitgevoerd, per 2016 is de subsidierelatie beëindigd. In 2016 vindt de subsidievaststelling over 2015 plaats.
- Naar aanleiding van de vaststelling van de subsidies van zorgaanbieders en Bureau Jeugdzorg kunnen we bij de verantwoording de doeluitering jeugdzorg afronden. Deze verantwoording over 2015 kan pas in 2016 plaatsvinden.

Samenleving (06.03)

Het versterken van de gezonde, sociale en veilige leefomgeving in Brabant, waarin mensen zich uitgedaagd voelen om mee te doen.

In 2015 zijn we doorgegaan met de uitvoering van de programma's leefbaarheid, gezondheid, zorginnovatie en sociale infrastructuur uit het bestuursakkoord en de uitvoeringsagenda 2012-2015. De subsidietechnische afronding van de projecten is inmiddels in gang gezet en is in de eerste helft van 2016 klaar. Door de uitvoering van de integrale projecten is verbinding met andere kernopgaven van de provincie versterkt. Ook het innovatieve en zelforganiserend vermogen van partners in L@B is versterkt. Om burgerparticipatie in de projecten te stimuleren is factor B ontwikkeld. Dit hulpmiddel en deze manier van werken, hebben geleid tot meer kennisdeling tussen projecten, maar ook tot meer kennisdeling met burgers, ondernemers, maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen. Het ophalen en delen van opgedane kennis en ervaring is ook van groot belang in relatie tot de doorstart in de nieuwe aanpak Sociale Veerkracht.

Wat heeft de provincie daarvoor gedaan in 2015:

- Het programma Leefbaarheid@Brabant wordt afgerond en krijgt een vervolg in de nieuwe aanpak Sociale Veerkracht. 60 van de 65 subsidieprojecten zijn afgerond en worden in de eerste helft van 2016 subsidietechnisch afgewerkt. Het aspectbeleid gezondheid is uitgewerkt in de volgende provinciale kernprogramma's Omgevingswet- en visie, Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij, Het Provinciale Milieu- en Waterplan (PMWP), en de Handreiking veehouderij en volksgezondheid.

- De provinciale uitvoeringsorganisaties en netwerken hebben verschillende concrete opdrachten uitgevoerd, binnen projecten van het programma Leefbaarheid. Zij hebben samen opgetrokken met de andere projectpartners om sociale netwerken te versterken en te zorgen voor het behoud daarvan na afloop van de projecten.
- Het programma Zorginnovatie heeft vooral met leeractiviteiten bijgedragen aan het vergroten van het leer- en samenwerkingsvermogen van het Health@Home netwerk. Hierdoor is de werkwijze van het Health@Home netwerk doorgroeid van een egogerichte aanpak naar een meer ecogerichte aanpak. Daardoor kunnen de partners in het netwerk beter bijdragen aan systeeminnovaties in de zorg.

Sociaal cultureel beleid (06.04)

Ondersteunen van de beoogde beleidsdoelstellingen over de volle breedte van programma C&S.

Wat heeft de provincie daarvoor gedaan in 2015:

- Opdrachten verstrekt aan structurele uitvoeringsorganisaties;
- Innovatie in de Publieke informatievoorziening: Bibliotheekondersteuning, Mediawijdsheid, Content;
- Beleid m.b.t. innovatie publieke informatievoorziening geëvalueerd, De uitkomsten hiervan zijn meegenomen in het concept uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Cultuuragenda van Brabant 2020 Kaderstellend PS 39/13 -	Opdrachtverlening aan uitvoeringsorganisaties en netwerken waarbij de basis en de top met elkaar worden verbonden, andere domeinen worden betrokken en de top wordt gestimuleerd. <i>Aantal opdrachten dat bijdraagt uitgevoerd door: BKCC en Kunstbalie. In 2015 2 opdrachten</i>	Deze prestatie is gerealiseerd. Bovendien is de inzet van de provincie in de uitwerking van de Cultuuragenda van Brabant 2020 geconcretiseerd in het uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020 (PS 13 nov 2015) . Dit concept Uitvoeringsprogramma Cultuur is de basis voor de opdrachten aan bkcc en kunstbalie voor 2016 die in 2015 zijn verstrekt.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
- Podiumkunstenplan 2013-2016 - - Subsidieregeling impuls gelden 2013-2016 - - - - -	Regeling kunstenplan 2013-2016 <i>Aantal subsidies aan diverse culturele organisaties. In 2015 28 beschikkingen</i> Impulsgelden: Bijdrage aan een toekomstbestendige en slagvaardige culturele infrastructuur (innovatie en transitie) bestaande uit drie clusters: Toneel & Dans, Muziek en Beeldende kunst & Multimedia. Besluit VJN 2012 (zie toelichting ad 2.1) door BKCC. In 2015 € 1,5 mln. <i>Aantal initiatieven (schatting) in 2015 25-40</i> Een toekomst bestendig orkest philharmonie zuidnederland <i>Jaarlijkse bijdrage via subsidiering aan realisatie toekomst bestendig orkest. Besluit VJN 2012. In 2015 € 1,75 mln</i>	Gerealiseerd. Er zijn in 2015 28 beschikkingen verstrekt. Gerealiseerd. In 2015 zijn rond de 40 initiatieven gehonoreerd via de impuls gelden regeling 42 projecten passeerden de ABC-commissie, daarnaast werd bijgedragen aan projecten door crowdfunding, een lening of een kennisvoucher. Gerealiseerd in 2015 € 1,75 mln Subsidie verstrekt.
Kaderstellende notitie Monumenten 2011 PS 93/10 - Uitvoeringsprogramma Erfgoed 2012-2015, 'maken dat leven zich hechten kan' CS-0037	Opdrachtverlening aan uitvoeringsorganisaties en netwerken waarbij de basis en de top met elkaar worden verbonden, andere domeinen worden betrokken en de top wordt gestimuleerd. <i>Aantal opdrachten dat bijdraagt uitgevoerd door Monumentenhuis, Monumentenwacht, Erfgoed Brabant, Regionale Historische Centra (archief), Topmonumenten, Noordbrabants Museum, Hollandse Waterlinie (bestuursakkoord). In 2015 10 opdrachten. Bij burap is gemeld dat de 10 opdrachten aan de uitvoeringsorganisaties zijn verleend.</i>	Gerealiseerd; Opdrachtverleningen hebben betrekking op - Bieden van een loket voor het bevorderen van kennis en deskundigheid o.g.v. archeologie, cultuurlandschap en monumenten, - Uitvoeren van inspecties van aangemelde monumenten en het geven van bouwkundige en financiële adviezen, - Bevorderen van een doorgaande leerlijn voor erfgoedvrijwilligers en geïnteresseerde Brabanders (Erfgoed Academie Brabant) - Verbinden van wetenschap (leerstoelen Cultuur in Brabant en Brabantse taal- en letterkunde) en dagelijkse praktijk in Erfgoed Academie Brabant - Beheer en ontsluiting van erfgoed collecties (boeken tijdschriften, prenten over Noor-Brabant - Beheer en ontsluiting van collectie oude en moderne kunst - Realiseren publieksevenementen door topmonumenten - Bevorderen van laagdrempelige beleving van het Nationaal Kamp Vught en versterken van samenhang met overig militair erfgoed. - Vermaatschappelijking en borging van Nieuw Hollandse Waterlinie - Borgen van de continuïteit van het aantal restauratievaklieden en behoud van restauratiekennis

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
		bestuursakkoord en het nieuw te formuleren beleidskader erfgoed zijn wij tot inzicht gekomen dat de inrichting van een dergelijk losstaand instrument niet aansluit op het uitgangspunt voor een consistent en samenhangend beleid (voorkomen verdere versnippering), en dat een dergelijk generiek instrument niet aansluit bij het gewenste maatwerk dat wij als provincie willen leveren in onze nieuwe rollen: beweging stimuleren en mogelijk maken. Daarom is besloten het fonds niet te vormen.
Beleidskader jeugdzorg 2013 - 2016 en UP 2013 PS 73/12 -	Afronding transitie overdracht van taken richting gemeenten. -Afrekening subsidie 2014 met Bureau Jeugdzorg, de provinciale zorgaanbieders en Zorgbelang. -Afrekening incidentele subsidies (Transformatiefonds, Versterking lokaal aanbod e.d.). Uitvoering werkplan 2015 en afbouw subsidierelatie met K2. Afronden subsidierelatie Doeluitkering Jeugdzorg met Rijk.	De overdracht van taken naar gemeenten is gerealiseerd. De subsidievaststellingen van de zorgaanbieders en Zorgbelang hebben in 2015 plaatsgevonden. De subsidie van Bureau Jeugdzorg is begin 2016 vastgesteld. – Het grootste deel van de incidentele subsidies is vastgesteld. Vanwege onvoldoende verantwoordingsinformatie zijn enkele subsidies nog niet vastgesteld. In 2015 heeft K2 voor het laatste jaar het werkplan voor de provincie uitgevoerd, per 2016 is de subsidierelatie beëindigd. In 2016 zal de subsidievaststelling over 2015 plaatsvinden. Naar aanleiding van de vaststelling van de subsidies van zorgaanbieders en Bureau Jeugdzorg kunnen we bij de verantwoording de doeluitkering jeugdzorg afronden. Deze verantwoording over 2015 kan pas in 2016 plaatsvinden.
- Kaderstellende beleidsnota leefbaarheid "leefbaarheid@Brabant, beleidskader 2013 -2016 PS 45/12 - - - -	Door subsidiëring investeren in Idops en daarmee de IDOP-inzet succesvol afronden <i>Uitgevoerde Idops (cumulatief 72 in 2015). Bij burap zijn aan de streefwaarde 2 tranches DOE-budgetten toegevoegd.</i> Ondersteuning leveren aan (sub) regionale samenwerkingsverbanden gericht op een innovatieve bovenlokale aanpak van leefbaarheid in de context van de demografische ontwikkelingen en met aandacht voor kleinschalige economische innovatie <i>Aantal ondersteunde initiatieven en netwerken (cumulatief 300 in 2015). Bij burap is streefwaarde bijgesteld naar 530.</i> <i>Bovenlokaal L@B</i>	Het Idop programma is volledig en succesvol afgerond in 2014, 2 IDOP's zijn nog in uitvoering. Deze 2 hebben vanwege hergebruik kerken uitstel verkregen tot 1 januari 2017 Twee tranches DOE budgetten succesvol uitgevoerd. In de eerste tranche zijn 50 , van de 140 aanvragen gesubsidieerd. In de tweede tranche zijn 45 van de 88 aanvragen gesubsidieerd. De aanvankelijk geplande 3° en 4° tranche zijn opgeschort tot de resultaten van een evaluatie bekend zijn. Op basis daarvan wordt afgewogen of deze tranches doorgaan. Uit de PON rapportage van het voorjaar 2015 blijkt dat 530 partijen op één of andere manier zijn betrokken bij Leefbaarheid@brabant. Hiervan zijn 112 groepen burgers. Dit bewijst dat we er steeds beter in slagen om onze burgers en de hieraan gelieerde organisaties via onze projecten te bereiken en te activeren. Daarmee geven we de leefbaarheid in Brabant verder vorm.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
- - - - - - - -	Financiële participatie in projecten gericht op een innovatieve aanpak van leefbaarheid in de context van demografische ontwikkelingen en met aandacht voor kleinschalige economische innovatie <i>Aantal gehonoreerde initiatieven beleidsregel L@B (cumulatief 62 in 2015). Bij burap is streefwaarde bijgesteld naar 65 in uitvoering genomen projecten.</i> Kennisdeling organiseren gericht op ervaringen IDOPs en regionale aanpak <i>-Programma's kennisdeling 2 per jaar</i> <i>-Waardering progr. door deelnemers in 2015 7,5</i> Flankerend beleid: organiseren voor kennisdeling, debat, inspiratie (waaronder Dorpen Derby) uitdragen en verspreiden van succesvolle uitvoeringspraktijken en vernieuwende voorbeelden van samenwerking in netwerkverbanden <i>Uitvoeren 1 Dorpen Derby in 2015</i>	Alle 65 gesubsidieerde aanvragen hebben geleid tot uitvoering van een project.. Daarvan zijn 60 projecten in 2015 afgerond. De subsidietechnische afhandeling loopt door in het eerste half jaar van 2016. Er zijn twee goed bezochte bijeenkomsten Kennisdelingsbijeenkomsten georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten wisselden deelnemers kennis en ervaringen uit. Daarnaast kon men deelnemen aan diverse workshops om zo een project een stap verder te brengen. Succesvolle 4e editie Brabantse Dorpen Derby georganiseerd met als thema Cultuur. Uit de 92 aanmeldingen zijn 9 inspirerende finalisten geselecteerd en gevolgd in een tv-serie. Veel Brabanders (1 op de 5) hebben de Dorpen Derby tv-serie en/of finale gezien op Omroep Brabant. Bij 33% heeft de Dorpen Derby inspiratie gegeven om zelf aan de slag te gaan voor hun dorp op stad.
- Statenvoorstel Nut en Noodzaak Steunfuncties - - - - -	Opdrachtverlening aan uitvoeringsorganisaties en netwerken ter realisatie van effectieve bijdragen aan de uitvoering van de provinciale speerpunten <i>BRIZ, BVWO, COS, 't Heft, KZE, Prov. Raad Gezondheid, VBOB ouderenbond, VKK, Zet, Zorgbelang</i> <i>In 2015 10/11 opdrachten. Bij burap is aantal opdrachten in 2015 bijgesteld naar 9.</i> Metten tevredenheid over inzet uitvoeringsorganisaties en netwerken <i>Waardering inzet door partners/gebruikers in 2015 7,5</i>	Er zijn opdrachten verstrekt aan BRIZ, VBOB ouderenbond 't Heft, Prov. Raad Gezondheid VKK, Zet, Zorgbelang. De opdrachten zijn gericht op de thema's en speerpunten die gekoppeld zijn aan het uitvoeringsprogramma L@B. COS, KZE en BVWO bestaan niet meer De streefwaarden met betrekking tot de dienstverlening op verschillende onderdelen zijn behaald. Dit concluderen we op basis van de feedback en evaluatieformulieren.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
-		
-	Het benutten van kansen van innovatie in de zorg. Bij burap is als streefwaarde 2015 toegevoegd: 20 leer-bewustwordingsbijeenkomsten en Europese aanvragen	Ja, 17 bijeenkomsten georganiseerd in samenwerking met partners. Er zijn 4 Europese projectaanvragen gedaan.
-	Aspectbeleid Gezondheid is ook in andere kadernota's opgenomen;	Ja, is gerealiseerd
-	bv Agrofood, zorg economie	Ja, is gerealiseerd
-	<i>Aantal kernopgaven waarin gezondheid expliciet is geagendeerd: in 2015 10. Bij burap is gemeld dat TNO heeft vastgesteld dat het Aspectbeleid in de periode 2011 - 2014 succesvol is uitgevoerd</i>	Ja, is gerealiseerd
-	<i>Aantal kernopgaven (Agrofoor, Zorg-economie) waarin wij in de uitvoering participeren om gezondheidsdoelstellingen te realiseren. In 2015 4. Bij burap is gemeld dat TNO heeft vastgesteld dat het Aspectbeleid in de periode 2011 - 2014 succesvol is uitgevoerd</i>	Ja, te weten: 1. Omgevingswet- en visie, 2. Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij, 3. Het Provinciale Milieu- en Waterplan (PMWP), 4. Handreiking veehouderij en volksgezondheid.
-		
Statenvoorstel 2013 inzake Cubiss PS 18/13	Wettelijke taak via opdrachtverlening aan Cubiss Brabant voor ondersteuning bibliotheken voor takenpakket.	Ja, is gerealiseerd
-	Via opdrachtverlening aan Cubiss Brabant uitvoering programma's innovatie informatievoorziening	Ja, is gerealiseerd
-	Via opdrachtverlening aan Sportservice de ondersteuning van de infrastructuur voor de sport te subsidiëren.	Ja, is gerealiseerd
-	<i>Aantal opdrachten: Uitvoeringsorganisatie realiseert de afspraken over de prestaties in het kader van de infrastructuur voor de sport. In 2015 1 opdracht.</i>	1
Sportplan Brabant 2016 PS 52/11		

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

06 Cultuur en samenleving

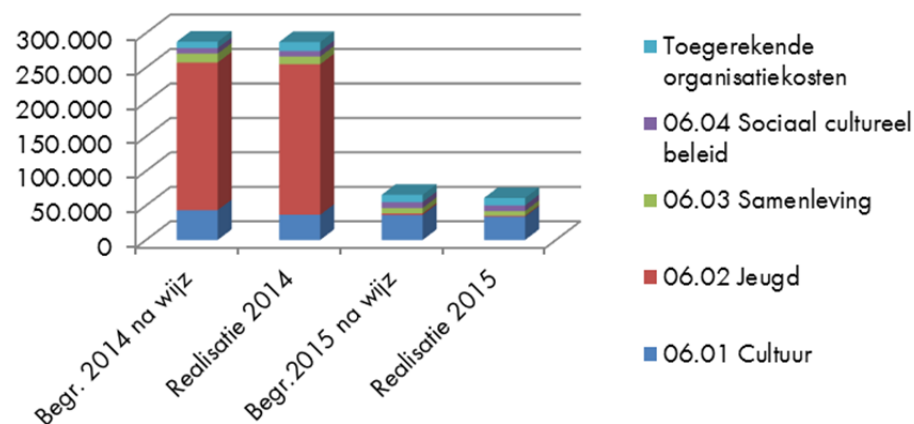
Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr.-realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	45.077	54.936	50.280	4.656
Toegerekende organisatiekosten	10.493	10.493	10.733	-240
Totaal lasten	55.570	65.429	61.014	4.416
<u>Baten</u>				
Rijk	0	3.972	3.994	22
Europa	0	0	2	2
Overige programmabaten	1.858	1.838	1.863	25
Totaal baten	1.858	5.810	5.859	49
Saldo van baten en lasten	-53.712	-59.619	-55.155	4.464
<u>Dekking verschil lasten en baten</u>				
Dekking uit reserves	768	11.262	8.244	-3.018
Dekking uit alg.middelen	52.944	48.357	46.911	-1.446
totale dekking van het saldo	53.712	59.619	55.155	-4.464

Toelichting

Er is voor € 4,5 mln minder uitgegeven dan we hebben begroot in 2015. Dit komt door:

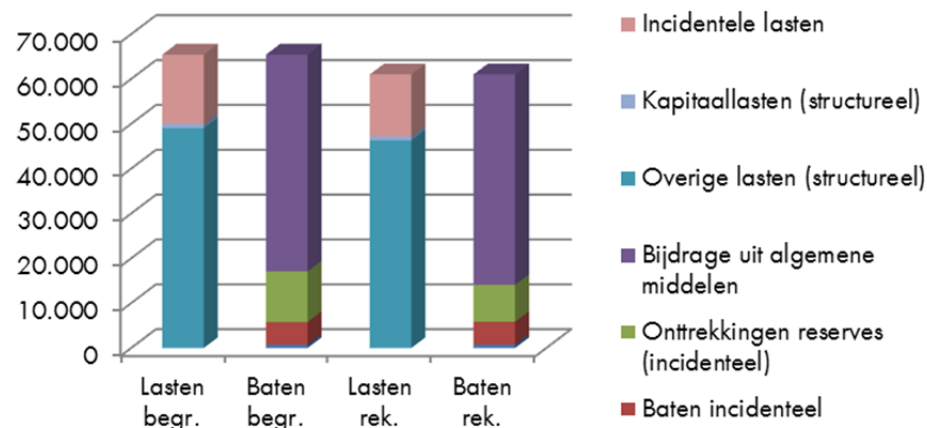
- Diverse positieve afwikkelingsverschillen (€ 1,5 mln), waarvoor de projectkosten lager zijn uitgevallen dan begroot.
- Lagere uitgaven in het kader van; subsidies onroerend Erfgoed (€ 0,5 mln.), NBM (€ 0,6 mln.), uitvoeringsprogramma Erfgoed (€ 0,4 mln.) en Kunstbalie (€ 0,5 mln.).

Programma Cultuur en samenleving (lasten x € 1.000)

De grote daling in lasten en baten houdt verband met de overgang van de jeugdzorg van provincie naar gemeenten.

Lasten, baten en saldo bedragen x € 1.000

06.01 Cultuur

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het versterken van het vestigings- en leefklimaat van Brabant door een hoogwaardige culturele infrastructuur en een sterke regionale identiteit. Met een gedeelde verantwoordelijkheid samenwerken (met overheden, culturele ondernemers, onderwijs, bedrijfsleven en publiek) aan een cultureel systeem met een brede basis en een (inter)nationale toonaangevende top.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Erfgoed:

- Na evaluatie van het erfgoedbeleid in 2014 is het erfgoedbeleid in 2015 verder vorm gegeven. Dit heeft geresulteerd in een nieuw kader erfgoedbeleid 2016-2020 – de (verbeeldings)kracht van erfgoed. (PS-besluit 13-11-2015) Het nieuwe kader erfgoed geeft invulling aan het volledige erfgoedbeleid van de provincie Noord-Brabant. Het Programma Grote erfgoedcomplexen is daarbinnen een belangrijk instrument. Vertrekkend vanuit verbeeldingskracht van erfgoed zetten wij met het beleidskader in op een vernieuwde aanpak, waarbij we binnen de brede opgave van erfgoed komen tot focus en keuzes. We geven richting in onze keuzes met vier verhaallijnen.
- Het Uitvoeringsprogramma Erfgoed 2012-2015 is conform geformuleerde actielijnen en instrumenten (m.u.v. het borgstellingsfonds) uitgevoerd. Dat betekent per actielijn het volgende:
 - o Actielijn Kenniscentrum erfgoed: het programma van de Erfgoed Academie Brabant draait volledig vanaf 2014 met daarbij netwerk- en themabijeenkomsten etc.
 - o Actielijn Erfgoed Media: De Brabant Cloud (database) is operationeel
 - o Actielijn Gebiedsontwikkeling: In samenwerking met Mijn Mooi Brabant is het project erfgoed en erfenamen gerealiseerd.
 - o Actielijn Erfgoed en toerisme: Strategische allianties hebben vorm gekregen rond de ontwikkelingen van erfgoed (bijvoorbeeld rond de Zuiderwaterlinie).
 - o Instrument Erfgoed in context: jaarlijks zijn er projecten gerealiseerd ten behoeve van het zichtbaar maken van verdwenen erfgoed.
 - o Instrument instandhouden monumenten: Middelen zijn ingezet voor en hebben geresulteerd in instandhouding van kerken en molens. We hebben daarmee wat betreft molens een achterstand ingehaald.

- In 2015 zijn 74 restauraties van Rijksmonumenten gestart
- Structureel erfgoedbeleid is uitgevoerd, waaronder:
 - o Wettelijke taken op het gebied van Archeologie
 - o Beheer van en advies aan het Noordbrabants Museum, behoud monumenten (4 topmonumenten en Kamp Vught) en cultuurhistorie.
 - o Opdrachtverlening aan en relatiebeheer van erfgoedinstellingen op basis van werkplannen gericht op de realisatie van provinciale beleidsdoelstellingen.

Cultuur

- In 2015 is, in afstemming met het veld, de Cultuuragenda van Brabant (PS 39/13) nader uitgewerkt ten aanzien van de inzet van de provincie in 2016-2020. Dit heeft geresulteerd in het integrale concept uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020 (PS 13 nov 2015). In dit concept uitvoeringsprogramma is opgenomen wat onze inzet beoogd ten aanzien van de provinciale culturele infrastructuur (programmaliijn 1), beweging, experiment & vernieuwing (programmaliijn 2) en kennis, dialoog in netwerken (programmaliijn 3).
- Conform de begroting is ondersteuning geboden aan diverse amateurkunstgezelschappen en kleinschalige amateurkunstiniciatieven. Hiervoor is de subsidieregeling Kunstbeoefening en kunsteducatie 2015 en in samenwerking met het Prins Bernhard Cultuurfonds het AK fonds (amateurkunst) uitgevoerd. Via onze uitvoeringsorganisatie Kunstbalie is daarop aanvullend inzet gepleegd ten aanzien van het verbinden van kunst en onderwijs, de bevordering van de vitaliteit van de amateurkunst en een sterk Brabants cultuursysteem.
- Eveneens conform de begroting is ondersteuning geboden aan diverse professionele cultuurinstellingen. Hiervoor is subsidie verleend via het podiumkunstenplan 2013-2016. Om het Brabantse cultuursysteem verder te innoveren is bovendien de impuls geldenregeling uitgevoerd. Deze zet in op een meer vraaggericht in plaats van aanbodgerichte oriëntatie, nieuwe samenwerkingen en meer zichtbaarheid. Via onze uitvoeringsorganisatie bkkc is ook gewerkt aan het ondernemerschap van culturele instellingen, kennisdeling en netwerken. In samenwerking met bkkc is deelgenomen en gewerkt aan het internationale netwerk DC Network.

Stand van zaken mijlpalen 2015

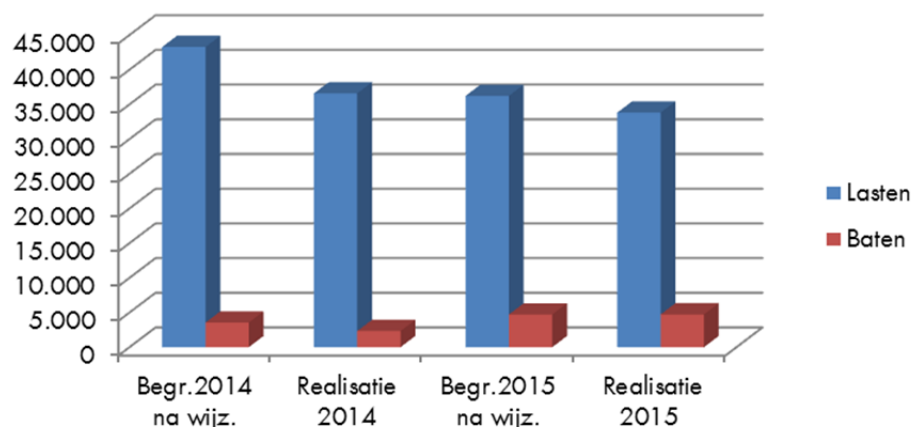
Zoals hierboven genoemd is in 2015 met het veld de Cultuuragenda van Brabant nader uitgewerkt ten aanzien van de inzet van de provincie in 2016-2020. De in de begroting opgenomen mijlpalen (Brabant C, Van Gogh 2015, evaluatie van het podiumkunstenplan, visie professionele kunsten, tussenevaluatie cultuureducatie, aansturing uitvoeringsorganisaties) hebben allemaal een vertaling gekregen in het concept uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020 (PS 13 nov 2015). Hieronder een puntsgewijze stand van zaken ten aanzien van de mijlpalen die in de begroting zijn genoemd:

- Erfgoed:
 - Vaststelling beleidskader erfgoed 2016-2020
 - Realisatie uitvoeringsprogramma erfgoed 2012-2015 m.u.v. vormgeving Borgstellingsfonds
 - Substantiële inhaalslag van restauratieachterstand.
 - Nominatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) om in 2018 mogelijk te worden toegevoegd aan de Werelderfgoedlijst van UNESCO
- Cultuur:
 - Het Brabant C Fonds is in januari 2015 opgericht en sinds 16 maart 2015 operationeel. (zie ook 07.03);
 - Voor de organisatie van het themajaar Van Gogh 2015 is Van Gogh Brabant ondersteund. Hierin werken vijf Van Gogh locaties samen (Zundert, Nuenen, Ettenleur, 's-Hertogenbosch en Tilburg). Daarnaast is Visit Brabant ingezet voor verdere uitwerking en vermarkting van dit cultuurhistorische / culturele aanbod.
 - De evaluatie podiumkunstenplan is in het kader van artikel 217a uitgevoerd door het PON. Dit heeft geresulteerd in de rapportage Evaluatie van de subsidieregeling professionele kunsten (mei 2015). De uitkomsten zijn betrokken bij het uitvoeringsprogramma.
 - In 2015 zijn vanuit het impuls geldenprogramma ongeveer 40 projecten gehonoreerd. Daarnaast is een evaluatie uitgevoerd.
 - De visie professionele kunsten is onderdeel van het concept Uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020 (PS 13 november 2015)
 - De tussenevaluatie cultuureducatie heeft geresulteerd in de provinciale monitor cultuureducatie (KPC groep, december 2015). De uitkomsten worden meegenomen in het uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020.

- In januari 2015 is gerapporteerd over de uitvoering van de acties uit het dossier Nut en Noodzaak steunfuncties. Meer opgave-gestuurde aansturing van deze uitvoeringsorganisaties vindt plaats op basis van het (concept) uitvoeringsprogramma Cultuur.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	27.799	36.218	33.809	2.409
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	3.972	3.972	0
Overige programmabaten	758	738	741	3
Baten	758	4.710	4.713	3
Saldo lasten en baten	-27.041	-31.507	-29.096	2.412
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.reserve regionale structuurversterking	0	0	100	100
bijdr.res.instandhouding onroerend erfgoed	768	8.762	6.152	-2.610
Bijdrage uit alg. middelen	26.273	22.745	22.844	98
Totale dekking van het saldo	27.041	31.507	29.096	-2.412

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

In 2015 zijn enkele subsidies voor instandhouding en restauratie van erfgoed lager vastgesteld dan oorspronkelijk beschikt. Dit heeft geen gevolgen voor de gerealiseerde prestaties. De middelen blijven beschikbaar in de reserve Erfgoed.

- Noord-Brabants Museum

Bij de vaststelling van de subsidie 2014 is een bestemmingsfonds vrijgevallen van € 566.000. Dit afwikkelingsverschil leidt tot een onderschrijding.

- Uitvoeringsprogramma Erfgoed

In het Uitvoeringsprogramma Erfgoed zijn verschillende instrumenten ingezet om de 4 actielijnen te realiseren. Eén van de geplande instrumenten was het inrichten van een Borgstellingsfonds Erfgoed, om het cultureel ondernemerschap in de erfgoedsector te bevorderen. Besloten is om een dergelijk fonds niet te vormen in 2015, gezien het voortschrijdend inzicht dat de inrichting van een dergelijk losstaand instrument onvoldoende aansluit op de uitgangspunten van het nieuwe bestuursakkoord en het nieuw te formuleren beleidskader erfgoed. Bovendien sluit zo'n generiek instrument niet aan bij het gewenste maatwerk dat wij willen leveren in onze nieuwe rollen: beweging stimuleren en mogelijk maken.

- Kunstbalie

In 2015 is de subsidie aan Kunstbalie voor 2013 en de verdeelsubsidies 2009 t/m 2012 vastgesteld. Hierbij is gebleken dat de kosten lager zijn uitgevallen dan begroot. Dit heeft geen gevolgen voor de gerealiseerde prestaties.

- Overige

Het betreft hier een aantal kleinere afwijkingen en onderschrijdingen. Deze afwijkingen hebben o.a. betrekking op lagere projectkosten bij vaststelling van subsidie werkgelegenheidsimpuls restauratie monumenten en subsidie Plattelands ontwikkelingsprogramma.

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Subsidies Instandhouding onroerend erfgoed	512
- Noord-Brabants Museum	566
- Uitvoeringsprogramma Erfgoed	431
- Kunstbalie	527
- Overige	626
Totaal onderschrijding	2.662
<i>Overschrijding</i>	
- Overige	-253
Totaal overschrijding	-253
Totaal afwijking lasten	2.409

Onderschrijding

- Subsidies Instandhouding onroerend erfgoed

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Sinds 2015 ligt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de jeugdzorg bij de gemeenten. Voor een goede afronding van de overdracht van taken hebben we nazorg geboden aan gemeenten en zorgaanbieders. Ook hebben we de subsidierelaties met zorgaanbieders, Bureau Jeugdzorg en gemeenten afgehandeld.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Ter ondersteuning van de gemeenten bij de taakoverdracht van de jeugdzorg hebben we in 2015 de expertise van K2 beschikbaar gehouden. In 2015 heeft K2 de gemeenten geadviseerd over beleids- en uitvoeringsvraagstukken in de jeugdzorg. Per 2016 is de subsidierelatie met K2 beëindigd.

Bureau Jeugdzorg (BJZ) had de nieuwe wettelijk benodigde certificering niet op tijd (m.i.v. 2015) behaald. Daarom stelde de Inspecties voor de Jeugdzorg een verscherpt toezicht in. We hebben met de Stuurgroep BJZ (sinds mei 2014 een intensieve samenwerking tussen afvaardiging van gemeenten en provincie) de ontwikkeling van een noodoplossing en de communicatie gecoördineerd. In april 2015 heeft BJZ een voorlopige certificering ontvangen, zodat ze weer zelfstandig de kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering kan uitvoeren. In december is tevens het verscherpt toezicht opgeheven. De afhandeling van de subsidie aan BJZ heeft in het voorjaar 2016 plaatsgevonden.

De subsidies aan de zorgaanbieders voor de uitvoering van jeugdzorg zijn afgerond. Naar aanleiding van de vaststelling van de subsidies kunnen we bij de verantwoording over 2015 de doeluitkering jeugdzorg afronden, waarna we de resterende € 4,7 mln doeluitkeringsmiddelen aan het Rijk terugbetalen.

Stand van zaken mijlpalen 2015

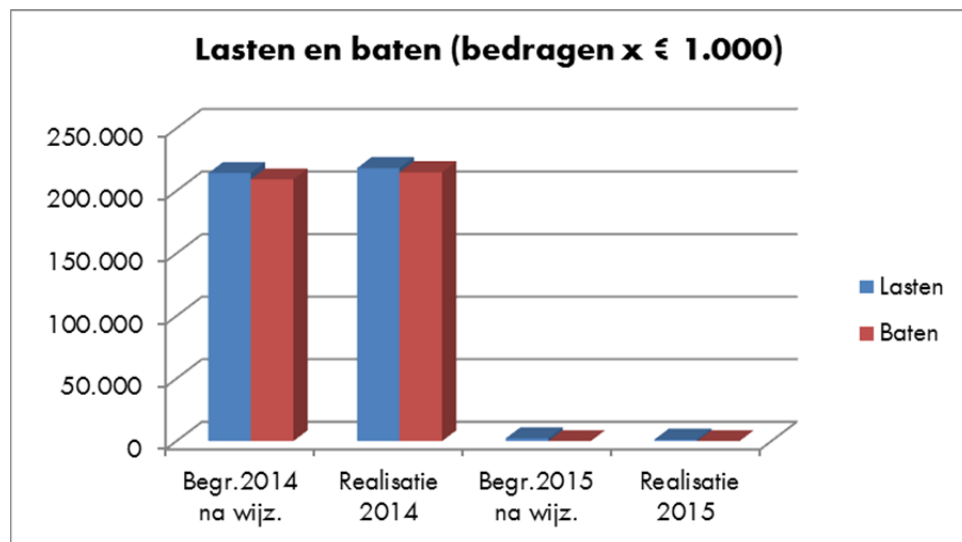
- Transitie overdracht van taken richting gemeenten is afgerond
- De subsidievaststellingen van de zorgaanbieders en Zorgbelang hebben in 2015 plaatsgevonden. De subsidie van Bureau Jeugdzorg is begin 2016 vastgesteld.
- Het grootste deel van de incidentele subsidies is vastgesteld. Bij enkele subsidies heeft nog geen vaststelling plaatsgevonden, omdat aanvullende gegevens

zijn opgevraagd of nog geen of onvoldoende verantwoordingsinformatie is ontvangen.

- In 2015 heeft K2 voor het laatste jaar het werkplan voor de provincie uitgevoerd, per 2016 is de subsidierelatie beëindigd. In 2016 vindt de subsidievaststelling over 2015 plaats.
- Naar aanleiding van de vaststelling van de subsidies van zorgaanbieders en Bureau Jeugdzorg kunnen we bij de verantwoording de doeluitkering jeugdzorg afronden. Deze verantwoording over 2015 kan pas in 2016 plaatsvinden.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Verschil a-b
Lasten	2.155	2.205	1.316	890
Herkomst middelen				Verschil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	22	22
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	22	22
Saldo lasten en baten	-2.155	-2.205	-1.294	912
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.reserve regionale structuurversterking	0	0	-280	-280
Bijdrage uit alg. middelen	2.155	2.205	1.574	-632
Totale dekking van het saldo	2.155	2.205	1.294	-912

Onverschrijding

- Afwikkelingsverschillen

In 2015 is een aantal subsidies voor o.a. Innovatiefonds, subsidies Transformatie en Samen Investeren lager vastgesteld. De projectkosten zijn lager uitgevallen dan begroot. Enkele subsidies zijn nog niet vastgesteld in verband met aanvullend opgevraagde gegevens of onvolledige verantwoordingen. In 2016 worden deze subsidies vastgesteld.

- Overige

Het betreft hier een aantal kleinere afwijkingen. Het verschil heeft vooral betrekking op lagere rentetoerekening aan de doeluitkeringsmiddelen als gevolg van de lage (euribor)rente en het lage saldo.

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onverschrijding</i>	
- Afwikkelingsverschillen	757
- Overige	157
Totaal onderschrijding	914
<i>Overschrijding</i>	
- Geïndiceerde jeugdzorg	-24
Totaal overschrijding	-24
Totaal afwijking lasten	890

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Er zijn ongeveer 100 innovatieve samenwerkingsprojecten met behulp van de menukaart van het programma Leefbaarheid uitgevoerd. Uit de evaluatie blijkt dat de wijze van uitvoering (met de menukaart L@B) goed aansluit bij de behoefte en veel energie heeft opgewekt bij burgers, ondernemers, maatschappelijke organisatie en gemeenten. De impact, de innovatieve kracht en het zelf organiserend vermogen, van de mensen die de projecten uitvoeren, is vergroot. Het onderdeel Zorginnovatie heeft met leeractiviteiten bijgedragen aan het vergroten van het leer- en samenwerkingsvermogen van het Health@Home netwerk. Hierdoor is de werkwijze van het Health@Home netwerk doorgegroeid naar meer echte samenwerking waardoor partners in het netwerk beter kunnen bijdragen aan de systeeminnovaties in de zorg. Stichting Zet en stichting Zorgbelang participeren actief in de provinciale programma's L@B leefbaarheid, gezondheid en het thema Health@home. Daarnaast werken zij intensief aan de aanbevelingen die voortvloeien uit het traject Nut en Noodzaak Steunfuncties. Dit vertaalt zich naar alle steunfuncties, inclusief cultuur.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

1. Leefbaarheid@Brabant

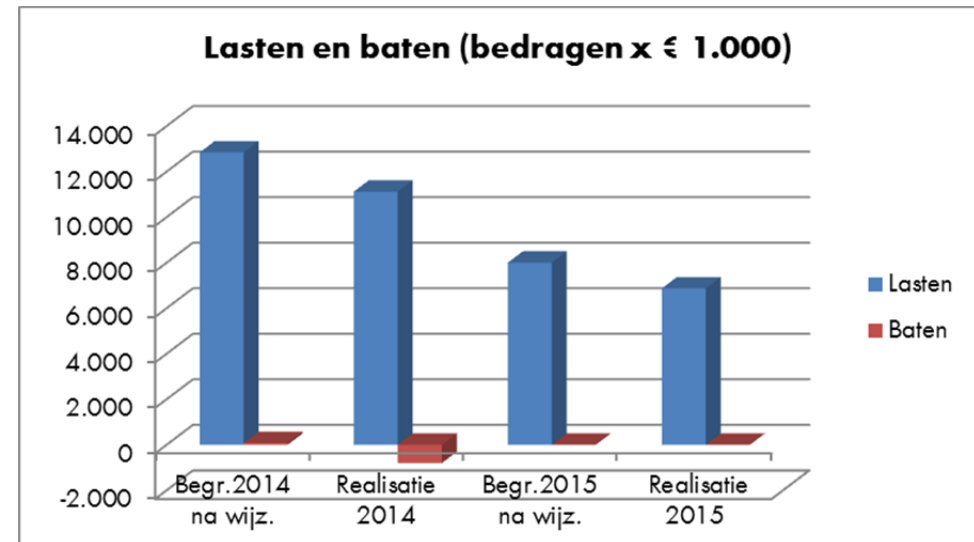
- Succesvol afronden van ruim 100 projecten en opdrachten, gericht op innovaties in de aanpak van leefbaarheidsvraagstukken;
 - o De afronding is in volle gang. 61 subsidieprojecten zijn voltooid. Administratieve afronding is in eerste helft 2016 gereed. Overige opdrachten zijn grotendeels afgerond.
- Kennisdelingsprogramma's, waarin wij met partners leren van de opgedane ervaringen en toewerken naar een agenda voor de toekomst;
 - o Concepten zijn ontwikkeld en daarnaast blijkt de kennisdeling tussen de projecten onderling en betrokken actoren veel "waarde" op te leveren.
- Daarin in 2015 extra aandacht geven aan kennisdeling over projecten in relatie tot de "drie decentralisaties" (participatie, zorg, werk);
 - o Deze decentralisaties maakten in 2015 integraal deel uit van de bijeenkomsten Kennisdeling
- Inspiratie, onder andere in de vorm van een nieuwe editie van de Brabantse Dorpen Derby;

- Een nieuwe editie Dorpen Derby met het thema cultuur is succesvol uitgevoerd. Totaal zijn er 92 burgerinitiatieven aangemeld om de leefbaarheid in de Brabantse dorpen te versterken. Hieruit zijn negen finalisten geselecteerd die gevolgd zijn in een tv-serie op Omroep Brabant. Hiermee zijn ook andere burgers gestimuleerd om aan de slag te gaan met het verbeteren van de leefomgeving. Bijna 1 op de 5 Brabanders van 18 en ouder (18%) heeft de finale-uitzending gezien. 33% van de kijkers is geïnspireerd om zelf aan de slag te gaan in hun dorp of stad (Bron: Newcom Kijkonderzoek). De winnaar van de Brabantse Dorpen Derby 2015 is Nispen.
- Ruimte geven voor jongeren en talenten in activerende aanpak L@B;
 - o Naar aanleiding van de uitkomsten van een eerder onderzoek heeft de provincie besloten om in nauwe samenwerking met de VKK en het PON vier pilots te starten met jongeren. In vier kleine kernen brengen jongeren, met elkaar en samen met de gemeente en andere organisaties in het dorp, de wensen en behoeften van jongeren in beeld. We zoeken naar haalbare oplossingen om de leefbaarheid in dorpen (voor jongeren) te behouden en te verbeteren. Vervolgens stellen zij een actieprogramma op en gaan zij werken aan de realisatie van hun wensen. Hierbij worden de jongeren door K2, Zet en het PON gefaciliteerd met kennis, ervaring en diverse methodieken.
- Het onderhouden van een digitaal platform (leefbaarheidbrabant.nl) ten behoeve van kennisdeling;
 - o Digitaal platform is structureel onderhouden.
- Opdrachtverlening aan uitvoeringsorganisaties en netwerken, gericht op de realisatie van de beleidsdoelstellingen leefbaarheid en gezondheid;
 - o Opdrachtverlening aan de provinciale uitvoeringsorganisaties en netwerken heeft plaatsgevonden en er zijn gericht top thema's en speerpunten gekoppeld aan het uitvoeringsprogramma L@B.s
- Realiseren motie 33 van Provinciale Staten (Doe-budgetten voor kleine kernen);
 - o Is gerealiseerd. Inmiddels 2 tranches succesvol uitgevoerd.
- Doorvoeren van verbetersuggesties naar aanleiding van de beleidsevaluatie Leefbaarheid@Brabant die najaar 2014 gereed was;
 - o Deze beleidsevaluatie is nog niet in procedure gebracht. Verbetersuggesties worden toegepast.

- Uitvoeren van integrale programma's die Brabant helpen in de opvang van demografische ontwikkelingen (Wonen met zorg en welzijn, Onderwijs, Leegstand, Zorginnovatie).
 - o Gerealiseerd. In 2015 hebben wij extern en intern aan verschillende programma's deelgenomen, in samenhang met onze inzet voor Leefbaarheid@Brabant. Voorbeelden daarvan zijn deelname aan overleg en programma's met betrekking tot levensloopbestendige woningen, daling leerlingenaantallen, onderwijsvernieuwing in relatie tot veranderende zorg, herbestemming leegstand (detailhandel, erfgoed) en langer gezond thuis wonen.
 - 2. Gezondheid
 - Participatie in 10 provinciale kernprogramma's, waarin we het aspect gezondheid helpen integreren;
 - o Is gerealiseerd.
 - Integratie gezondheid in Strategische Opgaven, zoals Versterkt Stedelijk Netwerk en 9 Brabantse Gebiedsopgaven.

Omgevingswet, omgevingsvisie, Agrofood, Gebiedsopgaven, PMWP, Europese Samenwerking, mobiliteit, sport, leefbaarheid, zorg economie en gezonde steden.
 - 3. Zorginnovatie
 - het verduurzamen van het lerend netwerk Health@Home als onderdeel van het programma Zorg economie. En daarmee bijdragen aan Brabant, Region of Smart Health via inzet op de basiscomponenten van duurzame samenwerking, namelijk: gezamenlijke agenda, gezamenlijke leeractiviteiten, gezamenlijke evaluatie en waardecreatie, continue communicatie, basisorganisatie. We hebben hiervoor het volgende gedaan:
 - Bijdragen aan en organiseren van leerbijeenkomsten en events als inhoudelijk programmeur, gespreksleider, coach, expert.
 - Ontwikkelen, uitproberen en bijstellen van verschillende leermethodes tijdens leerbijeenkomsten.
 - Betrekken van nieuwe partners en collega's uit verschillende beleidsdomeinen
 - Vastleggen leermethoden en onderliggende theorieën.
 - Opzetten monitoringstool impact assessment.
 - Samenwerking vormgeven met (impact) investeerders.
 - Betrekken Brabantse organisaties en lerende houding stimuleren.
 - Faciliteren en mee leren in lerend netwerk Health@Home.
 - Samen met provinciale netwerken (als VBOB, Zorgbelang, BRIZ, Zet, PGraad) er voor zorg dragen dat die activiteiten in werkplannen worden opgenomen die een bijdrage leveren aan de opgave van Langer Gezond Thuis Wonen.
 - Samen leren en werken met provinciale netwerken en een vinger aan de pols houden m.b.t. uitvoering van deze activiteiten
 - Verbinding maken tussen Health@Home netwerk en Internationale netwerken zoals: CORAL, EIP AHA, DC Network, ECHalliance, CCHalliance en EVPA
 - Verbinding maken tussen Health@Home community en Internationale events zoals: AAL Forum, DDW, Ehealthweek
 - Meeschrijven en uitwerken van Europese aanvragen
 - Uitgeven nieuwsbrieven, twitteren, verslagen via provinciale website en op websites van partners.
- Stand van zaken mijlpalen 2015
- Brede bekendmaking van de resultaten en geleerde lessen uit Leefbaarheid@Brabant via halfjaarlijkse voortgangsrapportages (voorjaar en najaar 2015);
 - o Voorjaarsrapportage is breed bekend gemaakt; najaarsrapportage wordt begin 2016 breed verspreid. Resultaten en lessen worden meegenomen bij de voorbereiding van nieuwe aanpak Sociale Veerkracht.
 - o Twee provinciale programma's of bijeenkomsten kennisdeling Leefbaarheid@Brabant (voorjaar en najaar 2015); 2 succesvolle bijeenkomsten kennisdeling georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten wisselden deelnemers kennis en ervaringen uit. Daarnaast kon men deelnemen aan diverse workshops om zo een project een stap verder te brengen.
 - Afronding eerste fase voucherregeling procesbegeleiding herbestemming leegkomende kerken: maart 2015;
 - o De beoogde prestatie met de voucherregeling procesbegeleiding herbestemming leegkomende kerken 2015 is gehaald. De beschikbare middelen zijn vrijwel geheel besteed. De voucherregeling heeft ook voeding gegeven aan een nieuwe subsidieregeling voor de ondersteuning van vrijkomende kerken, die in november 2015 door GS is vastgesteld. Deze nieuwe regeling voor buurtkerken is toegespitst op het gebruik van vrijkomende kerken voor culturele, welzijns- of zorgbestemmingen.
 - Brabantse Dorpen Derby 2015 met finale in december 2015;
 - o Een nieuwe editie Dorpen Derby met het thema cultuur is succesvol uitgevoerd. De winnaar van de Brabantse Dorpen Derby 2015 is Nispen.

- Start uitvoering eenvoudige regeling Doe-budgetten voor kleine kernen januari 2015 (onder voorbehoud van goedkeuring door PS najaar 2014);
o 2 tranches succesvol uitgevoerd. Rangschikking van goedgekeurde aanvragen, door de aanvragers zelf is positief verlopen.
- (Finale) voortgangsrapportage gezondheid als aspectbeleid najaar 2015.
- Het Aspectbeleid gezondheid van 2011 tot en met 2014 is uitgebreid geëvalueerd als zogenoemde 217a - evaluatie. In 2015 is gekozen om gezondheidsaspecten niet apart te evalueren.
- Het lerend en samenwerkend vermogen van het netwerk Health@Home is in 2015 verder ontwikkeld. Deze ontwikkeling is gestimuleerd en ondersteund tijdens diverse leerbijeenkomsten die allen een mijlpaal op zichzelf waren. (Voorbeelden zijn de leersessie begin v.h. jaar waar we samen met de stakeholders de agenda voor 2015 hebben bepaald, een inspirerende studyvisit naar Denemarken met diverse Brabantse deelnemers in april, Dragons Den tijdens de Dutch Design week m.b.t. kansen op de Chinese markt.)

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	7.102	8.002	6.871	1.131
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	2	2
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	2	2
Saldo lasten en baten	-7.102	-8.002	-6.869	1.132
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr. Uit reserve IDOPS	0	700	482	-218
Bijdr.Res.Co-financiering	0	0	-10	-10
Europese programma's				
Bijdrage uit alg. middelen	7.102	7.302	6.398	-904
Totale dekking van het saldo	7.102	8.002	6.869	-1.132

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Leefbaarheid L@B	376
- Afwikkelingsverschillen	526
- Overige	271
Totaal onderschrijding	1.173
<i>Overschrijding</i>	
- Health@Home	-39
- Overige	-3
Totaal overschrijding	-42
Totaal afwijking lasten	1.131

Onderschrijding

- Leefbaarheid L@B

Enkele van de verwachte projecten hebben in 2015 geen doorgang gevonden of konden gerealiseerd worden met een kleine provinciale bijdrage. Als gevolg hiervan zijn de uitgaven lager uitgevallen dan begroot. Dit heeft geen gevolgen voor de gerealiseerde

prestaties. Middels de overhevelingen wordt verzocht om uit de resterende middelen € 282.134 beschikbaar te stellen voor 2016 in verband met reeds in 2015 aangegane verplichtingen.

- Afwikkelingsverschillen

In 2015 is een aantal subsidies voor o.a. basisvoorzieningen kleine kernen, Zet en kleinschalige woonzorginitiatieven lager vastgesteld. De projectkosten zijn lager uitgevallen dan begroot.

- Overige

Het betreft hier een aantal kleinere afwijkingen. De afwijking heeft vooral betrekking op de subsidie Doe-budgetten. De tweede tranche is begin 2016 beschikt. De middelen zijn in 2016 beschikbaar.

Overschrijding

- Health@Home

In 2015 is binnen de actielijn Health@Home intensief ingezet op de ontwikkeling van lerende netwerken. Deze intensieve inzet heeft in 2015 geleid tot een overschrijding.

06.04 Sociaal cultureel beleid

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Deze productgroep is gericht op prestaties die ondersteunend zijn aan de beoogde beleidsdoelstellingen van het programma Cultuur & Samenleving. De productgroep is gericht op de algemene versterking van het sociaal cultureel beleid, bibliotheekondersteuning, informatievoorziening en sport (via de opdracht aan Sportservice Noord-Brabant is ondersteuning gegeven aan breedtesport en gehandicaptensport in de provincie).

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Conform de begroting is via opdrachtverlening aan de uitvoeringsorganisatie Cubiss inzet gepleegd voor bibliotheekondersteuning (collectiebeleid, logistiek en transport, netwerken en alliantie) en innovatie in de publieke informatievoorziening (programma's mediawijsheid en content). Bovendien is in 2015 de inzet ten aanzien van bibliotheken en taal en media opgenomen in het concept uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020 (PS 13 nov 2015), zodat een meer integrale aanpak van beleid ontstaan is.

In 2015 is opdracht verleend aan Sportservice Noord-Brabant om bij te dragen aan de doelstellingen zoals opgenomen in het Sportplan Brabant 2016 (zie ook 07.04)

Diverse cross-overs op sociaal cultureel vlak zijn uitgewerkt. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van Buurtcultuurfondsen, inzet van cultuuraanbagers en de methodiek-ontwikkeling voor de inzet van cultuur in de dagbesteding voor mensen met een beperking.

In opdracht van provincie en VBG heeft een onafhankelijke commissie een advies geformuleerd over het verbeteren van de toegankelijkheid, beschikbaarheid en kwaliteit van de buitenschoolse cultuureducatie.

Stand van zaken mijlpalen 2015

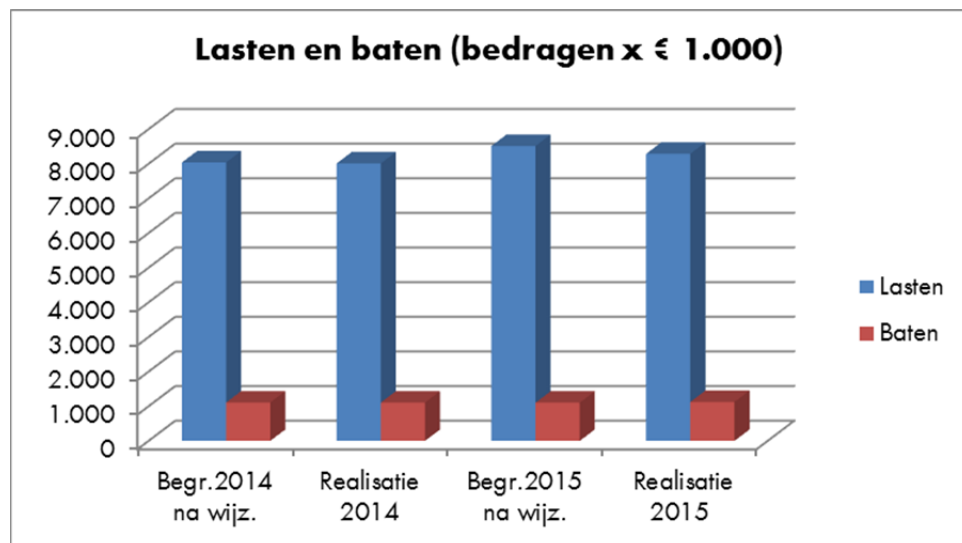
Een regionaal mediacentrum in Brabant is nog niet tot stand gekomen in Brabant. De pilot in West-Brabant, waar Omroep Brabant en BN|De Stem samenwerkten in een gezamenlijke redactie, is per 1 december beëindigd. Beide partijen vinden de huidige mediawet onvoldoende ruimte bieden om tot structurele publiek-private samenwerking (en

uitrol over heel Brabant) over te kunnen gaan. Met het Rijk zijn wij in gesprek om meer ruimte in de Mediawet voor dergelijke publiek-private samenwerking te verkrijgen.

Via bureau Lysias heeft evaluatie van Mediawijsheid/Informatiebeleid plaatsgevonden. De uitkomsten hiervan zijn meegenomen in het concept uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	8.021	8.511	8.285	227
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	1.100	1.100	1.122	22
Baten	1.100	1.100	1.122	22
Saldo lasten en baten	-6.921	-7.411	-7.163	249
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdrage uit risicoreserve	0	1.800	1.800	
Bijdrage uit alg. middelen	6.921	5.611	5.363	-249
Totale dekking van het saldo	6.921	7.411	7.163	-249

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Overige	227
Totaal onderschrijding	227
<i>Overschrijding</i>	
Totaal overschrijding	0
Totaal afwijking lasten	227

Onderschrijding

- Overige

In voorjaar 2015 is gebleken dat de Musical Vincent van Gogh niet gerealiseerd zou worden. Als gevolg hiervan zijn daarvoor € 1,8 mln gereserveerde middelen in 2015 vrijgevallen. In 2015 is niet dit volledige bedrag ter besteding gekomen. Dit heeft geen gevolgen voor de prestaties.

7

Investeringsagenda

Programma 07 Investeringsagenda

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inleiding

De Investeringsagenda richt zich op het duurzaam versterken van de structuur van onze provincie op een aantal onderscheidende kwaliteiten. We concentreren ons daarbij op het bijzondere leef- en vestigingsklimaat van Brabant vanuit de opvatting dat dit past bij het nieuwe profiel en de ambities van onze provincie.

Voor de Investeringsagenda is in totaal een bedrag van maximaal € 1 miljard beschikbaar uit de verkoop van de aandelen Essent. Dit bedrag is op dit moment nog niet geheel beschikbaar, maar wordt de komende jaren door rentetoevoegingen en uitbetaling van escrows bereikt.

De Investeringsagenda is tot 2015 ingevuld via twee tranches.

- a. De 1^e tranche bestaat uit 5 investeringsvoorstellen voor een bedrag van oorspronkelijk € 278,9 mln; tegelijk met de 1^e tranche is ook het spaar- en investeringsfonds wegeninfrastructuur ingesteld met een volume van € 750 mln;
- b. In de 2^e tranche zijn het Groen Ontwikkelfonds Brabant, het Innovatiefonds, het Energiefonds en het Breedbandfonds ingesteld tot een totaal bedrag van € 475 mln.

In het bestuursakkoord Beweging in Brabant is ook de 3^e tranche benoemd tot een bedrag van € 293 mln. Met het bestuursakkoord en de bijgestelde ijkpunten Investeringsagenda is invulling gegeven aan het rompbesluit voor de 3^e tranche. De uitwerking van de individuele voorstellen zullen wij zoveel mogelijk geclusterd per beleidsterrein/-thema aan u voorleggen. De allocatie van middelen voor deze voorstellen vindt plaats bij de behandeling van de begroting of als daar aanleiding toe is via een begrotingswijziging die tegelijk met de behandeling van het investeringsvoorstel door uw Staten kan worden vastgesteld.

1^e tranche

In de 1^e tranche Investeringsagenda zijn 5 voorstellen gehonoreerd. Deze zijn t/m 2015 als aparte productgroepen in dit programma Investeringsagenda opgenomen. Daar wordt

meer specifiek verantwoording afgelegd over wat er dit jaar gerealiseerd en tegen welke middeleninzet.

Het betreft de volgende investeringsvoorstellen:

- a. **Energietransitie (07.01)**
Door PS is € 71,2 mln beschikbaar gesteld (PS 59/10). De provincie investeert in drie clusters solar, biobased economy en elektrisch rijden/slimme netwerken. Belangrijke resultaten in 2015 waren de Brabantse deal Nul op de Meter en de inzet van 40 elektrische bussen in de gunning OV Zuidoost-Brabant.
- b. **Landschappen van allure (07.02)**
PS hebben € 56,2 mln beschikbaar gesteld (PS 79/10) voor het ontwikkelen van de gebieden de Brabantse Wal, het Groene Woud en de Maashorst tot hoogwaardige landschappen. De projecten uit de 2^e tender (2014) zijn in uitvoering.
- c. **Brabant C (07.03)**
Het Brabant C Fonds versterkt en vergroot het kunst- en cultuuraanbod van Brabant. Provinciale Staten hebben hiervoor een bedrag van € 25 mln beschikbaar gesteld (PS 33/14). De Stichting Brabant C is vanaf maart 2015 operationeel. In 2015 zijn ongeveer 15 projecten voor een bedrag van in totaal ca. € 2,5 mln ondersteund.
- d. **Sportplan 2016 (07.04)**
PS hebben € 40 mln beschikbaar gesteld om de sportinfrastructuur te versterken (PS 77/10). De realisatie van het Sportplan ligt op koers. De geplande projecten en activiteiten zullen in 2016 afgerond worden.
- e. **Grote erfgoedcomplexen (07.05)**
In samenwerking met partners wordt gewerkt aan het behoud van Brabantse erfgoedcomplexen. Oorspronkelijk hebben PS hiervoor € 61,5 mln beschikbaar gesteld (PS 78/10). Bij het bestuursakkoord is hier € 20 mln in mindering gebracht. In 2015 is het nieuwe erfgoedkader vastgesteld (PS 64/15).

Geen onderdeel van de 1^e tranche, maar wel tegelijkertijd ingesteld is het spaar- en investeringsfonds wegeninfrastructuur (07.06)(PS 32/11). Na toevoeging van de provinciale bijdrage voor de het Programma Hoogfrequent Spoor van € 105,3 mln (PS 02/15) bedraagt de omvang van het fonds € 855,3 mln. Het nieuwe bestuursakkoord heeft geleid tot een heroriëntatie op de benutting van het fonds. De oorspronkelijk voor de

Ruit gereserveerde middelen en de onderuitputting op andere projecten zijn breed inzetbaar om majeure mobiliteitsprojecten (waaronder de bereikbaarheidsopgave Zuidoost-Brabant) te realiseren.

2^e tranche

In de 2^e tranche Investeringsagenda zijn 4 fondsen ingesteld:

f. Groen Ontwikkelfonds Brabant (07.07)

Om de volledige EHS en daaraan gekoppelde ecologische verbindingzones te realiseren is op 1 mei 2014 het GOB opgericht. De omvang van het fonds bedraagt € 240 mln en de looptijd is 15 jaar. In 2015 is op 24 aanvragen beschikt met een omvang van bijna 200 ha NNB en 5 kilometer EVZ voor een totaalbedrag van ongeveer € 15 mln.

g. Innovatiefonds Brabant (07.08)

Het fonds participeert in innovatieve MKB-bedrijven en consortia van bedrijven en kennisinstellingen. De omvang van het fonds bedraagt € 125 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en is ondergebracht bij de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij. De investeringen uit het fonds zijn in 2015 hoger dan oorspronkelijk verwacht.

h. Energiefonds Brabant (07.09)

Het fonds heeft als doel om energiebesparing en opwekking van duurzame energie aan te jagen en te versnellen. Hiertoe wordt bijgedragen aan financiering van bewezen duurzame energietechnieken. De omvang van het fonds bedraagt € 60 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de BOM. Tot en met 2015 is in een vijftal projecten geïnvesteerd en liggen 6 projecten ter goedkeuring voor aan de investerings-commissie. Als de projecten die voorliggen meegerekend worden, dan loopt het fonds boven verwachting.

i. Breedbandfonds Brabant (07.10)

Het fonds heeft als doel om de beschikbaarheid van breedbandaansluitingen te versnellen en om het gebruik daarvan in 'witte' (niet aangesloten) buitengebieden en bedrijventerreinen te bevorderen. De omvang van het fonds bedraagt € 50 mln en de looptijd is 25 jaar. Het fonds is ondergebracht bij de BOM. Per 1 april 2015 is het

hoofdfonds geopend en zijn 3 projecten voor een bedrag van ruim € 4 mln gecommiteerd. Er zitten nog 15 projecten in de pijplijn.

3^e tranche

In het bestuursakkoord Beweging in Brabant zijn in de 3^e tranche middelen gelabeld voor de volgende onderwerpen/thema's: transitie agrofood, energietransitie, energieneutrale woningen, ecologische structuurversterking, deltaprogramma, economische structuurversterking en cultuur en leefbaarheid.

Via aparte PS-besluiten zijn in 2015 middelen gealloceerd voor:

- € 15 mln cofinanciering Europese Programma's;
- € 28,8 mln voor Deltaprogramma Hoge zandgronden;
- € 10 mln voor de Graduate School in 's-Hertogenbosch;
- € 0,5 mln voor het Van Gogh-jaar.

Tevens is van het totale investeringsvolume 3^e tranche ter uitvoering van de investeringsopgave en conform afspraak 4% toegevoegd aan het organisatiekostenbudget.

Totaaloverzicht

In de navolgende tabel wordt voor ieder investeringsvoorstel aangegeven wat het oorspronkelijk vastgestelde krediet is, welke aanpassingen daar in de loop van de tijd op zijn geweest, hoeveel daarvan in middels gerealiseerd, wat er voor de komende jaren gepland is en wat nog beschikbaar is om in te plannen.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Energietransitie als kans voor innovatie en duurzaamheid PS 59/10 Energietransitie als kans voor innovatie en duurzaamheid PS 59/10	Internationaal onderzoekscluster Solar operationeel -Verhuizing Energie onderzoek Centrum Nederland naar Brabant (gerealiseerd in 2013) -Onderzoeksvolume toegenomen tot boven de € 20 mln. In 2015 € 20,7 mln - Aantal arbeidsplaatsen in solar industrie <u>Oprichting Europees onderzoekscluster KIC-Innoenergy:</u> - Oprichting Smart Energy Regions Brabant. (gerealiseerd in 2013). - Aantal succesvolle projecten (cumulatief 50 in 2015) - Nieuwe startups in 2015: 10 - Omzet bedrijven voortkomend uit KIC Inno-energy <u>Oprichting onderzoeksinstituut FOM-Differ.</u> - Oprichting instituut in Brabant in 2015. Het instituut is in november 2015 geopend. - Onderzoeksvolume in 2015 minimaal € 5 mln per jaar Cleantechfonds - Aantal investeringen (cumulatief 4-6 in 2015) - Directe werkgelegenheid 25 fte in 2015 Ontwikkeling Biobased economy in Brabant: - Ontwikkeling Brabantse Biobased clusterorganisatie (gereed sinds 2012)	In 2012 is ECN verhuisd en Solliance opgericht. Dit onderzoekcentrum hoort bij de top 5 in de wereld. De omzet in 2014 was € 16,8 mln. (cijfers 2015 nog niet bekend). Deze blijft achter op de begroting door de positie van de wereldwijde solarmarkt. De lange termijn perspectieven blijven wel goed. Er zijn in 2014 500 arbeidsplaatsen gerealiseerd. In 2013 is Smart Energy Regions Brabant opgericht als Brabantse uitwerking van KIC-Inno-energy.. Ondertussen heeft deze 125 PHD's en Postdoc's opgeleverd, verder hebben 189 studenten een studie afgerond. Er zijn 104 projecten uitgevoerd en 7 nieuwe start ups zijn opgericht. Gezamenlijk hebben die ongeveer 200-250 arbeidsplaatsen opgeleverd. De precieze omzet is niet bekend, maar wordt geschat op € 120 mln. Het instituut FOM-Differ is geopend in mei 2015. In 2015 had FOM-DIFFER een onderzoeksportefeuille van € 13,8 mln In 2015 is er 1 participatie. Aantal participaties loopt achter op planing. Met de BOM wordt gekeken naar het aanpassen van het fonds op de vraag uit de markt. Vanuit de Stichting Biobased Delta werken provincies (NB, ZL, ZH), ontwikkelbedrijven, onderwijs, kennisinstellingen en meer dan 100 bedrijven samen aan de ontwikkeling van ketens, clusters en

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
-	- Aantal vestigers (bedrijven) op de Green Chemistry Campus. In 2015 18 vestigers - aantal investeringen Biobased fund (cumulatief in 2015 4-6) - aantal arbeidsplaatsen in biobased economy Ontwikkeling cluster Elektrisch rijden / slimme netwerken: - Oprichting Nationaal Kenniscentrum in 2015 - Uitrol Publieke laadpunten: 600 provinciale laadpunten in 2015 - Aantal Elektrische auto's in Brabant (EV en PHEV)**. In 2015 10.000 stuks - Zero Emission OV: in 2015 15 bussen in livinglab	toplocaties. De aandacht richt zich op de programmalijnen: • SugarDelta: suikerverwaarding naar chemie; • Redefinery: houtverwaarding chemie en energie; • MKB innovatie: productontwikkeling vanuit lokale biomassa stromen. Organisatie is formeel een stichting geworden. Eind 2015 in totaal 16 vestigers, 13 bedrijven en drie kennisinstellingen. Samen met aandeelhouders en landlord Sabic is gewerkt aan een businessplan Green Chemistry Campus tweede fase. In 2016 wordt hierover een besluit genomen. In 2015 in totaal drie participaties (cumulatief). Aantal participaties loopt achter op planning. Met de BOM wordt gekeken naar het aanpassen van het fonds op de vraag uit de markt. 5658 arbeidsplaatsen op basis van onderzoek Technopolis/Avans aug. 2015. Dit geldt voor de gehele biobased Delta (regio Zuid-West Nederland). Gerealiseerd. Het Nationaal Kennisplatform Laadinfrastructuur is opgericht in november 2014. Provincie Noord-Brabant heeft in 2015 1 project getrokken en deelgenomen aan 4 projecten. Gerealiseerd. Per eind september 2015 (bron: RVO) waren er in de provincie Noord-Brabant 790 laadpunten op publiek terrein aanwezig. Daarvan zijn er 255 geplaatst vanuit projecten van de provincie Noord-Brabant. Gerealiseerd. Per 30 september 2015 (bron RVO) waren er in de provincie Noord-Brabant 12.500 elektrische auto's geregistreerd. 14 bussen in pilots binnen 's-Hertogenbosch en Eindhoven
Landschappen van Allure PS 79/10	Evaluatie regeling Landschappen van Allure Noord-Brabant	Ja, de evaluatie staat in 2018 gepland.
Cultuuragenda van Brabant 2020 Kaderstellend PS 39/13		
-		

Provincie Noord-Brabant / Jaarstukken 2015

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
-	Brabant dekking regionale loketten in 2015 op 80%	Prestatie is nog niet volledig gerealiseerd. 5 van de 7 beoogde regio's kennen een loket. De regio's Eindhoven/De Kempen en Helmond/De Peel nog niet. Hier zijn al wel gesprekken over gevoerd, maar vorming loket en ondersteuning betrokken (zorg-) organisaties nog niet gerealiseerd (verwacht 2016).
-	Jaarlijks organiseert de provincie een brede netwerkbijeenkomst rondom het thema sport	
-	Jaarlijks aantal bijeenkomsten. 2 bijeenkomsten in 2015. Bij burap gemeld dat prestatie is gerealiseerd.	Prestatie is gerealiseerd.
-	De provincie is t/m 2016 betrokken bij cross over projecten tussen sport en andere maatschappelijke domeinen	
-	Aantal projecten. 6 projecten in 2015. Bij burap gemeld dat prestatie is gerealiseerd.	Prestatie is gerealiseerd
-	De provincie bezoekt zelf of via uitvoeringsorganisaties (MKB) bedrijven in Brabant om samenwerking met de sportsector te verkennen of verdiepen	
-	Jaarlijks aantal bezoeken. In 2015 10 bezoeken. Bij burap gemeld dat prestatie is gerealiseerd.	Prestatie is gerealiseerd.
-		
Grote erfgoedcomplexen PS 78/10		0
-	Conform nadere kaderstelling PS 49/11, waarin is opgenomen investeringsvoorstellen voor locaties voor besluitvorming worden voorgelegd aan Provinciale Staten, inclusief begrotingswijziging.	
Stand van zaken en kaderstellende notitie grote Erfgoedcomplexen PS 49/11	Aantal locaties. In 2015 4 locaties	Ja, gerealiseerd
-	Nieuwe beleidsprestatie bij burap met streefwaarde 2015: De start van nieuwe herontwikkelingsprocessen van 3-5 monumenten.	Prestatie gehaald. In 2015 zijn de navolgende 4 participaties c.q. investeringsvoorstellen bestuurlijk geaccordeerd: De Ploeg te Bergeijk, Catharinadal te Oosterhout, NS werkplaats te Tiburg en Marienburg te s'Hertogenbosch.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknpte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
-	Nieuwe beleidsprestatie bij burap: De projectontwikkeling van de lopende uitvoeringsprojecten o.a. Mariadal Roosendaal, Dongecentrale Geertruidenberg, Moederhuis Dongen, CHV Veghel, KVL Oisterwijk, Bergoss Oss en MOB complex Wanrooij. Streefwaarde 2015: 7	Prestatie gehaald. Aan alle uitvoeringsprojecten Mariadal Roosendaal, Dongecentrale Geertruidenberg, Moederhuis Dongen, CHV Veghel, KVL Oisterwijk, Bergoss Oss en MOB complex Wanrooij heeft de provincie, afhankelijk van haar rol, gewerkt aan de herontwikkeling van de complexen.
-	Nieuwe beleidsprestatie bij burap: Het verrichten van marktverkenningen om de uitvoering van onze exit strategie bij projecten nader te bepalen Streefwaarde 2015: 1	Prestatie gehaald. In 2015 is de "Checklist exitstrategie grote erfgoedcomplexen" opgesteld als leidraad voor de wijze waarop de provincie haar participatie na herontwikkeling van erfgoedcomplexen kan beëindigen.
-	Nieuwe beleidsprestatie bij burap: De permanente multimediale communicatie via website, 2 jaarlijkse nieuwsbrieven, jaarlijkse uitgave Verkenningenboek i.o.m. Erfgoed Brabant om Brabant kennis te laten maken met de resultaten en de verhalen van dit unieke programma o.a. met de Expo Erfgoedcomplexen en door deelname aan Open Monumentendag, Nationale Monumentendag (publieksbereik en verhalen van Brabant); Streefwaarde 2015: 6	Prestatie gehaald. De opening van de expositie 'De erfgoedfabriek presenteert' is gecombineerd met de opening van de Leerfabriek KVL op 11 februari 2015. Naar schatting hebben inmiddels 5000 mensen de expositie bezocht. In juni 2015 zijn twee -goedbezochte- werkbezoeken naar de expositie en de KVL georganiseerd. Is deelgenomen met jongeren aan de DDW. Voor zowel Weverij de Ploeg in Bergeijk, Marienburg te 's-Hertogenbosch en klooster Sint-Catharinadal in Oosterhout zijn video's gemaakt. Een videoportret voor de NS-werkplaats is in de maak. In augustus 2015 is het nieuwe verkenningenboek uitgebracht. Op donderdag 26 november heeft de officiële opening van het MOB-complex plaatsgevonden. Ruim 90 mensen waren aanwezig.
-	Nieuwe beleidsprestatie bij burap: Het betrekken van de jeugd middels stageplaatsen (10), afstudeeropdrachten (2), collectieve projecten (2), werkervaringsplaatsen (10) in samenwerking met onderwijsinstellingen en organisaties in herontwikkelingsprocessen van verkenningen en de concrete uitvoeringsprojecten (educatie); Streefwaarde 2015: 22	Prestatie gehaald. In 2015 waren op diverse plekken binnen de erfgoedcomplexen, die herontwikkeld moeten worden, meer dan 100 jongeren van verschillende opleidingen aan het werk via stages, afstudeerplekken, onderwijsprojecten, traineeships of startersbeurzen. Daarnaast vonden op de Erfgoedcomplexen diverse praktijkcolleges en excursies plaats voor grotere groepen jongeren.
-	Nieuwe beleidsprestatie bij burap: Het borgen van onze opgedane kennis en kennisvragen aan de hand van een kennisagenda i.o.m. universiteiten en kennisinstellingen, onderwijsprojecten via 2 tot 4 thema gerichte kennisateliers en onderzoeksrapportages (wetenschappelijk onderzoek). Streefwaarde 2015: 2-4.	Prestatie gehaald. In 2015 is het onderzoek naar de kennisagenda erfgoedcomplexen opgeleverd door Prof. Mommaas. Geadviseerd wordt om geen eigenstandige kennisagenda op te stellen, maar de kennisontwikkeling heel dicht op de projecten te organiseren. In 2015 zijn, gekoppeld aan erfgoedlocaties en/of thema's, vijf kennisateliers uitgevoerd. Er zijn drie onderzoeken uitgevoerd (Refugieklooster Oost Brabant, belevingsconcept voor Heilige Driehoek Oosterhout, ervaringen met leegstand in erfgoedcomplexen). In 2015 is ook een aantal workshops georganiseerd waarin casuïstiek van de Erfgoedfabriek is ingebracht (werkconferentie van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed over Erfgoed en Krimp, Master Class Urban Heritage door Tu/e, Masterclass voor de WUR)

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Spaar- en investeringsfonds weginfrastructuur Provinciaal inpassingsplan (PIP) N279-Noord ('s-Hertogenbosch – Veghel), PS 46/13 Provinciaal inpassingsplan (PIP) N69 (Valkenswaard – Eindhoven), PS 55/14 Bereikbaarheid Zuidoost-Brabant . Noordoostcorridor, PS 15/12 (De Ruit) Nieuw ten opzichte van begroting: PHS (PS 02/15)	2015: uitvoering werkzaamheden (realisatie van 2x2 rijstroken met ongelijkvloerse kruisingen) Oplevering voorzien eind 2017 2015: voorbereidingswerkzaamheden Oplevering voorzien eind 2018 . Nieuw tov begroting 2015: Bidbook Bereikbaarheid Zuidoost Brabant 2015: Totstandkoming bestuursovereenkomsten en bijdrage aan planuitwerking. Oplevering voorzien 2026	Ja, de uitvoering loopt conform planning. Oplevering vindt naar verwachting plaats in Q4 2017. Ja, 2015 stond in het teken van voorbereidingswerkzaamheden waaronder het doorlopen van de gebruikelijke procedures, waarna in 2016 het aanbestedingstraject kan starten. De aanleg van de Ruit rond Eindhoven is van de baan. In de 2e helft van 2015 is, n.a.v. de motie Hoogland d.d. 2 juli 2015, in nauwe samenwerking met de partners in Brabant en Limburg het bidbook “Bereikbaarheid Zuid-Nederland, samen slim robuust” tot stand gekomen. 5 november 2015 zijn met de minister, op basis van dit bidbook, nadere afspraken gemaakt over de inzet van ITS/Smart Mobility op het wegennet in Brabant en Limburg, over de verbetering van de bereikbaarheid op de A58, de A67, de A2 Zuid, de Randweg Eindhoven, de N279 en er zijn afspraken gemaakt over de totstandkoming van een Bereikbaarheidsakkoord Zuidoost-Brabant voor 1 juli 2016. Na afronding van de te doorlopen procedures in 2017 wordt gestart met grondverwerving/-onteigening die tot in 2018/2019 doorloopt. Realisatie van de uitvoeringswerken vindt plaats in de periode 2019-2022. In mei 2015 zijn er bestuursovereenkomsten afgesloten met het Rijk en de gemeenten Haaren, Vught en Boxtel voor de realisatie van Programma Hoogfrequent Spoor. Door de Provincie zal vanuit het SIF hiervoor € 105,3 mln worden bijgedragen voor de bovenwettelijke maatregelen ten aanzien van de verdiepte ligging van het spoor bij Vught (PS 02/15). Op dit moment bevindt het project zich in de planuitwerkingsfase.
GOB	Realisatie en inrichting EHS: 7.1.b Mate van uitputting fonds: % realisatie maatschappelijke opgave versus % gebruik van het fonds (cumulatief). Streefwaarde 2015 10% . Bijstelling bij burap naar 0 omdat indicator nog niet is te meten.	Momenteel is het nog niet mogelijk deze indicator meetbaar, er wordt momenteel gewerkt aan nieuwe indicator die beter meetbaar is.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
	Realisatie en inrichting EHS: 7.1.f Hoeveelheid gerealiseerde EHS (ha) Provinciale EHS, totale opgave is 3.100 ha Verwerving in 2027 (cumulatief): Pré-GOB 302 ha. Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld van 10 naar 65 ha. Realisatie en inrichting EHS: 7.1.f Hoeveelheid gerealiseerde EHS (ha) Provinciale EHS, totale opgave is 3.100 ha Verwerving in 2027 (cumulatief): Door GOB BV. Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld naar 0 Realisatie en inrichting EHS: Provinciale EHS, totale opgave is 3.100 ha Inrichting in 2027 (cumulatief): Pré-GOB 362 ha. (streefwaarde 2017: 292 ha) Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld naar 75 ha. Realisatie en inrichting EHS: Provinciale EHS, totale opgave is 3.100 ha Inrichting in 2027 (cumulatief): Door GOB BV. Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld naar 0. Realisatie en inrichting EHS: Rijks EHS in 2027 Verwerving (totale opgave 6.500 ha): Pré-GOB 171 ha. (streefwaarde 2016: 693 ha). Streefwaarde 2015 bijgesteld naar 235 ha. Realisatie en inrichting EHS: Rijks EHS in 2027 Verwerving (totale opgave 6.500 ha): Door GOB BV. Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld naar 0. Realisatie en inrichting EHS: Rijks EHS in 2027 Inrichting (totale opgave 11.248 ha): Pré-GOB 2.308 ha. Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld van 75 naar 100 ha. Realisatie en inrichting EHS: Rijks EHS in 2027 Inrichting (totale opgave 11.248 ha): Door GOB BV. (streefwaarde 2016: 940 ha). Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld naar 0. Realisatie EVZ: Voortgang realisatie EVZ afgezet tegen totale opgave van 1.300 km (cumulatief, geen einddatum). Streefwaarde 2015 bij burap bijgesteld naar 50 km.	Gerealiseerd 51 ha. Het vastgesteld aantal gerealiseerde hectare is lager dan geraamd doordat we niet over actuele informatie beschikken, rapportage over 2015 ontvangen we in mei 2016. GOB: i.v.m. de doorlooptijd van (tenminste) 3 jaar is er nog sprake van gerealiseerde projecten binnen het GOB. Gerealiseerd 0 ha. Het vastgesteld aantal gerealiseerde hectare is lager dan geraamd doordat we niet over actuele informatie beschikken, rapportage over 2015 ontvangen we in mei 2016. GOB: i.v.m. de doorlooptijd van (tenminste) 3 jaar is er nog sprake van gerealiseerde projecten binnen het GOB. Gerealiseerd 295 ha. Verwerving in met name Scheeken-de Mortelen verloopt voortvarender dan gepland. GOB: i.v.m. de doorlooptijd van (tenminste) 3 jaar is er nog sprake van gerealiseerde projecten binnen het GOB. Gerealiseerd 153 ha. Inrichting in Scheeken-de Mortelen loopt voortvarender dan gepland. GOB: i.v.m. de doorlooptijd van (tenminste) 3 jaar is er nog sprake van gerealiseerde projecten binnen het GOB. Gerealiseerd 47 km

KPI's Innovatiefonds Brabant	Normen	voortgang
Nominale waarde	De verwachte eindwaarde van het fonds is na 24 jaar gelijk aan de initiële inleg.	- Er heeft in 2015 1 exit plaatsgevonden. Door deze exit is het cumulatief rendement van het innovatiefonds op het geïnvesteerd vermogen positief.
Multiplier	Met € 125 miljoen aan middelen mobiliseert het Innovatiefonds minimaal € 250 miljoen aan middelen van andere financiers. Dit komt neer op een multiplier van 3.	- Bij de huidige investeringen is de multiplier 17 en daarmee boven verwachting.
Nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven middels innovaties	De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 40-50% uit bedrijven die zich richten op maatschappelijke opgaven.	- Bij de huidige investeringen is dit 46% van het geïnvesteerd vermogen en 51% van het aantal participaties. Het voldoet daarmee aan de norm.
Versterken van de Brabantse economie en bevorderen werkgelegenheid	De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 50-60% uit bedrijven uit (cross-overs van) topclusters.	- Bij de huidige investeringen is dit 85% van het geïnvesteerd vermogen en 93% van het aantal participaties. Het voldoet daarmee aan de norm.
Sluiten van de keten van financieringsmogelijkheden voor innovatieve MKB-bedrijven in de topclusters van Noord-Brabant.	De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds Brabant bestaat voor minimaal 60% uit bedrijven in de (Pre-)Seed, Early Stage en Growth fasen van innovatieve MKB bedrijven en consortia.	- Bij de huidige investeringen is dit 100% en voldoet daarmee aan de norm.

KPI's Energiefonds Brabant	Normen	Voortgang
1. De mate van uitputting van het fonds en het resterende fondsvermogen.	De initiële 60 miljoen – totaal geïnvesteerd bedrag – totale kosten + cashflows uit investeringen = beschikbare middelen fonds	Totaal geïnvesteerd vermogen € 3.875.000 Resterende commitments € 2.872.000 Cashflows uit investeringen € 47.000 Beheerskosten € 1.260.000 Nog beschikbare middelen € 52.041.000 Commitment goed te keuren projecten: € 8.775.000 Herinvesteringen worden verwacht vanaf jaar 8
2. Herinvesteringen na exits	Uiteindelijk 2 tot 3 keer, eerste jaren geen	
3. De minimale CO2 reductie per geïnvesteerde euro	Minimaal 30 kg CO2 besparing per 1 euro investering.	136 kg. Gemiddeld gerealiseerde CO ₂ -emissie (gekapitaliseerd op het investeringsmoment)
4. De multiplier	>4 bij warehousefunctie >2 bij projectontwikkefunctie	7,2 2
5. De mate van revolverendheid.	Na 24 jaar minimaal € 60 miljoen (nominaal revolverend)	Na 6 jaar zal de ratio minimaal 1 zijn. Nu is de ratio 0,65% dit komt doordat er nog te weinig projecten in de portfolio zitten die met elkaar de fondskosten moeten compenseren.

KPI's Energiefonds Brabant	Normen	Voortgang
6. De maxima van de gerealiseerde grootheden van de maatschappelijke opgave over het fondsvermogen.	- maximaal 33% per technologie. - Aantoonbare inspanning in financiering van minimaal 10% kleinschalige projecten.	Wind is nu het grootst en beslaat 5,6% van het fondsvermogen. 76% (van de huidige portefeuille)

KPI's van het Breedbandfonds	Normen	Voortgang
1. De mate van revolverendheid. De verwachte eindwaarde van het fonds (beschikbaar gestelde middelen plus rendement minus kosten en afschrijvingen).	De eindwaarde van het fonds is op 31 december 2038 groter of gelijk aan de initiële inleg	De nu gecommiteerde projecten zijn naar verwachting revolverend.
2. Vergroten marktdynamiek (Hebben marktpartijen / coöperaties met onze cofinanciering meer projecten / aansluitingen in witte gebieden gerealiseerd?)	Aantal projecten beschikt en in de pijplijn. Norm pilofase is 5 tot 7 projecten beschikt.	Op dit moment 3 kleinere projecten gecommiteerd en 1 groot Brabant dekkend project.
3. De multiplier. o Het totaal geïnvesteerd vermogen / provinciaal geïnvesteerd vermogen	De multiplier ≥ 2 .	De multiplier is tot op heden ≥ 2
4. Het beoogde aantal aansluitingen (homes passed) huishoudens in het buitengebied met het beschikbare vermogen in de pilofase en uitgaande van een multiplier van > 2 .	50.000 aansluitingen huishoudens buitengebied (eindnorm)	38.104 aansluitingen bij reeds gecommiteerde projecten.
5. Het beoogde aantal aansluitingen bedrijven (offices passed) met het beschikbare vermogen in de pilofase en uitgaande van een multiplier van > 2 . Realisatie is afhankelijk v/d mix huishoudens / bedrijven en van de werkelijke kosten per aansluiting. Dus er zullen minder dan maximaal mogelijk aantal huishoudens en bedrijven worden aangesloten.	3.000 aansluitingen bedrijven (eindnorm)	145 aansluitingen bij reeds gecommiteerde projecten. Voor bedrijventerreinen zijn verder nog geen nieuwe aanvragen gedaan.
6. Spreiding van de uitrol in witte gebieden en bedrijventerreinen.	Weergave van projecten met bijbehorend aantal aansluitingen op een kaart van Brabant.	Door de Brabant dekkende opdracht aan MABIB is er een goede spreiding van de aansluitingen huishoudens in Brabant. Voor de bedrijventerreinen zal in de komende jaren blijken of dit goed gaat lukken.

Financieel meerjarenoverzicht van de investeringsvoorstellen uit de drie tranches van de investeringsagenda

Investeringsvoorstel (bedragen x 1 mln)	Oorspr. bedrag	Max. beschikbaar	Realisatie t/m 2014	Realisatie 2015	Raming 2016	Raming 2017-ev.	Nog niet gealloceerd
Energietransitie ¹⁾	€ 71,20	€ 59,20	€ 52,35	€ 1,39	€ 2,57	€ 0,72	€ 2,17
Landschappen van allure ²⁾	€ 56,15	€ 53,90	€ 52,76	€ 0,02	€ 0,05	€ 0,17	-
Brabant C / BCH	€ 50,00	€ 35,00	€ 8,25	€ 7,47	€ 6,75	€ 11,50	€ 1,03
Sportplan 2016	€ 40,00	€ 38,40	€ 24,16	€ 4,01	€ 7,19	-	€ 3,04

Investeringsvoorstel (bedragen x 1 mln)	Oorspr. bedrag	Max. beschikbaar	Realisatie t/m 2014	Realisatie 2015	Raming 2016	Raming 2017-ev.	Nog niet gealloceerd
Grote erfgoedcomplexen	€ 61,50	€ 39,00	€ 9,57	€ 0,19	-	-	€ 29,24
Apparaatskosten 1 ^e tranche	-	€ 7,44	€ 6,73	€ 0,71	-	-	-
Totaal 1^e tranche	€ 278,85	€ 232,94	€ 153,82	13,80	16,56	12,39	35,48
Groen Ontwikkelfonds Brabant ⁴⁾	€ 240,00	€ 235,00	€ 118,22	€ 13,07	-	€ 0,93	-
Innovatiefonds Brabant ³⁾	€ 125,00	€ 125,00	€ 3,01	-/- € 3,01	€ 1,83	-	-
Energiefonds Brabant ³⁾	€ 60,00	€ 60,00	€ 0,56	€ 0,65	€ 0,79	-	-
Breedbandfonds Brabant ³⁾	€ 50,00	€ 50,00	€ 0,23	€ 0,53	€ 0,31	-	-
Apparaatskosten 2 ^e tranche	€ 19,00	€ 24,00	€ 0,24	€ 0,24	€ 0,24	€ 0,96	€ 22,32
Totaal 2^e tranche	€ 494,00	€ 494,00	€ 122,26	€ 11,48	€ 3,17	€ 1,89	€ 22,32
Transitie agrofood	€ 15,00	€ 14,4	-	-	-	-	€ 14,4
Energietransitie	€ 20,00	€ 19,2	-	-	-	-	€ 19,2
Energieneutrale woningen	€ 8,00	€ 7,7	-	-	-	-	€ 7,7
Ecologische structuurversterking	€ 50,00	€ 48,0	-	-	-	-	€ 48,0
Deltaprogramma	€ 30,00	€ 28,8	-	-	€ 19,2	€ 9,6	-
Economische structuurversterking ⁵⁾	€ 150,00	€ 144,0	-	€ 15,0	€ 10,0	-	€ 119,0
Cultuur en leefbaarheid	€ 20,00	€ 19,2	-	-	€ 0,5	-	€ 18,7
Apparaatskosten 3 ^e tranche	-	€ 11,70	-	-	€ 2,9	€ 8,8	-
Totaal 3^e tranche	€ 293,00	€ 293,00	-	€ 15,0	€ 32,6	€ 18,4	€ 227,0

¹⁾ Exclusief Clean Tech fonds, deze is in 2013 betaald uit de algemene middelen.

²⁾ Restant van € 870.000 is gealloceerd voor dekking van leningen en garantstellingen.

³⁾ Bedragen zijn volledig gecommiteerd in de vorm van leningen aan de desbetreffende fondsen daarmee dus ook gealloceerd. De bedragen die in de realisatie en ramingen zijn opgenomen hebben betrekking op de verliesvoorziening en dekking van de fondsmanagementkosten.

⁴⁾ Het gedeelte dat nog niet is opgenomen in realisatie en raming is geïnvesteerd in grond en dus gealloceerd tot dat de grond wordt verkocht of ingezet als ruilgrond.

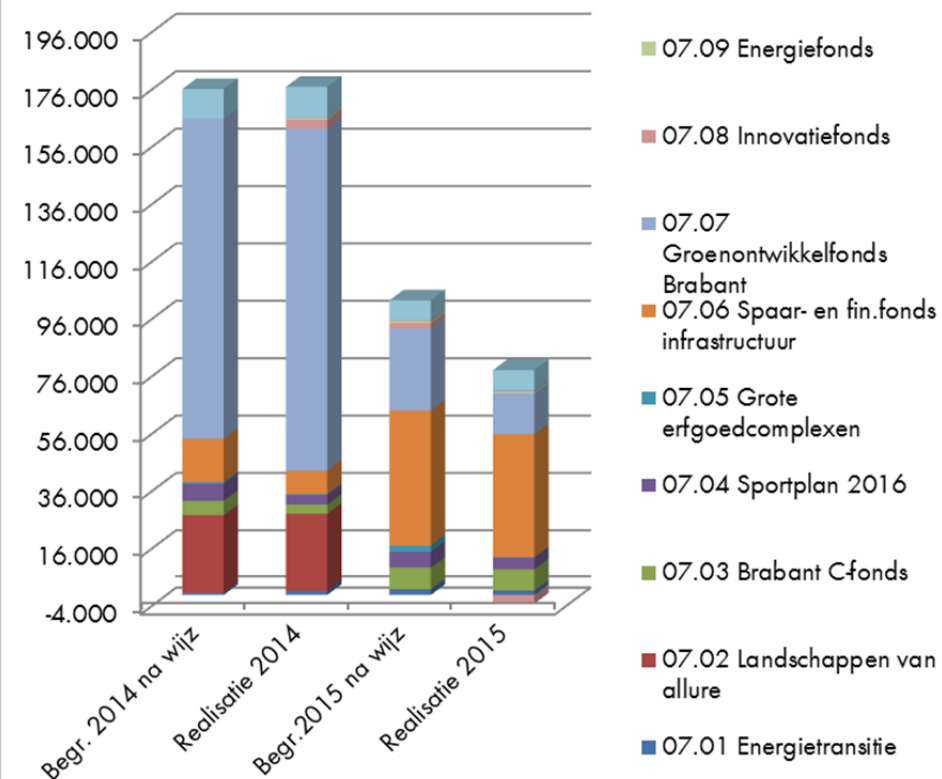
⁵⁾ Van de € 150 mln betreft minimaal € 20 mln revolverende inzet

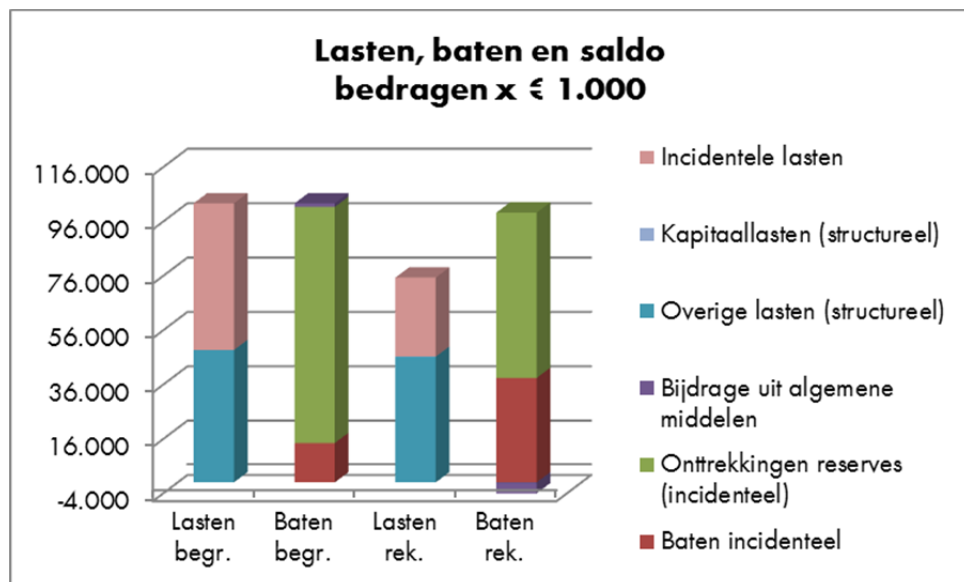
Heeft het gekost wat het mocht kosten?

07 Investeringsagenda

Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr.-realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	78.096	95.856	68.396	27.459
Toegerekende organisatiekosten	6.796	6.796	6.952	-155
Totaal lasten	84.893	102.652	75.348	27.304
<u>Baten</u>				
Rijk	5.500	13.901	465	-13.436
Europa	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	606	37.972	37.366
Totaal baten	5.500	14.507	38.436	23.929
Saldo van baten en lasten	-79.393	-88.145	-36.912	51.233
<u>Dekking verschil lasten en baten</u>				
Dekking uit reserves	71.915	86.816	60.811	-26.005
Dekking uit alg.middelen	7.478	1.329	-23.900	-25.228
Totale dekking van het saldo	79.393	88.145	36.912	-51.233

Programma Investeringsagenda (lasten x € 1.000)

07.01 Energietransitie

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De groei in de energietransitie zet door en de provinciale agenda blijft op koers. In 2015 hebben we de verbinding gemaakt naar de bouwsector met de Spark-campus als middelpunt. Dit heeft geresulteerd in de Brabantse deal Nul op de Meter. De toepassing van duurzame energie technologie wordt steeds zichtbaarder, met als recent voorbeeld de inzet van 40 elektrische bussen in de gunning OV Zuidoost-Brabant. Het Energiefonds Brabant heeft haar eerste 5 investeringen gedaan in 2015. De inzet van Brabant past in de wereldwijde ontwikkelingen die zich uit in het Parijse COP21 klimaat akkoord. In aanloop naar het nieuwe uitvoeringsprogramma heeft de provincie de Brabantse energieke samenleving gevraagd naar haar ideeën door het organiseren van energy cafés.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie is trekker of betrokken bij tal van ontwikkelingen in de rol om belangrijke kansen te signaleren en partijen daarop te verbinden. We doen dat via de Deal Nul op de Meter, betrokkenheid bij Solliance, zijn lid van projectorganisatie Biobased Delta of de ondersteuning van Studententeams bij de Tue.

Verder is de provincie opdrachtgever/ondernemer geweest in de pilot publieke laadinfrastructuur, de concessieverlening OV en het schrijven aan een Brabants warmteplan.

We hebben Brabant op de kaart gezet via (inter)nationale events als de Hannover Messe, World of Energy Solutions en de ecomobiel.

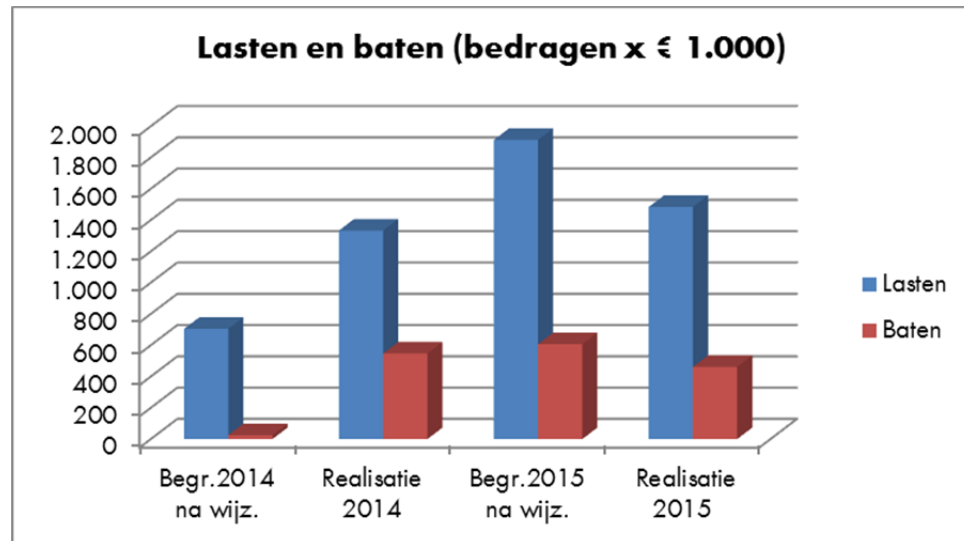
Stand van zaken mijlpalen 2015

- Het FOM-Differ instituut is in 2015 geopend.
- De bussen in de Pilots Zero Emission OV worden ontwikkeld en vanaf februari 2016 komen de wielen op de weg. Tegelijk zien we de opschaling naar 100% ZE-OV zoals in de concessie Zuid-Oost.
- StellarLux wint de prestigieuze world solar tour in Australië.

- Brabant heeft zich aangesloten bij de Under2MOU, een wereldwijd netwerk van leidende regio's op gebied van Energie.
- In 2015 is via de investeringsfondsen (clean tech en biobased) in 4 bedrijven geïnvesteerd. Dit aantal loopt achter op de planning. Met de BOM wordt gekeken naar het aanpassen van het fonds op de vraag uit de markt.
- Binnen het KIC Inno-energy lopen 50 succesvolle projecten en zijn er 10 nieuwe start up's.
- Er zijn 16 partijen gevestigd op de Green Chemistry Campus.
- Binnen het OP-Zuid programma is een regeling geopend voor inrichting van livinglabs op energiegebied (besluitvorming begin 2016).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	975	1.912	1.483	429
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	606	461	-145
Baten	0	606	461	-145
Saldo lasten en baten	-975	-1.306	-1.022	284
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsagenda	975	3.054	1.395	-1.659
Bijdrage risicoreserve	0	42	42	0
Bijdrage uit alg. middelen	0	-1.790	-415	1.375
Totale dekking van het saldo	975	1.306	1.022	-284
Bedragen x € 1.000 (investerings)	Raming VJN 2014	Raming Njbrf 2014	Realisatie 2014	verschil
Laadinfrastructuur			594	-594

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Elektrisch rijden & slimme netwerken	777
- Overige onderschrijdingen	18
Totaal onderschrijding	795
<i>Overschrijding</i>	
getroffen voorzieningen	-366
Totaal overschrijding	-366
Totaal afwijking lasten	429

Onderschrijding

- Elektrisch rijden & slimme netwerken

Uitgaven gedaan in het kader van fase A2 ad € 0,6 mln. zijn geactiveerd en hierdoor niet als exploitatie-uitgaven verantwoord maar als investeringsuitgaven.

Overschrijding

Voor de verstrekke leningen is de getroffen voorziening hoger dan geraamd.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
-Inkomsten laadinfrastructuur	-145
Totaal afwijking baten	-145

Toelichting baten

De negatieve inkomsten laadinfra geven een vertekend beeld, vanwege overschrijdingen van de jaargrenzen. De geraamde inkomsten voor fase A2 betreffen 40% bijdrage van Enexis / Fudura (conform overeenkomst). Deze inkomsten zijn echter in 2014 al ontvangen en opgenomen in de jaarrekening 2014. De raming 2015 is hierop niet aangepast. De gerealiseerde inkomsten 2015 bestaat uit de bijdrage van gemeenten voor fase A2 en de bijdrage van Enexis / Fudura (conform overeenkomst) voor fase B. Deze fase B is in voorbereiding en we hadden de inkomsten van Enexis over fase B begroot in 2016. Over de jaargrenzen heen zijn de inkomsten sluitend.

Toelichting investeringen

Investerings in het kader van fase A2 ad € 0,6 mln zijn als exploitatieuitgaven geraamd en niet als investeringen (zie hierboven).

07.02 Landschappen van allure

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Met het investeringsproject "Landschappen van Allure" wil de provincie, samen met regionale partijen, drie gebieden - het Groene Woud, de Brabantse Wal en de Maashorst - ontwikkelen tot hoogwaardige landschappen.

Centraal daarbij staat de realisatie van een diverse, rijke natuur en een vitaal, mooi landschap met goede allianties van natuur en landschap met het bedrijfsleven, de bewoners en recreanten.

Ruimtelijke kwaliteit, verdienmogelijkheden, innovatie, en (burger-) participatie zijn belangrijke aspecten die wij inbrengen bij de projectontwikkeling Landschappen van Allure.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie investeerde via de eerste tender Landschappen van Allure in vijf projecten en in de tweede tender (2014) in drie projecten die het landschap in de Brabantse Wal, de Maashorst en het Groene Woud gaan versterken. Er is in de projecten veel aandacht voor kwaliteit van het landschap, voor innovatieve koppelingen met andere partijen en doelen en daarmee ook voor verdienmogelijkheden in het landschap.

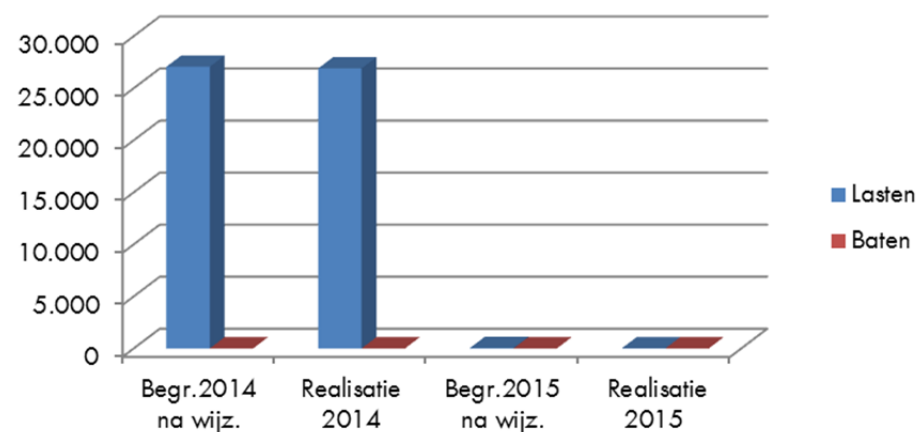
De projectuitvoering van de eerste 5 projecten is eind 2013 gestart en halverwege 2014 zijn de volgende drie projecten, vanuit de tweede tender gestart, waarmee we op koers liggen.

De inzet op dit provinciale investeringsproject Landschappen van Allure resulteert in de drie regio's in een zeer brede participatie van bedrijven, burgers, (maatschappelijke) organisaties en overheden in én voor het landschap, gericht op de beoogde beleidsprestaties.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	50	50	19	31
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-50	-50	-19	31
Dekking verschil lasten en baten				
Bijdr.res.investeringsagenda	50	50	19	-31
Bijdrage uit alg. middelen	0	0	0	0
Totale dekking van het saldo	50	50	19	-31

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het Brabant C Fonds is opgericht op 23 januari 2015 in de vorm van een stichting. De omvang van het fonds is € 40 miljoen, waarvan bij het instellingsbesluit is besloten om € 25 miljoen beschikbaar te stellen voor de periode 2015 t/m 2018 en € 15 miljoen beschikbaar te houden voor een eventuele tweede tranche waarover PS op basis van een tussenevaluatie in 2017 zullen beslissen. Met instemming van Provinciale Staten (begrotingsbehandeling november 2015) heeft het nieuw aangetreden bestuur besloten om de € 15 miljoen euro gereserveerd voor een eventuele tweede tranche van Brabant C, naar voren te halen en breder in te zetten. Aan de hand van een evaluatie in 2017 wordt beoordeeld of en met welke middelen Brabant C na 2018 wordt voortgezet.

De missie van Brabant C is kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau in Brabant mogelijk te maken en tevens het cultuursysteem van Brabant te versterken. En om dit te bereiken, hanteert Brabant C een vernieuwende werkwijze: Brabant C bouwt aan netwerken, gaat actief op zoek naar projecten (scouten en aanjagen) en kiest voor de gevraagde (co)financiering een bij dat project passende vorm. Dat kan een participatie, een garantstelling, een lening of een subsidie zijn.

1. Netwerken:

De netwerkactiviteiten van Brabant C zijn gericht op het realiseren van een divers samengesteld netwerk van kunstenaars, culturele organisaties, bedrijven, zorg- en kennisinstellingen en overheden van waaruit nieuwe samenwerkingen en innovatieve cultuurprojecten ontstaan. Het Brabant C Fonds stimuleert, faciliteert en financiert, maar de kracht en het initiatief komen uit de Brabantse samenleving, het Brabant C Netwerk.

2. Projecten en initiatieven aanjagen:

Kunst- en cultuurprojecten van (inter)nationaal niveau komen niet vanzelf tot stand. Het Brabant C Fonds stimuleert het netwerk om met bijzondere initiatieven te komen. Daarvoor is een scout aan het Fonds verbonden. Het fonds prikkelt partijen in de samenleving, brengt kansrijke projecten in beeld en verbindt mensen en netwerken om met elkaar tot goede projecten te komen. Het fonds bouwt via de initiatiefnemers van projecten aan een "oeuvre voor Brabant".

3. Projecten financieren:

- Het Brabant C Fonds financiert uitsluitend *projecten* en verleent geen structurele subsidies. Projecten zijn duidelijk gelimiteerd in tijd. De projecten dragen bij tot het verwezenlijken van de door de provincie gestelde doelen. Het Brabant C Fonds richt zich op de financiering van het *kunst- en cultuuraanbod* en niet op de financiering van cultureel vastgoed (stenen);
- Het Brabant C Fonds wil een vernieuwingslag realiseren in de financiering van cultuurprojecten. Het fonds wil meer uitgaan van *opbrengsten* dan van voornamelijk *kosten*. Bij alle projectvoorstellen worden de mogelijkheden om betere verdienmodellen te realiseren onderzocht, waardoor de subsidieafhankelijkheid vermindert. Het fonds zal waar mogelijk lenen, garant staan of participeren. Hierdoor zal een deel van het geïnvesteerde geld weer terugvloeien naar het fonds. Dat betekent dat het Brabant C Fonds in een bepaalde mate ook een *revolverend fonds* is;
- Projecten gesteund door het Brabant C Fonds versterken het Brabantse cultuursysteem en de vrijetijdseconomie van Brabant;
- Projecten ontvangen voor maximaal 30% van de totale begroting een bijdrage van het Brabant C Fonds. Hierdoor wordt een multiplier van 3 gerealiseerd wat betreft de investeringen in het kunst- en cultuuraanbod van nationaal en internationaal niveau in Brabant.

Wat heeft de provincie via de stichting Brabant C Fonds daarvoor gedaan?

Het Brabant C Fonds financiert kunst- en cultuurprojecten, jaagt projecten aan en organiseert netwerkactiviteiten.

- Financieren van 20 à 30 projecten van initiatiefnemers met een gezamenlijk plafond van € 6 miljoen, verdeeld in grote projecten (> € 65.000 financiering) en kleine projecten (€ 25.000 < € 65.000);
- Scouten en begeleiden van projecten naar het gewenste niveau van de (inter)nationale ambitie;
- Organiseren van netwerkactiviteiten; fysieke bijeenkomsten door het jaar heen en digitale netwerkactiviteiten, waaronder (sociale)media activiteiten.

Het jaarverslag van Brabant C dient voor 1 april 2016 te zijn ingeleverd. Daarin worden de resultaten van 2015 gepresenteerd. Het College zal deze t.z.t. aan Provinciale Staten toesturen. Vooruitlopend hierop, onderstaand een indicatie:

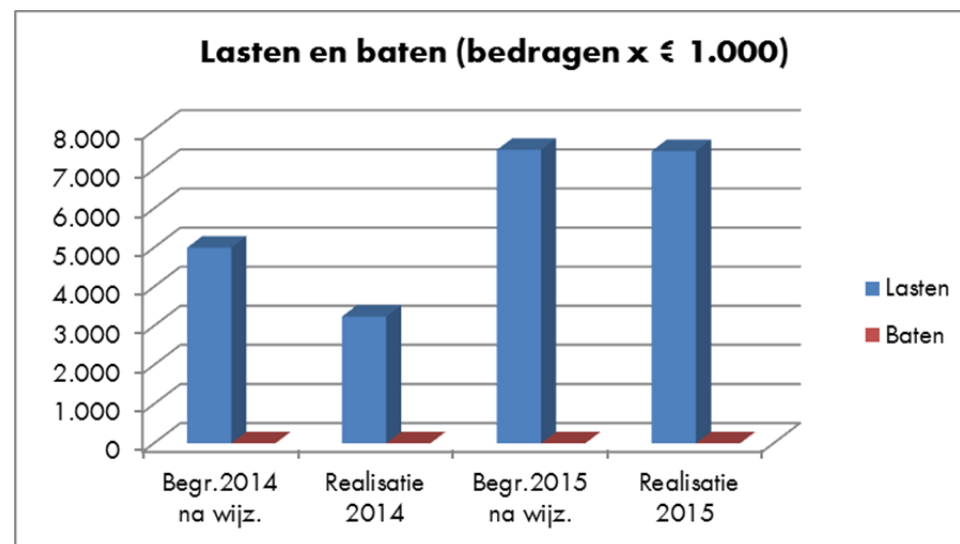
- Er is grote belangstelling voor Brabant C. De scout heeft alleen al in de eerste 4 maanden met 150 initiatiefnemers gesprekken gevoerd. Een groot deel van die initiatiefnemers bleek bij de eerste verkenning niet op zijn plaats bij Brabant C. Enkele voorstellen konden worden doorverwezen naar één van de provinciale uitvoeringsorganisaties. Enkele tientallen initiatieven komen in aanmerking voor een doorontwikkeling tot projecten die een bijdrage leveren aan het realiseren van de doelstellingen van Brabant C.
- Brabant C heeft in 2015 meer dan 20 projecten in behandeling genomen en daarvan zijn er ongeveer 15 ondersteund.
- Via de gehonoreerde projecten in 2015 is ongeveer € 2,5 miljoen geïnvesteerd in Brabantse kunst en cultuur.
- De financieringsmix van projecten heeft in 2015 nog een zwaar accent op subsidiering. Daarom werkt Brabant C aan een vernieuwingsslag in de financiering van cultuurprojecten in Brabant, waarin wordt uitgegaan van *investeren en opbrengsten* in plaats van *kosten*.

Zie ook de decembereditie van Brabant Magazine :

http://brabantmagazine.nl/m/mgs2h5/brabant/2015editie4/live/?utm_source=abonnee&utm_medium=email&utm_campaign=BM19&utm_referrer=.#!2-BRABANT-C

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	0	7.500	7.472	28
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	0	-7.500	-7.472	28
Dekking verschil lasten en baten				
Bijdr.res.investeringsagenda	0	7.500	7.472	-28
Bijdrage uit alg. middelen	0	0	0	0
Totale dekking van het saldo	0	7.500	7.472	-28

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het Sportplan Brabant 2016 is een brede investering in de Brabantse samenleving. Door te investeren in sport, investeert de provincie in een regio waar mensen graag willen wonen en bedrijven zich willen vestigen. Sport draagt bij aan een bruisend leef- en vestigingsklimaat, en dat is nodig om te kunnen behoren tot de Europese top van kennis- en innovatieregio's.

Met het Sportplan Brabant willen we bereiken dat:

- A. Brabant meer naam en faam krijgt als (top)sportprovincie (branding) en Brabanders daar trots op zijn;
- B. De Brabantse economie profiteert van de aanwezigheid van sport (economische spin-off);
- C. Brabanders met een beperking, ouderen en de Brabantse jeugd meer (kansen krijgen om te) gaan sporten (participatie).

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

In 2015 heeft de provincie Noord-Brabant in samenwerking met Sportservice Noord-Brabant, het CTO in Eindhoven, de gemeenten, NOC*NSF en anderen de volgende activiteiten uitvoeren:

- Topsportaccommodaties: de topsportaccommodatie Flik-Flak in Den Bosch is nog niet geheel afgerond. In het bouwproces is een beperkte vertraging opgelopen. Verwachting is dat de accommodatie in de zomer van 2016 wordt afgerond. Lopende projecten (HC Den Bosch, Oranje Zwart/Eindhoven, Deurne) zijn begeleid, waarbij wij sturen op optimaal gebruik van de reeds afgeronde projecten voor zowel topsport als breedtesport;
- Innovatie: lopende fieldlab-ontwikkelingen in voetbal afgerond. Wielrennen wordt afgerond in Q1-2016, hockey in Q3-2016. Via de cluster-aanpak Sports & Technology wordt gezorgd voor continuïteit in samenwerking bedrijfsleven, onderwijs (met name TU/e en Fontys) en sport;
- Evenementen: ondersteuning gegeven aan tenminste 5 topsportevenementen in Brabant, en daarbij aansturen op economische en maatschappelijke spin-off (in afstemming met organisaties, bonden, VisitBrabant e.v.a.);

- Talentontwikkeling: de talentontwikkeling is versterkt door de uitbouw van CTO Eindhoven tot Topsport Brabant, i.s.m. NOC*NSF. Via deze uitvoeringsorganisatie is ondersteuning gegeven aan 10 programma's van sportbonden;
- Breedtesport waaronder gehandicaptensport: er zijn regionale loketten voor gehandicaptensport gevormd. Ondersteuning Jeugdsportfonds Brabant. Uitvoering subsidieregeling sport voor regionale projecten 55+ doelgroep;
- Verbinden van de sport met andere maatschappelijke sectoren (gezondheid, onderwijs, leefbaarheid, innovatie) via netwerkbijeenkomst BrabantSport, en via een publiekscampagne samen met Brabantse topsporters ("De Karavaan").

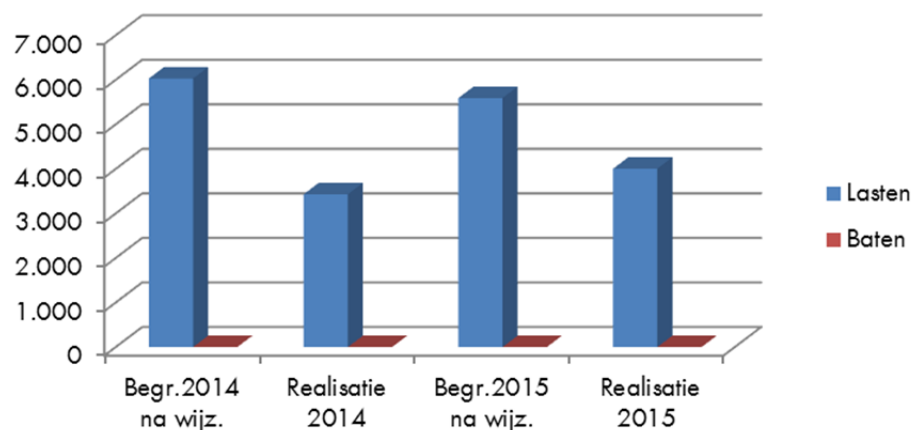
Stand van zaken mijlpalen 2015

- accommodaties: merendeel gerealiseerd, enkelen nog in uitvoering richting 2016;
- innovatie: fieldlabs in meerderheid gereed, clusteraanpak operationeel;
- evenementen: substantieel aantal evenementen mogelijk gemaakt, die bijdragen aan vrijetijdsbestedingen en internationale profilering van Brabant;
- talentontwikkeling: versterking ondersteuningsstructuur;
- gehandicaptensport / bijzondere breedtesport: merendeel loketten gerealiseerd.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Verschil a-b
Lasten	3.890	5.590	4.005	1.585
Herkomst middelen				Verschil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-3.890	-5.590	-4.005	1.585
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsagenda	3.890	5.590	4.005	-1.585
Bijdrage uit alg. middelen	0	0	0	0
Totale dekking van het saldo	3.890	5.590	4.005	-1.585

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
-Topsportaccommodaties	800
-Bijzondere breedte/gehandicaptensport	600
-Topsportevenementen-Sponsoring	300
-Overige	13
Totaal onderschrijding	1.713
<i>Overschrijding</i>	
Per saldo	-128
Totaal overschrijding	-128
Totaal afwijking lasten	1.585

Onderschrijding

-Topsportaccommodaties:

Voor 2015 is een subsidieplafond van €700.000 opengesteld voor projecten gericht op topsporttrainingsaccommodaties voor de wielersport in de regio West-Brabant. In 2015 is 1 project beschikt voor € 350.000, een 2e project is pas 1 december 2015 ingediend; i.v.m. behandeltermijn valt de beschikking/uitgave dan in 2016 i.p.v. 2015.

Verder was er in de begroting ten onrechte €350.000 geraamd t.b.v. fieldlabs. De subsidieregeling is afgesloten en prestaties zijn behaald.

-Bijzondere breedte/gehandicaptensport:

De werkelijke uitgaven in het kader van breedte/gehandicaptensport blijven € 0,6 mln. achter ten opzichte van de raming

Bij G-sport is het bedrag ruim € 200.000 achtergebleven. We hadden verwacht dat in 2015 twee G-sport-loketten in Zuidoost-Brabant van start zouden gaan (maximale subsidie-ondersteuning per loket = € 100.000), maar verwachting is dat dat nu in 2016 gaat plaatsvinden.

Bij Breedtesport is het verschil ca. € 400.000. Hier drogen de projecten op. GS hebben inmiddels besloten om in 2016 de regeling nog maar beperkt open te stellen voor breedtesportprojecten. Een deel van de middelen is verschoven naar G-sport.

-Topsportevenementen-Sponsoring

De werkelijke uitgaven in het kader van sponsoring blijft € 0,3 mln achter ten opzichte van de raming. In 2015 zijn er geen grote EK's of WK's geweest, primair reguliere jaarlijkse evenementen.

07.05 Grote erfgoedcomplexen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Met 11 projectparticipatie's (PPS) en 10 verkenningprocessen in herontwikkelingsprojecten ligt het behoud van Brabantse erfgoedcomplexen op koers. Bij de vaststelling van het nieuwe erfgoedkader (PS 64/15) is er een nadrukkelijk focus gekomen in de keuze van projecten waar de provincie met partners samen wil investeren. Het gaat om die complexen die gezichtsbepalend zijn voor de 4 verhaallijnen van de cultuurhistorische identiteit van Brabant.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

- In 2015 zijn de navolgende 4 participatie c.q. investeringsvoorstellen bestuurlijk geaccordeerd: De Ploeg te Bergeijk, Catharinadal te Oosterhout, NS werkplaats te Tiburg en Marienburg te s'Hertogenbosch ;
- Aan alle uitvoeringsprojecten Mariadal Roosendaal, Dongecentrale Geertruidenberg, Moederhuis Dongen, CHV Veghel, KVL Oisterwijk, Bergoss Oss en MOB complex Wanrooij heeft de provincie, afhankelijk van haar rol, gewerkt aan de herontwikkeling van de complexen.
- In 2015 is de "Checklist exit-strategie grote erfgoedcomplexen" opgesteld als leidraad voor de wijze waarop de provincie haar participatie na herontwikkeling van erfgoedcomplexen kan beëindigen;
- De permanente multimediale communicatie: De opening van de expositie 'De erfgoedfabriek presenteert' is gecombineerd met de opening van de Leerfabriek KVL op 11 februari 2015. Naar schatting hebben inmiddels 5000 mensen de expositie bezocht.
- In juni 2015 zijn twee -goedbezochte- werkbezoeken voor provinciale collega's naar de expositie en de KVL georganiseerd. Is deelgenomen met jongeren aan de DDW.
- Voor zowel Weverij de Ploeg in Bergeijk, Marienburg te 's-Hertogenbosch en klooster Sint-Catharinadal in Oosterhout zijn video's gemaakt. Een videoportret voor de NS-werkplaats is in de maak.
- In augustus 2015 is het nieuwe verkenningenboek uitgebracht.
- Op donderdag 26 november heeft de officiële opening van het MOB-complex plaatsgevonden. Ruim 90 mensen waren aanwezig.
- Het betrekken van de jeugd; In 2015 waren op diverse plekken binnen de erfgoedcomplexen, die worden herontwikkeld, meer dan 100 jongeren van verschillende opleidingen aan het werk via stages, afstudeerplekken,

onderwijsprojecten, traineeships of startersbeurzen. Daarnaast vonden op de Erfgoedcomplexen diverse praktijkcolleges en excursies plaats voor grotere groepen jongeren.

- In 2015 is het onderzoek naar de kennisagenda erfgoedcomplexen opgeleverd door Prof. Mommaas.
- In 2015 zijn, gekoppeld aan erfgoedlocaties en/of thema's, vijf kennisateliers uitgevoerd. Er zijn drie onderzoeken (Refugieklooster Oost Brabant, belevingsconcept voor Heilige Driehoek Oosterhout, ervaringen met leegstand in erfgoedcomplexen) uitgevoerd.
- In 2015 is ook een aantal workshops georganiseerd waarin casuïstiek van de Erfgoedfabriek is ingebracht.

Stand van zaken mijlpalen 2015

- Gestart met het verkennen van 4 monumenten op hun potentie voor herontwikkeling;
- De Expo Erfgoedfabriek; verder uitgebouwd
- Expo Erfgoedfabriek bij stakeholders en publiek onder de aandacht gebracht.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

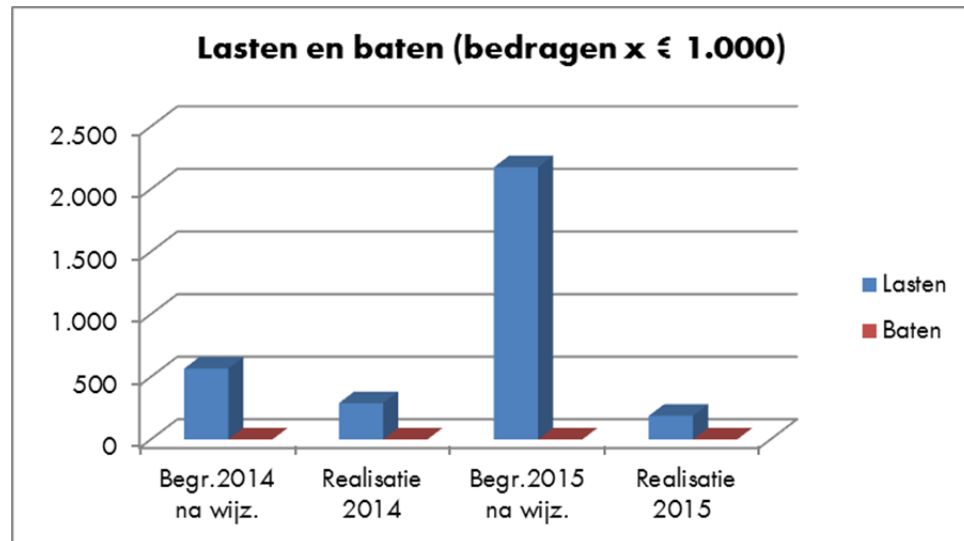
Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	400	2.175	189	1.986
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-400	-2.175	-189	1.986
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsagenda	400	2.175	189	-1.986
Bijdrage uit alg. middelen	0	0	0	0
Totale dekking van het saldo	400	2.175	189	-1.986

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
-Subsidie t.l.v. Historisch erfgoedcomplex	1.500
-Overige	486
Totaal onderschrijding	1.986
<i>Overschrijding</i>	
Totaal overschrijding	0
Totaal afwijking lasten	1.986

Toelichting

Subsidiebeschikking ad € 1,5 mln. i.h.k.v. Graduate School wordt/is in 2016 verstrekt, terwijl deze in 2015 was geraamd (ten laste van reserve Historisch erfgoed).

07.06 Spaar- en investeringsfonds wegeninfrastructuur

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Doelstelling Spaar- en investeringsfonds infrastructuur

In de vorige bestuursperiode is het spaar- en investeringsfonds (SIF) wegen-infrastructuur ingesteld. Dit fonds is bestemd voor majeure infrastructurele projecten die bijdragen aan het versterken van het Brabants leef- en vestigingsklimaat door het optimaliseren van de (inter)nationale en intraregionale bereikbaarheid van de regio.

Ontwikkelingen portefeuille SIF projecten

In 2015 hebben enkele belangrijke ontwikkelingen plaatsgevonden ten aanzien van de SIF portefeuille. Oorspronkelijk was de inzet van het SIF gericht op 3 majeure projecten, te weten **N279N** ('s-Hertogenbosch – Veghel), **N69** (Valkenswaard – Eindhoven) en **de Ruit** om Eindhoven. Voor de projecten N279N en N69 is reeds het PIP vastgesteld en is de (voorbereiding) van de uitvoering in volle gang. Voor wat betreft de Ruit heeft het nieuwe Bestuursakkoord 'Beweging in Brabant' medio 2015 geleid tot heroriëntatie op de gekozen mobiliteitsoplossingen van Zuidoost Brabant en is besloten de Ruit niet meer als zodanig uit te voeren. De eerder hiervoor gereserveerde middelen (€ 450 mln) zijn hiermee breed inzetbaar om de majeure mobiliteitsprojecten zoals omschreven in het akkoord (waaronder **bereikbaarheidsopgave Zuidoost-Brabant**) te realiseren. Tenslotte is begin 2015 besloten om de Provinciale bijdrage voor het Programma Hoogfrequent Spoor (**PHS**), specifiek de Verdiepte ligging bij Vught, ook uit het SIF te financieren en hiertoe € 105,3 mln (en indexatie) aan het fonds toe te voegen (PS 02/15).

Samenhang 05 Mobiliteit

Als gevolg van deze verbrede insteek en de samenhang met andere mobiliteitsdoelstellingen en – middelen wordt tevens verwezen naar programma 05 Mobiliteit. In de begroting 2016 is het SIF dan ook integraal opgenomen in dit programma.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Bereikbaarheidsopgave Zuidoost-Brabant en N279 (Veghel – Asten)

De aanleg van de Ruit rond Eindhoven is van de baan. In de 2e helft van 2015 is, n.a.v. de motie Hoogland d.d. 2 juli 2015, in nauwe samenwerking met de partners in Brabant en Limburg het **bidbook "Bereikbaarheid Zuid-Nederland, samen slim**

robuust" tot stand gekomen. 5 november 2015 zijn met de minister, op basis van dit bidbook, nadere afspraken gemaakt over de inzet van ITS/Smart Mobility op het wegennet in Brabant en Limburg, over de verbetering van de bereikbaarheid op de A58, de A67, de A2 Zuid, de Randweg Eindhoven, de N279 en er zijn afspraken gemaakt over de totstandkoming van een Bereikbaarheidsakkoord Zuidoost-Brabant voor 1 juli 2016. Op 23 november 2015 heeft de Tweede Kamer met deze afspraken ingestemd. Eén van de onderdelen uit dit bidbook is de reconstructie van de N279 tussen Veghel en Asten, conform Bestuursakkoord. 2016 staat in het teken van de voorbereiding van het ongelijkvloers maken van alle aansluitingen op dit deel van de N279 en het maken van nadere afspraken met de gemeente Veghel over de aanleg van een omleiding Zijtaart (incl. nieuwe aansluiting op de A50) en met de gemeente Helmond over de aanleg van een omleiding Dierdonk. Tevens wordt de toepassing van ITS op dit deel van de N279 voorbereid. Hierbij wordt aansluiting gezocht met ITS-systemen op het hoofdwegennet en op de stedelijke netwerken. De afspraken met o.a. beide gemeenten worden vastgelegd in een convenant. Na afronding van de te doorlopen procedures in 2017 wordt gestart met grondverwerving/-onteigening die tot in 2018/2019 doorloopt. Realisatie van de uitvoeringswerken vindt plaats in de periode 2019-2022.

N279-N ('s Hertogenbosch – Veghel)

In 2013 is het PIP vastgesteld voor N279 traject 's Hertogenbosch - Veghel. Het betreft een omvangrijke aanpassing van de provinciale weg met een verbreding naar 2 x 2 rijbanen en de realisatie van ongelijkvloerse kruisingen. Na afronding van de aanbesteding eind 2014 is in 2015 voortvarend gestart met de uitvoering, die in de periode 2015 - 2017 plaatsvindt. De voortgang verloopt conform planning. De aannemer is begin 2015 gestart met het uitwerken van de ontwerpen en het doen van voorbereidende werkzaamheden. Bij de start is een aantal maatregelen getroffen (zoals extra opstelstrook, extra verkeerslicht bij gevaarlijke kruising), waarmee de reistijd in de spits al vanaf de aanvang van het project wat afneemt. Direct na de bouwvak is de **uitvoering gestart**. Eén van de eerste resultaten is de aanleg van een directe fietsverbinding tussen Veghel en 's-Hertogenbosch. Inmiddels ligt al een groot deel van de parallelweg en zijn de contouren van de parallelweg en viaducten zichtbaar. Naar verwachting vindt eind 2017 de oplevering plaats.

N69 (Valkenswaard – Eindhoven):

In oktober 2014 hebben PS, na een intensief voorbereidingstraject waarbij vele partijen betrokken zijn geweest, het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) vastgesteld voor de nieuwe verbinding tussen Valkenswaard en Eindhoven. 2015 heeft vervolgens in het teken gestaan van de werkzaamheden rondom de bezwaarprocedure (reguliere processtap) en de **voorbereiding van de aanbesteding** (detailuitwerking, onderzoeken, contract schrijven, etc.). De aanbestedingsprocedure start naar verwachting rond de zomer 2016. E.e.a. is hoofdzakelijk afhankelijk van de voortgang ten aanzien van de afronding van de bezwaarprocedure bij de Raad van State. Deze heeft, vanwege de door de Raad van State gekozen werkwijze, tot nu toe een half jaar langer in beslag genomen dan eerder was ingeschat. Bij de voorbereiding van het contract is gebleken dat het PIP op enige detailpunten herzien moet worden. Dit zal via een separaat dossier aan PS worden voorgelegd nadat de Raad van State uitspraak heeft gedaan. De aanbesteding wordt daarmee naar verwachting begin 2017 met de gunning afgerond, waarna de start van de uitvoering kan beginnen. De oplevering is vooralsnog voorzien in 2019.

Programma Hoogfrequent Spoor (PHS)

Begin 2015 zijn er bestuursovereenkomsten afgesloten met het Rijk en de gemeenten Haaren, Vught en Boxtel voor de realisatie van PHS. Door de Provincie zal vanuit het SIF hiervoor € 105,3 mln (plus indexering) worden bijgedragen voor de bovenwettelijke maatregelen ten aanzien van de verdiepte ligging van het spoor bij Vught (PS 02/15). Op dit moment bevindt het project zich in de planuitwerkingsfase, waarbij de oplevering van het aangepaste spoor rond 2026 wordt voorzien.

Meer informatie

Voor meer informatie over de SIF projecten zie ook de Brabantsite, via onderstaande links te benaderen:

[- N279N](#)

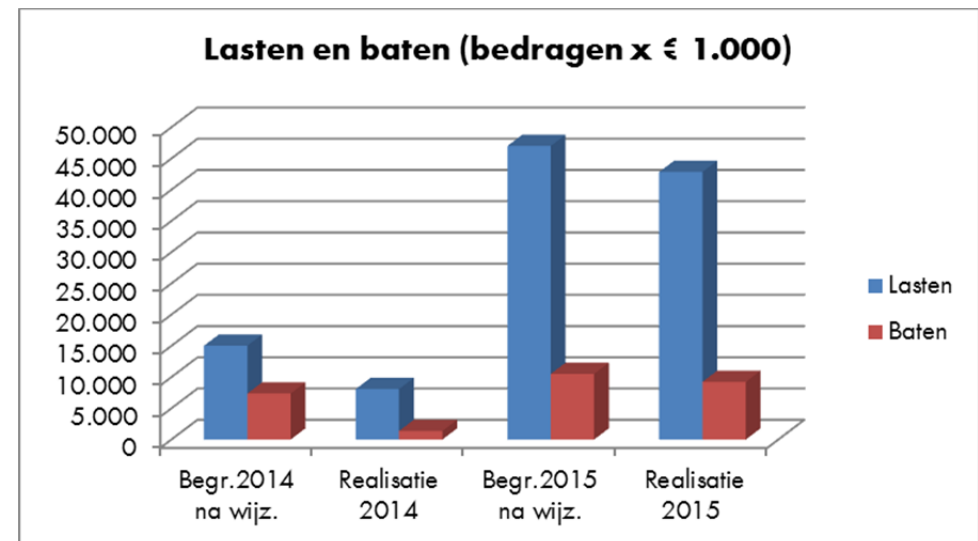
[- N69](#)

[- Bereikbaarheidsopgave ZO-Brabant](#)

[- PHS](#)

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	72.781	46.995	42.831	4.164
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	5.500	10.500	9.169	-1.331
Overige programmabaten	0	0	61	61
Baten	5.500	10.500	9.230	-1.270
Saldo lasten en baten	-67.281	-36.495	-33.602	2.894
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
bijdr.res.spaar en investeringsfonds	66.600	36.434	33.602	-2.833
Bijdrage uit alg. middelen	681	61	0	-61
Totale dekking van het saldo	67.281	36.495	33.602	-2.894

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- N279 Noord	2.371
- N69	1.424
- Gebiedsopgave Zuidoost Brabant	308
- Overige	61
Totaal onderschrijding	4.164
<i>Overschrijding</i>	
Totaal overschrijding	
Totaal afwijking lasten	4.164

Toelichting

De onderuitputting voor project N279 (totaalbudget € 138 mln) betreft een veelheid van projectonderdelen waar ramingsverschillen zijn opgetreden. De onderuitputting bij project N69 (totaalbudget € 142 mln) betreft met name grondaankopen voor natuurcompensatie waarvan de afronding niet eind 2015, maar begin 2016 plaats zal vinden (en derhalve ook minder Rijksbijdrage benut). Daarnaast is door de lagere rentestand minder rente toegevoegd aan de eerder verkregen Rijksbijdrage. Voor de gebiedsopgave Zuidoost Brabant gaat het om een onderschrijding van voorbereidingskosten voor 2015 die wel in 2016 zullen worden gemaakt.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Rijksbijdrage N69	-1.331
- N279	61
Totaal afwijking baten	-1.270

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De doelstelling van het Groen Ontwikkelfonds Brabant is het realiseren van het volledige Natuur Netwerk Brabant en daaraan gekoppelde ecologische verbindingzones.

De omvang van het fonds bedraagt € 240 miljoen en de looptijd is 15 jaar. Het Groen Ontwikkelfonds Brabant B.V. is opgericht op 1 mei 2014. Voorafgaand aan de oprichting van het GOB B.V. is de provincie in 2013 gestart met een aantal pré-GOB projecten (ten laste van de middelen van het Groen ontwikkelfonds Brabant).

De opgave voor het provinciaal deel Natuur Netwerk Brabant (NNB) en de EVZ's wordt gerealiseerd met provinciale middelen. Het Rijksdeel van het Natuur Netwerk Brabant wordt gerealiseerd met rijksmiddelen, in de vorm van geld of grond.

Totale Opgave 2013-2027	Beschikbare middelen 2013-2027
Verwerving provinciaal deel Natuur Netwerk Brabant (NNB): 3100 hectare (2027)	€ 109 mln. voor verwerving
Inrichting Provinciaal deel Natuur Netwerk Brabant (NNB): 3100 hectare (2027)	€ 20 mln. voor inrichting
Inrichting reeds verworven Rijksdeel Natuur Netwerk Brabant (NNB): 5.648 hectare (te bereiken in 2021)	€ 40 mln.
Realisatie EVZ's 710 km (in 2027)	€ 71 mln.
Totaal	€ 240 miljoen BrUG
Verwerving Rijksdeel Natuur Netwerk Brabant (NNB): 6.500 hectare in 2027	Rijksbijdrage o.b.v. Deelakkoord Natuur: 2291 hectare ruilgrond
Inrichting Rijksdeel Natuur Netwerk Brabant (NNB): 6.500 hectare in 2027	€ 23 miljoen Lente-akkoord 2013 (volledig verplicht)
	€ 207 miljoen te ontvangen in de periode 2014-2027

Uitvoering verloopt via 2 sporen: Pré GOB projecten en nieuwe projecten door GOB B.V.

In 2013 is, voorafgaand aan de oprichting van de GOB B.V., een aantal nieuwe EHS projecten (Maashorst, Scheeken-de Mortelen, Bruggerhuizen, Lage Vuchtpolder) van start

gegaan. Ook wordt een aantal lopende projecten (gestart voor 2011) uitgefincierd. Deze projecten zijn niet overgedragen aan het GOB, maar worden na overdracht van Dienst Landelijk Gebied, rechtstreeks door de provincie uitgevoerd. Met deze projecten is/wordt 864 hectare verworven en 2308 hectare ingericht in het Rijksdeel NNB. Tevens is/wordt er 301 hectare verworven en 362 hectare ingericht in het provinciaal deel NNB. daarnaast is in 2013 75 km aan ecologische verbindingzones gerealiseerd.

Om de resterende ambitie te bereiken is het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) (PS 42/13) ingesteld.

Aan middelen is € 104 miljoen alsmede de economische trekkingsrechten op 3336 ha grond beschikbaar gesteld aan de GOB B.V.

- Het verwerven van 2255 ha en het inrichten van 3340 ha Rijksdeel NNB.
- Het verwerven van 2799 ha en het inrichten van 2738 ha provinciaal deel NNB.
- Het realiseren van 710 km EVZ.

De komende jaren zal de GOB B.V. aanvullende opgaven ontvangen. Voor de realisatie van het Rijksdeel NNB zullen rijksmiddelen worden ingezet, voor de EVZ's zijn provinciale middelen beschikbaar.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Pré GOB projecten

In de Peelvenen is 70 ha en in Kempenland-West 11 ha grond beschikbaar gekomen voor natuurontwikkeling als gevolg van verplaatsingsafspraken met 3 grote piekbelasters die daarmee zijn afgerond.

In de Maashorst, Scheeken-de Mortelen, Markdal, Vlijmens Ven, Lage Vuchtpolder, 4e Bergboezem en anderen projecten is 205 ha natuurgrond verworven waarvan 24 ha is ingericht. Deze projecten lopen nog door tot en met 2018.

Aan ecologische verbindingzones is 21 km gerealiseerd.

Projecten GOB B.V.

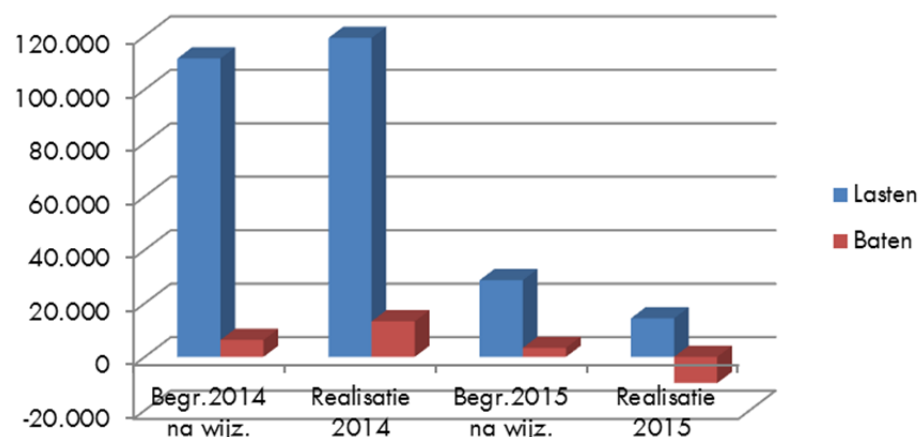
De doelstelling van het GOB is het stimuleren van initiatieven tot het bereiken van de provinciale natuurdoelstellingen op basis van de door de provincie bij besluit van 28 januari 2014 vastgestelde ambitiekaart en bij besluit van 19 maart 2014 vastgestelde Verordening Ruimte opdat in 2027 de totale ecologische hoofdstructuur en circa 700 kilometer ecologische verbindingzones op een integrale, gebiedsgerichte wijze is gerealiseerd binnen de provincie. De eerder bepaalde streefwaarden bij de prestatie indicatoren GOB waren nog niet gebaseerd op een meerjarenplanning van de GOB B.V. en de Werkeenheid. De streefwaarden blijken niet realistisch. Verwerving en Inrichting vergt (tenminste) 3 jaar. Afgeronde projecten, via het GOB zijn op basis hiervan niet eerder dan in 2017 te verwachten. De aangepaste streefwaarden voor het GOB zullen daarom per 31 december 2015 0 bedragen.

De GOB B.V. is inmiddels wel nadrukkelijk op gang gekomen: sinds eind 2014 zijn er 40 subsidieaanvragen door het GOB ontvangen, waarvan er momenteel 24 zijn beschikt. De omvang van de aanvragen bedraagt 161 hectare Rijksdeel NNB, 35 hectare provinciaal deel NNB en 5 kilometer EVZ. Het totaal beschikte bedrag is momenteel ongeveer € 15 miljoen. Daarnaast zijn er nog 16 aanvragen bij het GOB in behandeling.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Verschil a-b
Lasten	0	28.698	14.227	14.471
Herkomst middelen				Verschil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	3.401	-8.704	-12.105
Overige programmabaten	0	0	11.729	11.729
Baten	0	3.401	3.025	-376
Saldo lasten en baten	0	-25.297	-11.202	14.095
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsagenda	0	16.726	328	-16.398
Bijdr.res.DU-natuur		12.310	12.310	0
Bijdrage uit alg. middelen	0	-3.739	-1.436	2.303
Totale dekking van het saldo	0	25.297	11.202	-14.095

Lasten en baten (bedragen x € 1.000)

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
- Inrichtingskosten rijks -ehs gedekt uit GOB subsidie	13.000
- Overige (saldo aankoopkosten en voordelige afwikkelingsverschillen)	1.471
Totaal afwijking lasten	14.471

Toelichting

Onderschrijding Lasten

Inrichtingskosten rijks -ehs gedekt uit GOB subsidie
In het groenontwikkelfonds Brabant is €40 mln (van de €240 mln) gereserveerd voor inrichtingskosten/subsidie voor rijks-ehs. Bij de oprichting van de GOB BV is in beeld gebracht dat sprake is van lopende (Pre Gob) projecten m.b.t. inrichting rijks ehs voor bijna €13 mln die verrekend zijn met de opdracht en subsidie aan de GOB BV. Dit was nog niet administratief verwerkt in 2014 en daarom geraamd voor 2015. Eind 2015 is geconcludeerd dat de geraamde administratieve verwerking niet juist is. Dit levert een afwijking op t.o.v. de raming.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Doelstelling van het Innovatiefonds Brabant is:

- Bij te dragen aan maatschappelijke opgaven middels innovaties in bijvoorbeeld duurzame agro-foodketens, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie.
- Versterken van technologische groei in Noord-Brabant middels krachtige, innovatieve topclusters en cross-overs van topclusters.
- Verleiden van andere (private) financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor innovatieve MKB-bedrijven in Noord-Brabant.
- Sluiten van de keten van financieringsmogelijkheden voor innovatieve MKB-bedrijven in de topclusters van Noord-Brabant.

De omvang van het fonds bedraagt € 125 miljoen en de looptijd is 24 jaar. Het Innovatiefonds is opgericht in december 2013 en sinds 2014 operationeel. Het fonds is als aparte BV ondergebracht bij de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM).

Hebben we daar via de BOM voor gedaan wat we wilden doen?

Het Innovatiefonds participeert in innovatieve MKB-bedrijven en consortia van bedrijven en kennisinstellingen:

- In de (Pre-)Seed, Early Stage, Growth en Later Stage fasen van ontwikkeling;
- In de topclusters van Brabant – HighTech Systemen en Materialen, Life Sciences & Health, (Agro)food, Biobased Economy, Maintenance en Logistiek – en cross-overs;
- Met bijdragen aan maatschappelijke opgaven gezond ouder worden, duurzame agrofoodketens, slimme mobiliteit en duurzame energie, en op enablers en thema's als vrijetijdseconomie;
- Gevestigd in, zich vestigend in en/of business ontwikkelend in Noord-Brabant.

Dit doet zij door:

- Participaties in derden-fondsen;
- Subfondsen in eigen beheer;
- Directe investeringen in veelbelovende, innovatieve MKB bedrijven;

- Vanuit een regiefunctie ondernemers te ondersteunen in de transitie tussen verschillende financieringsfasen.

Prestaties 2015

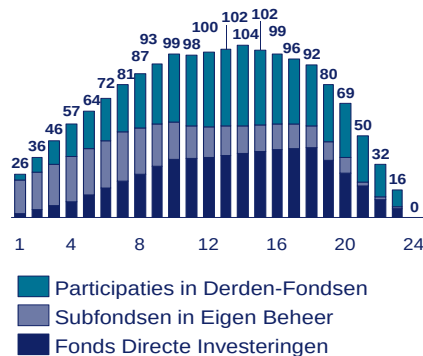
In 2014 is voortvarend gewerkt aan de operationele inrichting van het fonds en zijn de eerste investeringen gerealiseerd. Hier is in 2015 een vervolg aan gegeven. Concreet zijn de volgende prestaties in 2015 gerealiseerd:

- Verdere professionalisering van de organisatie en de verdere versterking van de eco-structuur / ketenregie.
- Intensivering van dealflow en dealsourcingproces. Het aantal opportuniteiten laat een stijgende lijn zien van 25% t.o.v. 2014. In 2015 heeft BOM Capital 515 opportuniteiten behandeld, waarvan 322 in de sector High Tech en 193 in de sector Life tech. Dit betreffen allen directe investeringen. Bij Fund to fund is doorgewerkt met de leadlijst uit 2014. Hiervan zijn nog 13 aanvragen in behandeling.
- In totaal zijn 2 nieuwe directe investeringen, 6 nieuwe Ontwikkelfonds investeringen (fonds in eigen beheer), 7 vervolginvesteringen en 3 Fund to Fund investeringen gerealiseerd.
- Er heeft 1 exit met een zeer positief rendement plaatsgevonden, waarvan de gelden weer kunnen worden geherinvesteerd.
- Het innovatiefonds ligt op koers wat betreft de realisatie van haar doelstellingen.

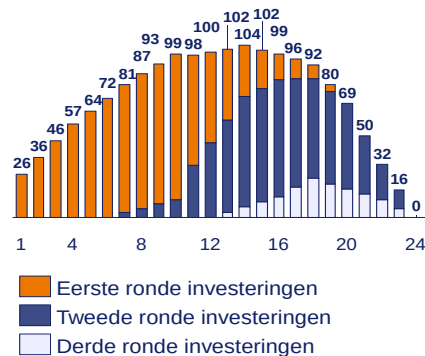
Geplande prestaties en vs resultaten tot op heden

	Doelstelling looptijd	Realisatie tot op heden
Aantal gesteunde MKB-bedrijven	200-230	26
Waarvan:		
- Preseed	110-125	17
- Early stage	25-30	6
- Growth	40-45	3
- Later Stage	25-30	
Aantal patenten	125-145	33
Directe werkgelegenheidseffect	1400-1600	220

Geïnvesteed vermogen per investeringsvorm [EUR miljoen]

Geïnvesteed vermogen per ronde van investeringen [EUR miljoen]

Verloop investeringen

Zoals in onderstaande tabel is af te lezen zijn de investeringen vanuit het Innovatiefonds op dit moment iets lager dan oorspronkelijk verwacht werd (zie bovenstaande grafieken). Dit komt door het onderdeel fondsen in eigen beheer waar beperkte bedragen per investering mogelijk zijn van circa € 75.000 tot € 150.000. In dit onderdeel is € 20 miljoen gecommiteerd voor het Ontwikkelfonds, waarvan nu € 1 miljoen is uitgezet. In de onderdelen directe investeringen en fund to fund is meer geïnvesteerd dan verwacht.

Jaar	Oorspronkelijk verwachte investering in 2015	Werkelijk gecommiteerd tot eind 2015
2015	€ 36,3 miljoen onderverdeeld in: Directe investeringen (€4,7 mln.) Subfondsen eigen beheer (€22,4 mln.) Participaties derden fondsen (€9,1 mln.)	€ 31,7 miljoen onderverdeeld in: Directe investeringen (€8,2 mln.) Subfondsen eigen beheer (€20 miljoen gecommiteerd voor ontwikkelfonds, waarvan €1 miljoen werkelijk gecommiteerd) Participaties derden fondsen (€22,5 mln.)

Revolverendheid; beoogde rendementen per type

Type investering/kosten	Begin looptijd (2014)	Einde looptijd (24 jr)
Bedragen x € 1 mln.		
Fondskosten	(22,5)*	
Participaties in Derdenfondsen	37,9	67,2
Fondsen in Eigen Beheer	30,8	8,9
Fonds Directe Investeringsen	33,8	49,3
Totaal	125,0	125,4

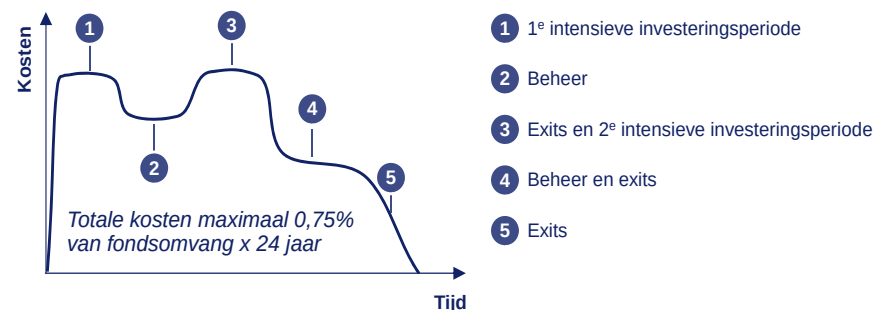
* betreft reservering fondskosten voor de gehele looptijd van het fonds

Het hele bedrag is reeds gestort in het fonds en daardoor niet meer van invloed op de provinciale begroting.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Fondsbeheerkosten

De kosten voor het dakfonds bedragen gemiddeld (over de looptijd van 24 jaar) maximaal 0,75% per jaar van het fondsvermogen van het Innovatiefonds Brabant. De kosten in de eerste jaren liggen boven de 0,75%, door veel activiteiten rondom initiatie van fondsen-ideeën, beoordeling van voorstellen, onderhandeling en implementatie. Dit wordt gecompenseerd met lagere kosten in latere jaren. De kosten worden gedekt door de baten van het Innovatiefonds Brabant, maar lopen vooruit op deze baten.

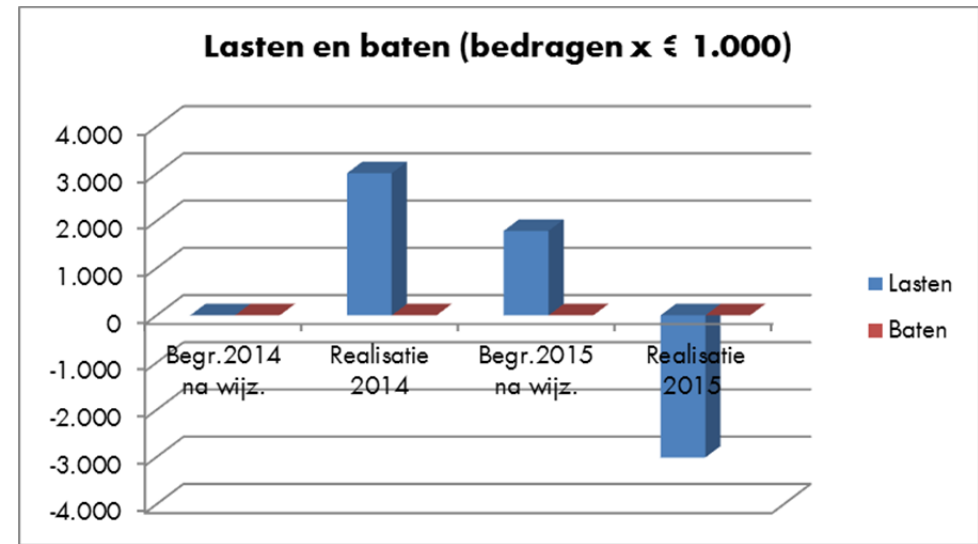

Voor subfondsen beheerd door de BOM geldt dat de kosten maximaal gemiddeld (over de looptijd van het subfonds) 3% per jaar van het fondsvermogen van het subfonds mogen bedragen. Deze kosten worden gedekt door de middelen en de opbrengsten van het subfonds. De kosten van het dakfonds en de subfondsen beheerd door de BOM liggen onder typische kosten van marktpartijen en beloningen zijn in lijn met publieke normen.

Stand van zaken m.b.t. de fondsbeheerkosten

De fondsbeheerkosten liggen in lijn met de verwachting en het in de bovenstaande grafiek geschetste verloop van de fondskosten behoeft daarom op dit moment ook geen bijstelling.

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	0	1.789	-3.010	4.799
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	25.721	25.721
Baten	0	0	25.721	25.721
Saldo lasten en baten	0	-1.789	28.731	30.520
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsagenda	0	1.789	0	-1.789
Bijdrage uit alg. middelen	0	0	-28.731	-28.731
Totale dekking van het saldo	0	1.789	-28.731	-30.520

Toelichting

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<i>Onderschrijding</i>	
getroffen voorziening verstrekte leningen	4.799
Totaal onderschrijding	4.799
<i>Overschrijding</i>	
Totaal overschrijding	0
Totaal afwijking lasten	4.799

Toelichting

Getroffen voorziening verstrekte leningen

Het innovatiefonds kent een belegging (Acerta) met zeer positieve resultaten. Hierdoor zijn de fondskosten en de verliesvoorzieningen uit 2014 en 2015 gecompenseerd. En er is ook nog uitzicht op een daadwerkelijk rendement.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Beleggingsresultaat innovatiefonds Brabant i.v.m. Acerta	25.721
Totaal afwijking baten	<u>25.721</u>

Het beleggingsresultaat innovatiefonds wordt in 2016 via het statenvoorstel tot vaststelling van de jaarstukken 2015 aan de essent-reserve investeringsagenda toegevoegd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De doelstellingen van het Energiefonds Brabant zijn:

- Het aanjagen en versnellen van energiebesparing en opwekking van duurzame energie in Noord-Brabant door bij te dragen aan de financiering van bewezen duurzame energietechnieken;
- Verleiden van andere (private) financiers om zoveel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor duurzame energieprojecten in Noord-Brabant.

Daarmee beoogt het fonds de volgende effecten te sorteren:

- Hoeveelheid CO₂-reductie;
- Realiseren van werkgelegenheid (met name bij bouwbedrijven en installateurs en toeleveranciers van materialen en milieuvraagstukken);
- Bijdragen aan andere milieuvraagstukken (bijvoorbeeld het verbeteren van de luchtkwaliteit).

De omvang van het fonds bedraagt € 60 miljoen en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is opgericht in december 2013 en sinds 2014 operationeel. Het fonds is als aparte BV ondergebracht bij de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM).

Hebben we daar via de BOM voor gedaan wat we wilden doen?

Het fonds werkt vanuit twee functies:

1. Project-ontwikkeelfunctie: gericht op het verkleinen van risico's in de aanloopfase, verkrijging van vergunningen en het onderbouwen en 'hard' maken van de business case zodat deze financierbaar wordt.
2. Financieringsfunctie: gericht op het onder marktcondities samen met private partijen en initiatiefnemers sluitend maken van de financieringsvraag in de bouwfase.

De scope van het Energiefonds omvat energieprojecten die gebruik maken van de volgende beproefde technieken.

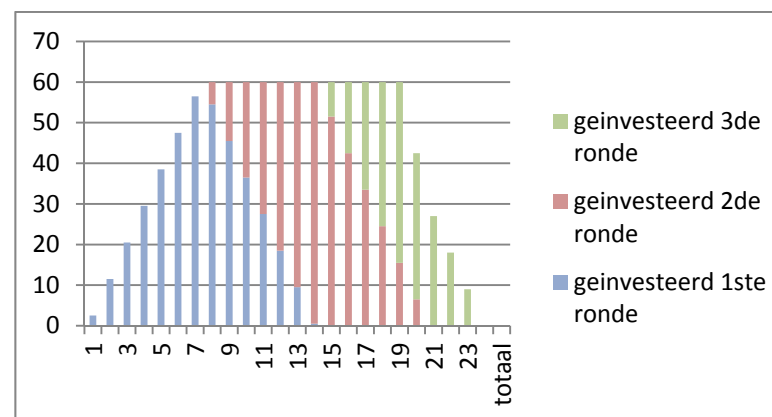
- Zonne-energie;
- Restwarmtebenutting;
- Warmte- koude opslag (WKO)
- Geothermie;
- Biomassa (verbranding of vergisting);

- Energiebesparende maatregelen in de bebouwde omgeving;
- Wind.

De investeringen dienen plaats te vinden in de provincie Noord-Brabant en de projecten dienen te voldoen aan provinciale beleidskaders, zoals bijvoorbeeld de structuurvisie.

Verwacht geïnvesteerd vermogen en portfolio

Het Energiefonds Brabant kent een geleidelijk verloop van de investeringen, zodat een evenwichtige portefeuille ontstaat die qua beheer, opbrengstpotentie en risico goed kan worden gemanaged. Over de gehele looptijd van het fonds zijn de investeringen in het businessplan uitgewerkt volgens een basisscenario. Vanaf jaar 8 is voorzien dat er sprake zal zijn van herinvesteringen van opbrengsten uit de eerste ronde van investeringen. In onderstaande overzichten is het geplande verloop van het geïnvesteerd vermogen in kaart gebracht.

Prestaties 2015

Tot en met 2015 is in een vijftal projecten geïnvesteerd, namelijk in; windparken Hazeldonk en Zuid Dintel, energiebesparingsprojecten Volgroe MKB en Ovvla Brabant en ten slotte in Warmte en koude opslagproject (WKO) Dubo Brabant. In totaal is € 3.875.000 in deze projecten geïnvesteerd en daarnaast staat er nog € 2.872.000 aan commitment voor deze projecten. Samen is dit € 6.748.000. Verder liggen 6 projecten ter goedkeuring voor aan de investeringscommissie met een totale commitment van

€ 8.775.000. Gezamenlijk komt dit op € 15.523.000. Als de projecten die voorliggen aan de investeringscommissie meegerekend worden dan loopt het fonds boven verwachting.

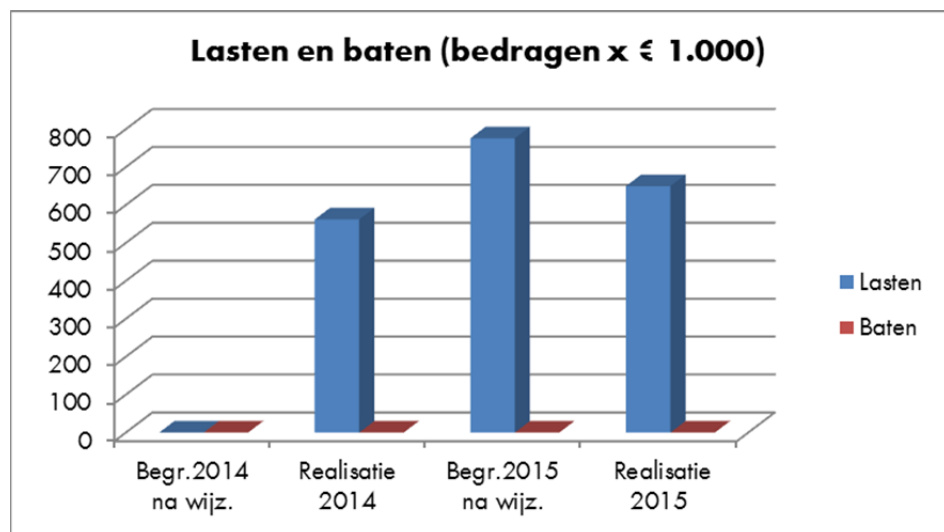
Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	0	776	650	126
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	0	-776	-650	126
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsagenda	0	776	650	-126
Bijdrage uit alg. middelen	0	0	0	0
Totale dekking van het saldo	0	776	650	-126

Fondsbeheerkosten

De fondsbeheerkosten bedragen gemiddeld maximaal 2% per jaar van het fondsvermogen. De kosten worden gedekt uit de middelen en opbrengsten van het fonds. De gemiddelde fondskosten mogen € 1,2 miljoen per jaar bedragen.

De fondskosten 2015 bedroegen € 697.418.

07.10 Breedbandfonds

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het aanjagen en versnellen van de beschikbaarheid van breedbandaansluitingen en het bevorderen van het gebruik daarvan in 'witte' (niet-aangesloten) buitengebieden en bedrijventerreinen.

De te realiseren opgave (van het hoofdfonds) is:

- Het aansluitbaar maken op hoogwaardig breedband van 50.000 huishoudens, instellingen en bedrijven in de 'witte' buitengebieden.
- Het aansluitbaar maken op hoogwaardig breedband van 3.000 bedrijven op 'witte' bedrijventerreinen.

Het fonds beoogt de volgende effecten te sorteren:

1. Versterken van de economische basis-infrastructuur, door alle Brabantse bedrijven aansluitbaar te maken op hoogwaardig breedband;
2. Voorkomen van een digitale tweedeling, door de toegang tot hoogwaardig breedband mogelijk te maken voor alle Brabantse huishoudens;
3. Intensiveren van het gebruik van ICT in Brabantse economische clusters om op open en toegankelijke wijze gezamenlijk met het bedrijfsleven en kennisinstellingen de maatschappelijke opgaven van Brabant te realiseren.

De omvang van het fonds bedraagt € 50 miljoen, waarvan € 7,5 miljoen bestemd was voor de pilotfase van het fonds. De looptijd van het hoofdfonds is 25 jaar. Het Breedbandfonds is opgericht in april 2014 en dat eerste jaar betrof een pilot.

Hebben we daar via de BOM voor gedaan wat we wilden doen?

Per 1 april 2015 is het hoofdfonds geopend en daarvoor is ook een investeringsplan opgesteld voor de periode 2015 t/m 2017. In het eerste half jaar van 2015 zijn 3 projecten geschikt te weten; Cranendonck NET, KempenGlas en Boxtel. Met deze 3 projecten is een commitment gemoeid van € 4,075 miljoen. Het hoofdfonds heeft met betrekking tot de buitengebieden veel belangstelling gekend. Dit heeft geleid tot twee provinciebrede aanvragen en één regio-aanvraag. Op 12 januari 2016 is hiervan één Brabantbrede aanvraag positief geschikt. GS hebben met deze laatste ingestemd. Het bedrijf MABIB zal in een groot deel van het Brabantse buitengebied internet gaan

aanleggen, hiermee is een bedrag gemoeid van € 35 miljoen. De buitengebieden van de gemeenten Heeze-Leende, Waalre en deels van de gemeenten Eersel en Bergeijk vallen buiten deze opdracht. Voor deze gebieden worden nog aanvullende mogelijkheden gezocht.

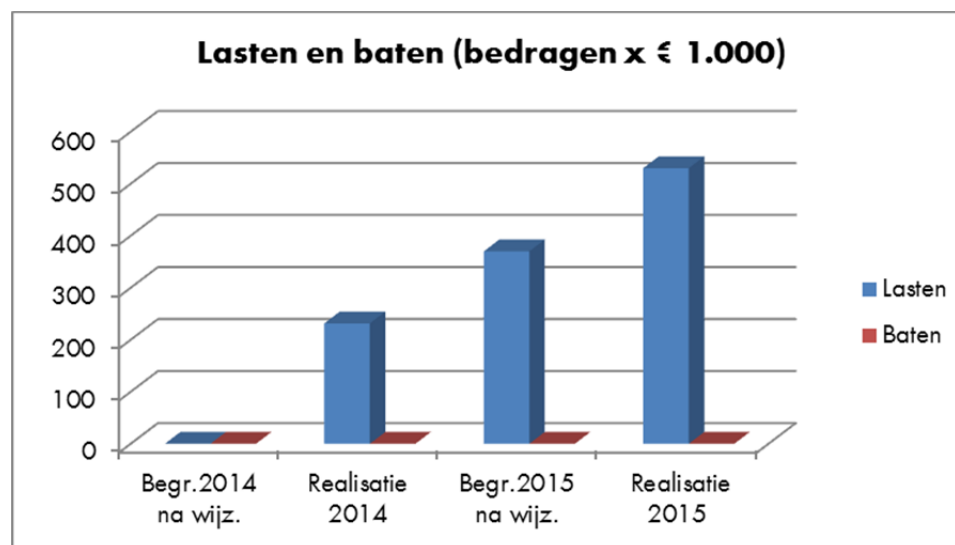
Op basis van de huidige resultaten moet worden geconstateerd dat de belangstelling voor financiering bij de aanleg van breedband op bedrijventerreinen tot op dit moment nog achterblijft in vergelijking met de vraag voor de buitengebieden. Voor bedrijventerreinen wordt in de eerste helft van 2016 een aangepast plan van aanpak ontwikkeld. Het is nog te vroeg om iets over de revolverendheid van het fonds te kunnen zeggen.

Het resterende fondsvermogen bedraagt na de beschikking voor MABIB nog ongeveer € 10 miljoen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

De fondskosten bedroegen in 2015 € 529.867. Dit is meer dan oorspronkelijk is ingeschat, maar dat komt doordat het fondsvermogen veel sneller dan verwacht is geïnvesteerd. Er is extra interim personeel ingehuurd om deze investeringen versneld te kunnen realiseren.

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Lasten	0	370	530	-160
Herkomst middelen				Vershil b-a
EU	0	0	0	0
Rijk	0	0	0	0
Overige programmabaten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	0	-370	-530	-160
<i>Dekking verschil lasten en baten</i>				
Bijdr.res.investeringsagenda	0	370	530	160
Bijdrage uit alg. middelen	0	0	0	0
Totale dekking van het saldo	0	370	530	160

Algemeen financieel beleid

Algemeen financieel beleid

De lasten en baten van de provincie worden toegedeeld aan de verschillende programma's in de begroting. De begroting en de jaarstukken van de provincie bestaan uit 7 programma's. Naast de lasten en baten van de programma's kent de provincie nog algemene lasten en baten die geen directe relatie met een programma hebben. Tot deze algemene lasten en baten behoren de algemene dekkingsmiddelen en de centrale stelposten.

Algemene dekkingsmiddelen

Tot de algemene dekkingsmiddelen worden gerekend:

- de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting;
- de algemene uitkering uit het provinciefonds;
- de dividenden;
- het saldo van de financieringsfunctie;
- overige algemene dekkingsmiddelen.

Specificatie algemene dekkingsmiddelen	bedragen x € 1.000			
	Begroting oorspr.	a.Begroting na wijz.	b.Realisatie	Verschil a en b
<u>Lasten</u>				
Kosten deelnemingen	0	0	0	0
Financieringsfunctie	32.976	19.678	18.725	952
Vorming voorzieningen	0	0	0	0
	32.976	19.678	18.725	952

<u>Baten</u>				
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	247.000	253.000	255.421	2.421
Uitkering provinciefonds	10.000	10.375	10.401	26
Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	35.858	40.113	43.377	3.264
Dividenden	30.881	41.084	41.091	7
Financieringsfunctie	127.351	176.763	176.407	-356
Overige algemene dekkingsmiddelen	5.410	117.657	118.067	410

Specificatie algemene dekkingsmiddelen	bedragen x € 1.000			
	Begroting oorspr.	a.Begroting na wijz.	b.Realisatie	Verschil a en b
	456.500	638.993	644.764	5.771
Saldo	423.524	619.315	626.039	6.724

Toelichting lasten

De lasten op het onderdeel financieringsfunctie ad € 18,7 mln betreffen hoofdzakelijk de afschrijving wegens betaalde agio op obligaties, de kosten van vermogensbeheer en de kosten van treasurybeleid. Het verschil t.o.v. de raming bedraagt € 0,95 mln en bestaat uit lagere rentekosten opgenomen kasgeld.

Toelichting baten

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

Op basis van de halfjaarcijfers 2015 is de MRB-raming opgehoogd van € 247 mln naar € 253 mln. In 2015 zijn er geen wetwijzigingen geweest die een doorwerking hebben op de totale provinciale opcenten. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 255,4 miljoen, wat een voordelig resultaat inhoudt van bijna 1%. Deze afwijking heeft te maken met een lichte stijging van de belastingcapaciteit in het tweede half jaar.

Eind 2015 stonden in Noord-Brabant 1.403.000 personenauto's geregistreerd (en 108.800 motoren). Dat betekent een toename van 15.000 auto's ten opzichte van 2014.

Algemene uitkering provinciefonds

De oorspronkelijk begrote algemene uitkering provinciefonds van € 10 miljoen wijkt slechts 4 ton af van de uiteindelijke ontvangen algemene uitkering uit het provinciefonds.

N.B. De algemene uitkering is gesplitst in een beheerdeel en een ontwikkeldeel, een onderscheid dat in 2012 is aangebracht in het nieuwe verdeelmodel. De vergoeding voor beheertaken wordt verrekend met een naar verhouding hogere of lagere belasting-capaciteit en de ontwikkeltaken met de vermogensmaatstaf. Vanwege onze relatief grote MRB-capaciteit (17,42%) komt Brabant voor het beheerdeel uit op een

negatieve uitkering. De algemene uitkering van Noord-Brabant valt over 2015 zonder verdere aanpassing negatief uit. De fondsbeheerders achten dit ongewenst en hebben daarom in de decembercirculaire een verschuiving aangebracht tussen de middelen voor beheer en ontwikkeling. Die verschuiving heeft geen effect op de som van de deeluiteringen.

Commissie Jansen

Eind 2015 is in IPO-verband het rapport 'Redelijk verdeeld' vastgesteld voor het transparanter en toekomstbestendig maken van het verdeelmodel. Het rapport is aangeboden aan minister Plasterk en voorziet in de invoering van het nieuwe model vanaf het uitkeringsjaar 2017.

Decentralisatie-uitkeringen (DU) via provinciefonds

Naast de algemene uitkering omvat het provinciefonds diverse decentralisatie-uitkeringen die samenhangen met specifieke beleidsafspraken, veelal vastgelegd in convenanten met het Rijk.

In totaal gaat het om een volume van € 43,4 miljoen. De hieraan gerelateerde uitgaven worden verantwoord op de functionele productgroepen.

bedragen x € 1.000	begr.oorspr.	begr.na wijz. (a)	realisatie (b)	verschil (b-a)
DU-PF: Natuur	26.300	25.902	25.902	0
DU-PF: Monumentenzorg	1.722	1.722	1.722	0
DU-PF: Bedrijventerreinen/FES-gelden	1.196	1.196	1.196	0
DU-PF: Overige	140	364	3.627	3.264
DU-PF: Transitie DLG	6.500	5.417	5.417	0
DU-PF: Bodem	0	5.512	5.512	0
	35.858	40.113	43.377	3.264

Het verschil van € 3,2 mln. t.o.v. de begroting ná wijziging wordt voor € 2,6 mln verklaard door de DU-uitkering voor de regeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren, die pas eind december definitief is toegekend via de decembercirculaire van het Rijk. Daarnaast is ook in de decembercirculaire van het Rijk een aantal kleinere DU-uitkeringen opgenomen, waaronder ruim € 400.000 voor het opruimen van drugsafval.

N.B. Decentralisatie uitkeringen (DU) kunnen kortweg worden gekarakteriseerd als tijdelijke rijksbijdragen met een specifieke verdeling.

De DU-uitkeringen die een structureel karakter hebben worden na de invoering van het nieuwe model overgebracht naar de algemene uitkering.

Dividenden

De dividendopbrengsten zijn als volgt te specificeren:

	bedragen x € 1.000			
Dividend en verkoopopbrengst	begr.oorspr. (a)	begr.na wijz. (b)	realisatie (b)	verschil (b-a)
Dividend aandelen Ned Waterschapsbank	27	0	0	0
Dividend aandelen NV BNG	46	23	23	0
Dividend Eindhoven Airport NV	0	113	113	0
Dividend op aand.in de NV Delta nutsbed.	7	8	8	0
Dividend netwerkbedrijf Enexis	30.800	40.940	40.940	0
Dividend Oikocredit	0	0	7	7
	30.881	41.084	41.091	7

Financieringsfunctie

De gerealiseerde baten op de financieringsfunctie komen nagenoeg overeen met de raming. De realisatie komt t.o.v. de ramingt € 0,4 mln (=0,2%) lager uit voornamelijk a.g.v. lagere renteopbrengst obligatieportefeuille investeringsagenda.

Compensatie weggevalen dividendstroom Essent.

De inkomsten uit de verkoop van Essent zijn belegd. De opbrengsten uit deze beleggingen dienen voldoende te zijn om jaarlijks continu het weggevalen dividend ad € 122,5 miljoen te compenseren.

Op basis van de uitkomsten van de jaarrekening 2015 is hiervan het volgende beeld te geven:

Compensatie weggefallen dividend bedragen x € 1.000	begr.oorspr.	begr.na wijz. (a)	realisatie (b)	verschil (b-a)
Dividend Enexis	30.800	40.940	40.940	0
Bruglening Enexis	13.105	14.936	14.936	0
Rendem. herbel. immunisatieportefeuille	2.787	0	0	0
rente dep. verplicht schatkistbankieren	8.227	8.227	8.220	-7
Rente leningen decentrale overheden	0	7.022	7.150	127
boekwinst op verkoop obligaties	0	57.877	57.877	0
Rente hybride leningen BNG / NWB (leninge afschr. (dis)agio immunisatieportefeuille	0	963	913	-51
toevoeging AR immunisatieportefeuille	-17.614	-15.309	-15.301	8
vrijval escrow (niet aan reserves toegevoegd)	-17.614	-73.186	-73.177	8
Fiancieringsresultaat minus kosten	0	1.313	1.313	0
	0	10.912	11.872	960
	122.500	138.646	139.660	1.014

	begr.oorspr.	begr.na wijz.	realisatie
normniveau	122.500	122.500	122.500
surplus	0	16.146	17.160
storting in dividend- en rentereserve	0	0	1.014

Het gerealiseerde surplus wordt in de component dividend- en rentereserve van de reserve Essent gestort.

Stelposten

	bedragen x € 1.000			
Stelposten	Begroting oorspr.	a.Begroting na wijz.	b.Realisatie	Verschil a en b
Lasten	27.386	5.575	260	5.315
Baten	2.500	551	0	-551
Saldo	-24.886	-5.024	-260	4.764

Ten opzichte van de begroting is er een voordeel op de lasten van € 5,3 mln:

- Op de stelpost onvoorzien resteert + € 1.288.402, nadat bij burap 2014 II voor de digitalisering van de begroting 2015 € 20.000 uit onvoorzien beschikbaar is gesteld.
- Voordelig verschil kostenplaatsen ad + € 2,6 mln omdat bij de begrotingswijzigingen niet steeds opnieuw de toedeling van de organisatiekosten naar de programma's heeft plaatsgehad.
- De benodigde toevoeging aan de voorziening dubieuze debiteuren ad +/- € 0,4 mln.
- Het geraamde positieve restant begrotingsruimte ad + € 1,8 mln.

Het nadeel bij de baten ad € 551.000 betreft het restant van de taakstelling inverteerbaarheid inhuur- en inkoop.

Paragraaf 1

Bedrijfsvoering

Paragraaf Bedrijfsvoering

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inleiding

De provincie werkt toe naar een moderne, flexibele en slagvaardige organisatie. Deze moet zijn toegesneden op de uitvoering van de wettelijke taken, het realiseren van de Agenda van Brabant en op een nieuwe manier van werken die een veranderende omgeving vraagt. Accent ligt hierbij op een compacte organisatie.

We werken aan een organisatie van mensen die denken en handelen vanuit de opgaven van Brabant, op basis van duidelijke rollen en toegevoegde waarde. Dit alles bepaalt wat we doen, binnen welke netwerken, op welke manieren, met welke budgetten en met welke talenten. Vanaf september 2015 ontwikkelen we dit via drie lijnen:

- opgavengestuurd werken in het netwerk,
- professionals met (experimenter-)ruimte,
- een organisatie die optimaal ondersteunt.

Eén van de belangrijkste mijlpalen in 2015 voor bedrijfsvoering is het werken vanuit een centraal organisatiekostenbudget. Dit heeft directe consequenties voor de wijze waarop wij onze paragraaf bedrijfsvoering presenteren. De paragrafen bedrijfsvoering en personeelskosten zijn samengevoegd, waarbij we ons verantwoorden over de beleidsprestaties en mijlpalen uit de begroting 2015.

Hebben we gedaan wat we wilde doen?

P&O-beleid

De provincie heeft in 2015 de eerste stappen gezet om te werken met een centraal organisatiekosten budget (OKB). Dit past bij een P&O beleid waar de benodigde capaciteit past bij de maatschappelijke en bestuurlijke opgaven. Deze vernieuwde blik van de provincie op haar bedrijfsvoering moet haar toegevoegde waarde nog bewijzen. De eerste stappen die in 2015 zijn gezet zijn hoopvol. De komende jaren zullen echter bepalend zijn voor het algehele succes. In 2015 is de personele formatie toegenomen door overname van taken van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de voormalige Stadregio Eindhoven (SRE).

Mijlpaal:

De omvang van arbeidscapaciteit komt op 1.063 fte.

Organisatieontwikkeling

De organisatie ontwikkelt zich ijverig door en past zich steeds meer aan op de veranderende rol van de overheid. Met het toedelen van de volledige capaciteit aan de maatschappelijke opgaven en hun prioriteiten, is in 2015 een belangrijke stap gezet op weg naar het professioneel opdrachtgever- en opdrachtnemerschap. Daarmee groeien we door naar een opgave gestuurde organisatie, met oog voor de toegevoegde waarde voor de maatschappij en een koppeling van onze schaarse capaciteit aan die opgaven. Dit maakt integraal werken eenvoudiger. Het gebeurt nog niet overal uniform. Operational excellence voor alle primaire en ondersteunende processen blijft de ambitie blijft voor 2016 en verder.

Mijlpalen:

- Eerste jaar waarin capaciteit is verdeeld op basis van de maatschappelijke opgaven en hun prioriteiten.
- De provincie stuurt op de juiste personele bezetting (kennis & competenties). In de gesprekken tussen managers en medewerkers is expliciete aandacht voor inzetbaarheid en flexibiliteit.

Informatiestrategie

In 2015 is het ICT-beleid uit de Kadernota 2013-2015 geïmplementeerd. De technische basis is grotendeels op orde naar de maatstaven van nu. De organisatie heeft een flinke stap gezet in standaardisatie en het 'aansluiten bij de markt' doordat het verouderde deel van de ICT-huishouding is vervangen door technologie die gangbaar is in de markt. Medewerkers kregen de afgelopen twee jaar de beschikking over diverse technische middelen om plaats- en tijdonafhankelijk te werken. Deze ontwikkeling zet zich verder door waarbij informatieveiligheid meer aandacht vraagt. ICT ontwikkelingen kunnen nauwgezet worden gemonitord, omdat we sinds 2015 werken met het strategische I-board, die aan de hand van een concreet kader informatievraagstukken beoordeelt en prioriteert.

Mijlpalen:

- Oprichting I-board
- Strategische informatievisie opgesteld,
- Ingebruikname nieuw toetsingskader strategisch portfoliomanagement.
- Uitvoering eindevaluatie ICT-beleid 2013-2015. Een statenmededeling over deze evaluatie is begin 2016 aangeboden aan PS.

Communicatie

De provinciale communicatie speelde in het verkiezingsjaar 2015 een cruciale rol in de zichtbaarheid van GS en PS. Verdere professionalisering kreeg vorm door het ontwikkelen en implementeren van een strategisch communicatiekompas. Dit is een afwegingskader voor de communicatieve positionering van provinciale bestuurs- en beleidsprojecten. Het helpt om positie te kiezen in samenwerkingsverbanden en om communicatie vorm te geven, bijvoorbeeld bij huisstijl en (digitale) middelen.

Mijlpalen:

- ontwikkeling en inzet van Strategisch Communicatiekompas,

Strategisch Netwerkmanagement

Strategisch relatie- en evenementenbeleid focust op de verwezenlijking van de ambitie van de provincie om via inhoudelijke netwerkbijeenkomsten tot de (Europese) top van de industriële kennis- en innovatieregio's te (blijven) behoren. De provincie heeft hiervoor in 2015 positieve resultaten geboekt voor burgers met afstand tot de arbeidsmarkt. Met de afronding van het Huis voor Brabant hebben we een professionele en inspirerende locatie voor evenementen. Inzet van het Huis voor Brabant tijdens de Open Dag, de verkiezingen en bestuurswisseling was een succes. In 2015 zijn onze strategische relatie evenementen (zoals de Dutch Design Week) verder doorontwikkeld. De inhoudelijke beleidsvelden zetten samen met de triple helix partners en burgers deze evenementen steeds beter in bij de aanpak van de maatschappelijk opgaven. Daarnaast kunnen we met een centraal relatiebestand de organisatie goed ondersteunen in het opgavegestuurd werken.

Mijlpalen:

- Binnen de organisatie zijn dit jaar 10 Brabanders gestart, maar ook in grote aanbestedingen (OV-concessie, reconstructie N279) zijn banen voor deze groep bedongen.
- De gehele organisatie heeft in 2015 het relatiebestand geactualiseerd met als uitgangspunt het nieuwe bestuursakkoord en de betreffende opgaven.
- Doorontwikkeling Dutch Design Week en Delta Innovation Days met beleidsdirecties en Triple Helix partners.
- Mede met strategisch netwerkmanagement zijn de volgende evenementen georganiseerd: Open Dag, verkiezingsavond, wisseling GS.

Huis voor Brabant

Het Huis van Brabant draagt bij aan de cultuuromslag die bij de organisatieontwikkeling, in het netwerkmanagement en op informatiestrategie is geschetst en gewenst.

Mijlpalen:

- De verbouwing van het provinciehuis is conform planning gerealiseerd, ruim binnen het budget.
- De vernieuwde vergader- en evenementenruimtes van het Huis van Brabant zijn in gebruik genomen.

Vernieuwing beleids-P&C-cyclus

- De vernieuwde beleids- en begrotingscyclus is geïmplementeerd. Vanaf de begroting 2015 zijn P&C-documenten digitaal aangeboden en worden de documenten ook geactualiseerd.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2015 gerealiseerd? /Beknopte toelichting als prestatie niet (volledig) is gerealiseerd.
Versnellingsaanpak organisatieontwikkeling EZB-0127	P&O: organisatieontwikkeling en afbouw capaciteit	Ja. Per 1 januari 2016 bedroeg de omvang van het personeel in dienst van de provincie (afgerond) 1.096 fte, waarvan er 33 fte gedetacheerd waren naar andere organisaties, m.n. overheidsorganisaties en aan overheden gelieerde organisaties. Dat betekent dat de omvang aan arbeidscapaciteit op de provinciale taken en opgaven 1.063 fte bedroeg. Niet alleen DLG, maar ook de SRE droeg in 2015 taken over aan de provincie Met overdracht van de DLG-taken was 63 fte gemoeid, met de overdracht vanuit SRE 9 fte. De maximale omvang bedroeg derhalve 1072 fte. Van de te realiseren arbeidsplaatsen voor mensen met een arbeidsbeperking van 41 fte in de periode 2015-2017 is in 2015 4,4 fte gerealiseerd (waarvan 2,4 fte via inhuur). <u>Externe inhuur.</u> Overeenkomstig de afspraak met Provinciale Staten hebben wij gestuurd op een norm voor de inzet van inhuur van externe capaciteit naast de inzet van eigen provinciale capaciteit. Voor 2015 is die norm verlaagd naar € 14 mln. De werkelijke inhuur van externe arbeidscapaciteit over 2015 bedraagt € 11,6 miljoen. We zijn daarmee binnen de norm gebleven.
Organisatievisie (nov 2010 en jan 2011) BM-0946	Communicatie: zichtbaarheid en ondersteuning ambitie communicatie GS en PS	Ja/deels: Het ondersteunen van PS en GS op het gebied van communicatie en het versterken van de zichtbaarheid van het provinciaal bestuur is een continu-proces.
ICT Startnotitie EZB-0119	ICT: basis op orde	Ja. In 2015 is de realisatie van het ICT-beleid 2013-2015 afgerond. In 2015 lag de focus op het professionaliseren van de IT-governance. Met de oprichting van de strategische I-board die opereert onder leiding van de CIO, is deze doelstelling gerealiseerd. In de tweede helft van 2015 is een eindevaluatie uitgevoerd naar het ICT-beleid 2013-2015. Een statenmededeling m.b.t. deze evaluatie is begin 2016 aangeboden aan PS.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

90 Bedrijfsvoering

Bedragen x € 1.000	Begroting 2015 oorspronkelijk	Begroting 2015 na wijziging	Jaarrek. 2015 realisatie	Vershil begr-realizatie
<u>Lasten</u>	115.091	120.204	121.009	-805
Totaal lasten	115.091	120.204	121.009	-805
<u>Baten</u>				
Baten bedrijfsvoering	812	4.029	4.929	900
Totaal baten	812	4.029	4.929	900
Saldo van baten en lasten	-114.279	-116.175	-116.079	96
<u>Dekking verschil lasten en baten</u>				
Dekking uit reserves	6.264	8.146	7.592	-554
Dekking uit alg.middelen	108.015	108.029	108.488	458
Totale dekking van het saldo	114.279	116.175	116.079	-96

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
<u>Overschrijding</u>	
- Personeelsbudget (90.10)	- 742
- Bedrijfsvoeringsbudgetten (90.01)	-63
Totaal overschrijding	- 805

Personeelsbudget

Het OKB is per saldo niet overschreden. Het laat aan de lastenkant een overschrijding zien van circa € 0,7 mln. Waar circa € 0,9 mln. aan baten tegenover staan.

Bedrijfsvoeringsbudget

De resterende overschrijding omvat € 63.000 op het bedrijfsvoeringsbudget.

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
-Inkomsten externe detacheringen	- 545
- Extra ziektewetuitkeringen	- 351
- overige	- 4
Totaal afwijking baten	- 900

De extra opbrengsten zijn grotendeels (circa € 0,5 mln.) te verklaren door hogere inkomsten op de externe detacheringen. Daarnaast zijn er extra ziektewetuitkeringen ontvangen van circa € 0,4 miljoen.

Toelichting investeringen

Bedragen x € 1.000	Oorspr. raming 2015	Raming 2015	Realisatie 2015	verschil
(investerings)				
Provinciehuis (Incl Gevelplaten en telefooncentrale)	15.144	23.030	11.865	11.165

Lagere investeringen provinciehuis (€ 11.165.000) als gevolg van onder meer aanbestedingsvoordelen.

Paragraaf 2

Provinciale heffingen

Provinciale heffingen

De provincie kent verschillende soorten inkomsten. Eén van die soorten betreft de inkomsten uit provinciale heffingen.

Tot de provinciale heffingen behoren:

- opcenten motorrijtuigenbelasting;
- grondwaterheffing;
- nazorgheffing in kader Leemtewet;
- leges.

De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst uit de opcenten motorrijtuigenbelasting vormt de belangrijkste bron van inkomsten voor de provincie. Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opbrengst wordt tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Dit betekent dat aan de besteding geen voorwaarden zijn verbonden.

De raming en de realisatie van de opcenten wordt bepaald door de uitkomst van het aantal personenauto's en motoren keer het tarief. Het tarief is een percentage waarmee de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting –die van rijkswege wordt geheven op personenauto's en motoren – wordt vermeerderd. De meeropbrengst die dit oplevert is voor de provincie.

Naast het tarief hebben mutaties in het wagenpark effect op de totale opbrengst van de opcenten. De mutaties zijn te onderscheiden in volume-effect, gewichtseffect en effect van de milieubelasting van de auto.

Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De provincie bepaalt zelf in hoeverre zij de vrije capaciteit (verschil wettelijk maximum -/- provinciaal opcententarief) wil benutten. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar.

Op basis van de belastingcapaciteit (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) werd in 2015 een opbrengst van € 253 miljoen verwacht. De gerealiseerde opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting bedroeg in 2015 € 255,4 miljoen (zie ook blz. 162 algemeen financieel beleid).

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2015 wettelijk bepaald op 110,1 opcenten en wordt jaarlijks geïndexeerd.

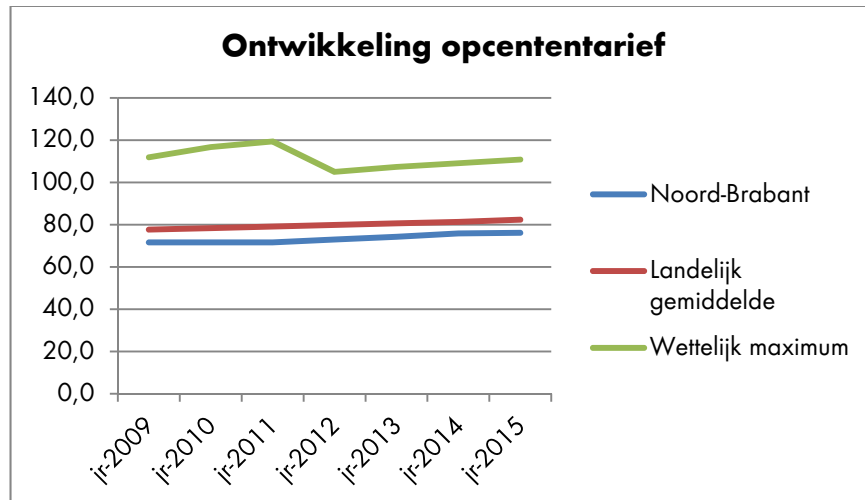
In de heffingsverordening opcenten Motorrijtuigenbelasting is voor 2015 het tarief vastgesteld op 76,1 opcenten (PS 63/14). Conform de afspraken bij het bestuursakkoord wordt dit tarief niet gewijzigd.

In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde opcententarieven van alle provincies.

		Vastgesteld tarief per per 1 jan 2015
1	Zuid-Holland	95,0
2	Friesland	94,1
3	Drenthe	90,3
4	Gelderland	89,3
5	Groningen	88,4
6	Overijssel	79,9
7	Zeeland	78,3
8	Limburg	77,9
9	Flevoland	76,6
10	Noord-Brabant	76,1
11	Utrecht	72,6
12	Noord-Holland	67,9
	Gemiddeld tarief	82,2
	Maximaal tarief	110,1

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een 10e^e plaats.

In 2015 is de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde gebleven.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de theoretische opbrengst op basis van het wettelijk vastgestelde maximumtarief en de opbrengst gebaseerd op het tarief van de provincie.

De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt rekening houdend met het maximale tarief van 110,1 opcenten voor het jaar 2015 ruim € 114 miljoen.

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rezentarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Overige heffingen

De provincie kent voorts nog een tweetal heffingen die als volgt zijn te specificeren:

Inkomsten uit heffingen		Bedragen x € 1.000		
Product- groep	Heffingen	Begroting oorspr.	Begroting na wijz.	Jaarrekening 2015
03.01	Grondwaterheffing	3.800	3.800	3.768
03.02	Nazorgheffing in kader leemtewet	762	0	4

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie uit de grondwaterheffing zijn limitatief in de grondwaterwet opgenomen.

De baten uit de grondwaterheffing zijn in de jaarstukken opgenomen bij productgroep 03.01 Water.

De heffing vindt plaats op grond van de verordening grondwaterheffing Noord-Brabant die voor het laatst is gewijzigd op 9 december 2011 (PS 44/11). Deze wijziging was voorzien in het Provinciaal Waterplan.

De geraamde inkomsten grondwaterheffing zijn voor 2015 geraamd op: € 3,8 mln.

De daadwerkelijke inkomsten uit de grondwaterheffing komen uit op € 3,77 mln.

Nazorgheffing in kader Leemtewet

Op grond van de Wet milieubeheer, is de provincie verantwoordelijk voor de milieuhygiënische nazorg van alle gesloten stortplaatsen waar na de peildatum 1 september 1996 nog afval wordt gestort. Om het eeuwigdurend milieuhygiënisch beheer door de Provincie van deze stortplaatsen te financieren is door de Provincie een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De vergunninghouders van de stortplaatsen moeten een nazorgplan opstellen en voorleggen aan de provincie. Op basis van vastgestelde nazorgplannen wordt een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen, wordt aan de vergunninghouders een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. Hiermee is in

april 2000 een start gemaakt. De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde Verordening nazorgheffing Noord-Brabant die voor het laatst is gewijzigd op 25 februari 2011 (Statenvoorstel 09/11).

De Provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd in externe fondsen conform het vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden verrekend met de te betalen heffingen, zodanig dat voldoende vermogen wordt opgebouwd om de milieuhygiënische nazorg na sluiting op de stortplaatsen uit te kunnen voeren. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting die door het Algemeen bestuur van het fonds wordt vastgesteld.

Op dit moment zijn er in Brabant negen stortplaatsen die onder deze regeling vallen:

1. De Kragge, Bergen op Zoom;
2. Gulbergen, Nuenen;
3. Spinder, Tilburg;
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch;
5. Stortplaats Zevenbergen;
6. Stortplaats Haps; Vlagheide, Schijndel;
7. Nyrstar, Budel;
8. Baggerdepot Dintelsas;

Nyrstar, Budel is per 1 augustus 2013 gesloten. Baggerdepot Dintelsas is op 1 november 2013 gesloten. Op dit moment vindt overleg plaats over de sluiting van Meerendonk, Gulbergen, Vlagheide en Zevenbergen. De stortplaatsen Spinder, De Kragge en Haps beschikken over een Wabo-vergunning voor het storten van afval en zullen voorlopig niet worden gesloten.

In 2015 zijn er geen nazorgheffingen opgelegd. Nazorgheffingen kunnen worden opgelegd na wijziging van de nazorgplannen van de niet gesloten stortplaatsen.

Leges

Sinds 2013 heeft de provincie Noord-Brabant de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving uitbesteed aan de drie omgevingsdiensten. Het verwerken van vergunningsaanvragen en meldingen Waterwet, Ontgrondingenwet, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en Natuurbeschermingswet maakt hier deel van uit.

De geraamde lasten van de legesplichtige activiteiten zijn als volgt opgenomen in de begroting 2015.

Geraamde lasten legesplichtige activiteiten	
Waterwet	221.590
Ontgrondingenwet	258.150
Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	966.424
Natuurbeschermingswet	3.525.254
Vergunningen/heffingen wegenverordening	188.266
Totaal	5.159.684

Behalve op het terrein van verkeer en vervoer zijn alle legesplichtige activiteiten overgegaan naar de omgevingsdiensten.

De legesopbrengsten jaarrekening 2015 zijn als volgt te specificeren:

Legesopbrengsten		Bedragen x € 1.000	
Product-nummer	Leges	Begroting na wijz.	Jaarrekening 2015
0301	grondwater-onttrekking	222	70
03.02	Vergunningverlening WABO VPA	1.316	939
03.03	Vergunningverlening WABO NV	4.600	2.164
03.02	ontgrondingenwet	258	215
05.03	vergunningen/ontheffingen wegenverordening	188	136
		6.584	3.524

Leges Waterwet (grondwateronttrekking)

In de loop van 2015 bleek dat het aantal aanvragen achterbleef bij de prognose. Bij de Burap-2015 heeft dit tot een neerwaartse bijstelling geleid. De financiële realisatie over 2015 blijft achter bij de bijgestelde raming. Dat geldt ook voor het aantal beschikkingen.

Waterwet	Aantal	
art.4.1 legesverordening	Raming	Realisatie
Onttrekking:		
4.1a t/m 200.000 m3	20	16
4.1a1 t/m 500.000 m3	15	7
4.1a2 meer dan 500.000 m3	12	2
	<u>47</u>	<u>25</u>
drinkwater & industriële toepassingen		
4.1b t/m 500.000 m3	3	1
4.1b1 t/m 1.000.000 m3	0	0
4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	0	0
	<u>3</u>	<u>1</u>

Leges Ontgrondingenwet

Het aantal ontvangen aanvragen over 2015 ligt boven de prognose. Er is wel sprake van een verschuiving tussen verschillende soorten aanvragen; meer wijzigingen op bestaande vergunningen en minder nieuwe aanvragen. Dit heeft een effect op de gerealiseerde baten; deze blijven namelijk iets achter bij de raming. Voor verschillende soorten aanvragen gelden immers verschillende soorten legestarieven.

Ontgrondingenwet	Aantal	
art. 5.5 legesverordening	Raming	Realisatie
Ontgrondingen:		
5.5.1a 1000 m3 tot 10000 m3	0	1
5.5.1b 10001 m3 tot 25000 m3	7	3

Ontgrondingenwet	Aantal	
art. 5.5 legesverordening	Raming	Realisatie
5.5.1c 25001 m3 tot 50000 m3	12	4
5.5.1d 50001 m3 tot 100000 m3	4	2
5.5.1e 100001 m3 ev	2	2
5.5 overig	0	22
	<u>25</u>	<u>34</u>

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

In de loop van 2015 leek het aantal vergunningsaanvragen WABO boven de prognose uit te komen. Bij het opstellen van de Burap-2015 is daarom de raming van de baten verhoogd. Hoewel er wel sprake is van een hoger aantal procedures, zijn de verwachte hogere baten niet gerealiseerd. Bij de raming van de baten wordt uitgegaan van het legestartief dat maximaal mogelijk is binnen een staffel. In de praktijk zijn de tarieven afhankelijk van de bouwkosten en daardoor gedifferentieerd (binnen de genoemde staffels).

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	Aantal	
art.5.1 legesverordening	Raming	Realisatie
Bouwkosten:		
5.1.1 1a lager dan € 20.000	33	23
5.1.1 1b tussen €20.000 en € 50.000	26	15
5.1.1 1c tussen €50.000 en € 100.000	23	14
5.1.1 1d tussen €100.000 en € 400.000	20	32
5.1.1 1e tussen €400.000 en € 1.000.000	13	29
5.1.1 1f tussen € 1 mln. en € 5 mln.	13	16
5.1.1 1g tussen € 5 mln. en € 25 mln.	2	7
5.1.1 1h meer dan € 25 mln.	2	1
5.1.2 a binnenplanse ontheffing	8	8
5.1.5 kappen	6	4
5.1.6 a handelsreclame	1	0
5.1.7-12 diversen overig	0	23
	<u>147</u>	<u>172</u>

Leges Natuurbeschermingswet 1998

Bij de afhandeling van deze vergunningsaanvragen is de afgelopen jaren een grote werkvoorraad ontstaan. In 2015 is het, ondanks vele nieuwe aanvragen, gelukt het volume van oudere dossiers te reduceren. Dit zorgt er voor dat in de realisatie over 2015 ook nog oudere legestarieven voorkomen die niet kostendekkend zijn.

Het hoge aantal nieuwe aanvragen heeft geleid tot een nieuwe, maar jongere, werkvoorraad. De leges die voor deze dossiers in rekening worden gebracht zijn kostendekkend. Het volume leidt er echter wel toe dat een deel van de afhandeling doorschuift naar 2016. Dit heeft gevolgen voor zowel de nog te ontvangen legesinkomsten als voor de uitvoeringskosten die hieraan ten grondslag liggen.

In de Burap-2015 is de raming van de legesinkomsten verhoogd. De werkelijke inkomsten blijven achter bij de bijgestelde raming. Deels komt dit door het doorschuiven naar 2016. PS heeft gesloten dat vrijwillige intrekkingen van aanvragen NB-wetvergunningen moeten worden behandeld alsof het een intrekking op verzoek van GS is. Dit heeft geleid tot terugbetalingen van leges aan de aanvrager en daardoor lagere inkomsten.

Natuurbeschermingswet 1998	Aantal	
art.6.1 legesverordening	Raming	Realisatie
6.1.1 & 2 separate NB-wet vergunning - vergund	810	1071
6.1.1 & 2 separate NB-wet vergunning - geweigerd (50%)	90	9
	<u>900</u>	<u>1080</u>

Vergunningen/ontheffingen wegenverordening

De leges die in rekening worden gebracht voor het behandelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op grond van de Verordening wegen Noord- Brabant en de wegenverkeerswetgeving zijn berekend op basis van de werkelijke hoeveelheid ambtelijke uren - en daaraan gekoppelde uurtarieven - die nodig zijn om een aanvraag te behandelen. Het uitgangspunt is dat kostendekkende tarieven worden gehanteerd.

Wegenverkeerswet art 3.1/3.2 legesverordening	Aantal	
	Raming	Realisatie
art 1.1 vergunning/ontheffing in tarieventabel niet genoemd		106
3.1.1 ontheffing wedstrijden meerdere gemeenten	40	26
3.1.2 ontheffing wedstrijd in gemeente		5
3.1.3 exceptioneel vervoer via RDW	570	794
3.1.5 ontheffing reglement verkeersregels < 1 jaar	15	
3.1.5 ontheffing reglement verkeersregels > 1 jaar	15	2
3.2.1 a1 tijdelijke vergunning veranderen weg	10	18
3.2.1 a2 permanente vergunning veranderen weg	7	14
3.2.1 b kabels leidingen	234	174
3.2.1 e aanduiding op reguliere bewegwijzeringsborden	110	
3.2.1 f aanduiding op strokenbord		13
3.2.1 g bijzondere aanduiding		1
3.2.1 h plaatsing reclamebord		1
3.2.6 a vergunning evenement	80	14
3.2.6 b vergunning activiteit niet zijnde evenement/wedstrijd		8
3.2.6 c voorwerpen i.v.m. evenementen of wedstrijden	0	9
3.2.6 e spandoeken	20	
3.2.6 f voorwerpen i.v.m. particuliere (bouw-)werkzaamheden	0	5
3.2.7 vermeerdering wegens gecombineerde vergunningen		
overig	0	37
	<u>1.101</u>	<u>1.227</u>

Het totaal aantal legesvergunningen dat is gerealiseerd in 2015 komt overeen met de verwachting. Wat op valt is een aanzienlijke verhoging van de incidentele ontheffing. Het RDW voert deze uit en betaalt deze leges uit een jaar na realisatie. Het aantal ontheffingen dat is aangevraagd voor kabels en leidingen is achter gebleven op onze verwachting. Dit heeft onze aandacht. Of we onze begroting 2016 hierop zullen aanpassen wordt in 2016 beoordeeld.

Paragraaf 3

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten zal de provincie een bepaalde mate van risicobereidheid moeten hebben. Anderzijds dienen overheden op een verantwoorde manier met de publieke middelen om te gaan en de risico's goed te beheersen. Het gaat dus steeds om de juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument. Niet alleen een instrument om risico's te beheersen zodat de provinciale doelen gehaald worden, maar ook om de bestuurlijke afweging tussen strategische keuzes, risicoprofiel, risicobereidheid en het beschikbare weerstandsvermogen te ondersteunen. De provincie deed en doet al veel aan risicomanagement. Maar het overheidslandschap wijzigt en de samenleving verandert daarom is besloten om een extra impuls te geven aan de doorontwikkeling en actualisatie van het beleid voor risicomanagement. In 2014 hebben GS daartoe een beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld.

Wat is weerstandsvermogen?

Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt. De term weerstandsvermogen verwijst niet naar een exact bedrag, maar vertegenwoordigt een verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. De resultaten van het risicomanagementproces geven inzicht in de onderkende restrisico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn op de financiële positie van de provincie. Het weerstandsvermogen geeft antwoord op de vraag in hoeverre een provincie in staat is om de restrisico's op te vangen.

In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

In de paragraaf weerstandsvermogen wordt inzicht gegeven in de verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de risico's.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Belangrijkste procesontwikkelingen

Vanaf de begroting 2015 kent de paragraaf weerstandsvermogen een andere opzet. In de paragraaf wordt een top 10 van risico's gepresenteerd. Daarnaast wordt ook het weerstandsvermogen uitgedrukt in de vorm van een ratio. Deze ontwikkelingen volgen logisch uit de toezegging n.a.v. de begroting 2014 om risicomanagement te optimaliseren en het beleid vast te leggen in een nota risicomanagement. De nota risicomanagement en weerstandsvermogen is 4 juli 2014 aan uw staten voorgelegd. Hiermee is een eerste stap gezet voor het optimaliseren van risicomanagement. Invoering van het verbeterde risicobeleid is een groeiproses. Goede implementatie en inbedding in de organisatie heeft enige tijd nodig.

Het implementatieplan risicomanagement is door GS op 22 februari 2015 vastgesteld. Risicomanagement is een uitvoerende taak van GS, indien risico's financiële gevolgen hebben die niet binnen het budget van het project of programma passen dan is afdekking (in de risicoreserve of afzonderlijke reserves) aan de orde en worden u Staten betrokken in de besluitvorming en krijgen de risico's een vertaling in de paragraaf weerstandsvermogen. De implementatie betekent dat bij bestaande risico's de uitgangspunten in het risicobeleid van 2004 nog wordt gebruikt. Bij het ontstaan van nieuwe risico's wordt al gewerkt met het nieuwe risicobeleid voor het afdekken van risico's in de risicoreserve. Op afzonderlijke terreinen is de risicobeheersing geborgd via specifieke procedures, zoals bij treasury en het ontwikkelbedrijf.

Beleidsdoelstelling

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen. Voor het monitoren van risico's is de ratio weerstandsvermogen een belangrijke indicator. Een stabiel meerjarig beeld van deze indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd

risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen.

De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan besloten worden de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afwegmomenten.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat het beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons

in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de budgettaire nota's. De expliciete risico's verbonden aan de inkomstenkant voor het lopende jaar, zullen betrokken worden in het proces van risicomanagement door GS en daar waar nodig een vertaling krijgen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Inventarisatie weerstandscapaciteit:

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Voor het 2015 is de weerstandscapaciteit € 207,1 mln. en kunnen binnen deze middelen restrisico's opgevangen worden, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

Tabel weerstandscapaciteit

<i>Bedragen x € mln.</i>	<i>Incidentele weerstandscapaciteit</i>	<i>Structurele weerstandscapaciteit</i>	<i>Totaal op jaarbasis</i>	<i>theoretische ruimte</i>
Risicoreserve	€ 131,0*		€ 205,8	
Reserve ontwikkelbedrijf				
- stimulering woningbouw	€ 19,3			
- ontwikkelbedrijf	€ 55,5**			
Post onvoorzien		€ 1,3	€ 1,3	
Ophoging MRB***				€ 114
Totaal			€ 207,1	€ 114

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 4) is € 5 mln. hoger i.v.m. toekomstige risico's waarvoor de storting reeds is verwerkt in de stand

** inclusief de gevormde voorzieningen

*** Met het vaststellen van de begroting wordt tevens het provinciale opcententariaf van de MRB vastgesteld. Het is theoretisch mogelijk deze te verhogen tot het maximale tarief wat een jaarlijks een ruimte oplevert van € 114 mln. Deze verhoging geeft deze ruimte pas op t+1.

Inventarisatie risico's

De totstandkoming van de belangrijkste risico's is een resultante van de risicobeheersing zoals deze tot nu toe heeft plaatsgevonden en gaat uit van de restrisico's welke zijn afgedekt in de risicoreserve aangevuld met een aantal specifieke risico's afgedekt uit de reserve ontwikkelbedrijf (incl. de hieruit getroffen voorzieningen).

De belangrijkste mutaties in de restrisico's:

- Met de belastingdienst is een vaststellingsovereenkomst getekend voor de afwikkeling van de btw vordering in relatie tot de PPS A59. Hierdoor zal de vordering worden afgewikkeld en vervalt het risico.
- De 3% norm voor bedrijfsvoeringsrisico's wordt naar beneden bijgesteld in verband met een teruglopende netto begrotingsomvang.
- Verder zijn er leningen verstrekt waarvoor een aanvullende storting in de reserve heeft plaatsgevonden
- De overige mutaties betreffen voornamelijk verschuivingen en zijn daarmee alleen administratief van aard. Enerzijds verschuivingen i.v.m. verlaging balanswaarde met

de bijbehorende verlaging van het risico. Anderzijds verschuivingen tussen afdekking van bestaande risico's van risicoreserve naar reserve investeringsagenda.

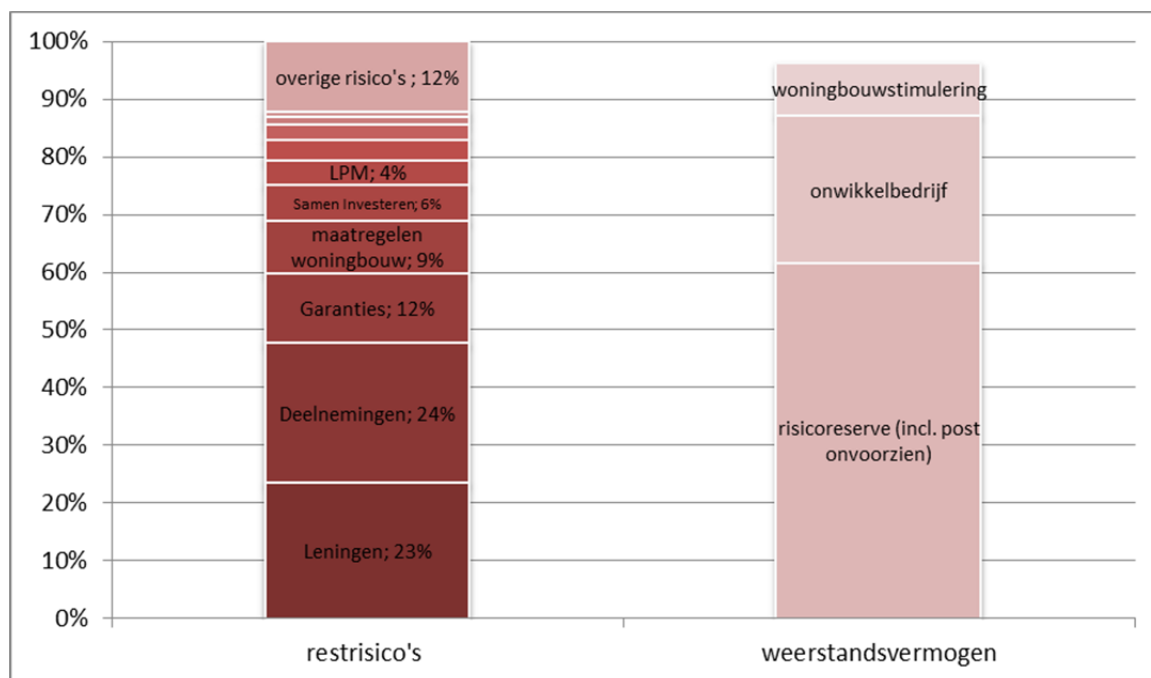
- Bij de aanleg van het natuurnetwerk Brabant kan door de inwerkingtreding van de PAS een risico worden gelopen geconfronteerd te worden met hogere verwervingskosten. Dit risico is in de berekening van het ratio vooralsnog op PM gezet in afwachting van nadere kwantificering van het risicobedrag.

In deze paragraaf volstaan we met het benoemen van de top 10 aan restrisico's afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief voorzieningen):

	Onderwerp	Restrisico (x € 1 mln)	Toelichting
1	<i>Leningen</i>	€ 52,1	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risico-beoordelingen van de leningen.
2	<i>Deelnemingen</i>	€ 50,5	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. vz grondbedrijf), met uitzondering van de ORR
3	<i>Garanties</i>	€ 26,2	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
4	<i>Maatregelen woningbouw</i>	€ 19,3	De risico's betreffen de Brabantse verkoopgarantie en maatregelen voor producenten in de vorm van garantstellingen
5	<i>Samen Investeren</i>	€ 13,8	Maximaal restrisico van overprogrammering
6	<i>LPM</i>	€ 8,9	Risico op de ontwikkeling Logistiek Park Moerdijk
7	<i>Juridische risico's</i>	€ 7,9	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is vooralsnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
8	<i>Provinciaal waterplan (PWP)</i>	€ 5,4	Maximaal restrisico van overprogrammering
9	<i>Landbouw ontwikkelingsgebieden (LOG)</i>	€ 2,9	Het restrisico op schadeclaims door de inperking van ontwikkelmogelijkheden van de landbouw ontwikkelingsgebieden.
10	<i>Risico op negatieve</i>	€ 1,9	In de circulaire van het ministerie van BZK is voor het

Onderwerp	Restrisico (x € 1 mln)	Toelichting
<i>algemene uitkering</i>		begrotingsjaar een negatieve algemene uitkering opgenomen
Subtotaal	€ 188,9	87,7%
Overige risico's	€ 26,5	12,3%
Totaal risico's	€ 215,4	100%

Totaal benodigde weerstandscapaciteit	bedragen x € 1 mln
Rest risico's (risicoprofiel bijlage 14)	140,6
Risico's stimulering woningbouw	19,3
Risico's ontwikkelbedrijf	55,5
	215,4

Ratio weerstandsvermogen

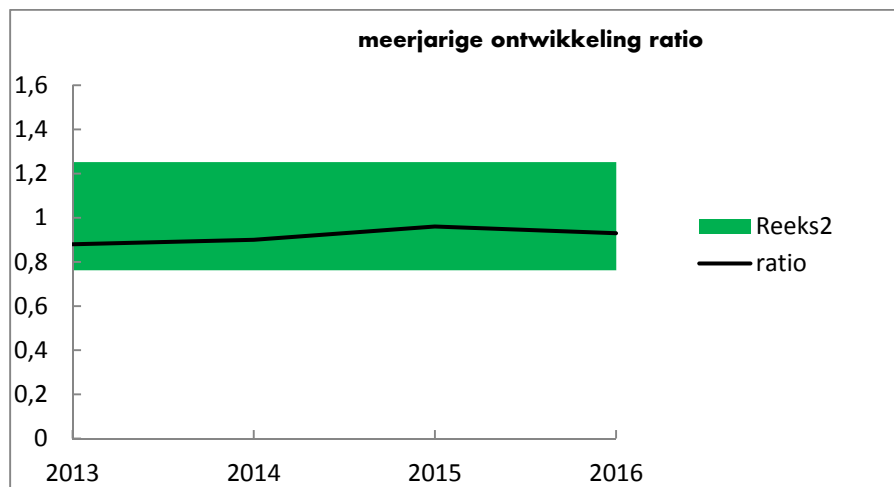
De benodigde weerstandscapaciteit 2015 is een uitkomst van het hele proces van risico inventarisatie conform het hierboven beschreven proces, waarbij het totaal van de restrisico's de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit bepaalt. Het benodigde weerstandvermogen voor 2015 is berekend op € 215,4 mln.

Ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{207,1}{215,4} = 0,96$
----------------------------	--

De ratio weerstandsvermogen uitgerukt in een verhoudingsgetal komt hiermee voor de jaarrekening 2015 op: 0,96

Meerjarig beeld ratio weerstandsvermogen

Jaar	Ratio weerstandsvermogen
2016 (begroting)	0,93
2015 (jaarrekening)	0,96
2014 (jaarrekening)	0,90
2013	0,88

Conclusie

Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen de beschikbare weerstandscapaciteit.

Een nader gedetailleerd risicoprofiel waarin een specificatie van de restrisico's en de afdekking van deze risico's is aangegeven, is opgenomen in bijlage 14.

De voorgeschreven kengetallen over de financiële positie zijn eveneens in deze bijlage 14 opgenomen.

Paragraaf 4

Onderhoud kapitaalgoederen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De provincie Noord-Brabant heeft een wegennet in beheer en onderhoud met een totale weglengte van 560 km (18 februari 2016). Dat wegennet verkeert in goede staat; er is geen sprake van achterstallig onderhoud. De provincie wil haar wegen in goede staat houden zodat daarvan op veilige wijze gebruik gemaakt kan worden en de vlotte doorstroming van het verkeer zoveel mogelijk wordt gewaarborgd, waarbij het milieu en de leefbaarheid van de omgeving in acht worden genomen. De provincie bereikt dat door planmatig onderhoud dat op een veilige, klantgerichte, milieuvriendelijke, integrale en kostenbewuste wijze wordt uitgevoerd.

Het beleidskader wat hierbij leidend is, is het in 2008 vastgestelde onderhoudsbeleid "Provinciale wegzorg in uitvoering". Op basis van dit beleid en het door GS vastgestelde "Wegen voor bereikbaarheid" worden beheerplannen, onderhoudsplannen en onderhoudsbestekken opgesteld en uitgevoerd.

Met het bestuursakkoord is in 2015 besloten om een kwaliteitsvisie op onderhoud op provinciale wegen te actualiseren. De provincie heeft hiertoe in 2015 belangrijke stappen gezet en verwacht in 2016 deze geactualiseerde kwaliteitsvisie vast te stellen.

Uit de in 2015 uitgevoerde evaluatie (december) blijkt dat de uitvoering van het onderhoud op onze provinciale wegen steeds heeft voldaan aan de afgesproken en vastgestelde kwaliteitseisen. Daarmee kan de provincie concluderen dat is bereikt wat we wilde bereiken.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Bij de onderhoud op de provinciale wegen gaat het om het dagelijks onderhoud. Onderhoud omvat het uitvoeren van correctieve maatregelen om een object gedurende de levensduur in goede staat te houden of te brengen (op een vooraf vastgesteld kwaliteitsniveau), zodat het object naar behoren kan functioneren. Het betreft het onderhoud van verhardingen van rijbanen en fietspaden, kunstwerken (viaducten, tunnels, bruggen, en duikers), verkeersvoorzieningen (verkeersregelininstallaties, openbare

verlichting, pompen, elektronische snelheidsbeheersingssysteem, bebording, geleiderails, bewegwijzering), en groenvoorzieningen.

Het operationele beleidskader "Wegen voor bereikbaarheid" vormt de basis voor de werkzaamheden voor het aanleggen, beheren en onderhouden van de provinciale wegen.

De provincie werkt met drie verschillende prestatiecontracten, het elektrotechnisch prestatiecontract (EPC), het onderhoudsprestatiecontract (OPC) en het servicecontract (SRV) met drie verschillende partners. Deze partners hebben in een prestatiebestek met de provincie concrete afspraken gemaakt over de kwaliteitseisen die zij stellen aan de te leveren onderhoudsprestatie voor de provinciale weg. De provincie monitort de geleverde kwaliteit voor de drie contracten door maandelijks steekproefsgewijs de wegen te toetsen. Daar waar de kwaliteitseisen niet wordt gehaald, wordt door de aannemer alsnog de prestatie geleverd en in sommige gevallen kan een boete worden opgelegd. In 2015 zijn vrijwel alle prestaties in één keer goed geleverd en zijn er door de provincie richting de aannemers geen boetes opgelegd.

In de evaluatie die in december is afgerond zijn de contracten voor het SRV en OPC tegen het licht gehouden. Uit deze evaluatie blijkt dat de onderhoud via de prestatiecontracten efficiënter verloopt dan een werkwijze met diverse verschillende onderhoudscontracten. De beeldkwaliteit voor het OPC bleek altijd minimaal het kwaliteitsniveau basis conform afspraak te halen. Op onderdelen bleek deze zelfs hoger dan het basisniveau.

De werkwijze met prestatiecontracten blijkt succesvol en wordt in 2016 en verder gecontinueerd. Hierbij verbetert de provincie de concrete prestatieafspraken vooraf met de aannemers, maar geeft de provincie de aannemer ook de ruimte om verbeteringen in het dagelijks onderhoud aan te pakken. Hierdoor wordt voor beide partijen onderhoud efficiënter. Met de werkwijze kan een bijdrage geleverd worden aan duurzame leefomgeving, het verbeteren van de verkeersveiligheid en is er een grotere kans op innovatieve onderhoudsaanpak aangedragen door de markt.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud wegen				
Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Verschil a-b
Dagelijks onderhoud wegen c.a.	7.008	7.608	8.032	-424
Operationeel beheer wegen en verke	300	373	420	-47
Tactisch beheer wegen en verkeer	2.062	2.062	2.750	-688
Overige uitgaven wegbeheer				0
Totaal	9.369	10.043	11.203	-1.160

Toelichting

Dagelijks onderhoud wegen c.a.: De overschrijding wordt vooral veroorzaakt door noodzakelijk onderhoud als asfaltreparaties en andere herstelmaatregelen op de provinciale wegen als noodmaatregel voor de winter.

Operationeel beheer wegen en verkeer: Als gevolg van meer schaderijdingen in de 2^e helft van 2015 zijn er meer kosten gemaakt voor proces- en herstelwerkzaamheden. Deze worden gedekt door de hogere inkomsten door het verhalen van de kosten op de veroorzaker.

Tactisch beheer wegen en verkeer: Het op orde brengen van de beheerplannen(€250.000) t.b.v. van Assetmanagement en het inwinnen van verkeersgegevens bij het NDW(€ 300.000) samen met Rijkswaterstaat zijn de belangrijkste oorzaken van overschrijding op deze post.

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De provincie streeft naar een schone, open en transparante werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Onderhoudsboeken

In de planning voor 2015 is opgenomen dat de onderhoudsboeken eind 2015 zouden zijn geactualiseerd. Dit is niet gebeurd. Reden is dat er enkele vervangingen uit het Huis voor Brabant nog niet afgerond zijn. Deze vervangingen zullen wel meegenomen worden in de actualisatie van de nieuwe onderhoudsboeken.

Onderhoudsboek hoofdgebouw en onderhoudsboek nieuwbouw

In september 2015 is het vernieuwde "Huis voor Brabant" opgeleverd. Het gebouw is overgedragen aan de beheerorganisatie (Afdeling Huis van Brabant, SRM). Enkele vervangingen uit het Huis voor Brabant zijn uitgesteld, o.a. de aanbesteding van de liftinstallaties. Deze worden via de lopende begrotingen in 2016 opgevangen. Het opknappen van de glazenwasbalkons is verschoven naar voorjaar 2017, dit omdat diverse projecten in het voorjaar opgepakt moeten worden o.a. liften maar ook zaken die niet uitgesteld kunnen worden.

Realisatie huisvestingsconcept provinciehuis

De nieuwe inrichting, afschrijving en onderhoudsgevoeligheden zullen geen extra claim met betrekking tot onderhoudsgelden genereren. Er zijn meer installaties dan voor de verbouwing, maar er zijn ook onderhoudsbeparende maatregelen doorgevoerd. Er is reeds globaal naar dit verhaal gekeken en de provincie verwacht daar binnen de huidige beschikbare gelden uit te komen.

Onderhoudsboek museum

Het Noordbrabants Museum aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. De Provincie verhuurt ruimten in het complex aan de Stichting Beheer Museumkwartier die deze ruimten weer onderverhuurt aan o.a. Stichting Het Noord-Brabants Museum en Stichting Erfgoed Brabant. Het Provinciaal Depot Bodemvondsten is ook gevestigd op deze locatie. De beheersstichting coördineert tevens het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen op basis van een meerjaren-onderhoudsplan. Om deze kosten te dekken, wordt jaarlijks €330.000 in de onderhoudsvoorziening gestort. In 2015 heeft een extra dotatie van € 1,1 mln aan de onderhoudsvoorziening plaatsgevonden, als gevolg van extra maatregelen voor installaties en beveiliging die in komende jaren genomen moeten worden.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud gebouwen				
Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2015	a.Begr.na wijz. 2015	b.Realisatie 2015	Vershil a-b
Provinciehuis	1.478	1.478	1.478	0
Noordbrabants museum	289	1.429	1.429	0
Totaal	1.767	2.907	2.907	0

Toelichting

De gerealiseerde lasten betreffen de toevoeging aan de onderhoudsvoorzieningen. Deze zijn in overeenstemming met de raming in de begroting.

Onderhoud vaarwegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De uitvoering van de (beheer) maatregelen aan provinciale vaarwegen zoals de Mark, de Dintel, de Roosendaalsche en Steenbergse Vliet, de Roode Vaart en het Mark Vlietkanaal is gemandateerd aan het Waterschap Brabantse Delta. De onderhoudstoestand van deze vaarwegen is goed.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De provincie draagt 50% bij in de kosten van onderhoud en 100% in de kosten van het vaarwegverkeer. De juridische basis van de mandatering is gebaseerd op de financiële overeenkomst inzake het vaarwegbeheer provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta. In het kader van de Agenda van Brabant hebben GS besloten om met ingang van 2012 de onderhoudsbijdrage met 25% naar beneden bij te stellen. De onderhoudsbijdrage aan het waterschap wordt jaarlijks geïndexeerd.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud vaarwegen				
Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr.	a.Begr.na wijz.	b.Realisatie	Verschil a-b
(exploitatie)	2015	2015	2015	
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	1.346	1.346	1.305	41

Paragraaf 5

Treasury

Treasury

Inleiding

Treasury omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De treasuryfunctie richt zich als zodanig op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Belangrijkste doelstellingen voor de provincie zijn:

- Onze beschikbare middelen in het kader van de immunisatieportefeuille, de investeringsagenda en eventuele andere overtollige middelen moeten veilig zijn belegd, dat wil zeggen tegen de laagst mogelijke risico's;
- De beleggingen uit de immunisatieportefeuille moeten minimaal het doelrendement van € 122,5 miljoen structureel opleveren;
- Er moeten voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn op het juiste moment ten behoeve van – onder andere – de provinciale investeringen.

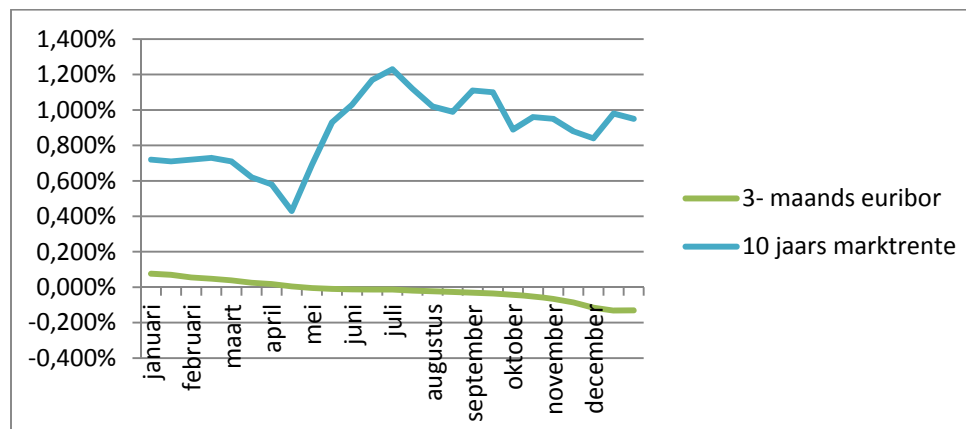
Ontwikkelingen treasury

Belangrijkste ontwikkelingen

In 2015 kende de kapitaalmarktrente (10 jaarsrente) een grillig verloop met een dieptepunt van rond de 0,4% in april. Aan het einde van 2015 bedroeg de rente 0,95% en dat is nog steeds zeer laag.

De korte-termijn rente was sinds 2013 al op een laag niveau en dat is in 2015 nog verder gedaald. Tot en met de 1 jaar-euribor is de rente negatief en dat is wel heel bijzonder. Hierdoor is het nagenoeg onmogelijk om de middelen op korte termijn uit te zetten via kasgeldleningen. Gemeenten kunnen nu tegen negatieve rente lenen en bij schatkistbankkieren krijgen we tot looptijden van 5 jaar 0% rente. In grafiek 1 is het verloop van de verschillende looptijden in 2015 zichtbaar.

De lage stand van de kapitaalmarktrente heeft een positief effect op de marktwaarde van de beleggingen, maar heeft wel negatieve gevolgen gehad voor de (her)belegging van de provincie in 2015 via het uitlenen aan gemeenten.

Grafiek 1: Renteontwikkeling 2015

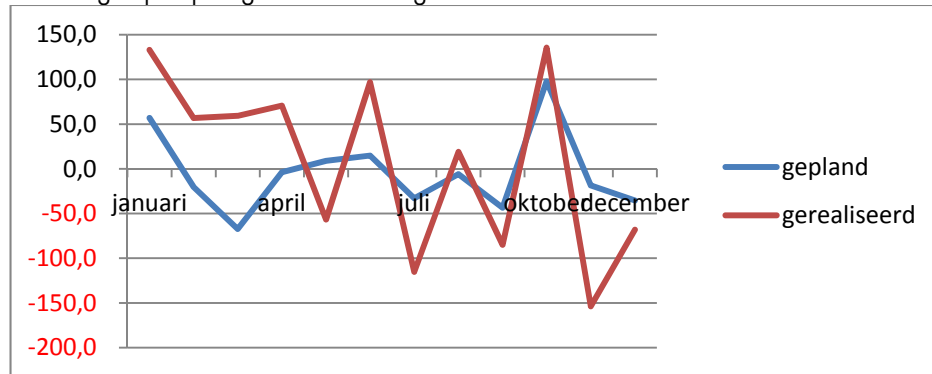
In 2015 zijn wij doorgegaan met het verkopen van obligaties (Franse en Nederlandse) om die om te zetten in leningen aan decentrale overheden waar de provincie geen toezicht op houdt. Dit is het zogenaamde *transitieproces* van de immunisatieportefeuille. De nominale waarde van de verkochte obligaties bedroeg € 215,2 miljoen. De boekwinst bedroeg € 57,9 miljoen. Deze boekwinst wordt toegevoegd aan de immunisatiereserve. Door het vergroten van de immunisatieportefeuille wordt de kans groter dat ook in de toekomst het gewenste rendement wordt gehaald. Voor de korte termijn is het effect dat het moeilijker wordt om het doelrendement van € 122,5 miljoen te halen. Als buffer en dekking hebben we hiervoor de dividend- en rentereserve ingesteld. Ultimo 2015 bedraagt het saldo hiervan € 122,5 miljoen.

In 2015 is onze liquiditeitspositie verbeterd met ruim € 92 miljoen (gepland was een daling van € 50 miljoen). Het verschil van € 142 miljoen werd o.a. veroorzaakt door:

- Niet gepland was dat in 2015 de overdracht van de SRE middelen in het kader van Brede Doeluitkering (BDU) plaats zou vinden: € 150 miljoen;
- De investeringsuitgaven zijn lager dan gepland, terwijl de exploitatie-uitgaven hoger zijn (per saldo € 39 miljoen voordeliger);
- In 2015 zijn er meer bijdragen van derden ontvangen (€ 51 miljoen) dan gepland;

- Meer BTW vanuit compensatiefonds en terugbetaling BTW inzake PPS A59 € 24 miljoen;
- Niet geplande en in 2015 verstrekte leningen aan NWB Bank en BNG Bank voor €150 miljoen;
- Hoger dividend Enexis € 10 miljoen;
- Meer inkomsten bij Stimulus dan geraamd (€21 miljoen).

In het afgelopen jaar geeft dat het volgende beeld:

Grafiek 2: Liquiditeitsontwikkeling 2015

Overige ontwikkelingen

- Door Provinciale Staten is de Verordening treasury Noord-Brabant aangepast waardoor het mogelijk is geworden leningen te verstrekken vanuit de immunisatieportefeuille die zowel een maatschappelijk rendement als een financieel rendement hebben;
- Door Gedeputeerde Staten is het Treasury Statuut aangepast waarin regels zijn opgenomen om de risico's bij verstrekte geldleningen te beheersen.
- in 2015 is het Treasury Committee vier keer bijeen geweest (in 2014: 5 keer).
- Onze beleggingsdoelstelling over 2015: minimaal € 122,5 miljoen inkomsten genereren is gehaald

Obligatieportefeuilles

De provincie Noord-Brabant bezit twee obligatieportefeuilles: een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. Beide portefeuilles bestaan uit obligaties van Europese landen en banken met de hoogste kredietwaardigheid. Bij het uitvoeren van de

beleggingen moeten alle partijen voldoen aan een AAA-rating van twee van de drie vooraanstaande credit rating bureaus. In het afgelopen jaar is de kredietwaardigheid van een aantal van deze partijen onder druk komen te staan. Ultimo 2015 beschikken Frankrijk, Oostenrijk en de Rabobank niet over de hoogste rating volgens de Verordening treasury. Gelet op het lage risico en het redelijk rendement van deze beleggingen, is besloten om de obligaties toch in portefeuille te houden. Op advies van de Treasury Committee worden er wel obligaties verkocht ten behoeve van het eerder genoemde transitieproces in relatie tot de immunisatieportefeuille.

Immunisatieportefeuille

Het doel van de immunisatieportefeuille is een zeker rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vaste rente, ter compensatie van de wegvallende dividendstromen van Essent. Het risico van deze portefeuille is laag.

De verdeling van de immunisatieportefeuille naar tegenpartij per 31 december 2015 wordt weergegeven in de figuur 1 hiernaast. De boekwaarde van de uitzettingen op dat moment was € 2.447 miljoen. Deze beleggingen zijn inclusief langjarige deposito's bij de Nederlandse Staat via Schatkistbankieren voor bijna € 341 miljoen, leningen aan decentrale overheden voor € 603 miljoen en een aandeelhouderslening aan Enexis van € 262 miljoen (zie figuur 1). Bovendien zijn in 2015 twee leningen verstrekt in het kader van de publieke taak aan NWB Bank en BNG Bank. Daarnaast ontvangen we een dividend voor ons aandeel in Enexis. Een deel van de nominale waarde van de uitzettingen heeft betrekking op de *Dividend - en rentereserve*.

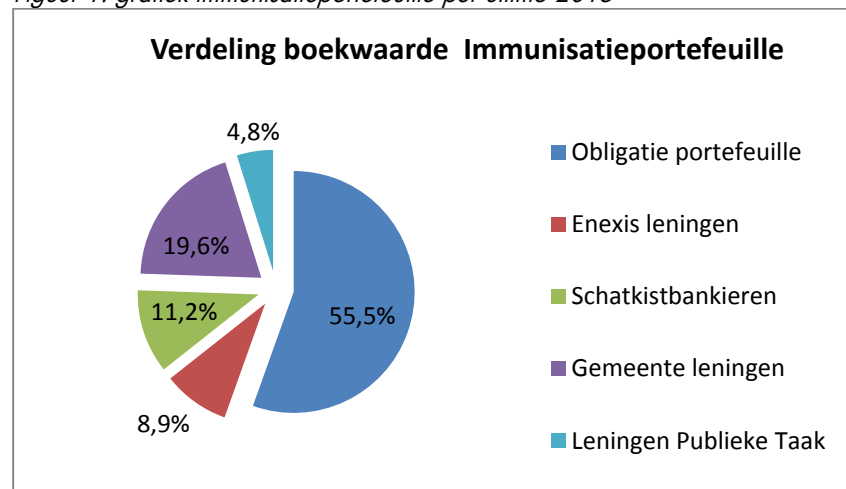
Het gerealiseerde rendement over 2015 bedraagt € 139,7 miljoen en is als volgt opgebouwd (zie ook "algemeen financieel beleid"):

Bedragen x € 1 miljoen	
Dividend Enexis	40,9
Aandeelhouderslening Enexis	14,9
Rente obligaties	54,3
Rente schatkistbankieren	8,2
Rente gemeenteleningen	7,1
Rente leningen publiek tak	0,9
Niet gemaakte rentekosten	11,9
vrijval escrow	1,3
	139,7

Tabel I gerealiseerd rendement 2015 immunisatieportefeuille

Hiervan is bij de eerste bestuursrapportage 2015 € 16,2 miljoen aan de algemene middelen toegevoegd. Bij de jaarrekening 2015 wordt voorgesteld om het restant van € 1 miljoen toe te voegen aan de dividend- en rentereserve.

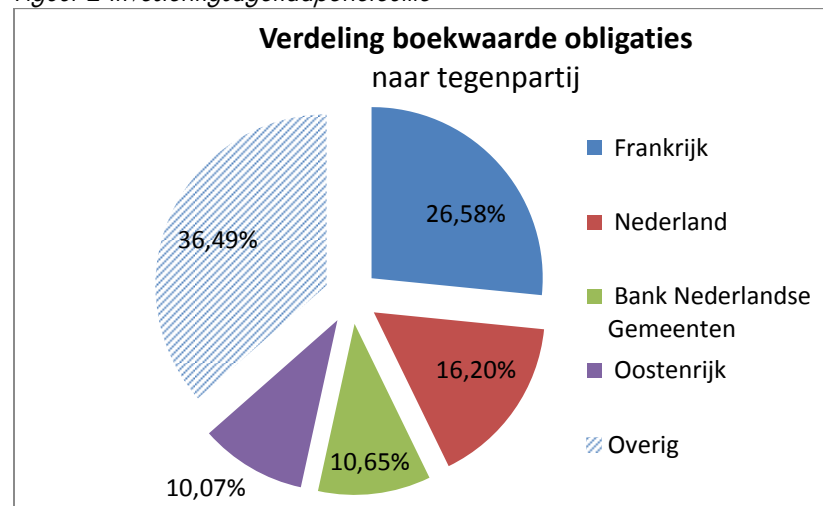
Figuur 1: grafiek immunisatieportefeuille per ultimo 2015

Investeringsagendaportefeuille

Het doel van de investeringsagendaportefeuille is dat op de gewenste tijdstippen de middelen die nodig zijn voor de realisatie van de investeringsagenda beschikbaar zijn. Het risico van deze portefeuille is laag. De boekwaarde van de obligaties per 31-12-2015 bedraagt € 414,1 miljoen. In 2015 zijn er twee obligaties afgelost voor € 35,9 miljoen. Deze ontvangsten zijn gebruikt ter dekking van de uitgaven en het overschot is gestald bij de Schatkist, zoals met alle liquiditeitsoverschotten gebeurt. . Eind 2015 was er naast de belegging in obligaties ook een bedrag aan liquiditeiten en deposito's beschikbaar van € 197,1 miljoen ter dekking van de toekomstige uitgaven.

Figuur 2 Investeringsagendaportefeuille

Beleid en beheersing van risico's

Het Treasury statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee is omgegaan in het afgelopen jaar.

Renterisico's – Wettelijke verplichtingen

De Wet Fido, die met ingang van 1 januari 2001 in werking is getreden, stelt twee concrete normen aan het financieringsbeleid van de provincie, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Aan beide normen wordt door de provincie voldaan.

Kasgeldlimiet – kortlopende schulden

De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal mag hebben. Dat bedrag is een percentage van de jaarlijkse begroting. Voor de provincies is dat percentage vastgesteld op 7,0%. Gedurende 2015 is de gemiddelde netto-vlottende schuld ruim onder de kasgeldlimiet gebleven. In het bijlagenboek (bijlage 9) zijn overzichten opgenomen van de Modelstaat A waarin de liquiditeitspositie per kwartaal is weergegeven.

Renterisiconorm – langlopende schulden

Aangezien in 2015 geen (her)financiering heeft plaats gevonden en er ook geen sprake is geweest van renteherzieningen op lopende vaste geldleningen is de renterisiconorm niet relevant.

In het bijlagenboek is de Modelstaat B opgenomen, betreffende de berekening van het renterisico over het jaar 2015.

Valutarisico's

De valutarisico's (risico's die zijn ontstaan door schommelingen in wisselkoersen) worden uitgesloten doordat alleen uitgezet en belegd wordt in euro's.

Kredietrisico's

In het kader van beperking van het kredietrisico, het risico op terugbetaling van de hoofdsom en betaling van de rente, wordt alleen belegd in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en/of landen met minimaal een AAA-rating (door minimaal twee ratingagencies bepaald) of in waardepapier van financiële ondernemingen met een staatsgarantie van een land met een AAA-rating. Dit is strenger dan de regels in de Wet Fido en de Ruddo. In 2015 en de jaren daarvoor is de rating van Frankrijk, Oostenrijk en de Rabobank door minimaal twee van de drie ratingagencies verlaagd van AAA naar AA. Het Treasury Committee heeft, mede op advies van beide vermogensbeheerders, geadviseerd om de obligaties wel aan te houden. Met de wijziging van de Wet Fido op 10 december 2013 mogen de decentrale overheden uitsluitend overtollige middelen beleggen bij de schatkist of uitleenen aan andere decentrale overheden, waar de provincie geen toezichtrelatie mee heeft. Vanaf 2015 is het bovendien mogelijk om te beleggen in projecten met een publiek doel. Ook hierbij moet het risico minimaal zijn. De Verordening treasury is hierop aangepast. In het aangepaste Treasury Statuut hebben Gedeputeerde Staten regels vastgelegd voor de beheersing van die risico's.

Liquiditeitsrisico's

Hiermee wordt bedoeld het risico dat wij niet kunnen voldoen aan onze betalingsverplichtingen (facturen, subsidies en dergelijke). Dit is geminimaliseerd door de aanwezige liquide middelen zoveel mogelijk af te stemmen op de prognose van ontvangsten en uitgaven. Dat doen we op dag-, week-, maand- en jaarbasis. Vanaf 2014 zijn onze mogelijkheden om gebruik te maken van flexibele spaarproducten en

deposito's beperkt door "verplicht schatkistbankieren". De deposito's met een looptijd van 1 dag t/m 6 jaar geven bij het Rijk geen rendement op dit moment. Vanaf augustus 2014 is daarom gestart met het uitzetten van kasgeldleningen aan decentrale overheden. Ultimo 2015 was op die wijze € 23,7 miljoen uitgezet bij het Havenschap Moerdijk. Omdat in 2015 de korte termijn rente negatief is geworden, is het niet rendabel meer om middelen via kasgeld te beleggen bij decentrale overheden.

Provinciefinanciering

Provinciefinanciering betreft het aantrekken en uitzetten van financiering ten behoeve van het uitvoeren van de publieke taken van de provincie en de risicobeheersing daarvan.

Leningenportefeuille

Opgenomen leningen

In 2015 zijn geen nieuwe langlopende leningen opgenomen. De laatste opgenomen lening is in 2013 geheel afgelost.

Bijlage 6 van het bijlagenboek geeft een specificatie van de opgenomen leningen. In deze specificatie staat een bedrag van € 34 miljoen met betrekking tot een renteverplichting in het kader van PPS A59. Formeel staat de lening op naam van de aannemer (Poort van Den Bosch), maar de provincie heeft het renterisico voor deze verplichting aan de aandeelhouder (variabele rente) afgedekt via een renteswap (3,475%). De accountant heeft in 2012 geadviseerd om het derivaat op te nemen op de balans. Onder derivaten komen wij daarop terug.

Daarnaast staat er een bedrag van € 2.566.666 als schuldrelatie met ministerie van Economische Zaken. Dit heeft betrekking op een aandelentransactie. Provincie heeft aandelen BOM overgenomen van het ministerie voor hetzelfde bedrag. Er is – tot nu toe – niets betaald. In de overeenkomst is opgenomen in welke gevallen er over en weer betalingen plaats zullen vinden.

Verstekte leningen voor publieke taak (excl. Leningen aan decentrale overheden)

In 2015 is voor € 234,7 miljoen aan nieuwe leningen verstrekt, waarvan € 150 miljoen aan de BNG Bank en NWB Bank in het kader van de belegging van de immunisatieportefeuille. Daarnaast is ruim € 51 miljoen verstrekt voor de herfinanciering van de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) en € 6 miljoen in het kader van de overname van de laatste 24% aandeel in Ruimte voor Ruimte. In 2015 is € 19,9 miljoen versterkt in het kader van de fondsen. Na aflossing (€29 mln.) en conversie in aandelen

(€ 1,6 mln.) van de bestaande en de nieuw verstrekte leningen, resteerde er per balansdatum ruim € 596,3 miljoen aan leningen u/g. Voor een specificatie wordt verwezen naar bijlage 3b van het bijlagenboek.

Derivaten

De provincie heeft in juni 2004 een renteswap afgesloten bij de Rabobank ter volledige afdekking van het rente fluctuatierisico dat zich voordeed bij het project PPS-A59. De looptijd van de renteswap is van 1 januari 2006 tot 1 januari 2021. Het project PPS-A59 waarin de provincie samenwerkt met het consortium Poort van Den Bosch heeft tot doel het aanleggen en beheren van een deel van de autosnelweg A59. Het gebruik van een renteswap ter beperking van financiële risico's past binnen de voorwaarden die het treasury statuut stelt en het ministerie van BZK heeft met deze werkwijze ingestemd. Er bestaat geen bijstortverplichting voor de provincie.

Uitzettingen

De beleggingen in de beide portefeuilles, inclusief de verstrekte leningen aan openbare lichamen en deposito's bij de schatkist, bedragen in overeenstemming met de balans € 3.043,3 miljoen.

Aansluiting met de balans	bedrag
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo agio en disagio	97.484.567
Leningen aan:	
- openbare lichamen (excl. Gem. Moerdijk)	598.350.000
- deelnemingen (Enexis zie bijlage 3b)	262.039.893
Uitzettingen met rentetypische looptijd ≥ 1 jaar:	
- in schatkist	340.700.000
- in Nederlands schuld papier *)	810.915.215
- overige uitzettingen	967.422.660
	3.043.310.704

*) excl. Twee leningen aan De Hoven en Havenmeester (totaal € 2.387.467)

Het effectieve rendement over de immunisatieportefeuilles wordt begroot op circa 3,50% op jaarbasis rekening houdend met de aangescherpte beleggingsrichtlijnen voor de

verkoopopbrengsten Essent. Hierbij is het uitgangspunt dat gestreefd wordt naar uitzettingen met de hoogste mate van zekerheid. Het daadwerkelijk gerealiseerde rendement over 2015 voor alle beleggingen in de immunisatieportefeuille bedraagt 3,19% (2014: 3,53%) en voor de investeringsagendaportefeuille 2,91 (2014: 2,62%). Door de ontwikkelingen zoals het verplicht schatkistbankieren bij de Nederlandse Staat en de lage stand van de marktrente op zowel korte als lange termijn, staan deze rendementen onder grote druk.

Per 31 december 2015 zijn de middelen als volgt uitgezet:

Vorm	Bank/ Instelling	Per 1/1/2015	Per 31/12/2015
Obligaties Immunisatieportefeuille *	Divers	1.670.199.836	1.421.032.171
Obligaties Investeringsagendaportefeuille *	Divers	452.713.033	414.051.953
Langlopende leningen aan decentrale overheden		267.500.000	602.986.472
zerobond obligatie i.c.m. Oiko Credit *	NL-Staat	2.500.215	2.500.215
Aandeelhouderslening Enexis	Enexis	262.039.893	262.039.893
Lange termijn deposito's bij de schatkist	Rijk - min. Financiën	340.700.000	340.700.000
* nominale waarde + (dis)agio = boekwaarde		2.995.652.977	3.043.310.704

De specificatie van de beleggingen en de langlopende leningen zijn in de toelichting op de balans opgenomen onder financiële vaste activa en immateriële vaste activa (voor zover er sprake is van (dis)agio).

Participatie in Oikocredit

In november 2012 is besloten een participatie te nemen in het Oikocredit Nederland Fonds. Door middel van deze participatie geven Gedeputeerde Staten invulling aan de ethisch-sociale aspecten van het treasury beleid. De participatie wordt uitgevoerd in combinatie met een hoofdsomgarantie met een looptijd van 10 jaar. De commissie MF is hierover op 14 december 2012 geïnformeerd.

Begin 2013 is de participatie genomen in het Oikocredit Nederland Fonds met een nominale waarde van € 427.813. Het risico bij deze uitzetting is erg laag en de provincie ontvangt een normaal marktconform rendement. In 2015 is een dividend uitkering ontvangen van 1,55%.

Deze uitzetting past volledig binnen de regels van de wet Fido en de Ruddo.

Paragraaf 6

Verbonden partijen

Verbonden partijen

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie Noord-Brabant kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties die een bijdrage leveren aan het publiek belang.

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in [de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen](#) die op 12 december 2014 is vastgesteld door PS (69/14). Hierin is het beleid met betrekking tot verbonden partijen geactualiseerd en is toegelicht op welke wijze de provincie de publieke belangen in deze verbonden partijen wil behartigen. In de nota is vastgelegd om vierjaarlijks de gehele deelnemingenportefeuille te evalueren. Hierin staan ook de overwegingen genoemd om een bestuurlijk en financieel belang aan te gaan, te wijzigen of te beëindigen. In juni 2012 zijn de resultaten van de eerste vierjaarlijkse evaluatie aan PS aangeboden en in het vierde kwartaal van 2016 zullen de resultaten van de nieuwe evaluatie volgen.

In de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen is een aantal aanpassingen aangebracht ten opzichte van het voorgaande beleid. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

- Grotere diversificatie bij het inzetten van dit type instrumentarium;
- Het scherper omgaan met meervoudige- en complexe sturingsrelaties;
- Veranderde wetgeving, bv op het gebied van beloningsbeleid en vennootschapsbelasting;
- Aangepaste instrumentele uitwerking, bijvoorbeeld risicomanagement en weergave in begroting en bestuursrapportages;
- Steviger accent op monitoring, verantwoording en evaluatie

Op 2 juni 2006 zijn door Provinciale Staten afspraken over de benoeming van provinciale commissarissen vastgesteld.

Financiën verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf weerstandsvermogen), danwel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie heeft in 2015 (over het jaar 2014) dividend ontvangen uit de volgende verbonden partijen: NV BNG, Delta NV, Eindhoven Airport NV en Enexis Holding NV. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen (zie blz. 163 bij Algemeen Financieel Beleid).

Gewijzigde regelgeving m.b.t. verbonden partijen.

Per 1 juli 2013 en per 16 juli 2014 is het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gewijzigd met betrekking tot de in de begroting op te nemen informatie over verbonden partijen. Met deze wijziging dient vanaf de begroting 2015 de verwachte omvang van het eigen vermogen en vreemd vermogen per begin en einde van het begrotingsjaar en ook het verwachte resultaat over het begrotingsjaar voor elke verbonden partij te worden vermeld. In de toelichting op deze wijziging van de BBV-regelgeving is aangegeven dat voor zover dergelijke informatie niet beschikbaar is of kan worden verstrekt door de provincie, het in dat geval voldoende is om over de betreffende verbonden partij te vermelden dat geen informatie beschikbaar is op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen te verwachten zijn en kunnen in dat geval eerder gerealiseerde resultaten en eigen vermogen – respectievelijk vreemd vermogensposities – worden verstrekt.

Een totaaloverzicht van de verbonden partijen is in onderstaande tabel opgenomen.

Verbonden partijen		bedragen x € 1.000							Bestuurlijk belang
		Vestigings- plaats	Aandelen- kapitaal	Nominale waarde	Agio	Gestort	Balans- waarde	Portefeuille	
1a	Enexis NV	's-Hertogenbosch	30,80%	46.144		46.144	0	Spierings	Stemrecht / Voordrachtsrecht lidmaatschap RvC/lid AHC
1b	CBL Vennootschap BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1c	Vordering op Enexis BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1d	Verkoop Vennootschap BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1e	Claim staat vennootschap BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1f	Publiek Belang Elektriciteitsproductie	's-Hertogenbosch	30,80%	PM		PM	0	Pauli	Stemrecht/ lid AHC
2	NV Brabant Water	's-Hertogenbosch	31,60%	88		88	0	Pauli	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC/lid AHC
3	Eindhoven Airport NV	Eindhoven	24,50%	1.112		556	0	Maat	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
4	BOM Holding BV	Tilburg	100,00%	1	41.773	41.774	41.774	Merrienboer / Pauli	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
5	BV ORR	's-Hertogenbosch	100,00%	30	89	119	111	Pauli	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
5a	CV ORR I	's-Hertogenbosch	99,00%	743	8.958	9.700	9.498	Pauli	Stemrecht / Commanditair vennoot
5a	CV ORR II	's-Hertogenbosch	99,00%	743		743	0	Pauli	Stemrecht / Commanditair vennoot
6	BV TOM	's-Hertogenbosch	50,00%	9		9	0	Merrienboer	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
6a	CV TOM	's-Hertogenbosch	49,80%	448		448	0	Merrienboer	Commanditaire vennoot /stemrecht
7	Business Park Aviolanda B.V.	Woensdrecht	60,00%	11	6.477	6.488	6.488	Pauli	Stemrecht
8	NV Waterschapsbank	Den Haag	<0,1%	22		8	0	Merrienboer	Stemrecht
9	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Den Haag	<0,1%	100		100	0	Merrienboer	Stemrecht
10	Delta NV	Middelburg	0,05%	4		4	0	Merrienboer	Stemrecht
11	OLSP Vastgoed B.V.	Oss	66,18%	20	4.480	4.500	4.500	Merrienboer	Stemrecht
12	Green Chemistry Campus	Bergen op Zoom	60,00%	11		11	0	Pauli	Stemrecht
14	Groen Ontwikkelfonds Brabant	's-Hertogenbosch	100%	1		1	0	Pauli/Hout	Stemrecht
Totaal				49.508	61.777	110.716	62.395		

Verbonden partijen		Vestigings- plaats	Aandelen- kapitaal	Nominale waarde	Agio	Gestort	Balans- waarde	Portefeuille	Bestuurlijk belang
In mindering gebrachte voorziening							10.000		
Balanswaarde							52.395		
Gemeenschappelijke regelingen (GR), verenigingen en stichtingen					Portefeuille		Vestigingsplaats		
15	Havenschap Moerdijk (GR)		Aandeel 50%		Pauli Merrienboer	/	Moerdijk		
16	Parkschap Nationaal Park de Biesbosch (GR)		Aandeel 25%		Hout		Den Bosch		
17	Interprovinciaal overleg IPO (Stichting)				Pauli		Den Haag		
18	Zuidelijke Rekenkamer (GR)		Aandeel 50%		Maat		Eindhoven		
19	INPA Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)				Donk		Brussel		
20	Kleinschalig collectief vervoer Brabant Noord-oost (GR)		€ 1,3 mln jaarlijks		Maat		Uden		
21a	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (GR)		Aandeel 33%		Hout		Tilburg		
	Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant (GR)		Aandeel 32%		Hout		Eindhoven		
21c	Omgevingsdienst Brabant Noord (GR)		Aandeel 37%		Hout		's-Hertogenbosch		
22	Stichting Brabant C Fonds		Aandeel 100%		Swinkels		's-Hertogenbosch		
23	Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (BIFN) (Stichting)		Aandeel 50%		Merrienboer		's-Hertogenbosch		
24	Stichting Beheer Museum Kwartier		Aandeel 50%		Swinkels		's-Hertogenbosch		
25	Stichting Monumentenfonds Brabant		Aandeel 100%		Pauli		's-Hertogenbosch		
Publiekrechtelijke rechtspersoon									
26	Nazorgfonds		Zie toelichting		Merrienboer/Hout		's-Hertogenbosch		

Stoplichtenmodel Verbonden Partijen

Toelichting op stoplichtenmodel:

- Groen -> de verbonden partij voldoet op dat onderdeel aan provinciale doelstellingen en bevat geen bijzondere risico's.

- Oranje -> de verbonden partij vraagt om aandacht en inzet. Dit kan gaan om geplande activiteiten zoals wisselingen in bestuur, statuten die herzien (moeten) worden of om licht tegenvallende resultaten.
- Rood: directe actie is vereist, bijvoorbeeld omdat financiële risico's niet zijn afgedekt, het bestuur of toezichthouder niet functioneert, of er geen publiek belang (meer) is

Provincie Noord-Brabant / Jaarstukken 2015 199

- 23 Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (BIFN)
- 24 Stichting Beheer Museum Kwartier
- 25 Stichting Monumentenfonds Brabant
- 26 Nazorgfonds Gesloten Stortplaatsen

Beleid Governance Financiën

Toelichting bij rode en oranje scores:

Enexis

Governance, -> Er moeten twee nieuwe commissarissen worden benoemd en 1 commissaris worden herbenoemd.

Brabant Water NV

Financieel -> In verband met het bepalen van de som voor de verplichte overname van TWM door Brabant Water is al enkele jaren een geschil tussen Brabant Water en de oud-eigenaren TWM, te weten de gemeente Tilburg en de gemeente Goirle. Hierover loopt een juridische procedure. De uitspraak over de overnamesom is al meerdere keren uitgesteld. De hoogte van de overnamesom kan substantiële gevolgen hebben voor Brabant Water.

Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte

Governance -> gezien de wijziging in het aantal aandeelhouders wordt de bestaande samenwerkingsovereenkomst vervangen. Als tussenstap geldt er een tijdelijke samenwerkingsovereenkomst. Deze wordt vervangen door een aandeelhoudersinstructie, waarin de governance definitief wordt vastgelegd. Parallel hieraan wordt de Raad van Commissarissen opnieuw ingevuld.

Business Park Aviolanda BV

Governance -> Voor de koerswijziging van BPA zullen ook de statuten moeten worden aangepast. Daarnaast dient een nieuwe directeur te worden geworven en één lid van de Raad van Commissarissen.

Waterschapsbank en Bank Nederlandse Gemeenten

Financieel -> beide banken zijn gestart met het aanpassen van de financiering conform de BASEL III regelgeving. Zij moeten hiervoor hun eigen vermogen positie verbeteren. Beide banken zijn in 2015 gestart met het aantrekken van hybride kapitaal via de publieke aandeelhouders. De provincie Noord-Brabant participeert bij beide banken. In 2015 is aan de NWB € 50 miljoen verstrekt en aan de BNG € 100 miljoen. De twee banken moeten uiterlijk 2018 aan de verscherpte regels voldoen. Naar verwachting zullen beide banken nog aanvullend hybride kapitaal of eigen vermogen moeten aantrekken om de doelen te bereiken.

Delta NV

Beleid -> Ons aandelenbelang in Delta NV is slechts 0,05% wat gelijk staat aan 8 aandelen. Daarnaast is Delta NV hoofdzakelijk Zeeuws georiënteerd en is het belang voor Brabant zeer gering. Om die reden heeft GS in december 2011 besloten om de aandelen te willen vervreemden. Er is met de geïnteresseerde partijen geen overeenstemming bereikt over de verkoopprijs. Delta en haar aandeelhouders werken samen om tot een nieuwe strategie te komen.

Governance -> Delta werkt momenteel aan een strategische heroverweging samen met haar aandeelhouders, één van de redenen daarvoor is dat na een lange juridische strijd de rechter heeft bepaald dat Delta alsnog haar netwerk en commerciële activiteiten dient te splitsen. Dit brengt ook een wijziging van de governance met zich mee. Delta NV moet haar netwerkactiviteiten voor 1 juli 2017 hebben afgesplitst vanwege de Splitsingswet. Daarnaast is de directeur van Delta onlangs ontslagen i.v.m. een omstreden salarisverhoging. De relatie tussen RvC en aandeelhouders staat op gespannen voet.

Financieel -> na splitsing zal Delta NV afhankelijk zijn van haar commerciële activiteiten waarvan de grootste, energie, verlieslijdend is. Het financieel risico is voor onze provincie gering vanwege het kleine aandelenbelang.

OLSP

Financiën -> Het belangrijkste financiële risico van OLSP Vastgoed is dat de ontwikkeling van Pivot Park stopt en dat als gevolg daarvan (verwachte) huurinkomsten wegvallen. Dit risico is reëel omdat de afgelopen jaren is gebleken dat de exploitatiekosten van Pivot Park zo hoog zijn dat de financiële toekomst van het park niet rooskleurig kan worden genoemd. In het begin van 2016 wordt een taxatie uitgevoerd die waarschijnlijk aanleiding zal geven tot een afwaardering van het vastgoed, zijnde veruit het belangrijkste activum van OLSP Vastgoed. Als gevolg hiervan zal het eigen vermogen afnemen.

Green Chemistry Campus

Financiën -> De financiering van de GCC was voorzien tot en met 2015. Het lag in de bedoeling om voor het einde van 2015 een schaa sprong naar de toekomst gemaakt te hebben, de zogenoemde 2^e fase. Dat is nog niet gelukt. Er zijn nog onvoldoende partners gevonden die willen mee financieren.

Governance -> De governance van de GCC moet worden aangepast op de 2^e fase. Pas als bekend is welke partijen dit zijn, kan dit worden vervolgd.

Havenschap Moerdijk

Governance -> Met de vaststelling van de Havenstrategie in juli 2014 is geconcludeerd dat aanpassing van de governance van het Havenschap Moerdijk noodzakelijk is om de doorontwikkeling van het havenbedrijf te kunnen realiseren. De aanpassing van de governance is gericht op o.a. het verder verzakelijken en professionaliseren van het Havenbedrijf, commercieel positioneren van het haventerrein, het logistiek terrein en het industrieterrein versterken van het extern opereren van het Havenbedrijf in de samenwerking met omliggende havens en andere partners in en buiten de regio. De overgang naar een NV in combinatie met een gemeenschappelijke regeling (GR) is voorzien per 1-1-2017.

Financiën -> Het resultaat valt lager uit dan voorzien. Dit komt met name door tegenvallende inkomsten van haven- en kadegelden, erfpachtinkomsten en de terugname

van een vrijkomende kade. Wel zijn eerste tekenen van herstel te zien: voor het eerst in lange tijd is weer grond uitgegeven en de vooruitzichten dat dit zich voortzet zijn positief.

Parkschap Nationaal Park de Biesbosch

Beleid -> In 2015 is door GS/PS besloten om uit de Gemeenschappelijke regeling te stappen. Onze deelneming eindigt 31 december 2017. Het komend jaar wordt de uittreding voorbereid.

Omgevingsdiensten

Governance ODBN en ODZOB -> De provincie heeft zitting in zowel het Dagelijks Bestuur als het Algemeen Bestuur. De leden van het DB zijn tevens lid van het AB. De zeggenschap die de provincie heeft in Algemeen Bestuur blijft achter bij de omvang en het belang dat we als provincie bij de opdrachten hebben. De onevenwichtigheid vloeit voort uit de afspraken die bij de oprichting zijn gemaakt. Binnen het huidige wettelijke kader zijn er geen mogelijkheden om dit te veranderen.

Governance en financiën OMWB -> De Omgevingsdienst Midden- en West Brabant heeft in het voorjaar van 2015 de eerste "winstwaarschuwing" uitgevaardigd. In de eerste bestuursrapportage werd gemeld dat rekening gehouden moest worden met een fors tekort over het lopende jaar. Toegezegd werd dat maatregelen genomen zouden worden om een en ander zoveel als mogelijk te beteugelen. In het najaar bleek de ambtelijke top van de dienst onvoldoende in staat te zijn om hier afdoende op te sturen. Het lukte niet om tijdig een sluitende begroting op te stellen. Het ministerie van BzK (in de rol van financieel toezichthouder) plaatste de OMWB onder preventief toezicht.

Stichting Monumentenfonds Brabant

Governance -> De stichting Monumentenfonds houdt slechts tijdelijk de aandelen van de NV Monumentenfonds Brabant. Medio 2016 zal aan provinciale staten gevraagd worden hierover een richtinggevende uitspraak te doen.

Paragraaf 7

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Grondbeleid

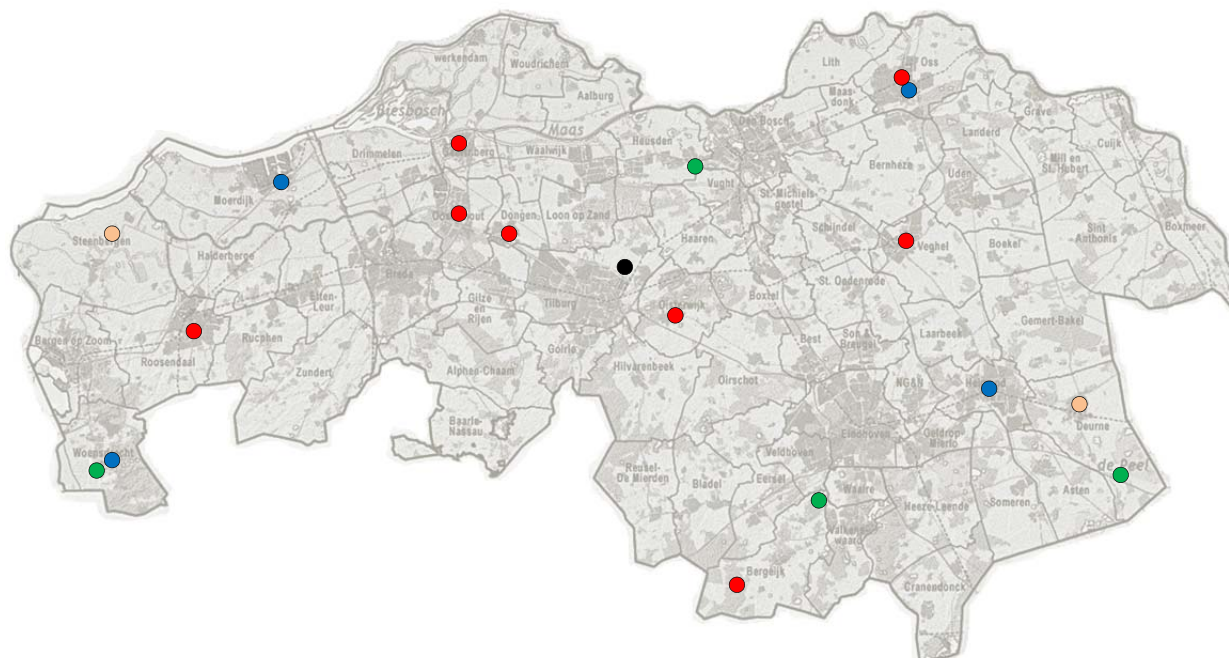
Provinciaal grondbeleid

Het Provinciaal grondbeleid heeft als doel om tegen aanvaardbare prijzen (tijdig) gronden beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. De Provincie voert grondbeleid uit door zowel regulerend optreden, participaties zoals deelnemingen in externe Ontwikkelmaatschappijen (zoals de ORR en TOM), maar ook door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend. De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Het grondbeleid van de provincie is vastgelegd in de notitie "[Passend en gepast vooruit. Grondbeleid als instrument voor ontwikkelingsgericht handelen](#)" (PS 111/01).

Ontwikkelingen 2015

Op onderstaande kaart zijn de belangrijkste projecten in 2015 aangegeven.

- Cultureel erfgoed:
 - Mariadal, Roosendaal
 - Dongecentrale, Geertruidenberg
 - Moederhuis Franciscanessen, Dongen
 - KVL, Oisterwijk
 - CHV, Veghel
 - Catharinadal, Oosterhout
 - de Ploeg, Bergeijk
- Bedrijventerrein/campus:
 - OLSP, Oss
 - BPA, Woensdrecht
 - LPM, Moerdijk
 - High tech automotivecampus, Helmond
- Glastuinbouw:
 - Nieuw-Prinsenland
 - Deurne
- Natuurnetwerk Brabant:
 - de Peelvenen
 - Dommeldal - de Hogt,
 - Moerputten-Vlijmens Ven-
 - Bossche Broek
 - Noordpolder Ossendrecht
- Ruimte voor Ruimte:
 - Oostkamer, Tilburg
 - Overig: vele, kleinere projecten verspreid over Noord-Brabant

Belangrijkste ontwikkelingen 2015 per beleidsveld

Erfgoedcomplexen

Naast de uitvoering van de lopende projecten zijn er in 2015 ook weer een aantal nieuwe projecten in ontwikkeling genomen (zoals Catharinadal in Oosterhout en de Ploeg in Bergeijk).

Bedrijventerreinen

De ontwikkeling van bedrijventerreinen vergde ook in 2015 de nodige (bestuurlijke) aandacht. Voor LPM zal dit naar aller waarschijnlijkheid eind 2016 leiden tot de overdracht van gronden aan het Havenschap. Voor OLSP en BPA zullen naar verwachting in de loop van 2016 aangepaste businessplannen worden voorgelegd aan PS.

Glastuinbouw

In 2015 heeft herfinanciering van de TOM plaatsgevonden waarbij de Provincie (grotendeels) en ZLTO de financiering hebben overgenomen. Voor wat betreft de verkoop van de gronden is eerder dan voorzien eind 2015 een grote verkoop plaatsgevonden waarbij circa 26 ha grond in Nieuw Prinseland (> 10%) is verkocht, waarmee 9,6 miljoen vervroegd is afgelost op de verstrekte geldlening. Daarnaast zijn de gronden die waren voorgefinancierd door het Ontwikkelbedrijf verkocht aan de TOM.

Ruimte voor Ruimte

In 2015 is besloten om als enig participant verder te gaan met de ORR zodat de Provinciale doelstelling m.b.t. het terugverdienen van de sloopvergoedingen nog beter gediend kunnen worden. Van de 216 mln aan verstrekte sloopvergoedingen moet op dit moment nog circa 100 mln terugverdiend worden.

Natuurnetwerk Brabant

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in Brug (Brabant Uitnodigend Groen) wordt t/m 2027 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk en 1.300 km EVZ (Ecologische VerbindingsZones) gerealiseerd. Hiertoe zijn in 2015 diverse gronden verworven en verkocht. Zo is er in het gebied Peelvenen 70 ha grond beschikbaar gekomen voor natuurontwikkeling als gevolg van de verplaatsing van 2 grote piekbelasters. Daarnaast is

eind 2015 de kavelruil in Weerijds afgerond. Ook in 2016 en verder zal in samenwerking met partners uitvoering worden gegeven aan de realisatie van het netwerk en de EVZ's.

Overige grondexploitaties

Naast de genoemde beleidsterreinen en vermelde projecten bestaat de grondportefeuille ook nog uit enkele strategische grondaankopen, kleinere projecten, verwervingen in het kader van aan te leggen wegeninfra-structuur en ruilgronden. Zo hebben in 2015 o.a. verwervingen en verkopen plaatsgevonden t.b.v. de infraprojecten N279 ('s-Hertogenbosch-Veghel) en N69 (Eindhoven-Valkenswaard) en de Overdiepse Polder.

Verdere toelichting

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden:

- Voortgangsrapportage ontwikkelbedrijf (bijlage bij begroting)
- Afzonderlijke rapportage erfgoedcomplexen
- Bijlage deelnemingen (o.a. OLSP, TOM, ORR, BPA, LPM, GOB)
- Betreffende begrotingshoofdstukken:
 - 02.01 Ruimtelijke ontwikkeling (RvR) en 02.02 Agrofood (glastuinbouw)
 - 07.07 GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
 - 04.02 Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen)
 - 06.01 Cultuur en samenleving (erfgoed)

Risicomanagement grondportefeuille

Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen prudent te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt ook op basis van risicoanalyse een risicoreservering/voorziening opgenomen of bijgesteld. Zie verder ook Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

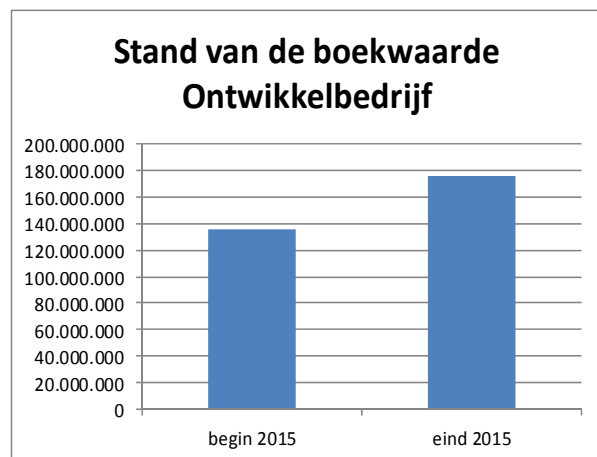
Ontwikkelbedrijf

Het ontwikkelbedrijf is in 2009 opgericht als aparte entiteit binnen de Provinciale organisatie en is gericht op de realisering van ruimtelijke projecten van provinciaal belang. In hoofdzaak betreft dit het op bedrijfseconomische wijze deelnemen in grondexploitaties en het anticiperend of strategisch verwerven van grond en opstallen. Voor de uitvoering van haar taken beschikt het ontwikkelbedrijf over een

investeringskrediet van € 235 mln dat revolverend ingezet wordt. Voor de afdekking van financiële risico's is daarnaast een risicoreserve beschikbaar.

Financiën Ontwikkelbedrijf

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf per eind 2015 wordt bepaald op € 75,9 mln. Hierbij is rekening gehouden met afgegeven garantstellingen, toekomstige verwachte uitgaven en inkomsten en het gereserveerde budget voor grote erfgoed en campus projecten (laagste stand van het krediet, optredend in 2017). De omvang van de voorzieningen en risicoreserve is respectievelijk € 31,7 en € 23,9 mln, waarvan binnen de risicoreserve voor € 20,3 mln aan risicoreserveringen voor projecten zijn opgenomen. Conform de risicoanalyses, welke periodiek worden geactualiseerd, laat de vrije ruimte van de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf ultimo 2015 een geringe omvang van € 3,6 mln zien. Op dit moment is de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf van voldoende omvang om aan de aangegane verplichtingen en voorziene risico's te kunnen voldoen. In de voorgangsrapportage zal hier nader op worden ingegaan.

Kortheidshalve wordt er voor een uitgebreide toelichting op de mutaties van de boekwaarde verwezen naar de voortgangsrapportage.

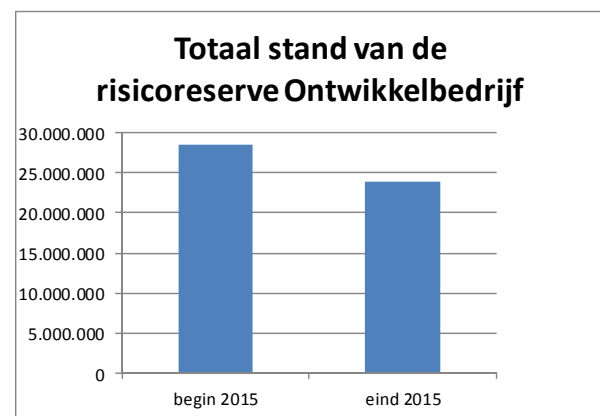
Stand van de belangrijkste mutaties in reserve en voorziening

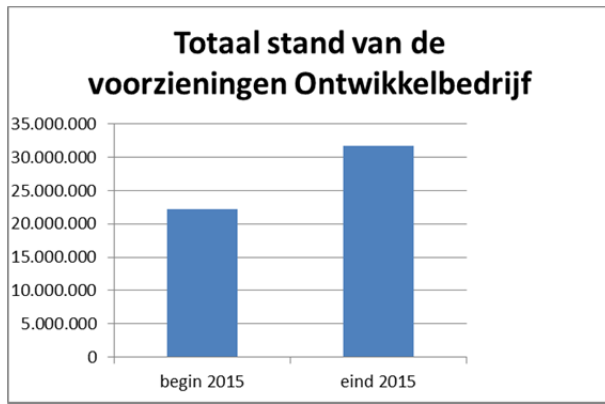
Risico-afdekking Ontwikkelbedrijf binnen reserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 1-1-2015	Mutatie 2015	Saldo 31-12-2015
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	projecten	8.600.000	285.891	8.885.891
		deelneming: kapitaalbreng	6.488.160	0	6.488.160
		deelneming: lening	60.000	0	60.000
	Glastuinbouw	deelneming, geldlening	0	1.401.000	1.401.000
	Revitalisering Landelijk Gebied	projecten	79.583	-79.583	0
	Grote Erfgoedcomplexen	projecten	3.005.282	-86.364	2.918.919
		geldleeningen	3.556	87.300	90.856
	Campussen	deelneming: kapitaalbreng	2.250.000	-2.250.000	0
	Economisch Vestigingsklimaat	geldlening	12.270	-10.270	2.000
	Overig	Voorbereiding	500.000	-100.000	400.000
Subtotaal afgedekt			20.998.852	-752.027	20.246.825
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			7.501.393		3.624.965
Totaal beschikbare ruimte voor risicoafdekking			28.500.245		23.871.791

Risico-afdekking Ontwikkelbedrijf binnen de voorziening Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2015	Mutatie 2015	Saldo 31-12-2015
02 Ruimte	Rimte voor Ruimte	projecten	0	183.573	183.573
	Glasmuinbouw	garantstelling	15.874.692	476.241	16.350.933
		lening *)	3.500.000	2.365.000	5.865.000
	Revitalisering Landelijk Gebied	projecten	535.426	-358.480	176.946
	Grote Erfgoedcomplexen	projecten	0	4.600.000	4.600.000
	Campussen	deelneming: kapitaalbreng	2.250.000		4.500.000
Subtotaal afgedekt			22.160.118	9.516.334	31.676.452

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

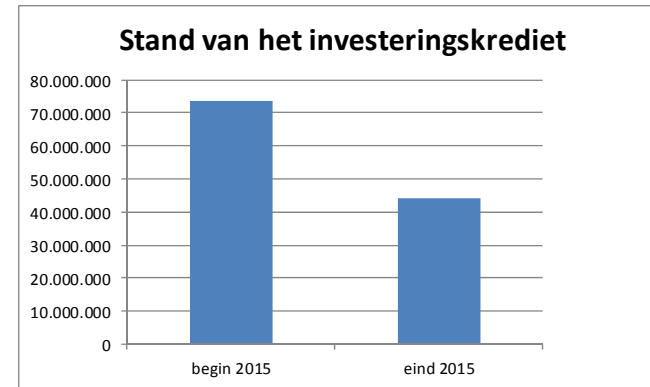
Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de stimuleringsmaatregelen woningbouw die in 2009 zijn vastgesteld. Alle regelingen zijn inmiddels gesloten, het betreft nu vooral de afronding van de maatregelen:

- Brabantse Verkoop Garantie (BVG): de verkoop van de nog in bezit zijn de woningen als gevolg van de regeling loopt gestaag door. Per eind 2015 zijn er nog 41 woningen in bezit voor een waarde van € 6,5 mln;
- Startersleningen: van de in totaal € 26 mln aan verstrekte leningen is inmiddels € 4,5 mln afgelost;
- Leningen aan gemeenten/corporaties: van de € 24 mln aan verstrekte leningen is € 15 mln afgelost. De aflossingen lopen door tot medio 2018;
- Van de drie Brabantse investeringsfondsen nieuwbouw zijn er nog twee actief, het derde fonds (Meerrijk, te Eindhoven) is in 2015 a.g.v. verkoop van alle woningen geliquideerd;
- Er zijn drie garantstellingen verstrekt aan woningcorporaties in verband met nieuwbouwprojecten. Deze garantstellingen lopen allen eind 2016 af.

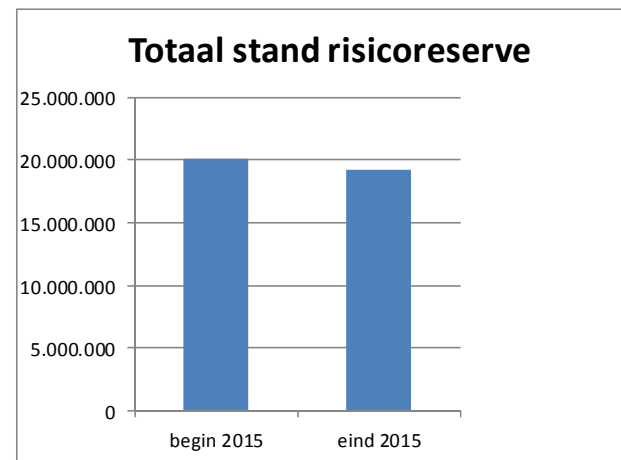
Financiën

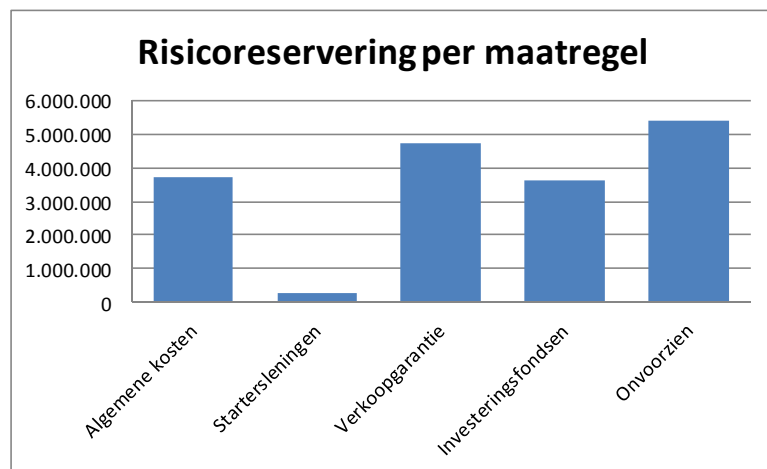
Voor de uitvoering van de maatregelen is in 2009 door Provinciale Staten een revolverend investeringskrediet vastgesteld van € 250 mln met een reserve van € 45 mln voor afdekking van de risico's.

Investeringskrediet

Risicoreserve woningbouwstimulering

Toelichting

In onderstaande tabel is een specificatie opgenomen van de storting en onttrekking van de risicoreserve. Per saldo is er in 2015 € 0,8 mln onttrokken worden aan de reserve.

Mutaties risicoreserve woningbouwstimulering	Bedrag
Algemene kosten	572.999
Startersleningen	108.500
Verkoopgarantie	166.735
Maatwerk producenten	0
Investeringsfondsen	-11.033
Totaal	837.200

Voortgangsrapportage Ontwikkelbedrijf

Voor een meer gedetailleerd inzicht in de activiteiten en resultaten van het ontwikkelbedrijf zie hiervoor de separate bijlage bij de begroting 'Voortgangsrapportage Ontwikkelbedrijf'.

Paragraaf 8

Burgerjaarverslag

Burgerjaarverslag

Provinciale dienstverlening

In het Burgerjaarverslag rapporteren wij over de kwaliteit van:

- a. de provinciale dienstverlening;
- b. de procedures op het vlak van burgerparticipatie.

Als referentiekader wordt hiervoor het dienstverleningshandvest van de provincie gehanteerd. Hierin zijn door de provinciale organisatie uitgangspunten en normen vastgelegd ten aanzien van relatiebeheer, betrokkenheid en participatie van de provinciale samenleving bij het beleid van de provincie en de betrouwbaarheid en transparantie van de provinciale dienstverlening.

Deze indeling wordt in dit Burgerjaarverslag als uitgangspunt voor de rapportage gehanteerd.

Relatiebeheer

In deze paragraaf komen de acties en maatregelen aan de orde die getroffen zijn om het relatiebeheer door en vanuit de provinciale organisatie te verbeteren.

Een belangrijke doelgroep hierbij zijn de gemeenten. De afgelopen jaren is een forse stap gezet in het concernbreed organiseren van relatiebeheer met gemeenten. Een klein team van relatiebeheerders vormt het eerste aanspreekpunt voor gemeenten, zij adviseren het provinciebestuur en het management en zij hebben organisatiebreed overzicht van de contacten met gemeenten.

Een relatiemanager voert overleg met het management van gemeenten en adviseert de Commissaris van de Koning bij bezoeken aan gemeenten, wisselt informatie uit, signaleert vroegtijdig knelpunten, neemt onduidelijkheden weg en brengt partijen bij elkaar. Dit met als doel de relatie en de samenwerking met gemeenten goed te houden, gericht op het realiseren van de ambities van (de agenda van) Brabant. In 2015 is –als onderdeel van de vernieuwde samenwerking met de regio's- de governace op bestaande samenwerkingsvormen in beeld gebracht om samen met de regio's te komen tot een zo 'lean' mogelijke samenwerking. De ontwikkelrichting daarbij is om te komen tot strategische samenwerkingsagenda's in Brabant en de samenwerking met de regio's en gemeenten te intensiveren.

Behalve met gemeenten is ook de relatie met andere, specifieke doelgroepen aangehaald en/of op een meer structurele basis georganiseerd. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- De banden met de manifestpartijen (de vier Brabantse waterschappen, ZLTO, BPG, NM, BL, BMF, SBB, TOP-Brabant) zijn verstevigd. De manifestpartijen en de provincie realiseren gezamenlijk het Natuurnetwerk Brabant (voorheen: Ecologische Hoofdstructuur). Daarnaast zijn nieuwe relaties op structurele basis georganiseerd met boeren, burgers en buitenlui, die zich als collectief georganiseerd hebben in het kader van het nieuwe agrarisch natuurbeheer.
- In het kader van het project Atlas Leefomgeving zijn de hogescholen AVANS, HAS, Fontys en InHolland, GGD, RIVM en provincie (vanuit haar ambitie kennis en innovatieregio te willen zijn) een 'gebruikersgroep' gestart om te verkennen hoe de Atlas toegepast en aangepast kan worden voor het onderwijs.
- (Impact)investeerders zijn betrokken bij het Health@Home netwerk en werken met ons samen bij de ontwikkeling van innovatieve businessmodellen om opschaling van innovaties in de zorg te stimuleren.
- In het kader van de ontwikkeling van de jonge ambtenaren van gemeenten en waterschappen in onze provincie is een interactieve dag georganiseerd om deze doelgroep kennis te laten opdoen wat werk, rol en functie van de provincie inhoudt. Het is één van de vele mogelijkheden om verbinding voor nu en de toekomst aan te brengen

Periodiek wordt het oordeel van relaties gevraagd over diverse aspecten van het functioneren van de provinciale organisatie. In 2015 zijn op een aantal beleidsterreinen specifieke relatiетevredenheidsonderzoeken uitgevoerd.

- Klantbarometer OV.
Het algemene klantenoordeel door de busreiziger is sinds 2007 toegenomen van een score rond de 7 voor de concessies Oost en West-Brabant tot een 7,5 in 2015 (op basis van de barometer die in maart 2015 2016 gepubliceerd is). Voor de Brabantliners stijgt de waardering van de totale rit van een 7,4 naar een 7,6, de Brabantliners scoren dus het hoogst binnen Noord-Brabant. Het voormalige SRE scoort minder dan in 2014, de algemene waardering daalt van een 7,5 naar een 7,3.

De waardering is voor alle Brabantse concessiegebieden gestegen op zaken als gemak aanschaf vervoersbewijs en gebruiksgemak OV chip kaart: een landelijke trend, maar Oost en West-Brabant scoren hier beter dan andere concessies in het land.

- Zet/zorgbelang.
Dienstverlening via Zet / Zorgbelang aan (burger)initiatieven is via feedbackformulieren gemonitord. Hieruit blijkt een hoge mate van waardering voor de inzet van Zet en Zorgbelang.
- Met betrekking tot interbestuurlijk toezicht is het beleid in 2015 geëvalueerd door interviews met burgemeesters, gemeentesecretarissen en ambtenaren van gemeenten en waterschappen. De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in een nieuw beleidskader.

Betrokkenheid/participatie

In deze paragraaf komt de wijze waarop de provincie maatschappelijke partners bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken heeft betrokken aan de orde (betrokkenheid en participatie). In 2015 zijn burgers en belangengroepen proactief betrokken bij diverse beleidsontwikkelings- en/of uitvoeringstrajecten om mee te denken en mede vorm te geven aan provinciaal beleid en om op die wijze draagvlak voor het beleid en de beleidsuitvoering te genereren.

Aansprekende voorbeelden hiervan zijn:

- Dutch Design Week 2015
Tijdens een 'inspiratietour' langs vijf opvallende ontwerpen hebben vertegenwoordigers van gemeenten, het bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en de provincie samen met de ontwerpers kennis gemaakt met de principes van 'design-thinking'. Dit in het kader van "redesigning the government" waarbij nagedacht wordt over de overheid van de toekomst.
- Urgentieteams.
De gemeenten hebben het voortouw genomen om met de direct betrokkenen oplossingen te vinden voor plekken waar de leefbaarheid onder druk staat door overlast vanuit de veehouderij (urgentiegebieden). Een breed samengesteld ondersteuningsteam (ZLTO, GGD, BMF, Gemeenten, Omgevingsdienst, Provincie) ondersteunt de gemeenten daarbij; de provincie bekostigt het urgentieteam. Het team helpt vanuit een onafhankelijke procesrol boeren, burgers en de gemeente om samen tot oplossingen te komen. Betrokkenen geven daarbij zelf vorm aan een voor hen acceptabele oplossing. Het team is op 62 plekken actief in 23 gemeenten. In 2015

zijn op 28 plekken gesprekken gevoerd met betrokkenen om te verkennen of er mogelijkheden zijn voor oplossingen (dialoog). Op 22 plekken worden concrete verbeterplannen opgesteld. Op 3 plekken is het verbeterplan gereed. Op 9 plekken heeft het team een adviserende rol en wordt de afweging gemaakt of er spraken is van urgentie.

- Natuurnetwerk Brabant.
De provincie en de ZLTO hebben gezamenlijk invulling gegeven aan het concept van het ondernemende Natuurnetwerk Brabant. Dit concept ziet toe op de realisatie van een deel van het Natuurnetwerk door een natuurinclusieve landbouw, waarbij natuur en landbouw samengaan.
- Burgerbetrokkenheid.
Aansprekende voorbeelden waar burgers in de uitvoering zijn betrokken zijn het project BosWerkt, waarbij mensen met een sociale achterstand werkzaam zijn in het beheer van het groen en het project Schone Maas, waar burgers actief aan de slag zijn gegaan bij het verwijderen van zwerfafval langs de Maas.
- Wereld School Wereld Wijk.
In het project Wereld School Wereld Wijk (als vervolg op het project Frisse Scholen) zijn 4 Brabantse basisscholen samen met wijkbewoners, maatschappelijke partners en bedrijven rond hun school aan de slag gegaan met kleine sociale en groene projecten. De resultaten zijn verwerkt in een inspiratieboek, lesbrieven en nuttige links (www.wereldschoolwereldwijk.nl)
- Energieprogramma.
In het kader van de totstandkoming van het energieprogramma hebben we een online discussiegroep ingericht. Om een indruk te krijgen van de brede interactie in de verkenning van onze nieuwe uitvoeringsagenda hebben wij een compilatie gemaakt van deze bijeenkomsten: <http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/energie/nieuws-energie/energie-actueel-2015/energy-cafes-leveren-veel-inspiratie-op.aspx>. Deze dialoog hebben we online voortgezet. Lees onze visie over een energieneutraal Brabant in 2050 en meld u aan voor de Linkedingroep Energy chain Provincie Noord-Brabant.
- Bereikbaarheid Zuid-Nederland.
In de zomer van 2015 deed de Tweede Kamer de oproep aan de regio Zuid-Nederland om te komen met een pakket aan maatregelen die de bereikbaarheid in Zuid-Nederland moeten verbeteren. Dit pakket moest bovendien kunnen rekenen op breed draagvlak. In reactie hierop hebben 141 partijen in Brabant en Limburg – van

overheden tot bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke- en belangenorganisaties – onder leiding van de provincie nauw samengewerkt aan een maatregelenpakket. Resultaat was een voorstel waar alle partijen hun handtekening onder hebben gezet en dat in november 2015 door de minister en de Tweede Kamer is omarmd.

- ITS/Smart mobility.

In het voorjaar van 2015 ontvingen 15.000 mensen die regelmatig op de A58 tussen Tilburg en Eindhoven rijden, een uitnodiging om mee te doen met het project Spookfiles A58. Weggebruikers konden een app op hun smartphone installeren die hun snelheidsadviezen gaf om zo soepel mogelijk door te kunnen rijden en zo de doorstroming van het verkeer te verbeteren. In totaal downloadden ruim 4.000 personen de apps. Zij hielpen mee om de apps te verbeteren, maar vooral ook bij de ontwikkeling van Smart Mobility.

- Buitenschoolse cultuureducatie.

Bij de voorbereiding van het nieuw cultuurbeleid (uitvoeringsprogramma cultuur 2016-2020) is het culturele veld nauw betrokken. Rondom Buitenschoolse cultuureducatie heeft in samenwerking met de VBG de commissie Paes een advies uitgebracht na brede consultatie van het veld.

- L@B.

Het programma Leefbaarheid is het aansprekende voorbeeld van een programma waarbij burgers en /of belangengroepen in 2015 bij zijn betrokken. Vanuit de subsidieregeling L@B is het namelijk verplicht gesteld dat altijd een groep georganiseerde burgers in het Samenwerkingsverband dat subsidie aan kan vragen, vertegenwoordigd moet zijn.

- Health@Home-netwerk.

De focus en taakverdeling van het de activiteiten op het gebied van zorginnovatie van het Health@Home-netwerk voor het jaar 2015 werden in het begin van het jaar in een gezamenlijke werksessie bepaald in afstemming met de diverse stakeholders. Onder deze stakeholders bevinden zich ook belangenorganisaties als Zorgbelang, Briz, VBOB maar ook burgers die geen onderdeel uitmaken van een specifieke organisatie.

Betrouwbaarheid/transparantie

Tenslotte komt in deze paragraaf aan de orde of en in hoeverre de provincie zich een betrouwbare partner toont, in die zin dat afspraken goed en tijdig worden nagekomen.

In het provinciale dienstverleningshandvest zijn normen ten aanzien van de kwaliteit van de provinciale dienstverlening vastgelegd. De realisatie van deze normen wordt door de provinciale organisatie continu gemonitord. Onderstaand worden per categorie de realisaties voor 2015 weergegeven en toegelicht.

Telefonische bereikbaarheid

Telefonische bereikbaarheid wordt sinds 2008 onder meer gemeten aan de hand van het aantal geslaagde contactpogingen, dat wil zeggen het aantal binnen 30 seconden opgenomen/beantwoorde telefoongesprekken.

In het laatste kwartaal van 2015 heeft een meting over de bereikbaarheid plaatsgevonden. De belangrijkste verbeterpunten uit dit onderzoek zijn het verkorten van de wachttijden/snelere doorschakelen en het sneller opnemen van de call. Deze punten zullen in 2016 als actie opgepakt worden.

Telefonische bereikbaarheid	2015	2014	2013	2012	2011
Geslaagde contactpogingen **	77%	*	86%	82%	74%

* In 2014 heeft geen meting plaatsgevonden omdat er een nieuwe telefooncentrale is geïmplementeerd.

** De telefooncontacten via de mobiele telefoons zijn niet in deze cijfers meegenomen. Daarover zijn geen gegevens beschikbaar.

Nadere toelichting

De geslaagde contactpogingen in 2015 zijn ten opzichte van 2014 met 11% afgenomen. Aangezien bij de telefooncentrale de focus ligt op de externe beller, wordt een call van een interne medewerker als laatste opgenomen. Dit kan betekenen dat zo'n call als niet geslaagd wordt gemeten.

Afhandeling subsidies

Subsidie is voor de provincie een belangrijk instrument om beleidsdoelen te realiseren. Er wordt bijvoorbeeld subsidie verstrekt aan projecten en initiatieven op het gebied van cultureel erfgoed, verkeer en vervoer, economie en innovatie, natuur, milieu en woningbouw. Subsidie kan veel vormen aannemen: de concrete invulling wordt steeds afgestemd op de concrete opgave en doelstellingen die de provincie op een bepaald beleidsterrein wil bereiken.

Subsidies	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal aanvragen	3.842	3.639	2.337	5.419	4.994
Binnen termijn	2.563 (67%)	2.561 (70%)	1.968 (84%)	3.863 (71%)	4.615 (92%)
- afgehandeld	1.951	1.981	1.156	2.364	4.496
- in behandeling	612	580	812	1.499	119
Buiten termijn	1.279 (33%)	1.078 (30%)	369 (16%)	1.556 (29%)	379 (8%)
- afgehandeld	606	881	303	1.190	379
- in behandeling	673	197	66	366	0

Nadere toelichting

Evenals in 2014 heeft het overzicht betrekking op subsidieaanvragen, meldingen, tussenrapportages en vaststellingsverzoeken.

In 2015 was er door de invoering van nieuwe systemen sprake van beperktere capaciteit en is het aantal aanvragen met 5,5 % toegenomen. Met de invoering van het nieuwe systeem en het efficiënter inrichten van de processen verwachten wij dat het aandeel tijdig afgehandelde aanvragen in 2016 zal toenemen.

Afhandeling van vergunningen, ontheffingen en goedkeurende verklaringen

Door het verlenen dan wel onthouden van vergunningen reguleert de provincie het doen en laten binnen de verschillende beleidsterreinen op individueel niveau. Het betreft hier vergunningen, ontheffingen en meldingen waarbij het vergunningverleningsproces door de provinciale organisatie zelf wordt uitgevoerd, onder meer op het terrein van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

Vergunningen	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal aanvragen	3.549	2.329	2.177	7.112	4.473
Binnen termijn	3.207 (90%)	2.163 (93%)	1.925 (88%)	3.745 (53%)	3004 (67%)
- afgehandeld	3.042	1.968	1.909	2.528	2.226
- in behandeling	165	195	16	1.217	778
Buiten termijn	342 (10%)	166 (7%)	252 (12%)	3.367 (47%)	1.469 (33%)
- afgehandeld	318	146	240	1.419	824

- in behandeling	24	20	12	1.948	645
------------------	----	----	----	-------	-----

Nadere toelichting

Van de ingediende vergunningaanvragen en verzoeken om ontheffingen en goedkeurende verklaringen wordt 90% binnen de gestelde termijn afgedaan. Dit is een vergelijkbaar resultaat met de afgelopen 2 jaar. De consequente en organisatiebrede sturing op een tijdige afdoening van aanvragen de afgelopen jaren werpt op dit punt zijn vruchten af. Het substantieel lagere aantal aanvragen ten opzichte van de jaren 2011 en 2012 heeft te maken met de overdracht van de afhandeling van veel vergunningaanvragen aan de Omgevingsdiensten.

Afhandeling facturen

Tot en met 2010 is voor tijdige betaling van (correcte) facturen de norm van 30 kalenderdagen gehanteerd. In het gewijzigde dienstverleningshandvest is die norm aangescherpt tot 20 kalenderdagen. In onderstaand overzicht wordt daarom de realisatie voor de norm van 20 kalenderdagen gepresenteerd.

Facturen	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal facturen	22.496	22.420	22.894	23.937	24.011
Betaald binnen de termijn	19.798 (88%)	19.715 (88%)	19.631 (86%)	18.645 (78%)	18.146 (76%)
Betaald buiten de termijn	2.698 (12%)	2.705 (12%)	3.263 (14%)	5.292 (22%)	5.865 (24%)
Gemiddelde betaaltermijn (in dagen)	11,8	15,4	14,3	16,2	-

Nadere toelichting

De tijdige betaling van facturen in 2015 is gelijk aan de gemiddelde betaaltermijn van 2014. Wij werken aan een verdere verbetering door het treffen van maatregelen op diverse terreinen, zoals efficiëntere processen, juist gebruik van systemen en goede afspraken met leveranciers. Het door Provinciale Staten in motie M4 d.d. 17 mei 2013 genoemde percentage van 93 blijft hierbij ons streven.

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Het is mogelijk om bezwaar te maken tegen door de bestuursorganen van de provincie genomen besluiten. Daarnaast staat in een beperkt aantal gevallen de mogelijkheid open om administratief beroep bij de provincie aan te tekenen tegen specifieke besluiten van bestuursorganen van gemeenten. De provincie Noord-Brabant werkt met een externe, onafhankelijke hoor- en adviescommissie (HAC).

Bezwaar- en beroepschriften	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal ingediende bezwaar- en beroepschriften	210	221	206	296	394
Binnen termijn	189 (90%)	205 (93%)	171 (83%)	193 (65%)	361 (92%)
- <i>afgehandeld</i>	112	126	103	118	243
- <i>in behandeling</i>	77	79	68	75	118
Buiten termijn	21 (10%)	16 (7%)	35 (17%)	103 (35%)	33 (8%)
- <i>afgehandeld</i>	11	9	30	85	24
- <i>in behandeling</i>	10	7	5	18	9

Nadere toelichting

Het aantal bezwaarschriften is ten opzichte van het jaar 2014 enigszins afgenomen. Het aantal/percentage bezwaren dat binnen de wettelijke termijn is afgehandeld, is vergelijkbaar met voorgaand jaar.

In het kader van bemiddeling wordt contact gelegd met partijen om te achterhalen welke belangen er spelen en of men samen op informele wijze tot een oplossing kan komen.

Meestal vindt informeel overleg plaats onder leiding van een mediator of procesbegeleider om goede communicatie op gang te brengen tussen de betrokken partijen. Het bieden van een luisterend oor, het verduidelijken van het bestreden besluit en beleid en het meedenken over mogelijke oplossingsrichtingen leidt vaak tot tevredenheid bij partijen. Hierna volgt vaak een intrekking van het bezwaarschrift. In 2015 werd na de inzet van een bemiddelingstraject circa 50% van het aantal bezwaren ingetrokken. Onze "andere aanpak" werkt zeer succesvol en wordt dan ook voortgezet.

Jaarrekening 2015

Jaarrekening 2015

Programmarekening: Overzicht van baten en lasten met toelichting

De programmarekening met toelichting bestaat uit de rekening van lasten en baten waarin op productgroepniveau (het autorisatieniveau) de lasten en baten van de oorspronkelijke begroting, de begroting inclusief de door PS vastgestelde begrotingswijzigingen en de realisaties zijn opgenomen. De verschillen tussen begroting ná wijziging en de realisatie

zoals vermeld in de blauw gearceerde kolommen, zijn toegelicht in de verschillenanalyse programmarekening.

Overzicht van baten en lasten Bedragen x € 1.000		Lasten 2015			Baten 2015			Saldo vóór begrotingswij- zigingen	Saldo ná begrotingswij- zigingen	Saldo gereali- seerde lasten en baten
		Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	realisatie	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	realisatie			
		a	b	c	d	e	f	d-/a	e -/-b	f -/-c
01	Programma Bestuur									
01.01	Provinciebestuur	8.697	8.050	9.011	2	2	26	-8.695	-8.048	-8.984
01.02	Bestuurlijke samenwerking	2.177	2.182	1.145	0	125	244	-2.177	-2.057	-901
01.03	Interbestuurlijk toezicht	521	120	73	0	0	0	-521	-120	-73
	Organisatiekosten	11.235	11.235	11.492				-11.235	-11.235	-11.492
	Totaal programma Bestuur	22.631	21.588	21.721	2	127	270	-22.629	-21.461	-21.450
02	Programma Ruimte									
02.01	Ruimtelijke ontwikkeling en - kwaliteit	27.639	16.922	24.889	1.766	7.979	6.018	-25.873	-8.943	-18.872
02.02	Vitaal platteland	7.513	12.717	-6.582	0	1.431	-6.301	-7.513	-11.285	282
02.03	Sterk stedelijk netwerk	7.872	3.068	1.517	340	632	-168	-7.532	-2.436	-1.685
	Organisatiekosten	21.110	21.110	21.593				-21.110	-21.110	-21.593
	Totaal programma Ruimte	64.134	53.816	41.417	2.106	10.042	-451	-62.028	-43.774	-41.868
03	Programma Natuur, water en milieu									
03.01	Water	13.290	17.477	10.619	4.347	7.847	7.645	-8.942	-9.630	-2.974
03.02	Milieu	29.691	44.359	40.004	10.788	31.606	27.392	-18.902	-12.753	-12.611
03.03	Natuur en landschap	46.890	54.848	42.186	5.025	23.323	27.489	-41.865	-31.525	-14.697
	Organisatiekosten	30.731	29.648	30.268				-30.731	-29.648	-30.268
	Totaal programma Natuur, water en	120.601	146.332	123.076	20.161	62.776	62.526	-100.441	-83.556	-60.550

Overzicht van baten en lasten Bedragen x € 1.000	Lasten 2015			Baten 2015			Saldo vóór	Saldo ná	Saldo gereali-
	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	realisatie	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	realisatie	begrotingswij- zingen	begrotingswij- zingen	seerde lasten en baten
milieu									
04 Programma Economie									
04.01 Algemeen economisch beleid	11.827	18.757	2.847	375	725	7.136	-11.452	-18.032	4.288
04.02 Economisch programma Brabant	8.726	20.235	13.360	23	3.646	3.657	-8.704	-16.589	-9.703
04.03 Internationalisering en EU programma's	1.049	21.211	24.611	0	61	12.125	-1.049	-21.150	-12.486
Organisatiekosten	8.217	8.217	8.405				-8.217	-8.217	-8.405
Totaal programma Economie	29.818	68.419	49.223	397	4.432	22.918	-29.421	-63.987	-26.305
05 Programma mobiliteit									
05.01 Mobiliteit	30.028	163.159	147.846	17.286	145.235	138.974	-12.742	-17.924	-8.872
05.02 Openbaar vervoer	79.231	119.345	108.339	72.943	103.943	95.941	-6.288	-15.403	-12.398
05.03 Infrastructuur/ provinciale wegen	92.063	95.738	85.433	42.026	35.836	38.431	-50.036	-59.901	-47.003
Organisatiekosten	23.570	24.083	24.776				-23.570	-24.083	-24.776
Totaal programma Mobiliteit	224.892	402.326	366.395	132.255	285.014	273.345	-92.637	-117.311	-93.049
06 Programma Cultuur en samenleving									
06.01 Cultuur	27.799	36.218	33.809	758	4.710	4.713	-27.041	-31.507	-29.096
06.02 Jeugd	2.155	2.205	1.316	0	0	22	-2.155	-2.205	-1.294
06.03 Samenleving	7.102	8.002	6.871	0	0	2	-7.102	-8.002	-6.869
06.04 Sociaal cultureel beleid	8.021	8.511	8.285	1.100	1.100	1.122	-6.921	-7.411	-7.163
Organisatiekosten	10.493	10.493	10.733				-10.493	-10.493	-10.733
Totaal programma Cultuur en samenleving	55.570	65.429	61.014	1.858	5.810	5.859	-53.712	-59.619	-55.155
07 Investeringsagenda									
07.01 Energietransitie	975	1.912	1.483	0	606	461	-975	-1.306	-1.022
07.02 Landschappen van allure	50	50	19	0	0	0	-50	-50	-19
07.03 Brabant C	0	7.500	7.472	0	0	0	0	-7.500	-7.472
07.04 Sportplan 2016	3.890	5.590	4.005	0	0	0	-3.890	-5.590	-4.005

Overzicht van baten en lasten		Lasten 2015			Baten 2015			Saldo vóór	Saldo ná	Saldo gereali-
Bedragen x € 1.000		Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	realisatie	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	realisatie	begrotingswij- zingen	begrotingswij- zingen	seerde lasten en baten
07.05	Grote erfgoedcomplexen	400	2.175	189	0	0	0	-400	-2.175	-189
07.06	Spaar- en investeringsfonds wegeninfrastructuur	72.781	46.995	42.831	5.500	10.500	9.230	-67.281	-36.495	-33.602
07.07	Groen Ontwikkelfonds	0	28.698	14.227	0	3.401	3.025	0	-25.297	-11.202
07.08	Innovatiefonds	0	1.789	-3.010	0	0	25.721	0	-1.789	28.731
07.09	Energiefonds	0	776	650	0	0	0	0	-776	-650
07.10	Breedbandfonds	0	370	530	0	0	0	0	-370	-530
	Organisatiekosten	6.796	6.796	6.952				-6.796	-6.796	-6.952
	Totaal programma Investeringsagenda	84.893	102.652	75.348	5.500	14.507	38.436	-79.393	-88.145	-36.912
Algemeen financieel beleid										
Algemene dekkingsmiddelen										
	- Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting	0	0	0	247.000	253.000	255.421	247.000	253.000	255.421
	- Algemene uitkeringen	0	0	0	45.858	50.488	53.778	45.858	50.488	53.778
	- Dividend	0	0	0	30.881	41.084	41.091	30.881	41.084	41.091
	- Financieringsfunctie	32.976	19.678	18.725	127.351	176.763	176.407	94.375	157.085	157.682
	- Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	5.410	117.657	118.067	5.410	117.657	118.067
	Stelposten (exclusief onvoorzien)	26.078	4.287	260	2.500	551	0	-23.578	-3.736	-260
	Onvoorzien	1.308	1.288	0				-1.308	-1.288	0
		60.362	25.253	18.986	459.000	639.544	644.764	398.637	614.291	625.778
A: Totaal generaal van de lasten		662.901	885.815	757.179						
B: Totaal generaal van de baten					621.279	1.022.253	1.047.667			
Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten (B -/- A)								-41.622	136.437	290.488

	Toevoegingen aan reserves			Onttrekkingen aan reserves			Saldo vóór begrotingswijzigingen	Saldo ná begrotingswijzigingen	Saldo gerealiseerd
	Vóór begrotingswijzigingen	Ná begrotingswijzigingen	Gerealiseerd	Vóór begrotingswijzigingen	Ná begrotingswijzigingen	Gerealiseerd			
C: Toevoegingen aan reserves	111.461	568.245	575.424				-111.461	-568.245	-575.424
D: Onttrekkingen aan reserves				153.083	431.807	371.040	153.083	431.807	371.040
Saldo toevoegingen en onttrekkingen (D -/- C)							41.622	-136.437	-204.384
Totaal generaal van de lasten + toevoegingen aan reserves (A+C)	774.361	1.454.060	1.332.603						
Totaal generaal van de baten + onttrekkingen aan reserves (B+D)				774.361	1.454.060	1.418.707			
						Geraamd resultaat	0	0	
						Gerealiseerd resultaat			86.104

Toelichting programmarekening / Verschillenanalyse programmarekening

Onderstaand is de toelichting op de verschillen van lasten en baten t.o.v. de begroting ná wijziging opgenomen. Voor een meer gedetailleerde toelichting wordt verwezen naar de uitwerking van de programma's in de verschillende productgroepen.

Toelichting rekeningresultaat

Programma Bestuur		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	21.588	21.721	-133
	Baten	127	270	143
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
01.01	Benodigde storting in pensioenvoorziening APPA n.a.v.opgave Loyalis		-1.300	
01.02	Lagere kosten bestuursstructuur en bestuurlijke samenwerking		1.037	
	Overige per saldo		129	143
Totaal Programma Bestuur			-133	143

Programma Ruimte		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	53.816	41.417	12.399
	Baten	10.042	-451	-10.493
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
02.01	Lagere lasten omdat eindafrekening Oostelijke Langstraat en aankoop gronden in 2015 nog niet heeft plaatsgevonden		3.142	
	Met de overname van het aandeel van BNG Gebiedsontwikkeling (24%) en de negatieve resultaten van Ruimte voor Ruimte over 2014 en 2015 was de verwachting dat de boekwaarde van ons aandeel (99%) hoger zou zijn dan de totale boekhoudkundige waarde. In werkelijkheid viel dat dus mee.		1.320	
	Meevaller bij benodigde afwaardering aankopen ontwikkelbedrijf		1.463	
	Betreft ophoging a.g.v. risicoanalyse deelneming OLSP (Oss Life Science Park) € 2,25 mln, ophoging voorziening deelneming Ruimte voor ruimte met € 11,2 mln en vrijval voorziening leningen aan deelneming ad € 3,15 mln en ophoging van de voorziening grondexploitatie voor met name erfgoedcomplex leerfabriek KVL van €4,6 mln.		-14.734	
	Het nadelig saldo op de baten wordt met name veroorzaakt doordat de overdracht van de gronden van Logistiek Park Moerdijk (LPM) niet in 2015 zijn overgegaan naar het Havenschap, doordat het inpassingsplan nog niet onherroepelijk is vastgesteld. Daarnaast zijn verschillende verstrekte geldleningen (bv voor de TOM) later betaalbaar gesteld dan was voorzien, waardoor er minder rente-inkomsten zijn ontvangen dan in de begroting was geraamd.			-2.016

Programma Ruimte		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	53.816	41.417	12.399
	Baten	10.042	-451	-10.493
02.02	In het kader transitie van Dienst Landelijk Gebied (DLG) projecten heeft er een herziening van de inrichting van de administratie plaatsgevonden. De provincie is nu opdrachtnemer geworden. Hiermee zijn de subsidies aan DLG komen te vervallen. Dit leidt tot voordelige afwikkelingsverschillen. Deze afwikkelingsverschillen worden ingezet om de lopende projecten te financieren.		8.020	
	De onderbesteding bij programma agrofood wordt met name verklaard door de subsidieregeling Urgentiegebieden, waarvoor in 2015 weinig subsidiebeschikkingen afgegeven zijn.		4.399	
	Lagere vaststelling subsidies landbouw; Bij de afwikkeling van subsidies (vaak oud ILG trajecten) blijkt dat subsidies lager vastgesteld zijn. Dit betekent dat balansverplichtingen niet geheel tot besteding komen, waardoor voordelige afwikkelingsverschillen ontstaan.		4.012	
	De geactualiseerde risicoanalyse leidt tot een lagere toevoeging aan de voorziening voor herfinanciering TOM		1.425	
	In 2015 is het POP3 programma gestart, de uitvoering vindt deels plaats bij RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland). RVO heeft echter niet gefactureerd in 2015 waardoor onderbesteding optreedt.		1.295	
	Vanwege de onderschrijding op de geraamde lasten door de lagere vaststelling van de subsidies ontvangt de provincie minder inkomsten van derden (m.n. Rijk en EU) dan geraamd.			-7.732
02.03	Lagere vaststelling subsidies ISV, lagere afwaardering woningbouw kredietcrisis en lagere kosten woningbouwproductie door snellere reducering woningportefeuille		1.551	
	Een aantal ISV projectsubsidies is lager vastgesteld, waardoor de provincie ook minder inkomsten ontvangt van het Rijk.			-745
	Overige		506	
	Totaal Ruimte		12.399	-10.493

Programma Natuur, water en milieu		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	146.332	123.076	23.256
	Baten	62.776	62.526	-250
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
03.01	De Europese aanbesteding voor groot onderhoud van het grondwatermeetnet heeft in 2015 niet kunnen plaats vinden.		2.439	
	Het programma POP2 is in 2015 volledig financieel afgewikkeld voor de totale looptijd van 2007-2013. De lagere vaststelling van de beschikkingen heeft geleid tot positieve afwikkelingsverschillen		2.600	

Programma Natuur, water en milieu		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	146.332	123.076	23.256
	Baten	62.776	62.526	-250
	In het kader transitie van Dienst Landelijk Gebied (DLG) projecten heeft er een herziening van de inrichting van de administratie plaatsgevonden. De provincie is nu opdrachtnemer geworden. Hiermee zijn de subsidies aan DLG komen te vervallen. Dit leidt tot voordelige afwikkelingsverschillen (€ 1,6 mln).		1.694	
03.02	Een aantal bodemsaneringsprojecten blijft langer in de huidige onderzoeks- of saneringsfase waardoor een aantal (eind) afrekeningen doorgeschoven wordt naar 2016. Daarnaast is, door een vertraging in de uitvoering van de bodemsanering Chemie Pack, een aantal prestaties niet in 2015 geleverd en daardoor niet uitbetaald. Tegenover deze lagere lasten staan hogere lasten voor ABdK omdat meer verontreinigde grond is gesaneerd dan gepland.		1.223	
	De onderschrijding heeft als oorzaak dat de werkvoorraad van de af te handelen vergunningsaanvragen Nb-wet deels doorschuift naar 2016.		2.242	
	De overige onderschrijdingen, hebben met name plaatsgevonden bij Externe Veiligheid, nazorg stortplaatsen en het faciliteren van woningisolatie.		890	
	Het programma Brabant Veiliger is in 2014 gestopt. In 2015 alleen de afwikkelingen van 2014 plaatsgevonden. Deze waren lager dan geraamd.			-363
	Zoals bij de lasten aangegeven schuift een deel van de af te handelen vergunningsaanvragen Nb-wet door naar 2016. Dit leidt niet alleen tot een verschuiving van de kosten, maar ook tot een verschuiving van de legesopbrengsten.			-3.402
03.03	In het kader transitie van Dienst Landelijk Gebied (DLG) projecten heeft er een herziening van de inrichting van de administratie plaatsgevonden. De provincie is nu opdrachtnemer geworden. Hiermee zijn de subsidies aan DLG komen te vervallen. Dit leidt tot voordelige afwikkelingsverschillen.		4.830	
	Voor de ecoducten Kempengrens en A67 zijn de kosten lager uitgevallen dan de oorspronkelijke aanneemsom.		1.755	
	Lagere lasten door o.a. positieve afwikkelingsverschillen Ecologische verbindingzones, lagere schade uitkeringen Faunafonds, en onderbestedingen POP voorgedaan		1.700	
	Binnen de productgroep hebben zich verspreid over de diverse producten (o.a. positieve afwikkelingsverschillen Ecologische verbindingzones, lagere schade uitkeringen Faunafonds, hogere POP subsidie SNL Beheer) onderbestedingen voorgedaan tot een totaalbedrag van € 3,5 mln.		5.242	
	Hogere lasten voornamelijk omdat de beschikking aan Eco2Eco eind december 2015 is afgegeven. In de raming was rekening gehouden dat deze subsidieverlening in januari 2016 zou worden beschikt.		-865	
	In 2015 is de afrondingsovereenkomst Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) vastgesteld. Om financieel-technische redenen vervalt daardoor de doeluitkering ILG. De lopende ILG-projecten worden in 2016 gefinancierd uit de reserve ILG. Hiervoor wordt het eindsaldo op de transitoria ILG gestort in de reserve ILG.			6.021

Programma Natuur, water en milieu	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
Lasten	146.332	123.076	23.256
Baten	62.776	62.526	-250
Voor de ecoducten Kempengrens zijn de kosten lager uitgevallen dan de oorspronkelijke aanneemsom. en valt ook de rijksbijdrage lager uit.			-1.499
Overige per saldo		-494	-1.007
Totaal Programma Natuur, water en milieu		23.256	-250

Programma Economie	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
Lasten	68.419	49.223	19.196
Baten	4.432	22.918	18.486
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
04.01 In de begroting is rekening gehouden met een negatief resultaat van Bom Holding ten bedrage van € 5,3 mln. (incl. afwaardering van Mutracx vanwege een faillissement ad €2,1 mln). De feitelijke opwaarding is € 6,0, vanwege positieve beleggingsrendementen wordt de BOM gehervardeerd tot maximaal de verkrijgingswaarde.		11.363	
In het Life science en Health fonds is een belegging (Acerta) met zeer positieve resultaten. Hierdoor zijn de fondskosten en de verliesvoorzieningen uit 2014 en 2015 gecompenseerd. En er is ook nog uitzicht op een daadwerkelijk rendement		760	
Doordat BioNovion met een zeer positief resultaat is verkocht, is er geen negatieve waarde meer van het Spin off fonds en kan de voorziening komen te vervallen. De kans is groot dat de provincie nagenoeg alle middelen uit het Spin-Off-fondsBrabant terug krijgt.		4.000	
Het programma POP2 is in 2015 volledig financieel afgewikkeld voor de totale looptijd van 2010-2014. De lagere vaststelling van de beschikkingen hebben geleid tot positieve afwikkelingsverschillen.		1.559	
Zowel voor de bijdrage aan Brab. Ontwikkelings Mij als voor Visit Brabant : Is er een begrotingssubsidie voor intensivering verstrekt in het kader van het bestuursakkoord (meerjarig), de volledige beschikking is ten laste van 2015 gekomen.		-2.182	
Beleggingsresultaat LS&H ivm Acerta			6.700
Vanwege lagere secretariatskosten Post Essent is ook de bijdrage voor deze kosten lager.			-300
04.02 Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie: voor de middelen uit het bestuursakkoord voor 2015 zijn (ultimo december) beschikkingen opgesteld die niet meer in de administratie verwerkt konden worden en pas begin 2016 zijn verwerkt. De bestuursakkoordmiddelen worden overgeheveld naar 2016.		1.957	
Lagere lasten ruimte voor bedrijvigheid: Betreft middelen bestuursakkoord 2015 voor campusontwikkeling (o.s. Cuijk) die in 2015 niet meer tot besteding zijn gekomen maar waarvan wordt voorgesteld deze over te hevelen naar 2016.		1.988	

Programma Economie		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	68.419	49.223	19.196
	Baten	4.432	22.918	18.486
PHP middelen Herstructurering bedrijventerrein: De middelen van het PHP worden voor € 1.0 mln. ingezet om een impuls aan West-Brabant te geven. Regio West Brabant zal samen met de provincie Noord-Brabant en de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij komen tot projecten op verouderde bedrijventerreinen in West-Brabant. De beoordeling van deze projecten vraagt meer tijd en voorgesteld wordt om €1,0 mln. over te hevelen naar 2016.			1.422	
Vanwege minder activiteiten zijn de uitvoeringskosten voor Breedbandloket / management en kennisontwikkeling lager uitgevallen dan geraamd.			1.013	
04.03	Co financiering OP Zuid: De aanvragen voor de call uit september / oktober 2015 zijn nog in een beoordelingsfase en nog niet beschikt. Co financiering Interreg: De aanvragen voor de call uit 2015 zijn nog in een beoordelingsfase en nog niet beschikt		8.979	
	Efro bijdragen OP Zuid: Efro bijdrage OPZuid is niet geraamd maar wordt budgettair neutraal in de jaarrekening verwerkt. Zie ook afwijking bij overschrijding baten.		-12.036	12.036
Overige per saldo			373	50
Totaal Programma Economie			19.196	18.486

Programma Mobiliteit		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	402.326	366.395	35.931
	Baten	285.014	273.345	-11.669
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
05.01	Vanaf 1 januari 2015 zijn de taken van het SRE ondergebracht bij de provincie. De boekhoudregels waarmee de provincie de lasten van subsidieverplichtingen opneemt in haar administratie verschilt van de wijze waarop het SRE haar verplichtingen administreert. Bij de doorlichting hebben we een inschatting gemaakt van de totale overgekomen lasten. In totaal is ca € 154 overgekomen, waarvan ca. 101 mln. als last resteert eind 2015. Dit is ca 1,6 mln hoger dan de provincie had ingeschat. De lasten blijven binnen de door het SRE overgemaakte totaal bedrag van € 154 mln. Deze kosten worden gedekt uit de BDU.		-1.637	
	Het programma Beter Benutten is in volle gang. De provincie voert een aantal projecten zelf uit, en een aantal projecten wordt door één van onze partners uitgevoerd. In sommige gevallen betekende dit dat een subsidie is verleend die direct als last is genomen en in één geval heeft de verwachte subsidieverlening in 2015 niet plaatsgevonden en wordt in 2016 alsnog verwerkt. In totaal leidde dit tot een onderschrijding van ca € 4,8 mln.		4.864	

Programma Mobiliteit		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	402.326	366.395	35.931
	Baten	285.014	273.345	-11.669
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
De daadwerkelijke kosten goederenvervoer zijn meegefallen. Het benodigd bedrag voor het Wilhelminakanaal wordt pas verwerkt nadat het vervolgonderzoek is uitgevoerd. Daarnaast heeft het Rijk besloten de laatste rekening voor het project Zuid- Willemsvaart niet in 2015 maar in 2016 in rekening te brengen (ca. 0,8 mln.). Daarnaast is de regeling Goederenvervoer pas eind 2015 opengesteld, waardoor het bedrag van ca. € 1 mln niet is benodigd.			3.327	
Het uitvoeringsprogramma Fiets in de Versnelling liep in 2015 af. Tot eind december konden gemeenten subsidies aanvragen voor de aanpak van fietspaden in ons provinciale utilitaire netwerk. De verwerking van deze subsidies heeft echter in 2016 plaatsgevonden, waardoor het budget van ca. 2,1 mln. benodigd is in 2016.			2.349	
De aanpak van de verlengde stationslaan in Breda is goedkoper uitgevallen.			2.262	
De verleende subsidies (64) in het kader van de regionale uitvoeringsprogramma's door gemeenten vallen goedkoper uit . Het gaat hierbij vaak om positieve aanbestedingsresultaten ten opzichte van de begrote uitgaven.			1.558	
Op de cofinancieringsregeling DVM Brabantstad en bijbehorend werkbudget is minder benodigd gebleken			1.531	
Voor de verplichtingen die volgen uit de Aldersafpraak en advies zijn minder middelen nodig geweest.			810	
De bijdrage die de regio betaald aan de aanpak van de Zuidwillemsvaart fase 2 wordt in 2016 verwacht. De bijbehorende doorberekening aan onze partners is daardoor € 800 mln. lager dan verwacht.				-800
De Uitgaven onder 05.01 worden voor een groot deel gefinancierd uit de BDU. Doordat deze kosten lager zijn dan verwacht, zijn de bijbehorende inkomsten lager dan verwacht.				-5.461
05.02	De start van het project P&R Maijweg in 's-Hertogenbosch vindt in 2016 plaats. Het voortraject kent enige vertraging als gevolg van een uitgebreid afstemmingstraject met de buurtbewoners. In 2016 zal de subsidie worden toegekend aan de gemeente van 3,7mln (2,7 mln. BDU en 1 mln.). Het restant van 0,5 mln. valt vrij naar de provinciale middelen.		4.212	
	Voordelige aanbestedingsresultaten voor de projecten P&R Ei van Drunen, HOV Parklaan Etten-Leur en de OV terminal Kennedylaan in Breda.		1.211	
	Lagere exploitatiekosten Openbaar Vervoer. Door de extreem lage diesel prijzen vallen de exploitatie uitgaven lager uit als gevolg van de LDI indexatie en door de lagere vaststellingen op diverse componenten van de oude concessie, een meevaller op de eindafrekening van de reiskosten MBO budget tot en met september 2015, minder reizigers in Regiotaxi en minder subsidieaanvragen voor kleinschalige mobiliteitsoplossingen.		3.545	
	Een niet besteed bedrag van € 750.000 wordt verklaard door de garantstelling van de provincie aan de gemeente Nuenen voor het HOV-2 project. Momenteel ligt er een verzoek om de garantstelling in te roepen..		750	

Programma Mobiliteit		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	402.326	366.395	35.931
	Baten	285.014	273.345	-11.669
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
Vanaf 1 januari 2015 zijn de verkeers- en vervoerstaken van het SRE ondergebracht bij de provincie. Bij de doorlichting hebben we een inschatting gemaakt van de totale overgekomen lasten. In totaal is ca € 154 overgekomen, waarvan ca. 1,5 mln mln. door het SRE aangegane verplichtingen op het gebied van OV zijn. Dit is ca € 1,9 mln lager dan de provincie had ingeschat..			2.190	
Belangrijkste oorzaak van de overschrijding komt voort uit de provinciale bijdrage aan de DRIS panelen op de OV terminal in Breda. Deze bijdrage aan infrastructureel project in het kader van onze OV-visie stond niet begroot, maar valt binnen de budgetruimte van OV.			-1.299	
Uitgaven Openbaar vervoer worden grotendeels gefinancierd uit de BDU. Doordat deze kosten lager zijn dan verwacht, zijn de bijbehorende inkomsten lager dan verwacht.				-6.536
Bijdragen en opbrengst OV concessie				-1.058
De eindafrekening van de bijdrage Transferiumbussen door de gemeente 's-Hertogenbosch van de periode 2007 t/m 13 december 2014 (de vorige concessieperiode) worden het eerste kwartaal van 2016 door de provincie verwerkt. Er was in 2015 rekening gehouden met deze afrekening.				
05.03	In 2015 is besloten de overdracht van wegen versneld te realiseren. Hierover is in oktober 2015 voorbereidend overleg gestart waarbij overeenstemming is bereikt over de overdrachtsvergoeding en het vervolgproces. Hierbij is door de vier gemeenten verzocht om aanvullend onderzoek. Dit onderzoek is pas in 2016 afgerond. We verwachten de overdrachten voor 1 april 2016 te realiseren. We stellen derhalve voor de middelen uit 2015 over te hevelen naar 2016		6.530	
	Voordelen majeure projecten o.a. N261, A4 en A58		3.674	
	De kosten voor de komleidingen zijn in totaliteit minder gebleken dan verwacht.		1.173	
	Onderhoudsimpuls ifra: Het aanpassen van de werkzaamheden voor het vervangen van bestaande verlichting naar LED verlichting(1mln.) is gedeeltelijk uitgevoerd in 2015. In 2015 zijn er wel afspraken gemaakt over de vervanging maar zijn gedeeltelijk uitgevoerd en worden in 2016 volledig afgerekend (675K). De overige 2 ton voor anti graffiti geldt dat de afspraak al zijn gemaakt maar dat vanwege weersomstandigheden de uitvoering hiervan naar het voorjaar 2016 is verschoven. Hiermee wordt voorgesteld de resterende middelen over te hevelen naar 2016.		876	
	Overschrijding lasten voor beheer en onderhoud van wegen		-1.960	
	Bij de afwikkeling van het project op de A4 zijn afspraken gemaakt over de voorgefinancierde bijdrage van Bergen op Zoom.			3.000
	In 2015 zijn er meer werkzaamheden voor derden uitgevoerd en in rekening gebracht dan is verwacht.			2.892
	Door een lagere uitputting van middelen uit de PPS A59 en BDU onder majeure projecten zijn de bijbehorende inkomstenposten ook lager dan verwacht.			-3.297

Programma Mobiliteit		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	402.326	366.395	35.931
	Baten	285.014	273.345	-11.669
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
Overige per saldo			-35	-409
Totaal Programma Mobiliteit			35.931	-11.669

Programma Cultuur en samenleving		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	65.429	61.014	4.416
	Baten	5.810	5.859	49
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
06.01	In 2015 zijn enkele subsidies voor instandhouding en restauratie van erfgoed lager vastgesteld dan oorspronkelijk beschikt. Daarnaast is bij de vaststelling in 2015 van de subsidie 2014 aan Noord-Brabants Museum een bestemmingsfonds vrijgevallen.		1.078	
	Het Borgstellingsfonds Erfgoed geraamd voor 2015 is in 2015 niet gevormd waardoor de lasten lager uitvallen		431	
	In 2015 is de subsidie aan Kunstbalie voor 2013 evenals de verdeelsubsidies 2009 t/m 2012 vastgesteld. Hierbij is gebleken dat de kosten lager zijn uitgevallen dan begroot.		527	
06.02	In 2015 is een aantal subsidies Jeugdzorg voor o.a. Innovatiefonds, subsidies Transformatie en Samen Investeren lager vastgesteld. De projectkosten zijn lager uitgevallen dan begroot.		757	
06.03	Voordelige afwikkelingsverschillen subsidies voor o.a. basisvoorzieningen kleine kernen, Zet en kleinschalige woonzorginitiatieven, daarnaast zijn enkele van de projectenleefbaarheid niet door gegaan in 2015 of konden ze gerealiseerd worden met een kleine provinciale bijdrage. Als gevolg hiervan zijn de uitgaven lager uitgevallen dan begroot.		902	
Overige per saldo			721	49
Totaal Programma Cultuur en samenleving			4.416	49

Programma Investeringsagenda		Begr.na wijz.	realisatie	verschil	
		Lasten	102.652	75.348	27.304
		Baten	14.507	38.436	23.929
			Verschil	Verschil	
			Lasten	Baten	
07.01	Uitgaven gedaan in het kader van elektrisch rijden zijn geactiveerd en hierdoor niet als exploitatie-uitgaven verantwoord maar als investeringsuitgaven.		777		
07.04	Minder projecten topsportaccomodaties en gehandicapten/breedtesport en minder topsportevenementen		1.700		
07.05	Subsidiebeschikking ad € 1,5 mln. i.h.k.v. Graduate School wordt/is in 2016 verstrekt, terwijl deze in 2015 was geraamd (ten laste van reserve Historisch erfgoed).		1.500		
07.06	De onderuitputting voor project N279 (totaalbudget €138 mln) betreft een veelheid van projectonderdelen waar ramingsverschillen zijn opgetreden. De onderuitputting bij project N69 (totaalbudget € 142 mln) betreft met name grondaankopen voor natuurcompensatie waarvan de afronding niet eind 2015, maar begin 2016 plaats zal vinden (en derhalve ook minder Rijksbijdrage benut). Daarnaast is door de lagere rentestand minder rente toegevoegd aan de eerder verkregen Rijksbijdrage. Voor de gebiedsopgave Zuidoost Brabant gaat het om een onderschrijding van voorbereidingskosten voor 2015 welke wel in 2016 zullen worden gemaakt.		4.164		-1.270
07.07	In het groenontwikkelfonds Brabant is €40 mln (van de €240 mln) gereserveerd voor inrichtingskosten/subsidie voor rijks-ehs. Bij de oprichting van de GOB BV is in beeld gebracht dat sprake is van lopende (Pre Gob) projecten m.b.t. inrichting rijks ehs voor bijna €13 mln die verrekend zijn met de opdracht en subsidie aan de GOB BV. Dit was nog niet administratief verwerkt in 2014 en daarom geraamd voor 2015. Eind 2015 is geconcludeerd dat de geraamde administratieve verwerking niet juist is. Dit levert een afwijking op t.o.v. de raming.		13.000		
	Overige lasten GOB		1.299		
07.08	Het innovatiefonds kent een belegging (Acerta) met zeer positieve resultaten. Hierdoor zijn de fondskosten en de verliesvoorzieningen uit 2014 en 2015 gecompenseerd. En er is ook nog uitzicht op een daadwerkelijk rendement.		4.799		
	Beleggingsresultaat innovatiefonds Brabant i.v.m. Acerta				25.721
	Overige per saldo		65		-522
Totaal Programma Investeringsagenda			27.304		23.929

Algemeen financieel beleid	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	25.253	18.986
	Baten	639.544	644.764
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
De lasten op het onderdeel financieringsfunctie ad € 18,7 mln betreffen hoofdzakelijk de afschrijving wegens betaalde agio op obligaties, de kosten van vermogensbeheer en de kosten van treasurybeleid. Het verschil t.o.v. de raming bedraagt € 0,95 mln en bestaat uit lagere rentekosten opgenomen kasgeld.		952	
Op basis van de halfjaarcijfers 2015 is de MRB-raming opgehoogd van € 247 mln naar € 253 mln. In 2015 zijn er geen wetwijzigingen geweest die een doorwerking hebben op de totale provinciale opcenten. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 255,4 miljoen			2.421
Het verschil van € 3,2 mln. t.o.v. de begroting ná wijziging wordt voor € 2,6 mln verklaard door de DU-uitkering voor de regeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren, die pas eind december definitief is toegekend via de decembercirculaire van het Rijk.			3.290
Dit verschil betreft naast het restant van de post onvoorzien ad € 1,3 mln, voornamelijk verschillen op kostenplaatsen ad € 2,5 mln omdat bij de begrotingswijzigingen niet steeds opnieuw de apparaatskostenverdeling naar de programma's heeft plaatsgehad en betreft daarnaast het geraamde restant begrotingsruimte ad € 1,8 mln.		5.316	
Het nadeel bij de baten ad € 551.000 betreft het restant van de taakstelling inverdieneffect inhuur- en inkoop.			-551
Overige			60
Totaal Algemeen financieel beleid		6.268	5.220

Reserves	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Stortingen	568.245	575.424
	Onttrekkingen	431.807	371.040
		Verschil	Verschil
		stortingen	onttrekkingen
De stortingen in de reserves komen € 7,2 mln hoger uit dan geraamd. De lagere stortring betreft hoofdzakelijk de hogere storting in de risicoreserve i.v.m. met de benodigde afdekking van risico's.		-7.179	
De onttrekkingen aan de reserves zijn € 60,8 mln lager dan geraamd in de begroting. Aan de reserves zijn provinciale uitgaafposten gekoppeld. Uitgaven op deze begrotingsposten worden gedekt uit de desbetreffende reserves. Voor zover het uitgaafniveau achterblijft bij de raming, blijft ook de onttrekking achter bij de in de begroting geraamde onttrekking. Een gedetailleerd overzicht van alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is opgenomen in de productenrealisatie.			-60.768

Reserves	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
Stortingen	568.245	575.424	-7.179
Onttrekkingen	431.807	371.040	-60.768
Totaal reserves		-7.179	-60.768
Totaal generaal		121.457	-35.353
Rekeningresultaat		86.104	

Een nader gedetailleerde toelichting is opgenomen in de toelichting op de productgroepen die de uitwerking vormt van de verschillende programma's.

Balans met toelichting

Grondslagen voor resultaatbepaling en waardering

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (**BBV**) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet waarin door provinciale staten op 3 oktober 2014 de uitgangspunten voor het financiële beleid en de regels voor het financieel beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld. De verordening is op 6 maart 2015 door PS bij eerste wijzigingsverordening aangepast.

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van baten en lasten van toepassing.

De jaarrekening geeft volgens de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten.

De jaarrekening en de toelichtingen geven getrouw, duidelijk en stelselmatig de baten en lasten van het begrotingsjaar, evenals het saldo ervan weer. De jaarrekening geeft tevens een getrouw, duidelijk en stelselmatig inzicht in de financiële positie aan het einde van het begrotingsjaar.

De begrotingscijfers bestaan uit de oorspronkelijke begroting en alle door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen betreffende het verslagjaar.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende onderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

De baten en lasten worden tenzij anders vermeld, toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:

- a. De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties ($p \times q$ subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje;
- b. De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld (1) een subsidie jeugdzorg toegekend in

2015, maar voor exploitatiejaar 2016, (2) een toekenning van een beschikking voor een project in 2015, maar in de beschikking wordt expliciet aangegeven dat het project uitgevoerd zal worden in 2017);

- c. Op basis van het subsidieproces de indruk bestaat dat de start van het project expliciet is gepland in een ander boekjaar (bijvoorbeeld het eind december nog toekennen van subsidies). Bij de start van een project kan hierbij ook gedacht worden aan voorbereidingswerkzaamheden, zoals opmaken van bestek, tekeningen e.d.
- d. Per balansdatum al een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering te opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.

Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividenden zijn verantwoord in het jaar waarin het besluit tot toekenning van het dividend door de algemene vergadering van de vennootschap is genomen.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen.

Uitgaven ten laste van bestemmingsreserves worden op de exploitatie verantwoord, uitgaven ten laste van voorzieningen worden direct ten laste van de desbetreffende balanspost gebracht. Toevoegingen aan en bijdragen van reserves worden verantwoord bij de resultaatsbestemming. De toevoeging aan en vrijval van voorzieningen wordt in de rekening van baten en lasten verantwoord.

Vaste activa

De vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs c.q. de vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

De obligaties worden gewaardeerd tegen nominale waarde omdat ze aangehouden worden tot einde looptijd. Wat bij aankoop meer (of minder) wordt betaald wordt als agio (of disagio) geactiveerd en afgeschreven over de looptijd van de betreffende obligaties.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investeringen in mindering gebracht.

Afschrijvingen geschieden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar.

Bijdragen aan investeringen van derden worden niet geactiveerd.

Op geactiveerde investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut kan extra worden afgeschreven.

Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld, wordt op het moment van buitengebruikstelling voor de resterende boekwaarde afgeschreven.

Tot en met 2014 was binnen de investeringen in materiële vaste activa voor het merendeel van de investeringen sprake van de lineaire afschrijvingsmethodiek. Voor enkele investeringen gold een afwijkende afschrijving op basis van annuïteiten. Omwille van de

eenvoud en de eenduidigheid is bij burap 2015/begroting 2016 besloten om voor alle investeringen de lineaire afschrijvingsmethode te hanteren. De met deze keuze samenhangende meerjarig financiële budgettaire neutrale effecten zijn in de begroting 2015 e.v. verwerkt.

Afschrijvingsbeleid

De materiële vaste activa met economisch nut en de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden afgeschreven rekening houdend met de actuele regelgeving en overeenkomstig de normen gangbaar in het maatschappelijk verkeer.

De materiële vaste activa met economisch nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 25 jaar : bedrijfsgebouwen
- b. 25 jaar : vervoermiddelen
- c. 15 jaar: machines apparaten en installaties;
- d. 15 jaar: meubilair.

Activa met economisch nut en een verkrijgingprijs van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 15 jaar wegen
- b. 15 jaar infra-projecten.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen.

Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht.

De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats.

Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, NV Delta Nutsbedrijf, NV Eindhoven Airport, BV TOM en CV TOM. De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Verstrekte leningen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Bijdragen aan investeringen van derden niet worden geactiveerd. Investeringsbijdragen van de provincie aan gemeenten en andere instellingen worden niet geactiveerd maar ineens ten laste van de exploitatie gebracht conform het besluit van PS bij Voorjaarsnota 2010.

Vlottende activa

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt, wordt een afwaardering naar de lagere marktwaarde verantwoord/wordt een voorziening voor het verwachte negatieve resultaat getroffen.

De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar (obligaties) worden gewaardeerd tegen nominale waarde of duurzaam lagere waarde. De nominale waarde van de beleggingsportefeuille wordt bepaald door de aflossingsbedragen van de obligaties zoals deze na afloop van betreffende looptijd van de effecten plaatsvinden.

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De voorziening wordt op peil gehouden door een jaarlijkse schatting van oninbaarheid.

De liquide middelen worden tegen nominale waarde opgenomen.

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Vaste passiva

De reserves zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Toevoegingen en onttrekkingen vinden plaats op basis van besluiten van Provinciale Staten en geschieden altijd in het kader van resultaatbestemming.

De voorzieningen zijn met uitzondering van de voorziening APPA en de risicovoorziening algemeen, gewaardeerd op het nominale bedrag van de daaraan ten grondslag liggende verplichtingen c.q. de voorziene verliezen.

De voorziening APPA en risicovoorziening algemeen zijn opgenomen tegen contante waarde.

De vaste schulden, schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer, worden gewaardeerd tegen de nominale waarde minus de aflossingen.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Borg- en Garantstellingen: Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is onder aan de balans (buiten de balanstelling) het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

		Balans 2015		bedragen x € 1.000	
Activa	per	per	Passiva	per	per
	31-12-15	31-12-14		31-12-15	31-12-14
Vaste activa			Vaste passiva		
<u>Immaterieel</u>			<u>Eigen vermogen</u>		
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	97.485	126.627	Algemene reserve	180.681	171.903
Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief			Reserve Essent	2.638.281	2.499.850
			Bestemmingsreserves	367.454	239.050
<u>Materieel</u>			Gerealiseerd resultaat	86.104	71.230
Investerings met economisch nut	80.037	72.632			
Investerings met maatschappelijk nut	337.110	315.474	<u>Voorzieningen</u>	47.386	53.082
			<u>Vaste schulden</u>		
<u>Financieel</u>			Obligatieleningen		
Kapitaalverstrekkingen aan:					
- deelnemingen	52.395	51.328	Onderhandse leningen van:		
- gemeenschappelijke regelingen			- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen		
- overige verbonden partijen			- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	36.559	42.671
Leningen aan:			- binnenlandse bedrijven		
- openbare lichamen	602.350	267.500	- openbare lichamen		
- deelnemingen	483.291	296.223	- overige binnenlandse sectoren		
- overige verbonden partijen	73.597	19.363	- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren		
- woningbouwcoöperaties					
- overige langlopende leningen	42.797	50.199			
Uitzettingen:			Door derden belegde gelden		
- Uitzettingen in schatkist met rentetypische looptijd >= 1 jaar	340.700	340.700	Waarborgsommen	3	21
- Uitzettingen in Ned. schuld papier met looptijd >= 1 jaar	813.603	816.625			
- Overige uitzettingen met rentetypische looptijd >= 1 jaar	967.814	1.224.975	Totaal vaste passiva	3.356.469	3.077.806
Overige financiële vaste activa	99.423	98.512			
Totaal vaste activa	3.990.601	3.680.157			
Vlottende activa			Vlottende passiva		
<u>Voorraden</u>			<u>Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <= 1 jaar</u>		
- grond- en hulpstoffen	90.818	87.250	- kasgeldleningen bij openb. lichamen		
- bouwgronden niet in exploitatie	8.085	9.716	- banksaldi		
- bouwgronden in exploitatie	74.539	76.988	- overige schulden	42.725	51.598
- gereed product en handelsgoederen	6.559	20.218			
<u>Uitzettingen met een rentetypische looptijd <= 1 jaar</u>			<u>Overlopende passiva</u>		
- vorderingen op openbare lichamen	74.258	61.793	- Van Europese en Nederlandse overheidslchamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met specifiek bestedingsdoel	449.131	443.400
- verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen	23.700	182.000	- Overige overlopende passiva	716.185	758.013
- overige verstrekte kasgeldleningen					
- rekening courant verhouding met het Rijk	120.200	26.929			
- rekening-courantverhoudingen met niet financiële instellingen	519	69			
- uitzettingen in schatkist met rentetypische looptijd < 1 jaar					
- uitzettingen in Nederlands schuld papier met rentetypische looptijd <1 jaar					
- overige vorderingen	7.541	4.278			
- overige uitzettingen					
<u>Liquide middelen</u>					
Kas- en banksaldi	280	137			
<u>Overlopende activa</u>	167.410	181.281			
Totaal vlottende activa	573.909	650.659	Totaal vlottende passiva	1.208.041	1.253.011
Totaal Activa	4.564.510	4.330.817	Totaal Passiva	4.564.510	4.330.817
			<i>borg- en garantstellingen</i>	102.873	293.504

Toelichting op de balans per 31 december 2015

Aansluiting met de balans per 31 december 2014

In de jaarrekening 2014 was op de balans per 31 december 2014 onder de "Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd >= 1 jaar" een bedrag opgenomen van € 2.041.600.000.

Dit bedrag is in de vergelijkende cijfers 2014 van de balans 2015 gesplitst in :

- Uitzettingen in Ned.schuldpapier met rentetypische looptijd >= 1 jaar ad € 816.624.613
- Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd >= 1 jaar ad € 1.224.975.148

ACTIVA

Vaste activa

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs c.q. de vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

	Bedragen in €	
	Boekwaarde per 31 dec 14	Boekwaarde per 31 dec 15
Betaalde agio obligaties	126.626.839	
Vermeerderingen		6.197.500
Desinvesteringen		17.277.902
Afschrijving in 2015		18.061.869
Boekwaarde per 31 dec 15		<u>97.484.568</u>

De opbrengst van de verkoop Essent is onder andere uitgezet in obligaties.

De obligaties worden gewaardeerd tegen nominale waarde omdat ze aangehouden worden tot einde looptijd. Wat bij aankoop meer (of minder) wordt betaald wordt als agio (of disagio) geactiveerd en afgeschreven over de looptijd van de betreffende

obligaties.

Materiële vaste activa

De Materiële vaste activa worden onderscheiden in:

- Materiële vaste activa: investeringen met economisch nut
 - Materiële vaste activa: investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut
- De materiële vaste activa met economisch nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investeringen in mindering gebracht.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs.

Overeenkomstig door PS vastgesteld beleid kan op nieuwe investeringen in de wegensector extra worden afgeschreven.

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt:

	Bedragen in €				
	Boekwaarde per 31 dec 14	Investering in 2015	Afschrijving in 2015	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 15
<i><u>Economisch nut</u></i>					
Bedrijfsgebouwen	69.482.779	11.914.553	4.703.002	0	76.694.330
Vervoermiddelen	0	0	0	0	0
Machines, apparaten en installaties	2.776.112	625.737	325.077	0	3.076.772
Overige materiële vaste activa	372.612	0	106.839	0	265.773
	<u>72.631.503</u>	<u>12.540.290</u>	<u>5.134.918</u>	<u>0</u>	<u>80.036.875</u>
<i><u>Maatschappelijk nut</u></i>					
Gronden en terreinen	31.110.289	2.269.644	4.135.122	0	29.244.811
Grond, weg en waterbouwkundige werken	284.364.185	56.012.593	32.511.241	0	307.865.537
	<u>315.474.474</u>	<u>58.282.237</u>	<u>36.646.364</u>	<u>0</u>	<u>337.110.348</u>
Totaal	<u>388.105.977</u>	<u>70.822.527</u>	<u>41.781.282</u>	<u>0</u>	<u>417.147.223</u>

De specificatie van de investeringen 2015 is als volgt:

<u>Investerings en desinvesteringen 2015 met economisch nut</u>	€
<i>Bedrijfsgebouwen</i>	
Provinciehuis	11.864.812
Renovatie Noordbrabants Museum	26.619
Steunpunten	23.122
<i>Machines apparaten en installaties</i>	
Materieel provinciale wegen	31.400
Laadinfrastructuur	594.337
Totaal investeringen met economisch nut	12.540.290
<u>Investerings 2015 in de openbare ruimte met maatschappelijk nut</u>	€
<i>Gronden en terreinen</i>	
Grondverwerving	2.269.644
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
Dynamisch verkeersmanagement	3.375
Vorbereiding projecten	3.140.784
Verbeteren en bouwen	2.874.529
Infraprojecten in voorbereiding	1.278.000
Vervangingsinvesteringen	8.544.600
N261	35.600.065
Risicoreservering infra-projecten	91.247
Komomleidingen	4.479.993
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	58.282.237
Tot. investeringen in materiële vaste activa	70.822.527

Voor een gedetailleerd overzicht van deze investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut wordt verwezen naar de bijlage 2.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Het verloop van de kapitaalverstrekking aan deelnemingen is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde per 31 dec 14	Toename in 2015	Verminderings in 2015	Bedragen in € Boekwaarde per 31 dec 15
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	53.578.460	9.434.793	618.525	62.394.728
Voorziening deelnemingen	-2.250.000			-10.000.000
	51.328.460			52.394.728

De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, NV Delta Nutsbedrijf, NV Eindhoven Airport, BV TOM en CV TOM. De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd. Een gedetailleerd overzicht van de deelnemingen is opgenomen in bijlage 3a.

De toename van de kapitaalverstrekking in 2015 heeft voor € 3,4 mln betrekking op aandelenkapitaal Ruimte voor ruimte en voor € 6 mln op de BOM holding BV. Vanwege positieve beleggingsrendementen is de risicovoorziening BOM bijgesteld. Op de kapitaalverstrekking aan deelnemingen is een voorziening van € 10.000.000 in mindering gebracht.

Begin 2015 is gestart met een herstructurering van Pivot Park / OLSV Vastgoed. Op basis van de huidige situatie is er in de jaarrekening 2015 een voorziening getroffen voor het gestorte kapitaal in OSLP Vastgoed en de lening aan Pivot Park. De omvang van de voorziening is echter in belangrijke mate afhankelijk van politieke besluitvorming. Er zijn nog veel verschillende varianten en scenario's mogelijk met diverse financiële consequenties. De besluitvorming wordt in het derde kwartaal van 2016 voorzien. Aangezien de uitkomst onzeker is, kan de omvang van de voorziening mogelijk nog wijzigen als gevolg van besluitvorming in 2016.

Leningen aan decentrale overheden

Het betreft leningen aan gemeenten en waterschappen in andere provincies, waar de provincie Noord-Brabant geen toezicht op houdt.

Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Boekwaarde per 31 dec 14	Verstrekt in 2015	aflossing in 2015	oninbaar	Bedragen in € Boekwaarde per 31 dec 15
Leningen aan decentrale overheden	267.500.000	337.100.000	2.250.000		602.350.000
	267.500.000	337.100.000	2.250.000	0	602.350.000

Leningen aan deelnemingen

Het verloop van de leningen aan deelnemingen is als volgt weer te geven:

	Bedragen in €			
	Boekwaarde per 31 dec 14	Verstrekt in 2015	Aflossing in 2015	Boekwaarde per 31 dec 15
Leningen aan deelnemingen	307.072.399	209.080.489	16.640.000	499.512.887
Voorziening *	-10.849.782			-16.221.764
	296.222.617	209.080.489	16.640.000	483.291.123

*Op de leningen deelnemingen is ultimo 2015 een bedrag van € 16.221.764 in mindering gebracht omdat wordt ingeschat dat dit bedrag niet meer zal worden terugontvangen.

Gedurende 2014 en 2015 heeft de provincie Noord-Brabant, samen met andere provincies en gemeenten, overleg gevoerd met de NWB Bank en met de BNG Bank over deelname in en de voorwaarden van hybride leningen die deze banken voornemens waren te emitteren. De NWB Bank en de BNG Bank moesten daartoe overgaan vanwege aanscherping van de vermogensseisen voor banken door de toezichthouder Europese Centrale Bank. De provincie is aandeelhouder van zowel de BNG Bank als de NWB Bank.

Op 6 maart 2015 zijn Provinciale Staten akkoord gegaan met deelname aan de emissie van een perpetuele lening van de NWB Bank ter versterking van het risicodragend vermogen van deze bank. Op 16 oktober 2015 zijn Provinciale Staten akkoord gegaan met deelname aan de emissie van een perpetuele lening aan de BNG Bank met eenzelfde doel. Als bankier en financier zijn de BNG Bank en NWB Bank belangrijk voor veel decentrale overheden en andere partijen in de publieke sector in Brabant.

Op 24 april 2015 heeft de Commissaris van de Koning de overeenkomst getekend waardoor de provincie Noord-Brabant voor nominaal € 50.000.000 deelneemt aan de lening van de NWB Bank. De storting was op 1 september 2015.

Op 20 oktober 2015 is namens de provincie de overeenkomst getekend waardoor de provincie voor nominaal € 100.000.000,- deelneemt aan de lening van de BNG Bank. De storting was op 16 november 2015.

Beide leningen hebben een relatief hoge rente.

De belangrijkste risico's van deze hybride leningen zijn de eeuwigdurende looptijd, de achterstelling ten opzichte van andere leningen, de verplichting dat de beide banken op de hoofdsom naar rato zullen afschrijven als de kern-kapitaal ratio onder de 5,125% solvabiliteit zakt (79,8% voor de NWB Bank en 25,3% voor de BNG Bank ultimo 2015),

een kans op afschrijving op last van de toezichthouder met overeenkomstig lagere rentebetalingen tot gevolg.

De NWB Bank heeft als leningnemer het recht om de lening op de eerste renteherzieningsdatum na 10 jaar af te lossen tegen nominale waarde. Tot dat moment is sprake van een niet-beursgenoteerde onderhandse lening met een beperkte verhandelbaarheid die tegen nominale waarde wordt gewaardeerd op onze balans. BNG Bank heeft als leningnemer het recht om de lening op de eerste renteherzieningsdatum na 5,5 jaar af te lossen tegen de nominale waarde. Als alternatief hebben de leninggevers alsdan de mogelijkheid om een beursnotering voor de lening aan te vragen. Tot dat moment is ook bij deze lening sprake van een niet-beursgenoteerde onderhandse lening met een beperkte verhandelbaarheid die tegen nominale waarde wordt gewaardeerd op onze balans.

Leningen aan overige verbonden partijen

Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Bedragen in €			
	Boekwaarde per 31 dec 14	Verstrekt in 2015	Aflossing in 2015	Boekwaarde per 31 dec 15
Leningen aan overige verbonden partijen	24.032.000	52.344.340	0	76.376.340
Voorziening *	-4.669.306			-2.779.060
	19.362.694	52.344.340	0	73.597.280

*Op deze leningen is ultimo 2015 een bedrag van € 2.779.060 in mindering gebracht omdat wordt ingeschat dat dit deel niet meer zal worden terugontvangen.

Overige langlopende leningen

Het verloop van de overige langlopende geldleningen is als volgt:

	Bedragen in €				
	Boekwaarde per 31 dec 14	Verstrekt in 2015	aflossing in 2015	oninbaar	Boekwaarde per 31 dec 15
Overige langlopende leningen	60.926.608	5.734.989	13.836.900	0	52.824.697
Voorziening overige leningen*	-10.727.889				-10.027.440
	50.198.719	5.734.989	13.836.900	0	42.797.257

*Op deze leningen is ultimo 2015 een bedrag van € 10.027.440 in mindering gebracht omdat wordt ingeschat dat dit deel niet meer zal worden terugontvangen.

Een specificatie van de verstrekte geldleningen aan decentrale overheden, deelnemingen, overige verbonden partijen en overige instellingen is opgenomen in bijlage 3b.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd van langer of gelijk aan 1 jaar.

Uitzettingen in de Rijks schatkist met een rentetypische looptijd ≥ 1 jaar

In 2013 heeft de provincie in het kader van partieel schatkistbankieren € 340.700.000 uitgezet bij de het ministerie van Financiën met looptijden tussen 11 en 16 jaar volgens onderstaande tabel. Deze uitzettingen zijn in 2015 niet gewijzigd

Bedrag	Looptijd	Rente
€ 100,0 miljoen	11 jaar	2,15%
€ 25,0 miljoen	12 jaar	2,22%
€ 21,0 miljoen	13 jaar	2,28%
€ 21,2 miljoen	14 jaar	2,34%
€ 54,0 miljoen	15 jaar	2,60%
€ 119,5 miljoen	16 jaar	2,63%
€ 340,7 miljoen		

Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd ≥ 1 jaar

De specificatie is als volgt:

Uitzettingen met looptijd > 1 jr	Bedragen in €
a Uitzettingen uit verkoop Essent	1.742.236.028
b Oikocredit/zerobond	2.500.215
c Beschikbaarheid PPS A59	33.992.541
d De Havenmeester Tilburg	2.102.156
e. Woningbouwstichting De Hoven	585.311
	<u>1.781.416.251</u>

Het grootste deel van de uitzettingen met een looptijd groter of gelijk aan 1 jaar betreft uitzettingen uit de verkoopopbrengst van Essent.

Het gaat hierbij om obligaties die bij aankoop voldoen aan de volgende criteria:

- 1 gerenommeerde financiële instellingen binnen de EER (Europese Economische Ruimte) met minimaal een AAA-rating;
- 2 Europese overheden binnen de EER (staatspapier) met minimaal een AAA-rating;
- 3 financiële instellingen binnen het EURO gebied waarvoor overheden binnen de EER

een staatsgarantie hebben afgegeven waardoor de rating minimaal AAA bedraagt;

- 4 leningen met extra zekerheid (covered bonds) met minimaal een AAA-rating van financiële instellingen binnen landen in de EER met minimaal een AAA-rating;
- 5 alle stukken genoteerd in euro.

De verdeling van de obligaties over de landen en financiële instellingen is :

	Totaal	percentage
Oostenrijk *)	274.380.000	15,75%
Frankrijk *)	419.156.028	24,06%
Nederland	382.200.000	21,94%
Rabobank *)	182.950.000	10,50%
Kredit für Wiederaufbau	126.000.000	7,23%
Bank Nederlandse Gemeenten	114.290.000	6,56%
Finland	79.650.000	4,57%
Nederlandse Waterschapsbank	77.910.000	4,47%
ABN-AMRO	43.000.000	2,47%
Duitsland	19.150.000	1,10%
ING	11.500.000	0,66%
DNB-Bolig	12.050.000	0,69%
Nationwide	0	0,00%
	<u>1.742.236.028</u>	<u>100,00%</u>

*) In 2015 voldoen deze uitzettingen formeel niet meer aan de AAA-rating, maar op advies van de Treasury Committee is besloten om de beleggingen aan te houden, mede gelet op het lage risico en het redelijke rendement.

Het totaal van deze uitzettingen is verdeeld over twee portefeuilles, te weten: de immunisatieportefeuille met een nominale waarde van € 1.338.735.986 (ultimo 2014: € 1.556.885.986) en de investeringsagendaportefeuille met een nominale waarde van € 403.500.042 (was eind 2014: € 439.400.042.).

Het gemiddelde rendement van de obligatieportefeuilles bedroeg in 2015 voor de immunisatieportefeuille: 3,19% (2014: 3,53%) en voor de investeringsagendaportefeuille: 2,91% (2014: 2,62%).

b Oikocredit

Verder bestaan de uitzettingen nog uit de participatie oikocredit ad € 435.000 en de bijbehorende Zerobond ad € 2.065.215. Deze uitzetting zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en samen vormen ze het nominaal bedrag van de zerobond.

c Beschikbaarheid A59

Voor de beschikbaarheid van de A-59 heeft de provincie € 33.992.541 als financieel vast actief op de balans opgenomen.

d/e Participaties

Daarnaast heeft de provincie nog € 2.102.156 uitgezet bij het project participatie De havenmeester Tilburg en € 585.311 bij het project Woningstichting De Hoven.

Overige financiële vaste activa

Sloopvergoedingen	31-dec-14	31-dec-15
Sloopvergoedingen		
Sloopvergoedingen beëindiging veehouderijen	72.209.698	70.554.698
Sloopvergoedingen intensieve veehouderij	0	0
Vorderingen Ruimte voor Ruimte	26.302.658	28.867.961
totaal Sloopvergoedingen	98.512.357	99.422.660

De sloopvergoedingen en de daarbij behorende rente tot een brutobedrag van € 100,7 miljoen in het kader van de Regeling Beëindiging Veehouderijen tweede tranche worden tot de vorderingen gerekend. Op dit bedrag wordt het saldo van de Rbv eerste tranche (ultimo 2013: € 1,9 miljoen.) in mindering gebracht. Daarnaast is het uitgekeerde winstsaldo van Ruimte voor Ruimte (€ 2,0 miljoen) t/m 2014 verrekenend. Uiteraard is het bedrag dat is doorberekend aan Ruimte voor Ruimte en derden (inclusief rente: € 30,5 miljoen) i.v.m. kavelontwikkeling en - verkoop, minus nog aan gemeenten af te dragen ontvangsten uit kavelontwikkeling (€ 4,2 miljoen) in mindering gebracht, zodat per saldo € 70,6 miljoen resteert.

Daarnaast is besloten dat in het kader van de Ruimte voor Ruimte regeling verbreed via de Vervolgsamenwerkingsovereenkomst (SOK2) 600 kavels zullen worden ontwikkeld om de kosten terug te verdienen voor:

	31-dec-14	31-dec-15
<u>Sloopvergoedingen</u>		
Sanering voormalige MOB-complexen ¹ (max. €22,5 mln.)	11.180.413	12.080.716
Sloop SOBB ² (max. € 9,0 mln.)	4.512.591	4.512.591
Sanering glastuinbouwbedrijven (max. €13,0 mln.)	10.609.655	10.609.655
Verplaatsing en sloopkosten Kuipers Kip	0	1.665.000
Totaal Sloopvergoedingen	26.302.658	28.867.961

¹ MOB = Militair mobilisatie complex

² SOBB = Sloop overtollige bebouwing buitengebied

³ VIV = Verplaatsing intensieve veehouderij

Het risico van het mogelijk niet terugverdienen van de sloopvergoedingen als volgt te formuleren:

Nadat eind 2014 de provincie de aandelen van Grontmij en NIBC heeft overgenomen in de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte is ultimo 2015 ook BG Gebiedsontwikkeling uitgekocht. De provincie is nu 100% aandeelhouder van Ruimte voor Ruimte Beheer BV en is een nieuwe businesscase voor de jaren 2016 t/m 2031 opgesteld. Aan de hand van de nieuwe businesscase is ook een risicoanalyse uitgevoerd.

Voor het dekken van de daarbij behorende risico's is in de risicoreserve een bedrag van € 5 miljoen beschikbaar.

Bij de risicoanalyse uit 2015 zijn verschillende scenario's doorgerekend, waarbij ervan is uitgegaan dat extra kavels moeten worden ontwikkeld en de afzet van kavels de komende jaren op een structureel lager niveau liggen van rond de 100 kavels/titels. Hierdoor bedraagt de terugverdientijd langer dan gepland. Vanwege de complexiteit zijn al deze scenario's met de nodige onzekerheid omgeven.

Het bedrag ad € 99,4 miljoen voor sloopvergoedingen zoals opgenomen op de balans per 31-12-2015 is daarmee de best mogelijke schatting.

Voor een gedetailleerd overzicht van het verloop van de financiële vaste activa wordt verwezen naar de bijlagen 3a, 3b en 3c.

Vlottende activa**Voorraden**

De voorraden zijn als volgt te specificeren:

Voorraden	31-dec-14	31-dec-15
Grond en hulpstoffen	87.249.843	90.817.887
Voorraden: Niet in exploitatie bouwgronden	9.715.816	8.085.257
Onderhanden werk (incl. bouwgronden in exploitatie)	76.988.052	74.538.960
Voorraden handelsgoederen	20.217.686	6.559.235
Totaal Voorraden	194.171.397	180.001.339

*Op de waarde van de bouwgronden in exploitatie is ultimo 2015 een voorziening van € 4.960.519 in mindering gebracht.

De voorraden gronden betreffen verworven grond in het kader van provinciale projecten (€ 91 miljoen), voorfinanciering (€ 87 miljoen) van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en voor realisatie EHS (€ 0 miljoen). Eind 2014 is besloten om op de voor de realisatie EHS bestemde gronden de daartoe ontvangen rijksbijdrage - welke eenduidig is gekoppeld aan de betreffende grond - in mindering te brengen op de betreffende voorraadwaardering. Dat heeft geleid tot een verlaging op de balans van de voorraad en afname van de post overige overlopende passiva met € 56 miljoen.

De NIEEG voorraden van groundbank de Kempen, de Pielis en de VIV zijn gewaardeerd tegen de agrarische waarde op de balans.

Onder de voorraden handelsgoederen staan woningen (€ 6,6 miljoen) die de provincie in het kader van de regeling Stimulering Woningbouw (opkoopgarantieregeling) tijdelijk in haar bezit heeft.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd van korter dan één jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De voorziening wordt op peil gehouden door een jaarlijkse schatting van oninbaarheid.

Vorderingen op openbare lichamen

De vorderingen op openbare lichamen onderscheiden zich in:

Vorderingen op openbare lichamen	31-dec-14	31-dec-15
BTW	59.509.933	47.571.678

Vorderingen op openbare lichamen	31-dec-14	31-dec-15
Debiteuren openbare lichamen	2.283.013	26.686.089
Totaal vorderingen openbare lichamen	61.792.945	74.257.767

De te vorderen BTW betreft onder meer terug te vorderen BTW inzake het BTW Compensatie Fonds (4e kwartaal).

Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen	31-dec-14	31-dec-15
Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen	182.000.000	23.700.000
Totaal verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen	182.000.000	23.700.000

Rekening Courant verhouding met het Rijk	31-dec-14	31-dec-15
Rekening Courant verhouding met het Rijk	26.929.185	120.200.059
Totaal Rekening Courant verhouding met het Rijk	26.929.185	120.200.059

Rekening Courant verhoudingen niet-financiële instellingen	31-dec-14	31-dec-15
R/C verhoudingen niet-financiële instellingen	69.279	519.377
Totaal Rekening Courant verhouding met het Rijk	69.279	519.377

Overige vorderingen	31-dec-14	31-dec-15
Debiteuren algemeen	4.278.374	7.540.774
Totaal overige vorderingen	4.278.374	7.540.774

Getroffen en inbegrepen in dit saldo is een voorziening voor oninbaarheid van debiteuren van € 625.569.

Liquide middelen

Een nadere uitsplitsing van de liquide middelen is mogelijk door onderscheid te maken tussen liquide middelen van de provincie Noord-Brabant en liquide middelen die de provincie beheert namens samenwerkingsverbanden. De uitsplitsing geeft het volgende beeld:

Liquide middelen	31-dec-14	31-dec-15
Kas / Bank PNB	137.072	279.529
Liquide middelen RMB	199	142
Totaal liquide middelen	137.271	279.671

De kas en banksaldi worden tegen nominale waarde op de balans opgenomen.

Overlopende activa

De overlopende activa zijn onder te verdelen naar:

- Vooruitbetaalde bedragen
- Nog te ontvangen bedragen
- Overige overlopende activa

Overlopende activa	31-dec-14	31-dec-15
Vooruitbetaalde bedragen		
Bij voorschot betaalde salarissen/bedragen	78.235	9.833
Uitbetaalde voorschotten DLG	5.866.253	0
Vooruitbetaald aan Stimulus	0	0

Overlopende activa	31-dec-14	31-dec-15
Vooruitbetaalde bedragen	724.662	2.655.548
Subtotaal vooruitbetaalde bedragen	6.669.150	2.665.381

Nog te ontvangen bedragen		
Nog te ontvangen bedragen Stimulus	49.938.526	49.927.232
Nog te ontvangen rente Stimulus	10.055	0
Nog te ontvangen rente PNB	8.895.672	12.961.414
Nog te ontvangen RMB Brabantstad	0	0
Nog te ontvangen rente Obligaties	62.571.223	55.736.744
N.t.o.v. rente deposito Regionaal Mobiliteitsfonds	0	0
Overige toekomstige vorderingen	9.878.731	10.485.526
Nog te ontvangen bedragen	42.821.521	35.098.155
Subtotaal nog te ontvangen bedragen	174.115.728	164.209.071
Overige overlopende activa	495.863	535.087
Totaal overlopende activa	181.280.741	167.409.539

Vooruitbetaalde bedragen

Een eventuele fluctuatie van vooruitbetaalde bedragen is veelal het gevolg van het incidentele karakter van projecten en aankopen waarbij moment van facturatie en prestatie niet in hetzelfde tijdvak/jaarrekeningjaar liggen.

PASSIVA**Vaste passiva**Eigen vermogen

Tot het eigen vermogen worden gerekend de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het saldo van de jaarrekening.

Het verloop van het eigen vermogen in 2015 is als volgt:

	Saldo per 31 dec 14	Toevoeging in 2015	Onttrekking in 2015	Bedragen in € Saldo per per 31 dec 2015
Algemene reserve	171.902.625	78.155.762	140.606.777	180.681.388
Saldo jaarrekening 2014	71.229.778			
Reserve Essent	2.499.849.537	248.442.248	110.011.031	2.638.280.754
Bestemmingsreserves	239.050.310	258.639.746	130.235.716	367.454.339
Saldo jaarrekening 2015				86.104.224
	2.982.032.249	585.237.756	380.853.524	3.272.520.704

Over de bestemming van het batig saldo van de jaarrekening 2015 ad € 86,1 miljoen besluiten PS bij het statenvoorstel tot vaststelling van de jaarstukken 2015.

Algemene reserve

De algemene reserve is opgedeeld in een aantal compartimenten, waarvan het verloop hieronder is weergegeven:

	Saldo per 31 dec 14	Toevoeging in 2015	Onttrekking in 2015	Bedragen in € Saldo per per 31 dec 2015
Algemene Reserve				
- overheveling	-16.110.296	5.164.843	75.000.000	-85.945.453
- doorgeschoven ruimte	124.738.583	0	14.229.788	110.508.795
- voorfinanciering	-26.932.519	5.614.514	3.692.946	-25.010.951
- Regionale structuurversterk	-9.753.095	0	-457.766	-9.295.329
- Risicoreserve	136.172.977	19.167.411	19.360.577	135.979.811
- BA middelen 2011-2014	21.933.006	21.531.994	14.465.000	29.000.000
- BA middelen 2015-2019		26.677.000	13.472.200	13.204.800
- Chemiepack	13.083.747	0	844.032	12.239.715
	243.132.403	78.155.762	140.606.777	180.681.388

Het saldo van de jaarrekening 2014 is na de vaststelling van de jaarstukken 2014 door

PS toegevoegd aan de algemene reserve. Het saldo van de algemene reserve per 31 dec 2014 ad € 243.132.403 betreft de som van de in de jaarrekening 2014 gepresenteerde waarde van de algemene reserve per 31 december 2014 ad € 171.902.625 en het rekeningresultaat 2014 ad € 71.229.778.

Component overhevelingen

De algemene reserve fungeert als "tijdelijke stalling" voor het conform besluitvorming overhevelen van middelen tussen de verschillende jaren.

Onderdeel doorgeschoven ruimte

Op basis van eerdere besluitvorming bij de financiële nota's in 2014 en voorgaande jaren is de extra begrotingsruimte tijdelijk in de algemene reserve gestald om die in de komende jaren weer in de begroting te kunnen inzetten.

Component voorfinanciering

De component voorfinanciering van de algemene reserve omvat de middelen van activiteiten op de meerjarenbegroting die in de tijd naar voren zijn gehaald. Met het naar voren halen in de tijd ontstaat in een later jaar ruimte op de begroting. Deze ruimte wordt gebruikt om de tijdelijke voorfinanciering via de Algemene Reserve te compenseren. De mutaties in de reserve betreffen de voorgefinancierde middelen voor de omgevingsdiensten en de verplaatsing intensieve veehouderij.

Component regionale structuurversterking

Bij de behandeling van de begroting 2009 en Najaarsbrief 2008 hebben PS besloten tot de instelling van de component regionale structuurversterking. Dit onderdeel is bedoeld voor de cofinanciering van bovenlokale projecten die bijdragen aan de provinciale beleidsdoelen over de volle breedte van onze begroting en die anders niet of pas veel later gerealiseerd zouden kunnen worden. Hieronder vallen onder meer de uitwerking van de intentieovereenkomst Samen investeren in West-Brabant en de 2e tranche van de samenwerking met de B5. Vooralsnog is de reserve regionale structuurversterking als component van de algemene reserve ondergebracht in verband met het risico van overprogrammering dat bij de tranches van samen investeren wordt toegepast. De onttrekking ad € 260.000 betreft de gerealiseerde projecten + de onherroepelijke verplichtingen voor Samen Investeren en samenwerking met de B5.

Component risicoreserve

Bij de Voorjaarsnota 2004 is door Provinciale Staten de risicoreserve ingesteld om de beleidsrisico's (de risico's die uitdrukkelijk zijn aanvaard als consequenties van bepaald functioneel beleid en die in de toekomst kunnen leiden tot extra budgettair beslag) af te dekken. Een nadere toelichting op de risico's die via de risicoreserve worden afgedekt is opgenomen in paragraaf 4 weerstandsvermogen en risicobeheersing in de jaarstukken.

Component Bestuursakkoordmiddelen

Bij de behandeling van de Najaarsbrief 2014/begroting 2015 (PS 63/14) is besloten het restant van de stelpost bestuursakkoord te storten in de nieuwe component Bestuursakkoord middelen 2011-2015.

Component Chemiepack

Met het rijk is overeengekomen de kosten van sanering Chemie-pack via een 50/50 verhouding. Voor het aandeel van de provincie is een aparte reserve gevormd.

Reserve Essent

In deze reserve die is gevormd uit de opbrengst van de verkoop aandelen Essent is in vier componenten opgedeeld.

Component Immunisatieportefeuille

Deze component heeft tot doel om een zeker rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vast rendement, ter compensatie van de wegvallende dividendstromen van Essent. (zie ook de paragraaf Treasury).

Bedragen in €		
Reserve Essent component	Saldo	Saldo
immunisatieportefeuille	per 31 dec 14	per 31 dec 15
Nominale waarde	1.556.885.986	1.338.735.986
Agio / disagio	217.831.510	217.831.510
Afschrijving van agio / disagio	-/- 104.517.130	-/- 135.535.325
<i>Boekwaarde beleggingen</i>	<i>1.670.200.366</i>	<i>1.421.032.171</i>
Bruglening Enexis	262.039.526	262.036.264
Langlopend via deposito's schatkist *)	303.800.469	115.241.874
Langlopende leningen aan decentrale		

Bedragen in €		
Reserve Essent component	Saldo	Saldo
immunisatieportefeuille	per 31 dec 14	per 31 dec 15
overheden	267.500.000	602.986.472
Leningen in het kader van publieke taak		150.000.000
Gefinancierd uit overtollige middelen	-/- 208.909.583	-/-208.909.583
Correcties:		
Nog te storten via het rekeningresultaat	-/- 32.797.840	
Reeds belegd voor 2015	-/- 10.120.145	
Stand van de reserve	2.251.712.793	2.342.387.198

*) In totaal is € 340.700.000 uitgezet in langlopende deposito's bij de schatkist. Hiervan heeft € 36.899.531 betrekking op de dividend- en rentereserve en € 188.558.995 op de investeringsagendareserve

Component Investeringsagenda

Deze component staat ten dienste van de investeringsstrategie van de Agenda van Brabant en moet op de juiste momenten de middelen genereren voor de uitvoering van de geplande investeringen (zie ook paragraaf Treasury).

Bedragen in €		
Reserve Essent component	Saldo	Saldo
investeringsagenda	per 31 dec 14	per 31 dec 15
Nominale waarde	439.400.042	403.500.042
Agio / disagio	29.437.705	29.437.705
Afschrijving van agio / disagio	-/- 16.124.714	-/- 18.885.794
<i>Boekwaarde beleggingen</i>	<i>452.713.033</i>	<i>414.051.953</i>
Belegd in deposito's	127.442.979	188.558.995
Via rekening courant		21.414.134
Stand van de reserve	580.156.012	624.025.082

Component dividend en rentereserve

Deze component heeft tot doel om de reële waarde van de immunisatieportefeuille op peil te kunnen houden en éénmalige tegenvallers op te kunnen vangen.

Component Balansverkorting

Provinciale Staten hebben bij de Voorjaarsnota 2010 besloten tot afwaardering van de geactiveerde investeringsbijdragen aan derden (waar geen provinciaal bezit tegenover staat, zie ook Voorjaarsnota 2010 blz 25/26). Hiervoor is een deel van de opbrengst verkoop Essent aangewend.

Een gedetailleerd overzicht van het verloop van de algemene reserve en de bestemmingsreserves van de provincie is opgenomen in de bijlage 4.

Rekeningresultaat

De jaarrekening 2015 sluit met een batig saldo van € 86,1 miljoen na verwerking van de hierboven (in de tabel van het eigen vermogen) vermelde stortingen en onttrekkingen.

De jaarrekening 2014 sloot met een batig saldo van € 71,2 miljoen, dat conform de bestendige gedragslijn is toegevoegd aan de algemene reserve.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn met uitzondering van de voorziening APPA en de risicovoorziening algemeen, gewaardeerd op het nominale bedrag van de daaraan ten grondslag liggende verplichtingen c.q. de voorziene verliezen.

De voorziening APPA en risicovoorziening algemeen zijn opgenomen tegen contante waarde.

Van de voorzieningen is het verloop als volgt weer te geven.

	Saldo per 31 dec 14	Toevoeging in 2015	Vrijval	Onttrekking in 2015	Bedragen in € Saldo per per 31 dec 2015
Voorzieningen voor verplichtingen en risico's	38.458.840	-4.592.122	350.000	3.900.000	29.616.718
Voorzieningen ter egalisering van kosten	1.806.678	2.907.195	0	1.853.917	2.859.956
Voorziening m.b.t. middelen van derden waarvan bestemming gebonden is	12.816.218	7.068.576	979.291	3.996.074	14.909.428
	53.081.736	5.383.649	1.329.291	9.749.991	47.386.102

De negatieve toevoeging bij de voorzieningen voor verplichtingen en risico's houdt verband met de omzetting van een garantie aan de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) naar een lening aan de TOM. De voorziening voor de lening is rechtstreeks op de balanswaarde van deze verstrekte lening in mindering gebracht.

De uitgaven in verband met verplichtingen en voorziene verliezen zijn rechtstreeks ten laste van de voorzieningen gebracht.

De onttrekkingen 2015 hebben tot een bedrag van € 1.329.291 betrekking op vrijval.

De overige onttrekkingen tot een bedrag van € 9.749.991 betreft de aanwending van de voorzieningen.

N.B. Een aantal voorzieningen is rechtstreeks in mindering gebracht op de activa.

Het verloop hiervan is als volgt weer te geven:

	Saldo per 31 dec 14	Toevoeging in 2015	Vrijval	Onttrekking in 2015	Bedragen in € Saldo per per 31 dec 2015
Voorzieningen	170.136.835	16.571.966	100.776.966	1.670.626	84.261.209

De grootste voorziening die rechtstreek op het actief in mindering is gebracht betreft de voorziening Escrow. In het kader van de transactie met RWE hebben de verkopende

aandeelhouders een aantal garanties gegeven aan RWE. Het overgrote deel van deze garanties is door de verkopende aandeelhouders op het moment van verkoop van Essent aan RWE overgedragen aan Verkoop Vennootschap BV, die vanaf het moment van oprichting dus ook aansprakelijk is mochten één of meer van deze garanties worden ingeroepen. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een aparte bankrekening zal worden aangehouden (in jargon: in escrow zal worden gestort). Buiten het bedrag dat in escrow zal worden gehouden, zijn de verkopende aandeelhouders niet verder aansprakelijk. Het provinciaal aandeel is als onderdeel van de verkoopopbrengst Essent in de voorziening Escrow gestort. In de balans van de provincie is de voorziening gesaldeerd met de vordering op de Verkoop Vennootschap BV.

In 2015 is van de voorziening excrow ad € 140,4 mln, € 100,8 mln vrijgefallen en resteert ultimo 2015 nog € 39,6 mln in deze voorziening.

Een gedetailleerd overzicht van het verloop van de voorzieningen van de provincie is opgenomen in de bijlage 5.

Vaste schulden

De vaste schulden, schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer, worden gewaardeerd tegen de nominale waarde minus de aflossingen.

	Bedragen in €			
	Saldo per per 31 dec 14	Vermeerde- ringen	Aflossingen in 2015	Saldo per 31 dec 2015
Onderhandse leningen van				
PPS-A59	40.104.120	0	6.111.578	33.992.542
BOM-lening*	2.566.666	0	0	2.566.666
Totaal	42.670.786	0	6.111.578	36.559.208

* Betreft een schuldrelatie met het ministerie van Economische Zaken.

De totale rentelast voor de vaste schulden in 2015 bedraagt € 1.332.303.

Een gedetailleerd overzicht van de vaste schulden is opgenomen in de bijlage 6.

Vlottende passiva

Netto-vlottende schuld met een rentetypische looptijd korter dan één jaar.

De netto vlottende schulden zijn onder te verdelen in

Vlottende Schulden	31 dec -14	31 dec- 15
Banksaldi	0	0
Crediteuren	51.598.311	42.724.550
Overige schulden	0	0
Totaal vlottende schulden	51.598.310	42.724.550

Crediteuren

Het crediteurensaldo ultimo 2015 bedroeg € 44.429.646, en is daarmee lager dan eind 2014. Het relatief groot aandeel van niet jaarlijks terugkerende incidentele posten (o.a. projectsubsidies) met wisselende betaalmomenten kan leiden tot grote fluctuaties in crediteurbalans-standen.

Overlopende passiva

De overlopende passiva zijn nader te specificeren als:

Overlopende passiva	31-dec-14	31-dec-15
Doeluitkeringen	443.399.748	449.131.262
Afdrachten salarissen	5.989.315	3.700.527
Nog te betalen rente	0	0
<i>Projecten</i>		
Ontvangen voorschot ILG	20.804.052	0
Bijdragen Stimulus	82.461.957	65.651.184
Nog te betalen RMB Brabantstad	759.753	0
Nog te betalen bedragen	17.737.683	-6.574.812

Overlopende passiva	31-dec-14	31-dec-15
Vooruitontvangen bedragen	4.593.361	2.927.856
Nog te betalen subsidies	625.666.843	650.480.544
Totaal overlopende passiva	1.201.412.712	1.165.316.561

Nog te betalen subsidies

De post overlopende nog te betalen subsidies per ultimo boekjaar is gebaseerd op de voorlopige subsidietoekenningen.

De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:

- De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties (p x q subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje;
- De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld (1) een subsidie toegekend in 2014, maar voor exploitatiejaar 2015, (2) een toekenning van een beschikking voor een project in 2014, maar in de beschikking wordt expliciet aangegeven dat het project uitgevoerd zal worden in 2016);
- Op basis van het subsidieproces de indruk bestaat dat de start van het project expliciet is gepland in een ander boekjaar (bijvoorbeeld het eind december nog toekennen van subsidies). Bij de start van een project kan hierbij ook gedacht worden aan voorbereidingswerkzaamheden, zoals opmaken van bestek, tekeningen e.d.
- Per balansdatum reeds een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering te opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.

Als gevolg van deze verantwoordingssystematiek bestaat er op balansdatum derhalve een onzekerheid ten aanzien van de exacte hoogte van de nog te betalen subsidies en de

subsidies die 100% worden bevoorschot.

Het verloop van de nog te betalen subsidies kan als volgt worden gespecificeerd:

overlopende passiva		Saldo per				Saldo per
Productgroep	Omschrijving	31-12-2014	Reclassificatie	Vermeerderingen	Verminderen	31-12-2015
0101	Provinciebestuur	1.994.098	-	-	1.263.100	730.998
0102	Bestuurlijke samenwerking	5.535.234	-	252.730	5.689.376	98.588
0201	Ruimtelijke ontwikkeling en kwaliteit	10.633.276	-	4.649.123	6.707.482	8.574.917
0202	Vitaal platteland	32.106.072	11.817.772	1.070.945	31.544.920	13.449.869
0203	Sterk stedelijk netwerk	28.255.307	-	1.147.414	6.284.850	23.117.871
0301	Water	51.644.602	-	5.866.343	13.896.109	43.614.836
0302	Milieu	26.767.720	-11.817.772	2.300.010	3.172.121	14.077.837
0303	Natuur en landschap	58.178.077	1.125.000	37.317.216	22.384.791	74.235.502
0401	Algemeen economisch beleid	2.840.131	-	6.187.015	4.616.169	4.410.977
0402	Economisch programma Brabant	19.353.513	-	5.155.270	8.905.991	15.602.792
0403	Internationalisering en Europese prog.	602.230	-	91.504	342.567	351.167
0501	Mobiliteit	107.048.128	-	132.144.631	41.166.877	198.025.882
0502	Openbaar vervoer	62.825.691	-	23.072.004	31.459.602	54.438.093
0503	Infrastructuur / Provinciale wegen	4.022.511	-	18.225	1.260.595	2.780.142
0601	Cultuur	9.083.734	-	11.041.818	13.902.911	6.222.641
0602	Jeugd	1.158.307	-	-	962.709	195.598
0603	Samenleving	3.915.602	-	731.044	1.930.494	2.716.152
0604	Sociaal cultureel beleid	110.293	-	160.000	235.277	35.016
0701	Energietransitie	19.682.254	-	370.000	10.130.764	9.921.490
0702	Landschappen van Allure	39.710.553	-	-	13.106.983	26.603.570
0703	vh2018 Brabant Samen Culturele Hoofdstad	1.637.550	-	5.455.000	2.740.258	4.352.292
0704	Sportplan 2016	8.032.737	-	1.729.598	4.108.122	5.654.213
0706	Spaar- en invest.fonds wegeninfrastruct.	1.336.020	-	-	136.020	1.200.000
0707	Groenontwikkelingsfonds Brabant (GOB)	129.193.204	-1.125.000	21.073.506	9.071.609	140.070.101
Totaal Nog te betalen subsidies (overlopende passiva)		625.666.843	-	259.833.397	235.019.696	650.480.544

Verleende garanties en waarborgen

Buit de balanstelling zijn de bedragen aan borgstellingen en garantstellingen aan natuurlijke en rechtspersonen opgenomen waarvan de specificatie als volgt is weer te geven:

	Bedragen in €	
	saldo per	saldo per
	31-12-2015	31-12-2014
gewaarborgd	615.722	999.913
gemeenschappelijk		
gewaarborgd	10.401.937	11.423.737
ov.garantieverbindingen	91.854.927	281.080.243
totaal	102.872.585	293.503.893

Gewaarborgde geldleningen aan gezondheidsinstellingen

De gewaarborgde geldleningen aan instellingen in de gezondheidszorg zijn afgegeven sinds ca 1960 tot ca 1985. In 1999 is het Waarborgfonds voor de zorgsector opgericht met als doel borg te staan voor geldleningen van deelnemende zorginstellingen. Het beleid van de provincie is erop gericht om de waarborgen zoveel mogelijk door het WFZ te laten overnemen. Ultimo 2015 resteert voor Noord-Brabant nog een bedrag van € 0,6 miljoen aan gewaarborgde geldleningen.

Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen groenfonds

De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. De provincie Noord-Brabant heeft op 31 december 2015 een restschuld van € 10,4 miljoen. Tot en met 2023 dient de provincie jaarlijks € 1,5 miljoen aan rente en aflossing te betalen waarvoor ze in het provinciefonds volledig wordt gecompenseerd. Vanwege de financieringsconstructie is de resterende schuld niet opgenomen als langlopende schuld in de balans.

Overige garanties

De provincie heeft voorts garanties verstrekt aan het Industrie- en Havenschap Moerdijk, aan het ministerie van EL&I, aan het Nationaal groenfonds, aan Rabobank, aan de gemeenten Werkendam, Woudrichem en Aalburg, aan gemeente Deurne, aan gemeente Boxtel, aan ROC West Brabant, voor de woningbouw, aan Road 2 Work BV en aan RWE-Essent. De maximaal in te roepen garanties belopen een totaal van € 91,8 miljoen.

De gewaarborgde geldleningen, de gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen en de afgegeven garanties zijn gespecificeerd opgenomen in de bijlagen 7a, 7b en 7c.

Niet uit de balans blijvende gerelateerde rechten en verplichtingenDerivaten

Door de provincie Noord-Brabant wordt gebruik gemaakt van één derivaat: voor de afdekking van een renterisico dat is ontstaan bij het PPS project voor de aanleg van de autosnelweg A59. De financiering voor dit project bestaat voor een deel uit een langlopende lening (bij aanvang ruim € 86 miljoen) die het bouwconsortium Poort van

Den Bosch is aangegaan bij de BNG. Deze lening wordt in de periode 2006 – 2020 volledig afgelost in gelijke driemaandelijks termijnen.

De provincie betaalt voor de beschikbaarheid van de weg elke drie maanden naast een vergoeding aan het consortium een bedrag aan rente en aflossing van de genoemde lening direct aan de BNG. De lening heeft een variabele rente (driemaands euribor). Bij het financieringsmodel voor de PPS A59 is de provincie uitgegaan van een rente van 3,475% . De provincie wenste het risico van een hogere rente van de lening af te dekken en heeft daarom een renteswap afgesloten. Met de renteswap wordt de variabele rente geruild tegen een vast rente welke is bepaald op 3,475%.

Voordat de renteswap is afgesloten heeft de provincie deze casus voorgelegd aan de toezichthouder, het ministerie van BZK. Deze heeft ingestemd met de wijze waarop de provincie het renterisico heeft afgedekt. De renteswap is afgesloten bij de Rabobank. De rating van deze bank is AA respectievelijk A (afhankelijk van ratingbureau).

De renteswap heeft geen nominale waarde. Wel heeft de renteswap gedurende de looptijd een marktwaarde. Aan het einde van de looptijd van de lening bedraagt de marktwaarde altijd nul. Voor deze renteswap geldt geen bijstortverplichting.

De marktwaarde van de renteswap is gerelateerd aan het niveau van de lange rente. Per 31 december 2015 was die marktwaarde -€ 3.226.866. Met de bank is een bedrag afgesproken in relatie tot de marktwaarde van de renteswap: € 17.062.000. Indien de marktwaarde van de renteswap daalt tot onder het niveau van het afgesproken bedrag, heeft de bank op grond van het contract, het recht te verlangen het niveau van de dekking weer op peil te brengen.

De kans dat het niveau van het huidige afgesproken bedrag wordt overschreden achten wij nagenoeg uitgesloten. In het zeer theoretische geval dat het afgesproken bedrag zou worden overschreden zou het nader overleg waarschijnlijk leiden tot een aanpassing van het afgesproken bedrag, zoals dat ook gebeurt bij andere decentrale overheden. Onwaarschijnlijk is dat zo'n overleg leidt tot de verplichting van het aanhouden of storten van een onderpand.

Overeenkomst Provincie Noord-Brabant en Groenontwikkelfonds Brabant (GOB).

De provincie Noord-Brabant is met het GOB een overeenkomst aangegaan over de beschikbaarstelling van gronden aan het GOB zoals vastgelegd in de Overeenkomst trekkingsrecht grond van 1 juli 2014. Het GOB is gerechtigd tot de positieve netto-opbrengsten welke rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de Gronden. Onder de netto-opbrengsten wordt verstaan de opbrengsten die voor de Provincie rechtstreeks

voortvloeien uit het beheer van de Gronden onder aftrek van alle kosten die voor de Provincie rechtstreeks verband houden met (het beheer van) de Gronden en de (economische) eigendom daarvan. Eventuele verliezen die rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de Gronden zullen verrekend worden met de verkoopopbrengsten.

Uitkering provinciefonds

De realisatiecijfers uitkering provinciefonds zijn gebaseerd op de decembercirculaire 2015.

Bij de mei/junicirculaire 2016 zal blijken of het uitkeringsbedrag 2015 nog naar beneden wordt bijgesteld door het Rijk.

Zoals gebruikelijk wordt een lagere of hogere bijstelling verrekend met het volgende uitkeringsjaar (dus 2016). Afhankelijk van het publicatiemoment zal de verrekening worden betrokken bij burap of bij de begroting 2017.

Megastallen

In het kader van het gewijzigd beleid m.b.t de megastallen lopen in totaal circa 16 claims. In de risicoreserve is voor deze claims een bedrag gereserveerd.

Natuurtaken

De commissie BBV, die verantwoordelijk is voor het stellen van de jaarverslaggevingsregels voor de decentrale overheden, heeft begin april 2015 een uitspraak gedaan over de verwerking van de verplichtingen, die naar de provincies zijn overgekomen. Daarbij is de aanwijzing gegeven dat alle verplichtingen voortkomend uit beschikkingen verleend vóór 2014 nog verwerkt moeten worden op basis van het zogenaamde kasstelsel. Dit wil zeggen de lasten worden pas door de provincie verantwoord indien de uitgave richting het RVO worden gedaan. Deze keuze is met name voortgekomen omdat de rijksfinanciering ook op deze wijze plaats vindt.

De verplichtingen die de provincie in het kader van haar natuurtaken vanaf 2014 is aangegaan zijn volgens het baten en lastenstelsel verwerkt. Dit is daarmee in lijn met de verwerkingswijze van alle andere provinciale subsidies.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen m.b.t. verstrekte geldleningen

Door de provincie zijn voor het vertrekken van geldleningen, overeenkomsten aangegaan met diverse partijen. Op basis van deze overeenkomsten hebben deze partijen nog

trekkingsrechten per ultimo 2015 Op basis van deze overeenkomsten is nog sprake van trekkingsrechten:

Naam lening	Maximum o.b.v. overeenkomst	Verstreking	Bedragen in €
			Trekkingsrecht ultimo 2015
Lening Cleantechfonds	12.000.000	1.500.000	10.500.000
Lening Innovatiefonds	125.000.000	22.500.000	102.500.000
Lening Energiefonds	60.000.000	6.650.000	53.350.000
Lening Breedbandfonds	50.000.000	1.523.695	48.476.305
Lening Gemeente Moerdijk (Havenstrategie)	10.000.000	4.000.000	6.000.000
Lening Kloppend Hart	225.000	0	225.000
Lening Noordkade	3.000.000	2.500.000	500.000
Hypothecaire lening TOM	44.000.000	25.114.000	18.886.000
Lening Ruimte voor Ruimte	20.000.000	19.750.000	250.000
			<u>240.687.305</u>

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen Ambtelijk apparaat

Vakantiegeld

Door wijziging van de CAO voor de provincies met ingang van 2015 wordt het vakantiegeld volledig uitbetaald in het jaar van opbouw. Dat resulteert erin dat er aan het einde van het jaar geen verplichting meer is van 7 maanden opgebouwd vakantiegeld.

Wachtgelden en aanvullende uitkeringen aan vml. personeel (op de eigen payroll)

De wachtgelduitkeringen worden structureel in de begroting opgenomen. Voor 2016 moet rekening worden gehouden met een totaal volume van ca. € 31.000. Daarna zijn er geen verplichtingen meer.

Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019
wachtgelden	31			

Inkomensvoorziening vml. personeel via uitkeringsinstantie / detachingsorganisatie (werkloosheid, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, suppletie en inkomensgarantie)

De Provincie is eigenrisicodragers voor de WW en de WGA-uitkeringen o.g.v. de Wet Inkomen en Arbeid. Dat geldt uiteraard ook voor het bovenwettelijk deel van de WW. De uitkeringsinstanties die deze voorzieningen uitvoeren declareren de kosten maandelijks bij de provincie.

Van de vroegere vertrekarrangementen waarbij de provincie een salarisgarantie heeft gegeven aan een detachingsorganisatie is de laatste verplichting in 2015 geëindigd.

Voor 2016 wordt rekening gehouden met een totaal volume aan uitkeringslasten van ca. € 400.000, alsmede met de uitvoeringskosten die de uitkeringsinstantie in rekening brengt van ruim € 4.500.

Deze verplichtingen zijn meerjarig als volgt weer te geven:

Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019
uitkeringen	400	400	400	400
uitvoeringskosten	5	5	5	5

Vroegpensioen (FPU) en 57+-regeling

In 2015 zijn de laatste prépensioenuitkeringen (FPU) beëindigd, i.v.m. het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. M.i.v. 2016 zijn deze verplichtingen derhalve vervallen.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen Bestuur

Verplichtingen inzake pensioenen van (voormalig) gedeputeerden (o.g.v. de Wet APPA)

Voor deze verplichtingen is een permanente voorziening beschikbaar. Deze verplichtingen worden hier niet opgenomen.

Verplichtingen inzake wachtgeld van (voormalige) statenleden

Voor Statenleden bestond er ook een wachtgeldregeling, op grond waarvan zij gedurende maximaal 2 jaar wachtgeld konden ontvangen over de tegemoetkoming voor het statenlidmaatschap. Deze regeling is inmiddels beëindigd, maar met de overgangsregeling dat alleen Statenleden die bij de afgelopen verkiezingen niet terugkeerden als Statenlid, nog gebruik kunnen maken van die wachtgeldregeling. Dat betekent dat de verplichtingen nog kunnen doorlopen tot in 2017.

Er zijn ultimo 2015 3 wachtgeldgenietenden. Deze verplichtingen belopen naar verwachting in 2016 en 2017:

Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019
wachtgeld vml. PS-leden	29	8		

Kunstbezit

De provincie bezit een aantal kunstwerken die niet op de balans zijn opgenomen. De verzekerde waarde van deze kunstwerken bedraagt € 6,2 miljoen.

Verplichte kengetallen financiële positie

Op 15 mei 2015 is het BBV gewijzigd in verband met het verplicht opnemen in de jaarstukken en de begroting van kengetallen over de financiële positie. Deze verplichte kengetallen zijn opgenomen in bijlage 14 "Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing".

Schatkistbankieren

In verband met verplicht schatkist-bankieren dient onderstaand overzicht in de toelichting op de balans te worden opgenomen.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar 2015					
(1)	Drempelbedrag	4298,72267			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	2.765	2.160	587	179
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.533	2.138	3.712	4.119
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	774.361			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	500.000			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	274.361			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	4298,72267			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	248.883	196.583	53.996	16.495
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	2.765	2.160	587	179

Gedurende het jaar 2015 is het drempelbedrag niet overschreden.

Wet normering Topinkomens (WNT)

De WNT is per 1 januari 2013 in werking getreden. Beloningen van bestuurders en overige topfunctionarissen in de (semi)publieke sector dienen wettelijk genormeerd, respectievelijk gemaximeerd te worden. Dit heeft geresulteerd in de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Voor 2015 is het individueel WNT-maximum bepaald op € 178.000.

De WNT geeft aan dat de provincie verplicht is om jaarlijks in het financieel jaarverslag de bezoldiging van iedere topfunctionaris en gewezen topfunctionaris op persoonsnaam op te nemen, ongeacht een eventuele overschrijding van het bezoldigingsmaximum. Dit houdt in dat de bezoldiging van directieleden van provincie Noord-Brabant opgenomen moeten worden in het financieel jaarverslag. In 2015 betreft dit de volgende personen:

Mevr. A.M. Burger (Provinciesecretaris / Algemeen directeur)

	€
Beloning:	152.050
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen:	0
Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn:	15.940
Duur en omvang dienstverband in 2015:	Heel het jaar op basis van 36 uur per week
Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	0
Totaal bezoldiging volgens definitie WNT	167.990

Mevr. C.J.M. Dortmans (Griffier van Provinciale Staten)

	€
Beloning:	119.004
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen:	0
Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn:	14.988
Duur en omvang dienstverband in 2015:	Heel het jaar op basis van 36 uur per week
Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	0
Totaal bezoldiging volgens definitie WNT	133.992

Afkortingen

Afkortingen

3Os	Overheid, ondernemers en onderwijs
4O's	Ondernemen, onderwijs, overheid en omgeving
a.g.v.	als gevolg van
AAL-forum	Active Assisted Living
ABdK	Actief bodembeheer de Kempen
ABF	Dit bedrijf verzamelt en bewerkt informatie. Zo ook de bevolkings- en huishoudenprognose ook wel Primos prognose genaamd.
ABP	Algemeen Burgerlijk pensioenfonds
ACM	Autoriteit Consument en Markt
ADM	Algemene dekkingsmiddelen
ADSL	Asymmetric Digital Subscriber Line
AELS	Aircraft End of Life Solutions
AER	Assembly of European Regions
AFC NP	Agrofood-cluster Nieuw Prinsenland
AFCWB	AgroFood-Cluster West Brabant
agmd	agri meets design
AHC	Aandeelhouderscommissie
AK	amateurkunst
Alderstafel	De Alderstafel is een overlegtafel onder voorzitterschap van voormalig minister de heer Hans Alders. De overlegtafel is in december 2006 opgericht om het kabinet te adviseren over de ontwikkeling van de luchthaven Schiphol in samenhang met de luchthavens Eindhoven en Lelystad.
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
ANWB	Algemene Nederlandse Wielrijders Bond
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
AR	Algemene reserve
Arbo	Arbeidsomstandigheden
art.	artikel
Art.12	Als een gemeente over lange tijd grote financiële tekorten op de begroting heeft, kan die gemeente om extra geld uit het gemeentefonds vragen. De gemeente levert haar financiële zelfstandigheid voor een deel in, en krijgt een zogenoemde Artikel 12-status. Artikel 12 is het 12e artikel uit de Financiële verhoudingswet
aug	augustus
AvA	Algemene vergadering van aandeelhouders
AvB	Agenda van Brabant

Afkortingen

Awb	Algemene Wet Bestuursrecht
B5	Breda Eindhoven Helmond 's-Hertogenbosch en Tilburg
BA	Bestuursakkoord
BAA	Brabants arbeidsmarkt akkoord
BAJK	Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BCF	BTW-compensatiefonds
BDU	Brede Doeluitkering verkeer en vervoer
BERK	Brabants expertisecentrum ruimtelijke kwaliteit
BERZOB	bereikbaarheid zuidoost Brabant over water
BHB	Brabantse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen
BIBOB	Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BIC	Brainport Innovation Campus
BIC	Brainport Industries Campus
BIFN	Brabantse investeringsfondsen nieuwbouwwoningen
BIV	Beëindiging intensieve Veehouderij
BJZ	Bureau JeugdZorg
BKKC	Brabants kenniscentrum kunst en cultuur
blz.	bladzijde
BM	Commissie Bestuur en Middelen
BMF	De Brabantse Milieufederatie (BMF) is een stichting die opkomt voor een schoon milieu, een vitale natuur en een gevarieerd landschap.
BMIT	Brabants Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
BMN	Brabants Mobiliteits Netwerk
BMS	Brabant medical school
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BNR	Nieuwsradio
BO2	2e bestuursovereenkomst met de waterschappen
BOM	Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij
BO-MIRT	Bestuurlijk overleg - Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
BPA	Business park Aviolanda
BPG	Brabants Particulier Grondbezit
BPO	Bestuurlijk platform omgevingsrecht
Brabant	Provincie Noord-Brabant

Afkortingen

Brainport	Brainport, Europese toptechnologieregio van formaat, omvat Zuidoost-Brabant en is de spil van een netwerk dat zich over Zuidoost-Nederland en de landsgrenzen uitstrekt. Kern is de regio Eindhoven
BRAMM	Brabants mobiliteitsmanagement
BRIZ	Brabantse raad voor informele zorg
BrUG	Brabant uitnodigend Groen
BRZO	Besluit risico's zware ongevallen
BT	Bedrijventerreinen
BTW	Belasting toegevoegde waarde
Burap	Bestuursrapportage
BV	Besloten Vennootschap
BVG	Brabantse verkoop garantie
BVL	Brabants VerkeersveiligheidsLabel
BVWO	Brabantse vereniging van instellingen voor welzijn van ouderen
BW	Burgerlijk Wetboek
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BZV	Brabantse zorgvuldigheidsscore veehouderij
C&S	Cultuur en samenleving
c.a.	cum annexis
ca.	circa
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CAR	Construction all risk
CBL	Cross Border Lease
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCHalliance	China Connected Health Alliance
CdK	Commissaris van de Koning
CEO	Chief Executive Officer /Algemeen directeur
CEP	Centraal economisch plan
CG	Consulaat Generaal
CHW	Cultuur Historische Waardenkaart
CIO	Chief information officer
c-ITS	Cooperatieve Intelligente Transport Systemen
CLB	Coördinatiepunt landschapsbeheer
CO2	Koolstofdioxide

Afkortingen

cofin	cofinanciering
CORAL	Communit of regions for assisted living (initiatief dat vanuit beleidsmatig perspectief werkt aan ht opschalen van ICT-innovatie in zorg, welzijn en wonen.
COS	regionaal advies- en projectbureau dat staat voor duurzame verbinding van mensen en organisaties met elkaar en met de samenleving
CPB	Centraal Plan Bureau
CPO	Collectief particulier opdrachtgeverschap
c.q.	casu quo (als dat geval zich voordoet)
CRM	Customer relationship Management
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CS	(commissie) Cultuur en Samenleving
CSV	Claim Staat Vennootschap
CTO	Centrum topsport en onderwijs
Cubiss	Cubiss adviseert en ondersteunt organisaties die zich bezig houden met vraagstukken rond lezen, leren en informeren
CV	Commanditaire vennootschap
CVV	Collectief Vraagafhankelijk Vervoer
d.d.	van de datum
d.m.v.	door middel van
DAF	DAF-trucks NV is een van de grootste fabrikanten van vrachtwagens in Europa
DAW	Deltaplan agrarisch waterbeheer
DBA	Dynamische Beleidsagenda
DC	distributiecentrum
DC	Districts of Creativity
DDW	Dutch Design Week
DHZ	Deltaplan Hoge zandgronden Zoet water
DIFFER	Dutch Institute For Fundamental Energy Research
DITCM	Dutch integrated testsite cooperative mobility
DITTS	Dutch Institute for Technology, Safety & Security
DIWCM	Dutch Institute World Class Maintenance
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DLG	Dienst Landelijk Gebied
Doorn	Commissie Van Doorn: Commissie die in opdracht van GS van Noord-Brabant in 2011 advies heeft uitgebracht over de toekomst van de intensieve veehouderij
DPD	
DR	Dienst Regelingen

Afkortingen

DRIS	Dynamisch Reizigers Informatie Systeem
DU	Decentralisatieuitkering van het rijk
DUA	Dynamische Uitvoerings Agenda
DVM	dynamisch verkeersmanagement
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
e.d.	en dergelijke
e.v.	en verder
EASTRE	The European Association of State Territorial representatives
ECH-alliance	European connected health alliance
ECN	Energie-onderzoek centrum Nederland
EER	European entrepreneurial region
EER	Europese Economische Ruimte
EEV	Enhanced Environmentally friendly Vehicle norm
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EFSI	Europees Fonds voor Strategische Investerings
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EIB	Europese investeringsbank
EIF	European Investment Fund
EIP AHA	European innovation partnership on active and healthy aging
EK	Europese kampioenschappen
ELI	Ministerie van economische zaken, landbouw en innovatie
EMG	commissie economie, mobiliteit en grote-stedenbeleid
EMU	Economische en Monetaire Unie
Eo-Wijers	Leonard Wijers (1924-1982): bouwkundige ingenieur die aan de wieg stond van de ontwikkeling van de ruimtelijke ordening op hogere schaalniveaus. Naar hem is de stichting en de prijsvraag genoemd.
EPB	Economisch programma Brabant
EPC	Electrotechnisch prestatie contract
EPZ	Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland
ERA	Eigenaarschap, resultaatgerichtheid en aanspreken
ERH	Energy Resources Holding
etc.	etcetera
ETIL	Etil maakt bevolkingsprognoses en huishoudensprognoses
EU	Europese Unie

Afkortingen

Eurostat	Statistisch bureau van de Europese Unie
EV	Electric vehicle
EV	Externe veiligheid
EVT	Elektrische variabele transmissie
EVZ	Ecologische verbindingzones
excl.	exclusief
EZ	Ministerie van Economische Zaken
EZB	(commissie) Economische Zaken en Bestuur
F35	straaljager Lockheed Martin F35 Lightning II
FD	Financieel Dagblad
fDi	Fioreign direct investment
FES	Fonds economische structuurversterking
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
FITUR	Fitur, International Tourism Fair in Madrid
FOM	Fundamenteel onderzoek der materie
FOM-DIFFER	Het FOM-instituut DIFFER is leidend in het funderend onderzoek naar duurzame energie in de vorm van Kernfusie en Solar Fuels
FPU	Flexibel pensioen en uittreden
fte	full time equivalent
GCC	Green chemistry campus
GEM Aviolanda	Grondexploitatie Maatschappij Aviolanda
GES	Gezondheid effect Screening
GGA	Gebieds Gerichte Aanpak
GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke GezondheidsDienst
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GOB	Groen Ontwikkelfonds Brabant
GOL	Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat
GR	Gemeenschappelijke regeling
GROW-campus	De Grow Campus is een samenwerking van HAS Hogeschool, Avans Hogeschool, Helicon Opleidingen, ZLTO, Gemeente 's-Hertogenbosch, AgriFood Capital en Brabantse ondernemers in agrifood
GS	Gedeputeerde Staten
GVZ	Grevelingen Volkerak Zoommeer

Afkortingen

ha	Hectare
HAC	Hoor- en adviescommissie
HAS	HAS Hogeschool voor studies op het gebied van Agro, Food en leefomgeving
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HC	HockeyClub
HIC	Haven Industrieel Complex
HKZ	Harmonisatie kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector
HNP	Huis der Nederlandse Provincies in Brussel
HOF	Wet Houdbare Overheids Financiën
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HRM	Human resource management
HSL	Hoge snelheidslijn
HTC	High Tech Campus
HTSM	Hightech systemen en materialen
I&M	Ministerie van infrastructuur en milieu
i.c.	in casu
i.h.k.v.	in het kader van
i.o.m.	in overleg met
i.p.v.	in plaats van
i.v.m.	in verband met
I4W	Innovation 4 Welfare (Europees Interreg programma)
IA	Investeringsagenda
IAB	Innovatieve acties Brabant
IABR 2014	Internationale architectuur biënnale Rotterdam
IB	investeringsbevordering
IBIS	Integraal Bedrijventerrein Informatie Systeem
IBOI	Index Bruto OverheidsInvesting
IBT	Inter bestuurlijk toezicht
ICT	Informatie en communicatie technologie
IDOPs	Integrale dorpontwikkelingsplannen
IFB	Innovatiefonds Brabant
IFLO	Inspectie Financiën Lagere Overheden
ILG	Investeringsbudget landelijk gebied

Afkortingen

IMEC	IMEC (Interuniversitair Micro-Elektronica Centrum) is het grootste onafhankelijke Europese onderzoekscentrum op het gebied van micro-elektronica
incl.	inclusief
INPA	International nonprofit association
Interreg	Interreg is een Europese subsidieregeling, waarbinnen partijen uit meerdere landen samenwerken in projecten op het terrein van duurzame ruimtelijke en regionale ontwikkeling
inv.	investering
IPB	Internationalisering, Public Affairs en Branding
IPB	Internationaliseringsplan Brabant
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPPC	Europese richtlijn voor geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (IPPC-richtlijn)
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IT	Informatietechnologie
ITB	ITB Berlin is the foremost business platform for global touristic offers
ITS	Intelligent Transport Systems
IVG	Integrale vitaliteits geneeskunde
IVN	Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid
jan	januari
JB	Jeroen Bosch
jl	jongstleden
JOB	Jij ontwikkelt Brabant
JSF	Joint Strike Fighter
K&O	Kennis en onderzoek
K2	Brabants kenniscentrum Jeugd
KCV	kleinschalig collectief vervoer
Ke	Maat voor de geluidbelasting (bij vliegvelden)
Kennis-Dc	Kennis distributiecentrum
kg	kilogram
KIC InnoEnergy	KIC InnoEnergy SE is a European company fostering the integration of education, technology, business and entrepreneurship and strengthening the culture of innovation. Our vision is to become the leading engine of innovation in the field of sustainable energy
km	kilometer
KPC	Landelijk onderwijs adviesbureau
KPI	Kritieke prestatie indicator

Afkortingen

KRW	De Kaderrichtlijn Water is een Europese richtlijn die ervoor moet zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa in 2015 op orde is.
KvK	Kamer van koophandel
KVL	Koninklijke Lederfabriek Oisterwijk
KZE	Kenniscentrum zelfhulp en ervaringsdeskundigheid
LCW	Logistiek Centrum Woensdrecht
LED	Licht emitterende diode
LIB	Landbouw innovatie Noord-Brabant
LISA	Landelijk Informatie Systeem van Arbeidsorganisaties en Vestigingen
LOG	Landbouw OntwikkelingsGebied
LOO	Locatie ontwikkelingsovereenkomst
LPF	Level playing field
LPM	Logistiek park Moerdijk
LTSA	Lange Termijn Spoor Agenda
LvA	Landschappen van Allure
m.b.t.	met betrekking tot
m.i.v.	met ingang van
m3	kubieke meter
marap	Managementrapportage
max.	maximaal
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MCA	Multimodaal coördinatie en adviescentrum
MER	Milieu Effect Rapportage
MF	Commissie Mobiliteit en Financien
min.	minimaal
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT-zuid	MKB innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Nederland 2015
MJP	Meerjarenprogramma
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MKBA	Maatschappelijke kosten-baten analyse (kenniscentrum)
mln	miljoen
MLTA	Middellange termijn agenda
MOB	Militair mobilisatiecomplex

Afkortingen

mol	Een mol is de hoeveelheid stof van een systeem dat evenveel deeltjes bevat als er atomen zijn in 12 gram koolstof-12
MOU	Memorandum OF Understanding Klimaatconvenant
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MRE	Metropool Regio Eindhoven
mrt	maart
MSD	Merck Sharp & Dohme, (geneesmiddelenproducent) met o.a. een vestiging in Oss
MT	Managementteam
MTR	Mid term review
MVO	Maatschappelijk verantwoord ondernemen
MW	Mega Watt
n.v.t.	niet van toepassing
N2000	Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie
N65	Rijksweg tussen 's-Hertogenbosch en Tilburg
N69	Provinciale weg van Eindhoven via Valkenswaard naar de Belgische grens
NBM	Noordbrabants museum
NBr	Noord-Brabant
NB-wet	natuur beschermingswet
NBTC	Nederlands bureau voor toerisme en congressen
NCB	Nederlandse Crediet Bank
NDW	Nationale Datawarehouse Wegverkeersgegevens
NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA, onderdeel van het ministerie Economische Zaken)
NGA	Next generation access
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
NIA	Nederlands investeringsagentschap
NIBC	NIBC voorheen de Nationale investeringsbank is een Nederlandse bankinstelling
NIMBY	Not in my backyard
Njbrief	Najaarsbrief
NL	Nederland
NNB	Natuur Netwerk Brabant
NO	Nader onderzoek
NO2	Stikstofdioxide
NOC	Nederlands Olympisch Comité
NOC	Noord-oost corridor

Afkortingen

NOM	Nul op de meter
nov	november
NP	Nieuw Prinsenland
nr	nummer
NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau
NS	Nederlandse Spoorwegen
NSF	Nederlandse Sport Federatie
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NTC	Nationaal trainingscentrum
NV	Naamloze vennootschap
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NXP	Next eXPerience voormalige halfgeleiderdivisie van Philips
O&I	Ontwikkeling en innovatie
o.a.	onder andere
o.b.v.	op basis van
o/g	Opgenomen geld
OBM	Omgevingsvergunning beperkte milieutoets
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ODBN	Omgevingsdienst Brabant Noord
ODZOB	Omgevingsdienst Zuid-oost Brabant
OHV	Vermogensbeheerder te Amsterdam
OKB	Organisatie kostenbudget
OLSP	Oss Life Science Park
OM	Openbaar Ministerie
OMWB	Omgevingsdienst Midden en West Brabant
OP Zuid	Operationeel Programma Zuid /gezamenlijk subsidieprogramma van Zeeland, Limburg en Noord-Brabant voor activiteiten die degefinancierd worden uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
OPC	Onderhouds prestatie contract
ORO	Opdrachtgeverschap en regie omgevingsrecht
ORR	Ontwikkelingsmaatschappij ruimte voor ruimte
OV	Openbaar vervoer
OVA	Overheidsbijdrage in de arbeidskostenontwikkeling
OVL	Openbare verlichting

Afkortingen

OZN	Orkestvoorziening Zuid Nederland
P&B	Participatie en beheer
P&C	Planning en control
P&O	Personeel en organisatie
P+R	Parkeer en reis
PA	public affairs
PAS	Programma aanpak stikstof
PBE	Publiek belang elektriciteitsproductie
PC	Personal computer
PCC	Provinciaal commando centrum
PF	Provinciefonds
PH	Provinciehuis
PHEV	Plug-in Hybrid Electric Vehicle
PHEV	Plug in Hybrid Electric Vehicle
PHP	Provinciaal HerstructureringsProgramma
PHS	Programma hoogfrequent spoor
PIP	Provinciaal inpassingsplan
PLMA	Private Label Manufacturers Association
PM	Pro memorie
pMJP	provinciaal Meerjarenprogramma (Landelijk Gebied)
PMP	Provinciaal MilieuPlan
PMV	Provinciale milieuverordening
PMWP	Provinciaal Milieu- en Waterplan
PNB	provincie Noord-Brabant
POC	provinciale omgevingscommissie
PON	Het PON is een instituut dat toepasbare kennis heeft en geeft op het sociale en culturele domein
POP	Platteland Ontwikkelings Programma
PPS	publiek private samenwerking
PS	Provinciale Staten
PURE	Pioneers in Urban Rural Entrepreneurship
PVVP	Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan
PW	ProvincieWet
PWC	Price Waterhouse Coopers

Afkortingen

PWP	Provinciaal Water Plan
PZEM	Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij
RAZOB	Regionale afvalverwerkingsmaatschappij Zuid-oost Brabant
RCE	Rijksdienst voor het cultureel erfgoed
RDW	Rijksdienst voor het wegverkeer
REAP	Regionaal Economisch ActieProgramma
REOS	Ruimtelijke Economische Ontwikkel Strategie
REWIN	Regionale ontwikkelingsmaatschappij West Brabant
RIS3	Regionale Innovatie Strategie door Slimme Specialisatie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RLG	Revitalisering landelijk gebied
RMB	Regionaal mobiliteitsfonds
RMC	Regionaal Media Centrum
RO	Ruimtelijke ontwikkeling
ROC	Regionaal opleidingscentrum
ROM	Regionale OntwikkelingsMaatschappij
Roode Vaart	Roode Vaart is een kanaal in Noord-Brabant. Het verbindt de Mark via Zevenbergen en Moerdijk met het Hollandsch Diep.
ROP	Restauratie OpleidingsProjecten
ROR	Richtlijn overstromingsrisico's
ROW	Commissie voor ruimtelijke ontwikkeling en wonen
RRO	Regionale ruimtelijke overleggen
RTC	Regionaal trainingscentrum
RUD	Regionale UitvoeringsDiensten
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RUP	Regionaal uitvoeringsprogramma
RvC	Raad van commissarissen
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RvR	Ruimte voor ruimte
RvS	Raad van State
RWE	Rheinisch Westfälischen Elektrizitätswerks Aktiengesellschaft
RWS	Rijkswaterstaat

Afkortingen

S&P	Standard and Poors (Kredietbeoordeelaar)
SBMK	Stichting Beheer Museum Kwartier
SDC	Sustainability Development Council
SER	Sociaal Economische Raad
SIF	Spaar en investeringsfonds wegeninfrastructuur
SiSa	Single information Single audit
SNL	Subsidieregeling natuur en landschapsbeheer
SO	Standaard opbrengst
SOBB	Sloop overtollige bebouwing buitengebied
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SoZaWe/SZW	Ministerie van Sociale zaken en werkgelegenheid
SP	Saneringsplan
SPARK	SPARK is een samenwerking tussen de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e), de provincie Noord Brabant, gemeente 's-Hertogenbosch, Avans Hogeschool en Heijmans, gericht op het versnellen van innovatieve ideeën voor de gebouwde omgeving.
SPV	Special Purpose Vehicle (opgericht bedrijf om in verband met verkoop Essent verplichtingen af te handelen)
SRE	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
SRV	Service en calamiteitencontract
Stika	De Subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringskader (STIKA) is een regeling van de provincie, gemeenten en waterschappen in Noord-Brabant
STRONG	Rijksstructuurvisie ondergrond
struct	structureel
Svro	Structuurvisie ruimtelijke ordening
SW	Sociale werkvoorziening
t.b.v.	ten behoeve van
t.o.v.	ten opzichte van
t/m	tot en met
TB	tracébesluit
TC	treasury-committee
TEN-T	Trans European Transport Network
TEP	Tx Entrepreneurial Partners Tokio
TEU	Een TEU staat voor een container van twintig voet
TiU	Tilburg University
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast- natuurwetenschappelijk onderzoek

Afkortingen

TOM	Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij
TOP	Toeristisch Ondernemers Platform
TomTom	marktleider op het gebied van navigatie, verkeersinformatie en kaartproducten
TSP	Themacommissie transitie stad en platteland
TU/E	Technische Universiteit Eindhoven
TVD	Tuinbouwvestiging Deurne
TWM	Tilburgse Waterleiding Maatschappij
u/g	Uitgeleend geld
UA	Uitvoeringsagenda
UBA	Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO, Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur)
UP	Uitvoeringsprogramma
UvT	Universiteit van Tilburg
UvW	Unie van Waterschappen
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VBG	Vereniging van Brabantse Gemeenten
VBOB	Stichting verenigde bonden overleg Brabant
VC	Vendors Council
VCZN	Verkeers centrale Zuid nederland
VDL	VDL-groep is een internationale onderneming die zich toelegt op de ontwikkeling, productie en verkoop van halffabricaten, bussen en overige eindproducten en de assemblage van personenauto's
VHR	Vogel- en habitat richtlijngebied
VIV	Verplaatsing intensieve veehouderij
VJN	Voorjaarsnota
VKK	Vereniging kleine kernen
vml	voormalige
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Vr	Verordening ruimte
VRI	Verkeersregelinstallatie
VTE	Vrije tijds economie
VTH	Vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht
VVGB	verklaring van geen bedenkingen

Afkortingen

VVV	Vereniging voor vreemdelingenverkeer, instelling voor het informeren van toeristen.
WABO	Wet administratieve bepalingen omgevingsrecht
WACC	Weighted Average Cost of Capital
WCM	World Class Maintenance
WES	World of Energy Solutions
WFZ	Waarborgfonds voor de zorgsector
WGA	Werkhervattingsregeling gedeeltelijk arbeidsongeschikten
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
Wijstgebied	Wijstgronden zijn kwelrijke, drassige gebieden die zijn te vinden op hogere gronden langs de rand van de Peelrandbreuk. Het zijn unieke natuurgebiedjes.
WIS	Wegen informatie systeem
WK	Wereldkampioenschappen
WKO	Warmte-koude opslag
Wm	Wet Milieubeheer
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning
WMZ	Watermaatschappij Zuidwest Nederland
WNT	Wet normering topinkomens
WO	Wetenschappelijk Onderwijs
WO II	2e wereldoorlog
WON	Wet Onafhankelijk netbeheer
WRO	Wet ruimtelijke ordening
WS	Waterschap
WTM	World Travel Market London
WU	Wageningen University
WUR	Wageningen University & Researchcentre
WW	Werkloosheidswet
ZE OV	Zero Emission openbaar vervoer
ZH	Zuid-Holland
ZL	Zeeland
ZLTO	Zuidelijke Land- en TuinbouwOrganisatie
Zon-PV	Zonnepaneel of fotovoltaïsch paneel
ZRK	Zuidelijke Rekenkamer
ZWD	Zuid westelijke delta

Afkortingen

ZWV

Zuid WillemsVaart

ZZP

Zelfstandige zonder personeel